PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI
RECOGNOSCENDO

SCHEMA
CODICIS IURIS CANONICI

iuxta animadversiones S.R.E. Cardinalium, Episcoporum Conferentiarum, Dicasteriorum Curiae Romanae, Universitatum Facultatumque ecclesiasticarum necnon Superiorum Institutorum vitae consecratae recognitum

(Patribus Commissionis reservatum)

LIBRERIA EDITRICE VATICANA
1980

© COPYRIGHT BY LIBRERIA EDITRICE VATICANA

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS

PRAENOTANDA

Abhinc unum et viginti annos, in festo Conversionis Sancti Pauli, die 25 ianuarii 1959, apud Basilicam Ostiensem, Sanctus Pater Ioannes XXIII suum propositum nuntiavit operam recognitionis Codicis Iuris Canonici instaurandi, una cum celebratione Oecumenici Concilii Vaticani II. Die 28 martii 1963, post exactam primam Concilii periodum, constituit Pontificiam Commissionem Codici Iuris Canonici recognoscendo, ut ipsa, arcte coniuncta cum Commissionibus Conciliaribus et praesertim cum Secretaria Generali Concilii, magnum et arduum opus sibi commissum inciperet. Perdurantibus septemdecim annis elapsis ab hac die, memorabili quidem, in eadem Pontificia Commissione laboraverunt 93 Patres Cardinales ex quinque continentibus et 185 Consultores ex 31 nationibus (62 Archiepiscopi et Episcopi, 64 presbyteri saeculares, 45 presbyteri religiosi et 14 laici, viri et mulieres), qui selecti sunt, auditis etiam Episcoporum Conferentiis, inter Pastores animarum, Secretarios Commissionum Conciliarium, Praelatos Curiae Romanae, Professores Iuris Canonici necnon alios in re canonica et pastorali vere peritos.

Praesens redactio Schematis *Codicis Iuris Canonici* fructus est impensi atque accurati laboris ab iis omnibus peracti Em.mis Sodalibus ac clarissimis Consultoribus, iuxta opportunas normas directivas a Supremo Ecclesiae Legislatore latas. In hoc labore exsequendo, ipsi prae oculis quoque habuerunt non solum progressionem legislationis et scientiae canonicae perdurantibus tribus et sexaginta annis a Codice Pio-Benedictino promulgato transactis, verum etiam, et precipue, tria elementa peculiaris momenti doctrinalis ac pastoralis:

1) universa Decreta et Acta Concilii Vaticani II, quod « lineamenta praebet novi operis », uti Sanctus Pater Paulus VI dixit in allocutione habita die 20 novembris 1965 ad universos Patres

Cardinales, Officiales et Consultores Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici recognoscendo, ante initium Secundae Sessionis Plenariae eiusdem Commissionis;

2) « Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant », a Coetu Centrali Consultorum ad mentem Sodalium Commissionis apparata, quae examini Primi Generalis Coetus Synodi Episcoporum subiecta sunt, et ab ipsa Synodo, diebus 30 septembris ad 4 octobris 1967, discussa et approbata fuerunt;

3) amplissimam consultationem, de mandato Supremi Ecclesiae Legislatoris, factam ab anno 1972 quoad omnia et singula novi Codicis schemata, quae, post eorum elaborationem, examini submissa sunt non solum Em.morum Commissionis Sodalium, verum etiam cunctorum Episcoporum, Conferentiarum Episcoporum, Dicasteriorum Romanae Curiae, competentium Facultatum ecclesiasticarum aliorumque Organorum consultationis, inter quae Unio Superiorum Generalium memoranda est et, ad ius Institutorum vitae consecratae quod attinet, omnia Instituta religiosa et saecularia necnon Societates vitae communis sine votis.

Certo certius *iter laboris* Pontificiae Commissionis, hic breviter et succinte descriptum, eidem Commissioni certitudinem praebuit se procedere, tum in periodo praeparationis schematum (annis 1963-1972) tum tempore revisionis eorundem (annis 1973-1980), iuxta criteria maximae serietatis scientificae, mentis plane apertae ad accipiendas divitias doctrinales Concilii atque animi accurate attenti ad nostri temporis adiuncta socialia necessitatesque pastorales populi Dei.

Hic novus Codex Iuris Canonici apte apparari non potuisset sine adiutorio inaestimabili quod Commissioni contulerunt tum numerosae ac pervalidae animadversiones indolis praevalenter pastoralis ab Episcopis et Conferentiis Episcoporum exhibitae, tum utilissimae propositiones, innixae in propria experientia circa gubernium Ecclesiae centrale, quas transmiserunt Sacrae Congregationes, Tribunalia aliaque Romanae Curiae Dicasteria, tum scientificae atque technicae suggestiones propositae ab Universitatibus et Facultatibus ecclesiasticis ad diversas scholas ac cogitandi modos respondentibus.

Studium, examen atque discussio collegialis omnium animadversionum generalium et particularium, quae ad Commissionem transmissae sunt, laborem sane immensum secum tulerunt, qui per septem annos protractus est. Secretariatus Commissionis ad amussim curavit ut ordinatim disponerentur atque in synthesim redigerentur omnes animadversiones, propositiones et suggestiones, quae, postquam Consultoribus transmissae sunt ut ab ipsis attente examinarentur, discussioni deinceps submissae fuerunt in Sessionibus collegialis laboris a decem Coetibus studii habitis.

Nulla est animadversio quae maxima cura perpensa non sit. Hoc factum est etiam quando de animadversionibus agebatur inter se contrariis (quod non raro evenit), prae oculis habito non solum pondere sociologico uniuscuiusque animadversionis (nempe numero Organorum consultationis ac personarum quae ipsam proponebant), sed praesertim eiusdem valore doctrinali ac pastorali eiusdemque cohaerentia cum doctrina et normis applicativis Concilii Vaticani II et cum Magisterio pontificio, et, ad regionem specifice technicam et scientificam quod attinet, eiusdem congruitate cum systemate iuridico canonico. Immo, cum de re dubia agebatur vel quaestiones peculiaris momenti agitabantur, denuo postulata est sententia Em.morum Commissionis Sodalium in Adunatione Plenaria coadunatorum. Aliis vero in casibus, attenta specifica materia de qua disceptabatur, postulata est sententia S. C. pro Doctrina Fidei aliorumque Curiae Romanae Dicasteriorum. Ut facile legenti patet, multae correctiones et immutationes in canonibus priorum Schematum, petentibus aut suggerentibus Organis consultationum, introductae sunt. Quae cum ita sint spes fovetur fore ut hoc totius Codicis Iuris Canonici Schema longe maioris partis Ecclesiarum particularium imo et universae Ecclesiae expectationi respondeat.

Omissis adunationibus habitis a Coetu Centrali Consultorum ad generales quaestiones pertractandas circa methodum laboris, systhematicam ordinationem et coordinationem diversorum schematum, sic statisticis propositionibus exponi potest labor peractus in elaborandis et postea in recognoscendis septem libris quibus novus Codex Iuris Canonici constat:

Liber I (De normis generalibus)

Consultores qui ipsi apparando operam dederunt: 21
Sessiones hebdomadariae Coetuum studiorum: 11
Numerus totalis adunationum: 132
Numerus totalis horarum quae labori collegiali Coetuum studiorum dicatae sunt: 330.

Liber II (De Populo Dei)

Consultores qui ipsi apparando operam dederunt: 63
Sessiones hebdomadariae Coetuum studiorum: 62
Numerus totalis adunationum: 744
Numerus totalis horarum quae labori collegiali Coetuum studiorum dicatae sunt: 1860.

Liber III (De Ecclesiae munere docendi)

Consultores qui ipsi apparando operam dederunt: 22
Sessiones hebdomadariae Coetuum studiorum: 12
Numerus totalis adunationum: 144
Numerus totalis horarum quae labori collegiali Coetuum studiorum dicatae sunt: 360.

Liber IV (De Ecclesiae munere sanctificandi)

Consultores qui ipsi apparando operam dederunt: 49
Sessiones hebdomadariae Coetuum studiorum: 48
Numerus totalis adunationum: 576
Numerus totalis horarum quae labori collegiali Coetuum studiorum dicatae sunt: 1440.

Liber V (De Ecclesiae bonis temporalibus)

Consultores qui ipsi apparando operam dederunt: 18
Sessiones hebdomadariae Coetuum studiorum: 11
Numerus totalis adunationum: 132
Numerus totalis horarum quae labori collegiali Coetuum studiorum dicatae sunt: 330.

Liber VI (De sanctionibus in Ecclesia)

Consultores qui ipsi apparando operam dederunt: 11
Sessiones hebdomadariae Coetuum studiorum: 15
Numerus totalis adunationum: 180
Numerus totalis horarum quae labori collegiali Coetuum studiorum dicatae sunt: 450.

Liber VII (De processibus)

Consultores qui ipsi apparando operam dederunt: 22
Sessiones hebdomadariae Coetuum studiorum: 22
Numerus totalis adunationum: 252
Numerus totalis horarum quae labori collegiali Coetuum studiorum dicatae sunt: 660

In summa igitur, et non computatis adunationibus sane multis specialis Commissionis mixtae constitutae ad elaborandam Legem Ecclesiae Fundamentalem, habitae sunt 181 Sessiones hebdomadariae studii, cum 2.160 adunationibus per integras 5.430 horas laboris collegialis ad schemata apparanda eaque, post consultationem, recognoscenda ac perficienda. Si vero computantur etiam adunationes a parvis coetibus Consultorum compositae, habitae sunt 6.375 horae labori collegiali dicatae.

En brevissime exposita quaedam elementa numerica circa ingentem laborem a Commissione peractum in adimpletione mandati recepti. Magnae quidem fuerunt difficultates, non solum, uti patet, propter ipsius operis magnitudinem, verum etiam quandoque propter varietatem optionum et opinionum quas necesse fuit accurate ponderare atque inter se conferre ac coordinare, prae oculis habito bono Ecclesiae communi et firmis semper manentibus normis iuris divini quibus Christus Sponsam Suam ditavit.

Qui plura de labore collegiali efficiendis aut recognoscendis canonibus impenso cognoscere cupiat, videat cum Schemata antea missa, in quibus textura singularum partium pressius describitur, tum Commentarios Commissionis, *Communicationes*, qui iam a pluribus annis de hac re legentes certiores faciunt.

Die 27 maii 1977, ad finem vertente IV^a^ Sessione Plenaria

Commissionis, Summus Pontifex Paulus VI haec, inter alia, verba fecit: « Re quidem vera hoc opus vestrum magni aestimamus cum Ecclesiae, post Concilium Vaticanum Secundum celebratum, maxime inserviat. Vita enim ecclesialis sine ordinatione iuridica nequit exsistere, cum, ut probe nostis, Ecclesia, societas a Christo instituta, spiritualis sed visibilis, quae verbo et sacramentis aedificatur cuique propositum est hominibus salutem afferre hoc iure sacro indigeat secundum illa verba Apostoli: " Omnia autem honeste et secundum ordinem fiant " (*1 Cor.* 14, 40) » (*Communicationes* 9 (1977) 81).

Nunc autem, tamquam ultimus gressus perlongi itineris laboris, hoc novum Codicis Iuris Canonici Schema ad amussim recognitum post consultationem, studio submittitur E.morum Patrum Commissionis.

Faxit Dominus, auxiliatrice Maria, Ecclesiae Matre, ut novus Codex Iuris Canonici ultimae ac supremae sententiae Sancti Patris Ioannis Pauli II cito submitti possit. Gaudio recordamur quod in prima Sua Homilia habita in aede Xystina die 17 octobris 1978, Ipse Romanus Pontifex qua Ecclesiae Universalis Pastor, vestigia fideliter premens Ioannis XXIII, Pauli VI et Ioannis Pauli I, Decessorum suorum, indicavit « cultum magnae disciplinae Ecclesiae » unam ex praecipuis lineis directivis Sui Pontificatus esse.

Romae, 29 Iunii 1980, in sollemnitate SS. Petri et Pauli App.

INDEX

INDEX

LIBER I

DE NORMIS GENERALIBUS

	CAN.
Titulus I - De legibus ecclesiasticis	7- 22
Titulus II - De consuetudine	23- 28
Titulus III - De decretis atque praeceptis generalibus et de instructionibus	29- 34
Titulus IV - De actibus administrativis singularibus	35- 93
Caput I - *Normae communes*	35- 47
Caput II - *De decretis et praeceptis singularibus*	48- 58
Caput III - *De rescriptis*	59- 75
Caput IV - *De privilegiis*	76- 84
Caput V - *De dispensationibus*	85- 93
Titulus V - De statutis et ordinibus	94- 95
Titulus VI - De personis physicis et iuridicis	96-120
Caput I - *De personarum physicarum condicione canonica*	96-109
Caput II - *De personis iuridicis*	110-119
Caput III - *De praecedentia*	120
Titulus VII - De actibus iuridicis	121-125
Titulus VIII - De potestate regiminis	126-141
Titulus IX - De officiis ecclesiasticis	142-193
Caput I - *De provisione officii ecclesiastici*	143-180
Art. 1 - De libera collatione	154
Art. 2 - De praesentatione	155-160
Art. 3 - De electione	161-176
Art. 4 - De postulatione	177-180
Caput II - *De amissione officii ecclesiastici*	181-193
Art. 1 - De renuntiatione	184-186
Art. 2 - De translatione	187-188
Art. 3 - De amotione	189-192
Art. 4 - De privatione	193
Titulus X - De praescriptione	194-196
Titulus XI - De temporis supputatione	197-200

LIBER II
DE POPULO DEI — CAN. 201-705

PARS I
DE CHRISTIFIDELIBUS 201-276

Titulus I - DE MINISTRIS SACRIS SEU DE CLERICIS 203-268
Caput I - *De clericorum institutione* 203-235
Caput II - *De clericorum adscriptione seu incardinatione* . . . 236-243
Caput III - *De clericorum obligationibus et iuribus* 244-264
Caput IV - *De amissione status clericalis* 265-268
Titulus II - DE OBLIGATIONIBUS ET IURIBUS CHRISTIFIDELIUM LAICORUM 269-276

PARS II
DE ECCLESIAE CONSTITUTIONE HIERARCHICA 277-502

Sectio I
DE SUPREMA ECCLESIAE AUCTORITATE EIUSQUE EXERCITIO 277-305
Caput I - *De Romano Pontifice deque Collegio Episcoporum* . 277
Caput II - *De Synodo Episcoporum* 278-284
Caput III - *De S.R.E. Cardinalibus* 285-296
Caput IV - *De Curia Romana* 297-298
Caput V - *De Romani Pontificis Legatis* 299-305

Sectio II
DE ECCLESIIS PARTICULARIBUS DEQUE EARUNDEM COETIBUS 306-502
Titulus I - DE ECCLESIARUM PARTICULARIUM COETIBUS . . . 306-334
Caput I - *De provinciis ecclesiasticis et de regionibus ecclesiasticis* 306-309
Caput II - *De Metropolitis* 310-313
Caput III - *De Conciliis particularibus* 314-321
Caput IV - *De Episcoporum Conferentiis* 322-334
Titulus II - DE ECCLESIIS PARTICULARIBUS ET DE AUCTORITATE IN IISDEM CONSTITUTA 335-502
Caput I - *De Ecclesiis particularibus* 335-341
Caput II - *De Episcopis* 342-378
Art. 1 - De Episcopis in genere 342-347
Art. 2 - De Episcopis dioecesanis 348-369
Art. 3 - De Episcopis coadiutoribus et auxiliaribus . 370-378

CAN.
Caput III - *De Synodo dioecesana* 379-388
Caput IV - *De Curia dioecesana* 389-414
Art. 1 - De Vicariis generalibus et episcopalibus . . 402-411
Art. 2 - De cancellario aliisque notariis et archivo episcopali 402-411
Art. 3 - De consilio a rebus oeconomicis et de oeconomo 412-414
Caput V - *De Consilio presbyterali et de collegio consultorum* 415-422
Caput VI - *De canonicorum Capitulis* 423-430
Caput VII - *De Consilio pastorali* 431-434
Caput VIII - *De Sede impedita et de sede vacante* 435-453
Art. 1 - De sede impedita 435-438
Art. 2 - De sede vacante 439-453
Caput IX - *De paroeciis, de parochis et de vicariis paroecialibus* 454-491
Caput X - *De vicariis foraneis seu decanis* 492-494
Caput XI - *De ecclesiarum rectoribus* 495-502

PARS III
DE CONSOCIATIONIBUS IN ECCLESIA 503-705

Sectio I
DE INSTITUTIS VITAE CONSECRATAE 503-656

Titulus I - NORMAE COMMUNES OMNIBUS INSTITUTIS VITAE CONSECRATAE 503-533
Titulus II - DE INSTITUTIS RELIGIOSIS 534-635
Caput I - *De domibus religiosis eorumque erectione et suppressione* 434-542
Caput II - *De Institutorum regimine* 543-566
Art. 1 - De Superioribus et consiliis 543-556
Art. 2 - De Capitulis 557-559
Art. 3 - De bonis temporalibus eorumque administratione 560-566
Caput III - *De candidatorum admissione et sodalium institutione* 567-587
Art. 1 - De admissione in novitiatum 567-571
Art. 2 - De novitiatu et novitiorum institutione . . . 572-579
Art. 3 - De professione religiosa 580-584
Art. 4 - De religiosorum institutione 585-587
Caput IV - *De Institutorum eorumque sodalium obligationibus et iuribus* 588-598
Caput V - *De apostolatu Institutorum et de operibus apostolicis exercendis* 599-609

CAN.

Caput VI - *De separatione sodalium ab Instituto* 610-630
Art. 1 - De transitu ad aliud Institutum 610-611
Art. 2 - De egressu ab Instituto 612-619
Art. 3 - De dimissione sodalium 620-630
Caput VII - *De religiosis ad Episcopatum evectis* 631-633
Caput VIII - *De Conferentiis Superiorum Maiorum* 634-635
Titulus III - De Institutis saecularibus 636-656

Sectio II
De Societatibus vitae apostolicae 657-672

Sectio III
De aliis christifidelium consociationibus 673-705

Caput I - *Normae communes omnibus consociationibus* . . . 673-685
Caput II - *De christifidelium consociationibus publicis* . . . 686-696
Caput III - *De christifidelium consociationibus privatis* 697-702
Caput IV - *Normae speciales de laicorum consociationibus* . . . 703-705

LIBER III
DE ECCLESIAE MUNERE DOCENDI 706-788

Titulus I - De divini verbi ministerio 711-735
Caput I - *De Verbi Dei praedicatione* 717-727
Caput II - *De catechetica institutione* 728-735
Titulus II - De actione Ecclesiae missionali 736-747
Titulus III - De educatione catholica 748-776
Caput I - *De scholis* 751-761
Caput II - *De Universitatibus catholicis aliisque studiorum superiorum Institutis* 762-770
Caput III - *De Universitatibus et Facultatibus ecclesiasticis* . . 771-776
Titulus IV - De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris 777-787
Titulus V - De Fidei professione 788

CAN.

LIBER IV
DE ECCLESIAE MUNERE SANCTIFICANDI 789-1204

PARS I
DE SACRAMENTIS 794-1119

Titulus I - De baptismo 802- 832
Caput I - *De baptismi celebratione* 803- 814
Caput II - *De baptismi ministro* 815- 817
Caput III - *De baptizandis* 818- 825
Caput IV - *De patrinis* 826- 828
Caput V - *De collati baptismi probatione et adnotatione* . . 829- 832
Titulus II - De sacramento confirmationis 833- 850
Caput I - *De confirmationis celebratione* 834- 835
Caput II - *De confirmationis ministro* 836- 842
Caput III - *De confirmandis* 843- 845
Caput IV - *De patrinis* 846- 847
Caput V - *De collatae confirmationis probatione et adnotatione* 848- 850
Titulus III - De sanctissima Eucharistia 851- 912
Caput I - *De eucharistica celebratione* 853- 885
Art. 1 - De sanctissimae Eucharistiae ministro . . . 854- 864
Art. 2 - De sanctissima Eucharistia participanda . . 865- 875
Art. 3 - De ritibus et caeremoniis eucharisticae celebrationis 876- 882
Art. 4 - De tempore et loco celebrationis Eucharistiae 883- 885
Caput II - *De sanctissima Eucharistia asservanda et veneranda* 886- 893
Caput III - *De oblata ad Missae celebrationem stipe* . . . 894- 912
Titulus IV - De sacramento paenitentiae 913- 951
Caput I - *De celebratione sacramenti* 914- 918
Caput II - *De sacramenti paenitentiae ministro*. 919- 940
Caput III - *De ipso paenitente* 941- 945
Caput IV - *De indulgentiis* 946- 951
Titulus V - De sacramento unctionis infirmorum 952- 960
Caput I - *De sacramenti celebratione* 953- 955
Caput II - *De ministro unctionis infirmorum* 956
Caput III - *De iis quibus unctio infirmorum conferenda sit* . . 957- 960
Titulus VI - De ordine 961-1007
Caput I - *De ordinationis celebratione et ministro* 963- 976

CAN.

Caput II - *De ordinandis* 977-1005
Art. 1 - De requisitis in ordinandis 979- 985
Art. 2 - De praerequisitis ad ordinationem 986- 992
Art. 3 - De irregularitatibus aliisque impedimentis . 993-1002
Art. 4 - De documentis requisitis et de scrutinio . 1003-1005
Caput III - *De adnotatione ac testimonio peractae ordinationis* 1006-1007

Titulus VII - De matrimonio 1008-1119
Caput I - *De cura pastorali et de iis quae matrimonii celebrationi praemitti debent* 1016-1025
Caput II - *De impedimentis dirimentibus in genere* . . . 1026-1035
Caput III - *De impedimentis dirimentibus in specie* . . . 1036-1047
Caput IV - *De consensu matrimoniali* 1048-1061
Caput V - *De forma celebrationis matrimonii* 1062-1077
Caput VI - *De matrimoniis mixtis* 1078-1083
Caput VII - *De matrimonio secreto celebrando* 1084-1087
Caput VIII - *De matrimonii effectibus* 1088-1094
Caput IX - *De separatione coniugum* 1095-1109
Art. 1 - De dissolutione vinculi 1095-1104
Art. 2 - De separatione manente vinculo 1105-1109
Caput X - *De matrimonii convalidatione* 1110-1119
Art. 1 - De convalidatione simplici 1110-1114
Art. 2 - De sanatione in radice 1115-1119

PARS II
DE CETERIS ACTIBUS CULTUS DIVINI 1120-1155

Titulus I - De sacramentalibus 1120-1126
Titulus II - De exequiis ecclesiasticis 1127-1136
Caput I - *De exequiarum celebratione* 1128-1133
Caput II - *De iis quibus exequiae ecclesiasticae concedendae sunt aut denegandae* 1134-1136

Titulus III - De cultu Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum 1137-1141
Titulus IV - De voto et iureiurando 1142-1155
Caput I - *De voto* 1142-1149
Caput II - *De iureiurando* 1150-1155

CAN.

PARS III
DE LOCIS ET TEMPORIBUS SACRIS 1156-1204

Titulus I - De locis sacris 1156-1194
Caput I - *De ecclesiis* 1165-1173
Caput II - *De oratoriis et de sacellis privatis* 1174-1180
Caput III - *De sanctuariis* 1181-1185
Caput IV - *De altaribus* 1186-1190
Caput V - *De coemeteriis* 1191-1194
Titulus II - De temporibus sacris 1195-1204
Caput I - *De diebus festis* 1197-1199
Caput II - *De diebus paenitentiae* 1200-1204

LIBER V
DE BONIS ECCLESIAE TEMPORALIBUS 1205-1262

Titulus I - De acquisitione bonorum 1210-1223
Titulus II - De administratione bonorum 1224-1240
Titulus III - De contractibus praesertim de alienatione 1241-1249
Titulus IV - De piis voluntatibus in genere et de piis fundationibus 1250-1262

LIBER VI
DE SANCTIONIBUS IN ECCLESIA 1263-1351

PARS I
DE DELICTIS ET POENIS IN GENERE 1263-1315

Titulus I - De delictorum punitione generatim . . . 1263-1264
Titulus II - De lege poenali ac de praecepto poenali 1265-1271
Titulus III - De subiecto poenalibus sanctionibus obnoxio 1272-1281
Titulus IV - De poenis aliisque punitionibus 1282-1292
Caput I - *De censuris* 1282-1286
Caput II - *De poenis expiatoriis* 1287-1290
Caput III - *De remediis poenalibus et paenitentiis* 1291-1292
Titulus V - De poenis applicandis 1293-1305
Titulus VI - De poenarum cessatione 1306-1315

CAN.

PARS II
DE POENIS IN SINGULA DELICTA 1316-1351

Titulus I - De delictis contra religionem et Ecclesiae unitatem 1316-1321
Titulus II - De delictis contra ecclesiasticas auctoritates et Ecclesiae libertatem 1322-1329
Titulus III - De munerum ecclesiasticorum usurpatione deque delictis in iis exercendis 1330-1341
Titulus IV - De crimine falsi 1342-1343
Titulus V - De delictis contra speciales obligationes 1344-1348
Titulus VI - De delictis contra hominis vitam et libertatem 1349-1350
Titulus VII - Norma generalis 1351

LIBER VII
DE PROCESSIBUS 1352-1728

PARS I
DE IUDICIIS IN GENERE 1352-1452

Titulus I - De foro competenti 1356-1368
Titulus II - De variis Tribunalium gradibus et speciebus 1369-1397
Caput I - *De tribunali primae instantiae* 1371-1390
Art. 1 - De iudice 1371-1379
Art. 2 - De auditoribus et relatoribus 1380-1381
Art. 3 - De promotore iustitiae, vinculi defensore et notario 1382-1390
Caput II - *De tribunali secundae instantiae* 1391-1393
Caput III - *De Apostolicae Sedis tribunalibus* 1394-1397
Titulus III - De disciplina in tribunalibus servanda . . 1398-1427
Caput I - *De officio iudicum et tribunalis ministrorum* . . 1398-1409
Caput II - *De ordine cognitionum* 1410-1416
Caput III - *De terminis et dilationibus* 1417-1419
Caput IV - *De loco iudicii* 1420-1421
Caput V - *De personis in aulam admittendis et de modo conficiendi et conservandi acta* 1422-1427
Titulus IV - De partibus in causa 1428-1442
Caput I - *De actore et parte conventa* 1428-1432
Caput II - *De procuratoribus ad lites et advocatis* 1433-1442

CAN.
Titulus V - De actionibus et exceptionibus 1443-1452
Caput I - *De actionibus et exceptionibus in genere* 1443-1447
Caput II - *De actionibus et exceptionibus in specie* . . . 1448-1452

PARS II

DE IUDICIO CONTENTIOSO 1453-1622

Sectio I
DE IUDICIO CONTENTIOSO ORDINARIO 1453-1607

Titulus I - De causae introductione 1453-1464
Caput I - *De libello litis introductorio* 1453-1458
Caput II - *De citatione et denuntiatione actuum iudicialium* 1459-1464
Titulus II - De litis contestatione 1465-1468
Titulus III - De litis instantia 1469-1477
Titulus IV - De probationibus 1478-1538
Caput I - *De partium declarationibus* 1482-1490
Caput II - *De probatione per documenta* 1491-1498
Art. 1 - De natura et fide documentorum 1492-1495
Art. 2 - De productione documentorum 1496-1498
Caput III - *De testibus et attestationibus* 1499-1525
Art. 1 - Qui testes esse possint 1501-1502
Art. 2 - De inducendis et excludendis testibus . . . 1503-1509
Art. 3 - De testium examine 1510-1523
Art. 4 - De testimoniorum fide 1524-1525
Caput IV - *De peritis* 1526-1533
Caput V - *De accessu et de recognitione iudiciali* 1534-1535
Caput VI - *De praesumptionibus* 1536-1538
Titulus V - De causis incidentibus 1539-1549
Art. 1 - De partibus non comparentibus 1544-1547
Art. 2 - De interventu tertii in causa 1548-1549
Titulus VI - De actorum publicatione, de conclusione in causa et de causae discussione . . 1550-1558
Titulus VII - De iudicis pronuntiationibus 1559-1570

CAN.
Titulus VIII - De impugnatione sententiae 1571-1592
Art. 1 - De querela nullitatis contra sententiam . . 1571-1579
Art. 2 - De appellatione 1580-1592
Titulus IX - De re iudicata et de restitutione in integrum 1593-1600
Art. 1 - De re iudicata 1593-1596
Art. 2 - De restitutione in integrum 1597-1600
Titulus X - De expensis iudicialibus et gratuito patrocinio 1601
Titulus XI - De exsecutione sententiae 1602-1607

Sectio II
DE PROCESSU CONTENTIOSO ORALI 1608-1622

PARS III
DE IUDICIIS SPECIALIBUS 1623-1672

Titulus I - De causis matrimonialibus 1623-1663
Caput I - *De causis ad matrimonii nullitatem declarandam* 1623-1643
Art. 1 - De foro competenti 1623-1625
Art. 2 - De iure impugnandi matrimonium 1626-1627
Art. 3 - De officio iudicum et tribunalis ministrorum 1628-1629
Art. 4 - De probationibus 1630-1632
Art. 5 - De sententia et appellatione 1633-1637
Art. 6 - De processu documentali 1638-1640
Art. 7 - Normae generales 1641-1643
Caput II - *De causis separationis coniugum* 1644-1648
Caput III - *De processu ad dispensationem super matrimonio rato et non consummato* 1649-1658
Caput IV - *De processu ad matrimonii solutionem in favorem fidei* 1659-1662
Caput V - *De processu praesumptae mortis coniugis* . . . 1663
Titulus II - De causis ad sacrae ordinationis nullitatem declarandam 1664-1668
Titulus III - De modis evitandi iudicia 1669-1672

CAN.

PARS IV
DE PROCESSU CRIMINALI 1673-1687

Caput I - *De praevia investigatione* 1673-1675
Caput II - *De processus evolutione* 1676-1684
Caput III - *De actione ad damna reparanda* 1685-1687

PARS V
DE PROCEDURA ADMINISTRATIVA 1688-1728

Sectio I
DE PROCEDURA ADMINISTRATIVA IN GENERE 1688-1715

Titulus I - De tribunalibus administrativis constituendis 1689-1692
Titulus II - De recursibus adversus decreta 1693-1704
Caput I - *Normae communes* 1693-1698
Caput II - *De recursu hierarchico* 1699-1701
Caput III - *De recursu ad tribunal administrativum* 1702-1703
Caput IV - *Normae speciales de recursibus adversus decreta eorum qui Episcopo subsunt* 1704
Titulus III - De ratione procedendi apud tribunalia administrativa 1705-1715

Sectio II
DE PROCEDURA IN PAROCHIS AMOVENDIS VEL TRANSFERENDIS 1716-1728

Caput I - *De modo procedendi in amotione parochorum* . 1716-1723
Caput II - *De modo procedendi in translatione parochorum* . 1724-1728

SCHEMA
CODICIS IURIS CANONICI

LIBER I

DE NORMIS GENERALIBUS

Can. 1 – Canones huius Codicis unam Ecclesiam latinam respiciunt.

Can. 2 – Codex plerumque non definit ritus qui in actionibus liturgicis celebrandis sunt servandi; quare normae liturgicae hucusque vigentes vim suam retinent, nisi quatenus earum aliqua Codicis canonibus sit contraria.

Can. 3 – Codicis canones initas ab Apostolica Sede cum Nationibus aliisve societatibus politicis conventiones non abrogant nec iis derogant; eaedem perinde ac in praesens vigere pergent, contrariis huius Codicis praescriptis minime obstantibus.

Can. 4 – Iura quaesita, itemque privilegia quae, ab Apostolica Sede ad haec usque tempora personis sive physicis sive iuridicis concessa, in usu sunt nec revocata, integra manent, nisi huius Codicis canonibus expresse revocentur.

Can. 5 – § 1. Vigentes in praesens contra horum praescripta canonum consuetudines sive universales sive particulares, quae ipsis canonibus huius Codicis reprobantur prorsus suppressae sunt, nec in posterum reviviscere sinantur; ceterae quoque suppressae habeantur, nisi expresse Codice aliud caveatur aut centenariae sint vel immemorabiles, quae quidem, si de iudicio Ordinarii pro locorum ac personarum adiunctis submoveri nequeunt, tolerari possunt.

§ 2. Consuetudines praeter ius hucusque vigentes, sive universales sive particulares servantur.

Can. 6 – § 1. Hoc Codice vim obtinente, abrogata sunt:

1) Codex Iuris Canonici anno 1917 promulgatus;
2) aliae quoque normae, sive universales sive particulares,

praescriptis huius Codicis contrariae, nisi de particularibus aliud expresse caveatur;

3) leges poenales quaelibet, sive universales sive particulares a Sede Apostolica latae, nisi in ipso hoc Codice recipiantur;

4) ceterae quoque normae disciplinares universales materiam respicientes quae hoc Codice ordinatur.

§ 2. Canones tamen huius Codicis, quatenus ius vetus referunt, aestimandi sunt ratione etiam canonicae traditionis habita.

TITULUS I
DE LEGIBUS ECCLESIASTICIS

Can. 7 – Lex, norma scilicet generalis ad bonum commune alicui communitati a competenti auctoritate data, instituitur cum promulgatur.

Can. 8 – § 1. Leges ecclesiasticae universales promulgantur per editionem in *Actorum Apostolicae Sedis commentario officiali*, nisi in casibus particularibus alius promulgandi modus fuerit praescriptus; et vim suam exserunt tantum expletis tribus mensibus a die qui *Actorum* numero appositus est, nisi ex natura rei illico ligent aut in ipsa lege brevior aut longior vacatio specialiter et expresse fuerit statuta.

§ 2. Leges particulares promulgantur modo a legislatore determinato et obligare incipiunt post mensem a die promulgationis, nisi alius terminus in ipsa lege statuatur.

Can. 9 – Leges respiciunt futura, non praeterita, nisi nominatim in eis de praeteritis caveatur.

Can. 10 – Irritantes aut inhabilitantes eae tantum leges habendae sunt, quibus actum esse nullum aut inhabilem esse personam expresse statuitur.

Can. 11 – § 1. Legibus mere ecclesiasticis tenentur baptizati in Ecclesia catholica vel in eandem recepti, quique sufficienti

rationis usu gaudent, et, nisi aliud iure expresse caveatur, qui septimum aetatis annum expleverunt.

§ 2. Baptizati qui Ecclesiis aut communitatibus ecclesialibus ab Ecclesia catholica seiunctis adscripti sunt, iisdem legibus directe non obligantur.

§ 3. Firmo praescripto § 2, eaedem leges iis applicantur qui ab Ecclesia catholica defecerint, nisi aliud iure expresse caveatur.

Can. 12 – § 1. Legibus universalibus tenentur ubique terrarum omnes pro quibus latae sunt.

§ 2. A legibus autem universalibus, quae in certo territorio non vigent, eximuntur omnes qui in hoc territorio actu versantur.

§ 3. Legibus conditis pro peculiari territorio ii subiciuntur pro quibus latae sunt quique ibidem domicilium vel quasi-domicilium habent et simul actu commorantur, firmo praescripto can. 13.

Can. 13 – § 1. Leges particulares non praesumuntur personales, sed territoriales, nisi aliud constet.

§ 2. Peregrini:

1) non adstringuntur legibus particularibus sui territorii quamdiu ab eo absunt, nisi aut earum transgressio in proprio territorio noceat, aut leges sint personales;

2) neque legibus territorii in quo versantur, iis exceptis quae ordini publico consulunt, aut actuum sollemnia determinant, aut res immobiles in territorio sitas respiciunt.

§ 3. Vagi obligantur legibus tam universalibus quam particularibus quae vigent in loco in quo versantur.

Can. 14 – Leges, etiam irritantes et inhabilitantes, in dubio iuris non urgent; in dubio autem facti in eis dispensare possunt Ordinarii, dummodo, si agatur de dispensatione reservata, concedi solet ab auctoritate cui reservatur.

Can. 15 – § 1. Ignorantia vel error circa leges irritantes vel inhabilitantes earundem effectum non impediunt, nisi aliud expresse statuatur.

§ 2. Ignorantia vel error circa legem aut poenam aut circa factum proprium aut circa factum alienum notorium non praesumitur; circa factum alienum non notorium praesumitur, donec contrarium probetur.

Can. 16 – § 1. Leges authentice interpretatur legislator et is cui potestas authentice interpretandi fuerit ab eodem commissa.

§ 2. Interpretatio authentica per modum legis exhibita eandem vim habet ac lex ipsa et promulgari debet; et si verba legis in se certa declaret tantum, valet retrorsum; si legem coarctet vel extendat aut dubiam explicet, non retrotrahitur.

§ 3. Interpretatio autem per modum sententiae iudicialis aut actus administrativi in re peculiari, vim legis non habet et ligat tantum personas atque afficit res pro quibus data est.

Can. 17 – Leges ecclesiasticae intelligendae sunt secundum propriam verborum significationem in textu et contextu consideratam; quae si dubia et obscura manserit, ad locos parallelos, si qui sint, ad legis finem ac circumstantias et ad mentem legislatoris est recurrendum.

Can. 18 – Leges quae poenam statuunt, aut liberum iurium exercitium coarctant, aut exceptionem a lege continent, strictae subsunt interpretationi.

Can. 19 – Si certa de re desit expressum legis sive universalis sive particularis aut consuetudinis praescriptum, causa, nisi sit poenalis, dirimenda est attentis legibus latis in similibus, generalibus iuris principiis cum aequitate canonica servatis, iurisprudentia ecclesiastica, praesertim stylo et praxi Curiae Romanae, communi constantique doctorum sententia.

Can. 20 – Lex posterior abrogat priorem aut eidem derogat, si id expresse edicat, aut si illi sit directe contraria, aut totam de integro ordinet legis prioris materiam; sed lex universalis minime derogat iuri particulari nec specialibus statutis, nisi aliud in ipsa expresse caveatur.

Can. 21 – In dubio revocatio legis praeexsistentis non praesumitur, sed leges posteriores ad priores trahendae sunt et his, quantum firi possit, conciliandae.

Can. 22 – Leges civiles ad quas ius Ecclesiae remittit, in iure canonico iisdem cum effectibus serventur, quatenus iuri divino non sint contrariae et nisi aliud iure canonico caveatur.

TITULUS II
DE CONSUETUDINE

Can. 23 – Ea tantum consuetudo a communitate fidelium introducta vim legis habet, quae a legislatore approbata fuerit, ad normam canonum qui sequuntur.

Can. 24 – § 1. Nulla consuetudo vim legis obtinere potest quae sit iuri divino contraria.

§ 2. Nec vim legis obtinere potest consuetudo contra aut praeter ius canonicum, nisi quae sit rationabilis; consuetudo autem quae in iure expresse reprobatur, non est rationabilis.

Can. 25 – Nulla consuetudo vim legis obtinet, nisi quae a communitate legis saltem recipiendae capace cum animo iuris inducendi servata fuerit.

Can. 26 – Nisi a competenti legislatore specialiter fuerit probata, consuetudo vigenti iuri canonico contraria aut quae est praeter legem canonicam, vim legis obtinet tantum, si legitime per annos viginti continuos et completos servata fuerit; contra legem vero canonicam quae clausulam contineat futuras consuetudines prohibentem, sola praevalere potest consuetudo centenaria aut immemorabilis.

Can. 27 – Consuetudo est optima legum interpres.

Can. 28 – Firmo praescripto can. 5, consuetudo, sive contra sive praeter legem, per contrariam consuetudinem aut legem revocatur; sed, nisi expressam de iis mentionem faciat, lex non revocat consuetudines centenarias aut immemorabiles, nec lex universalis consuetudines particulares.

TITULUS III
DE DECRETIS ATQUE PRAECEPTIS GENERALIBUS ET DE INSTRUCTIONIBUS

Can. 29 – Decreta generalia, quibus a legislatore competenti, pro communitate legis recipiendae capace, communia feruntur praescripta, proprie sunt leges et reguntur praescriptis canonum de legibus.

Can. 30 – Decreta generalia de quibus in can. 29 ferre non valent ii qui potestate exsecutiva tantum gaudent, nisi in casibus particularibus talis potestas ad normam iuris ipsis a legislatore competenti expresse fuerit concessa et servatis conditionibus in actu concessionis statutis.

Can. 31 – § 1. Decreta generalia exsecutoria, quibus nempe pressius determinantur modi in lege applicanda servandi aut legum observantia urgetur, ferre valent, intra fines suae competentiae, qui potestate gaudent exsecutiva.

§ 2. Ad decretorum de quibus in § 1 promulgationem et vacationem quod attinet, serventur praescripta can. 8.

Can. 32 – Decreta generalia exsecutoria eos obligant qui tenentur legibus quarum modos applicationis determinant aut observantiam urgent.

Can. 33 – § 1. Decreta generalia exsecutoria, etiam quae edantur in directoriis aliusve nominis documentis, non derogant legibus, et quae eorum praescripta legibus sint contraria omni vi carent.

§ 2. Eadem vim habere desinunt revocatione explicita aut implicita ab auctoritate competenti necnon cessante lege ad cuius exsecutionem data sunt; non autem cessant resoluto iure statuentis, nisi contrarium expresse caveatur.

Can. 34 – § 1. Instructiones, quae nempe legum praescripta declarant atque rationes in iisdem exsequendis servandas evolvunt

et determinant, ad usum eorum dantur quorum est curare ut leges exsecutioni mandentur eosque in legum exsecutione obligant; eas legitime edunt, intra fines suae competentiae, qui potestate exsecutiva gaudent.

§ 2. Instructionum ordinationes legibus non derogant, et si quae earum cum legum praescriptis componi nequeant, omni vi carent.

§ 3. Vim habere desinunt instructiones non tantum revocatione explicita aut implicita ab auctoritate competenti, quae eas edidit eiusve superiore, sed etiam cessante lege ad quam declarandam exsecutionive mandandam datae sunt.

TITULUS IV
DE ACTIBUS ADMINISTRATIVIS SINGULARIBUS

CAPUT I
NORMAE COMMUNES

Can. 35 – Actus administrativus singularis, sive sit decretum aut praeceptum sive sit rescriptum, elici potest, intra fines suae competentiae, ab eo qui potestate exsecutiva gaudet, firmo praescripto can. 76, § 1.

Can. 36 – § 1. Actus administrativus intelligendus est secundum propriam verborum significationem et communem loquendi usum; in dubio, qui ad lites referuntur aut ad poenas comminandas infligendasve attinent aut personae iura coarctant, aut iura aliis quaesita laedunt, aut adversantur legi in commodum privatorum, strictae subsunt interpretationi; ceteri omnes latae.

§ 2. Actus administrativus non debet ad alios casus praeter expressos extendi.

Can. 37 – Actus administrativus qui forum externum respicit scripto est consignandus; item, si fit in forma commissoria, illius actus exsecutionis.

Can. 38 – Actus administrativus, etiam si agatur de rescripto motu proprio dato, effectu caret quatenus ius alteri quaesitum laedit aut legi consuetudinive probatae contrarius est, nisi auctoritas competens expresse clausulam derogatoriam addiderit.

Can. 39 – Conditiones in actu administrativo tunc tantum ad validitatem censentur adiectae, cum per particulas *si*, *nisi*, *dummodo* exprimantur.

Can. 40 – Exsecutor alicuius actus administrativi invalide suo munere fungitur, antequam litteras receperit earumque authenticitatem et integritatem recognoverit, nisi praevia earundem notitia ad eum auctoritate eundem actum edentis transmissa fuerit.

Can. 41 – Exsecutor actus administrativi cui committitur merum exsecutionis ministerium, exsecutionem huius actus denegare non potest, nisi manifesto appareat eundem actum esse nullum aut alia ex gravi causa sustineri non posse aut conditiones in ipso actu administrativo appositas non esse adimpletas; si tamen actus administrativi exsecutio adiunctorum personae aut loci ratione videatur inopportuna, exsecutor exsecutionem intermittat; quibus vero in casibus statim certiorem faciat auctoritatem quae actum edidit.

Can. 42 – Exsecutor actus administrativi procedere debet ad mandati normam, et nisi conditiones essentiales in litteris appositas impleverit ac substantialem procedendi formam servaverit, irrita est exsecutio.

Can. 43 – Actus administrativi exsecutor potest alium pro suo prudenti arbitrio sibi substituere, nisi substitutio prohibita fuerit, aut electa industria personae, aut substituti persona praefinita; quibus tamen in casibus exsecutori licet alteri committere actus praeparatorios.

Can. 44 – Actus administrativus exsecutioni mandari potest etiam ab exsecutoris successore in officio, nisi fuerit electa industria personae.

Can. 45 – Exsecutori fas est, si quoquo modo in actus administrativi exsecutione erraverit, eundem iterum exsecutioni mandare.

Can. 46 – Actus administrativus non cessat resoluto iure statuentis, nisi aliud iure expresse caveatur.

Can. 47 – Revocatio actus administrativi per alium actum administrativum auctoritatis competentis effectum tantummodo obtinet a momento quo legitime notificetur personae pro qua datus est.

Caput II
DE DECRETIS ET PRAECEPTIS SINGULARIBUS

Can. 48 – Decretum singulare intelligitur actus administrativus a competenti auctoritate exsecutiva editus quo secundum iuris normas pro casu particulari datur decisio aut fit provisio, quae natura sua petitionem ab aliquo factam non supponunt.

Can. 49 – Praeceptum singulare est decretum quo personae aut personis determinatis aliquid faciendum aut omittendum directe et legitime imponitur, praesertim ad legis observantiam urgendam.

Can. 50 – Antequam decretum singulare ferat, auctoritas necessarias notitias et probationes exquirat, atque, quatenus possibile sit, eos audiat quorum iura laedi possint.

Can. 51 – Decretum scripto feratur expressis, saltem summarie, motivis.

Can. 52 – Decretum singulare vim habet tantum quoad res de quibus decernit et pro personis quibus datum est; eas vero ubique obligat, nisi aliud constet.

Can. 53 – Si decreta inter se sint contraria, peculiare, in iis quae peculiariter exprimuntur, praevalet generali; si aeque sint

peculiaria aut generalia, posterius tempore obrogat priori, quatenus ei contrarium est.

Can. 54 – § 1. Decretum singulare, cuius applicatio committitur exsecutori, effectum habet a momento exsecutionis; secus a momento quo personae auctoritate ipsius decernentis intimatur.

§ 2. Ut urgeri valeat decretum singulare, requiritur legitimo documento ad normam iuris intimatum fuerit.

Can. 55 – Firmo praescripto cann. 37 et 51, cum gravissima ratio obstet ne scriptus decreti textus tradatur, decretum intimatum habetur si ei cui destinatur coram notario vel duobus testibus legatur, actis redactis, ab omnibus praesentibus subscribendis.

Can. 56 – Decretum pro intimato habetur, si is cui destinatur, rite vocatus ad decretum accipiendum vel audiendum, sine iusta causa non comparuerit vel subscribere recusaverit.

Can. 57 – § 1. Quoties lex iubeat decretum ferri vel ab eo, cuius interest, petitio vel recursus ad decretum obtinendum legitime proponatur, auctoritas competens intra tres menses a recepta petitione vel recursu provideat, nisi alius terminus lege praescribatur.

§ 2. Hoc termino transacto, si nondum decretum datum fuerit, responsum praesumitur negativum, ad propositionem ulterioris recursus quod attinet.

§ 3. Responsum negativum praesumptum non eximit competentem auctoritatem ab obligatione decretum ferendi, immo et damnum forte illatum, ad normam can. 125, reparandi.

Can. 58 – § 1. Decretum singulare vim habere desinit legitima revocatione ab auctoritate competenti necnon cessante lege ad cuius exsecutionem datum est.

§ 2. Praeceptum singulare, legitimo documento non impositum, cessat resoluto iure praecipientis.

CAPUT III
DE RESCRIPTIS

Can. 59 – § 1. Rescriptum intelligitur actus administrativus a competenti auctoritate exsecutiva in scriptis elicitus quo, de se ad petitionem alicuius, conceditur privilegium, dispensatio aliave gratia.

§ 2. Quae de rescriptis statuuntur praescripta, etiam de licentiae concessione valent, nisi aliud constet.

Can. 60 – Rescriptum quodlibet impetrari potest ab omnibus qui expresse non prohibentur.

Can. 61 – Nisi aliud constet, rescriptum impetrari potest pro alio, etiam praeter eius assensum, et valet ante eiusdem acceptationem, salvis clausulis contrariis.

Can. 62 – Rescriptum in quo nullus datur exsecutor, effectum habet a momento quo datae sunt litterae; cetera a momento exsecutionis.

Can. 63 – § 1. Validitati rescripti obstat subreptio seu reticentia veri, si in precibus expressa non fuerint quae secundum legem, stylum et praxim canonicam ad validitatem sunt exprimenda, nisi agatur de rescripto gratiae quod *Motu proprio* datum sit.

§ 2. Item validitati rescripti obstat obreptio seu expositio falsi, si ne una quidem causa motiva proposita sit vera.

§ 3. Causa motiva, in rescriptis quorum nullus est exsecutor, vera sit oportet tempore quo rescriptum datum est; in ceteris tempore exsecutionis.

Can. 64 – Salvo iure Sacrae Paenitentiariae pro foro interno, gratia a quovis Dicasterio Romanae Curiae denegata, invalide ab alio eiusdem Curiae Dicasterio aliave competenti auctoritate infra Romanum Pontificem conceditur, sine assensu Dicasterii quocum agi coeptum est.

Can. 65 – § 1. Salvis praescriptis §§ 2 et 3, nemo gratiam a proprio Ordinario denegatam ab alio Ordinario petat, nisi facta denegationis mentione; facta autem mentione, Ordinarius gratiam ne concedat, nisi habitis a priore Ordinario denegationis rationibus.

§ 2. Gratia a Vicario generali vel a Vicario episcopali denegata, ab alio Vicario eiusdem Episcopi, etiam habitis a Vicario abnegante denegationis rationibus, valide concedi nequit.

§ 3. Gratia a Vicario generali vel a Vicario episcopali denegata et postea, nulla facta huius denegationis mentione, ab Episcopo dioecesano impetrata, invalida est; gratia autem ab Episcopo dioecesano denegata nequit valide, etiam facta denegationis mentione, ab eius Vicario generali vel Vicario episcopali, non consentiente Episcopo, impetrari.

Can. 66 – Rescriptum non fit irritum ob errorem in nomine personae cui datur vel a qua editur, aut loci in quo ipsa moratur, aut rei de qua agitur, dummodo, iudicio Ordinarii, nulla sit de ipsa persona vel de re dubitatio.

Can. 67 – § 1. Si contingat ut de una eademque re duo rescripta inter se contraria impetrentur, peculiare, in iis quae peculiariter exprimuntur, praevalet generali.

§ 2. Si sint aeque peculiaria aut generalia, prius tempore praevalet posteriori, nisi in altero fiat mentio expressa de priore, aut nisi prior impetrator dolo vel notabili negligentia suo rescripto usus non fuerit.

§ 3. In dubio num rescriptum irritum sit necne recurratur ad rescribentes.

Can. 68 – Rescriptum Sedis Apostolicae in quo nullus datur exsecutor, tunc tantum debet Ordinario impetrantis praesentari, cum id in iisdem litteris praecipiatur, aut de rebus agatur publicis, aut comprobare conditiones oporteat.

Can. 69 – Rescriptum, cuius praesentationi nullum est definitum tempus, potest exsecutori exhiberi quovis tempore, modo absit fraus et dolus.

Can. 70 – Si in rescripto ipsa concessio exsecutori committatur, ipsius est pro suo prudenti arbitrio et conscientia gratiam concedere vel denegare.

Can. 71 – Nemo uti tenetur rescripto in sui dumtaxat favorem concesso, nisi aliunde obligatione canonica ad hoc teneatur.

Can. 72 – Rescripta ab Apostolica Sede concessa, quae exspiraverint, ab Episcopo dioecesano iusta de causa semel prorogari valent, non tamen ultra tres menses.

Can. 73 – Per legem contrariam nulla rescripta revocantur, nisi aliud in ipsa lege caveatur.

Can. 74 – § 1. Quae in canonibus de rescriptis statuuntur praescripta, de concessionibus gratiarum vivae vocis oraculo quoque valent, nisi aliud manifesto constet.

§ 2. Quamvis gratia oretenus sibi concessa quis in foro interno uti possit, tenetur illam pro foro externo probare, quoties id legitime ab eo petatur.

Can. 75 – Si rescriptum contineat privilegium vel dispensationem, serventur insuper praescripta canonum qui sequuntur.

Caput IV
DE PRIVILEGIIS

Can. 76 – § 1. Privilegium, seu gratia in favorem certarum personarum, sive physicarum sive iuridicarum, per peculiarem actum facta, concedi potest a legislatore necnon ab auctoritate exsecutiva cui legislator hanc potestatem concesserit.

§ 2. Possessio centenaria vel immemorabilis praesumptionem inducit concessi privilegii.

Can. 77 – Privilegium interpretandum est ad normam can. 36, § 1; sed ea semper adhibenda est interpretatio, ut privilegio aucti aliquam revera gratiam consequantur.

Can. 78 – § 1. Privilegium praesumitur perpetuum, nisi contrarium probetur.

§ 2. Privilegium personale, quod quidem personam sequitur, cum ipsa extinguitur.

§ 3. Privilegium reale cessat per absolutum rei vel loci interitum; privilegium vero locale, si locus intra quinquaginta annos restituatur, reviviscit.

Can. 79 – Privilegium cessat per revocationem competentis auctoritatis ad normam cann. 46 et 47.

Can. 80 – § 1. Nullum privilegium per renuntiationem cessat nisi haec a competenti auctoritate fuerit acceptata.

§ 2. Privilegio in sui dumtaxat favorem concesso quaevis persona physica renuntiare potest.

§ 3. Privilegio concesso alicui personae iuridicae, aut ratione dignitatis loci vel rei, singulae personae renuntiare nequeunt.

§ 4. Nec ipsi personae iuridicae integrum est privilegio sibi concesso renuntiare, si renuntiatio cedat in Ecclesiae aliorumve praeiudicium.

Can. 81 – Resoluto iure concedentis, privilegium non extinguitur, nisi datum fuerit cum clausula *ad beneplacitum nostrum* vel alia aequipollenti.

Can. 82 – Per non usum vel per usum contrarium privilegium aliis haud onerosum non cessat; quod vero in aliorum gravamen cedit, amittitur, si accedat legitima praescriptio.

Can. 83 – § 1. Cessat privilegium elapso tempore vel expleto numero casuum pro quibus concessum fuit, firmo praescripto can. 139, § 2.

§ 2. Cessat quoque, si temporis progressu rerum adiuncta ita, iudicio auctoritatis competentis, immutentur ut noxium evaserit aut eius usus illicitus fiat.

Can. 84 – Qui abutitur potestate sibi ex privilegio data, privilegio ipso privari meretur; quare, Ordinarius, frustra monito

privilegiario, graviter abutentem privet privilegio quod ipse concessit; quod si privilegium concessum fuerit ab Apostolica Sede, eandem Ordinarius certiorem facere tenetur.

Caput V
DE DISPENSATIONIBUS

Can. 85. – Dispensatio seu legis mere ecclesiasticae in casu particulari relaxatio, concedi potest ab iis qui potestate gaudent exsecutiva, intra limites suae competentiae, necnon ab illis quibus potestas dispensandi explicite vel implicite competit sive ipso iure sive vi legitimae delegationis.

Can. 86 – Dispensationi obnoxiae non sunt leges quatenus definiunt ea quae institutorum aut actuum iuridicorum essentialiter sunt constitutiva.

Can. 87 – § 1. Episcopus dioecesanus fideles, quoties id ad eorundem spirituale bonum conferre iudicet, dispensare valet in legibus disciplinaribus tam universalibus quam particularibus pro suo territorio vel suis subditis a suprema Ecclesiae auctoritate latis, non tamen in legibus processualibus aut poenalibus nec in iis quarum dispensatio Apostolicae Sedi aliive auctoritati specialiter reservatur.

§ 2. Si difficilis sit recursus ad Sanctam Sedem et simul in mora sit periculum gravis damni, Ordinarius quicumque dispensare valet in iisdem legibus, etiam si dispensatio reservatur Sanctae Sedi, dummodo tamen agatur de dispensatione quam ipsa in iisdem adiunctis concedere solet; firmo praescripto, vi cuius dispensatio a lege coelibatus uni Apostolicae Sedi reservatur.

Can. 88 – Ordinarius loci in legibus dioecesanis, atque, quoties id ad fidelium bonum conferre iudicet, in legibus a Concilio regionali vel provinciali aut ab Episcoporum Conferentia latis dispensare valet.

Can. 89 – Parochus aliique presbyteri aut diaconi a lege universali et particulari dispensare tantummodo valent, si haec potestas expresse ipsis concessa sit.

Can. 90 – § 1. A lege ecclesiastica ne dispensetur sine iusta et rationabili causa, habita ratione adiunctorum casus et gravitatis legis a qua dispensatur; alias dispensatio illicita et, nisi ab ipso legislatore eiusve superiore data sit, etiam invalida est.

§ 2. Dispensatio in dubio de sufficientia causae valide et licite conceditur.

Can. 91 – Qui gaudet potestate dispensandi eam exercere valet, etiam extra territorium exsistens, in subditos, licet e territorio absentes, atque, nisi contrarium expresse statuatur, in peregrinos quoque in territorio actu degentes, necnon erga seipsum.

Can. 92 – Strictae subest interpretationi non solum dispensatio ad normam can. 36 § 1, sed ipsamet facultas dispensandi ad certum casum concessa.

Can. 93 – Dispensatio quae tractum habet successivum cessat iisdem modis quibus privilegium, necnon certa ac totali cessatione causae motivae.

TITULUS V
DE STATUTIS ET ORDINIBUS

Can. 94 – § 1. Statuta, licet hoc nomine vocentur etiam leges a legislatore in Ecclesia non supremo editae, sensu proprio sunt quae in christifidelium consociationibus, sive publicis sive privatis, aut in rerum universitatibus, ad normam iuris conduntur ordinationes, quibus definiuntur consociationis universitatisve finis, constitutio et regimen, atque actionis rationes.

§ 2. Statutis consociationis obligantur solae personae quae legitime eiusdem sunt membra, et quidem vi ipsius initae conventionis, nisi quaedam consociatio ex concessione legislatoris aut consuetudine probata legifera potestate instructa sit; statutis rerum universitatis obligantur ii qui eiusdem moderamen curant aut cum eadem negotia pertractant.

§ 3. Quae statutorum praescripta vi potestatis legiferae condita et promulgata sunt reguntur praescriptis canonum de legibus.

Can. 95 – § 1. Ordines sunt regulae seu normae servandae in personarum conventibus, sive conventus ab auctoritate ecclesiastica edicti sive a christifidelibus libere advocati sint, necnon aliis in celebrationibus, et quibus definiuntur quae ad constitutionem, moderamen et rerum agendarum rationes pertinent.

§ 2. In conventibus celebrationibusve, regulis ordinis tenentur qui in iisdem partem habent.

TITULUS VI
DE PERSONIS PHYSICIS ET IURIDICIS

CAPUT I
DE PERSONARUM PHYSICARUM CONDICIONE CANONICA

Can. 96 – § 1. Persona quae duodevigesimum aetatis annum explevit, maior est; infra hanc aetatem, minor.

§ 2. Minor, ante plenum septennium, dicitur infans et censetur non sui compos, expleto autem septennio, usum rationis habere praesumitur.

Can. 97 – § 1. Persona maior plenum habet suorum iurium exercitium.

§ 2. Persona minor in exercitio suorum iurium potestati obnoxia manet parentum vel tutorum, iis exceptis in quibus minores lege divina aut iure canonico ab eorum potestate exempti sunt; ad constitutionem tutorum eorumque potestatem quod attinet, serventur praescripta iuris civilis respectivae nationis, nisi ius canonicum de tutore vel de eiusdem potestate aliud praescriptum pro certis causis statuerit, aut Episcopus dioecesanus in certis casibus iusta de causa per nominationem alius tutoris providendum aestimaverit.

Can. 98 – Quicumque usu rationis habitu caret censetur non sui compos et infantibus assimilatur.

Can. 99 – Persona dicitur: *incola*, in loco ubi domicilium; *advena*, in loco ubi quasi-domicilium habet; *peregrinus*, si versetur extra domicilium et quasi-domicilium quod adhuc retinet; *vagus*, si nullibi domicilium habeat vel quasi-domicilium.

Can. 100 – § 1. Locus originis filii, etiam neophyti, est ille in quo cum filius natus est, domicilium, aut, eo deficiente, quasi-domicilium habuerint parentes; vel, si parentes non habuerint idem domicilium vel quasi-domicilium, mater.

§ 2. Si agatur de filio vagorum, locus originis est ipsemet nativitatis locus; si de exposito, est locus in quo inventus est.

Can. 101 – § 1. Domicilium acquiritur ea in territorio alicuius paroeciae aut saltem dioecesis commoratione, quae aut coniuncta sit cum animo ibi perpetuo manendi si nihil inde avocet, aut ad decennium completum sit protracta.

§ 2. Quasi-domicilium acquiritur ea in territorio alicuius paroeciae aut saltem dioecesis commoratione, quae aut coniuncta sit cum animo ibi manendi saltem per tres menses si nihil inde avocet, aut ad tres menses reapse sit protracta.

§ 3. Domicilium vel quasi-domicilium in territorio paroeciae dicitur paroeciale; in territorio dioecesis, etsi non in paroecia, dioecesanum.

Can. 102 – Domicilium et quasi-domicilium amittitur discessione a loco cum animo non revertendi, salvo praescripto can. 104.

Can. 103 – Coniuges commune habeant domicilium vel quasi-domicilium; legitimae separationis ratione vel alia iusta de causa, uterque habere potest proprium domicilium vel quasi-domicilium.

Can. 104 – § 1. Minor necessario retinet domicilium et quasi-domicilium illius cuius potestati subicitur. Infantia egressus potest etiam quasi-domicilium proprium acquirere; atque legitime ad normam iuris civilis emancipatus etiam proprium domicilium.

§ 2. Quicumque alia ratione quam minoritate, in tutelam vel curatelam legitime traditus est alterius, domicilium et quasi-domicilium habet tutoris vel curatoris.

Can. 105 – § 1. Tum per domicilium tum per quasi-domicilium suum quisque parochum et Ordinarium sortitur.

§ 2. Proprius vagi parochus vel Ordinarius est parochus vel Ordinarius loci in quo vagus actu commoratur.

§ 3. Illius quoque qui non habet nisi domicilium vel quasi-domicilium dioecesanum parochus proprius est parochus loci in quo actu commoratur.

Can. 106 – § 1. Consanguinitas computatur per lineas et gradus.

§ 2. In linea recta tot sunt gradus quot generationes, seu quot personae, stipite dempto.

§ 3. In linea obliqua tot sunt gradus quot personae in utraque simul linea, stipite dempto.

Can. 107 – § 1. Affinitas oritur ex matrimonio valido, etsi non consummato, atque viget inter virum et mulieris consanguineos, itemque mulierem inter et viri consanguineos.

§ 2. Ita computatur ut qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint affines mulieris, et vice versa.

Can. 108 – Filii qui ad normam legis civilis nationis adoptati sint, habentur ut filii eius vel eorum qui eos adoptaverint.

Can. 109 – § 1. Inter varias Ecclesias rituales sui iuris ad illam baptizatus pertinet in qua ad normam iuris baptizandus erat.

§ 2. Attamen, post receptum baptismum, alii Ecclesiae rituali sui iuris adscribuntur:

1) qui facultatem transeundi ad aliam Ecclesiam ritualem sui iuris ab Apostolica Sede obtinuerit;

2) coniux qui, in matrimonio ineundo vel eo durante, ad Ecclesiam ritualem sui iuris alterius coniugis se transire declaraverit; matrimonio autem soluto, libere potest ad pristinam Ecclesiam redire;

3) filii eorum de quibus in n° 1 et 2 ante decimum quartum aetatis annum completum itemque, in matrimonio mixto, iidem

filii partis catholicae quae ad aliam Ecclesiam legitime transierit; adepta vero hac aetate possunt ad pristinam Ecclesiam redire.

§ 3. Mos, quamvis diuturnus, sacramenta secundum ritus alius Ecclesiae ritualis sui iuris recipiendi, non secumfert adscriptionem eidem Ecclesiae.

Caput II
DE PERSONIS IURIDICIS

Can. 110 – In Ecclesia, praeter personas physicas, sunt etiam personae iuridicae, subiecta scilicet in iure canonico obligationum et iurium quae earum indoli congruunt.

Can. 111 – § 1. Personae iuridicae constituuntur aut ex ipso iuris praescripto aut ex speciali competentis auctoritatis concessione per decretum data, universitates sive personarum sive rerum in finem missioni Ecclesiae congruentem, qui singulorum finem transcendit, ordinatae.

§ 2. Fines de quibus in § 1 intelliguntur qui ad opera pietatis, apostolatus vel caritatis sive spiritualis sive temporalis attinent.

§ 3. Auctoritas Ecclesiae competens personalitatem iuridicam ne conferat nisi iis personarum aut rerum universitatibus, quae finem persequuntur reapse utilem atque, omnibus perpensis, mediis gaudent quae sufficere praevidentur ad finem praestitutum assequendum.

Can. 112 – § 1. Personae iuridicae in Ecclesia sunt aut universitates personarum aut universitates rerum.

§ 2. Universitas personarum, quae quidem non nisi ex tribus saltem personis constitui potest, est sive collegialis sive non-collegialis, prout est vel non est communitas, cuius actionem determinant membra, in decisionibus ferendis concurrentia, sive aequali iure sive non, ad normam iuris et statutorum.

§ 3. Universitas rerum seu fundatio autonoma constat bonis seu rebus, sive spiritualibus sive materialibus, eamque, ad normam

iuris et statutorum, moderantur sive una vel plures personae physicae sive collegium.

Can. 113 – § 1. Personae iuridicae publicae sunt personarum communitates ac rerum complexus, qui ab ecclesiastica auctoritate competenti constituuntur ut intra fines sibi praestitutos nomine Ecclesiae agant; ceterae personae iuridicae sunt privatae.

§ 2. Personae iuridicae publicae hac personalitate donantur sive ipso iure sive speciali competentis auctoritatis decreto eandem expresse concedente; personae iuridicae privatae hac personalitate donantur tantum per speciale competentis auctoritatis decretum eandem personalitatem expresse concedens.

§ 3. Nulla personarum communitas, nullusque rerum complexus personalitatem iuridicam obtinere intendens, eandem consequi valet nisi cuius statuta a competenti auctoritate sint probata.

Can. 114 – Personam iuridicam publicam repraesentant, eius nomine agentes, ii quibus iure universali vel particulari aut propriis statutis, ad normam iuris conditis, haec competentia agnoscitur; personam iuridicam privatam, ii quibus eadem competentia per statuta tribuitur.

Can. 115 – Ad actus collegiales quod attinet, nisi iure statutisve aliud caveatur:

1) si agatur de electionibus id vim habet iuris, quod, praesente quidem maiore parte eorum qui convocari debent, placuerit parti absolute maiori eorum qui sunt praesentes; post duo inefficacia scrutinia, suffragatio fiat super duobus candidatis qui maiorem suffragiorum partem obtinuerint, vel, si sunt plures, super duobus aetate senioribus; post tertium scrutinium, si paritas maneat, ille electus habeatur qui senior sit aetate;

2) si agatur de aliis negotiis, id vim habet iuris quod, praesente quidem maiore parte eorum qui convocari debent, placuerit parti absolute maiori eorum qui sunt praesentes; quod si post duo scrutinia suffragia aequalia fuerint, praeses suo voto paritatem dirimere potest;

3) quod autem omnes, ut singulos, tangit, ad omnibus approbari debet.

Can. 116 – § 1. Persona iuridica natura sua perpetua est; extinguitur tamen si a competenti auctoritate legitime supprimatur aut per centum annorum spatium agere desierit; persona iuridica privata insuper extinguitur, si ipsa consociatio ad normam statutorum dissolvatur, aut si, de iudicio auctoritatis competentis, ipsa fundatio ad normam statutorum esse desierit.

§ 2. Si vel unum ex personae iuridicae collegialis membris supersit, et personarum communitas secundum statuta esse non desierit, exercitium omnium iurium communitatis illi membro competit.

Can. 117 – Coniunctis universitatibus, sive personarum sive rerum, quae personae iuridicae sunt publicae, ita ut ex iisdem una constituatur universitas, personalitate quidem iuridica pollens, altera haec persona iuridica bona obtinet iuraque patrimonialia prioribus propria atque onera suscipit quibus eaedem gravabantur, salvis, ad destinationem praesertim bonorum necnon onerum adimpletionem quod attinet, fundatorum oblatorumque voluntate et iuribus quaesitis.

Can. 118 – Divisa universitate, quae persona iuridica est publica, ita ut aut illius pars alii personae iuridicae publicae uniatur, aut distincta persona iuridica publica ex parte dismembrata erigatur, auctoritatis ecclesiasticae cui divisio competat est, servatis quidem prae aliis fundatorum ac oblatorum voluntate, iuribus quaesitis, necnon statutis probatis, curare per se aut per alium, scilicet exsecutorem:

1) ut communia quae dividi valent bona atque iura patrimonialia necnon aes alienum aliaque onera inter personas iuridicas de quibus agitur debita cum proportione ex aequo et bono dividantur, ratione habita omnium adiunctorum et necessitatum utriusque;

2) ut communium bonorum, quae divisioni obnoxia non sunt usus et fructus utrique personae iuridicae cedant, oneraque iisdem propria utrique incumbant, servata item debita proportione ex aequo et bono definienda.

Can. 119 – Extincta persona iuridica publica destinatio eiusdem bonorum iuriumque patrimonialium itemque onerum regitur iure et statutis, quae si sileant obveniunt personae iuridicae immediate superiori, salvis semper fundatorum vel oblatorum voluntate necnon iuribus quaesitis; extincta persona iuridica privata eiusdem bonorum et onerum propriis statutis regitur.

Caput III
DE PRAECEDENTIA

Can. 120 – Circa praecedentiam inter varias personas seu physicas seu iuridicas, serventur normae quae sequuntur, salvis normis specialibus:

1) cui est auctoritas in personas sive physicas sive iuridicas, eidem ius est praecedentiae supra illas;

2) inter diversos clericos quorum nullus habeat in alios auctoritatem: qui ad gradum potiorem pertinent, praecedunt eis qui sunt inferioris gradus; inter eiusdem gradus personas sed non eiusdem ordinis, qui altiorem ordinem tenet, praecedit iis qui in inferiore sunt positi; si denique ad eundem gradum pertineant eundemque ordinem habeant, praecedit qui prius est promotus ad gradum; si eodem tempore promoti sunt, senior ordinatione; et si eodem tempore ordinem receperint, senior aetate;

3) in praecedentia diversitas ritus non attenditur;

4) qui alius personam gerit, ex eadem obtinet praecedentiam; sed qui in Conciliis aliisque similibus conventibus procuratorio nomine intersunt, sedent post illos eiusdem gradus qui intersunt nomine proprio;

5) inter varias personas iuridicas eiusdem speciei et gradus, illa praecedit quae est in pacifica quasi-possessione praecedentiae et, si de hoc non constet, quae prius in loco, ubi quaestio oritur, instituta est; inter sodales vero alicuius collegii, ius praecedentiae determinetur ex propriis legitimis statutis; secus ex legitima consuetudine, qua deficiente, ex praescripto iuris universalis;

6) loci Ordinarii est in sua dioecesi statuere praecedentias inter suos subditos, ratione habita principiorum iuris communis,

legitimarum dioecesis consuetudinum et munerum ipsis commissorum, et omnes de praecedentia controversias, quatenus ii collegialiter cum aliis procedant, componere in casibus urgentioribus, remota omni appellatione in suspensivo, sed sine praeiudicio iuris uniuscuiusque;

7) circa personas quae ad Domum pontificalem pertinent, praecedentia moderanda est secundum regulas et traditiones eiusdem pontificiae Domus.

TITULUS VII
DE ACTIBUS IURIDICIS

Can. 121 – § 1. Actus iuridicus ut valeat, requiritur a persona habili et competenti sit positus, atque in eodem adsint quae actum ipsum essentialiter constituunt, necnon sollemnia et requisita iure ad validitatem actus imposita.

§ 2. Actus iuridicus quoad sua elementa externa rite positus praesumitur validus.

Can. 122 – § 1. Actus positus ex vi ab extrinseco personae illata, cui ipsa nequaquam resistere potuit, pro infecto habetur.

§ 2. Actus positus ex metu gravi, iniuste incusso, aut ex dolo, valet, nisi aliud iure caveatur; sed potest per sententiam iudicis rescindi, sive ad instantiam partis laesae eiusve ius obtinentium sive ex officio.

Can. 123 – Actus positus ex ignorantia aut ex errore, qui versetur circa id quod eius substantiam constituit aut qui recidit in conditionem *sine qua non*, irritus est; secus valet, nisi aliud iure caveatur, sed actus ex ignorantia aut ex errore initus locum dare potest actioni rescissoriae ad normam iuris.

Can. 124 – § 1. Cum iure statuatur ad actus ponendos Superiorem indigere consensu aut consilio alicuius collegii vel personarum coetus, convocari debet collegium vel coetus ad normam can. 163, atque ut actus valeat requiritur ut obtineatur

consensus aut exquiratur consilium partis absolute maioris eorum qui sunt praesentes.

§ 2. Cum iure statuatur ad actus ponendos Superiorem indigere consensu aut consilio aliquarum personarum, ut singularum:

1) si consensus exigatur, invalidus est actus Superioris consensum earum personarum non exquirentis aut contra eorum vel alicuius votum agentis;

2) si consilium exigatur, invalidus est actus Superioris easdem personas non audientis; Superior, licet nulla obligatione teneatur ad earundem votum, etsi consors, accedendi, tamen sine praevalenti ratione, suo iudicio aestimanda, ab earundem voto, praesertim concorde, ne discedat.

§ 3. Omnes quorum consensus aut consilium requiritur obligatione tenentur sententiam suam sincere proferendi, atque si negotiorum gravitas id postulat, secretum sedulo servandi, quae quidem obligatio a Superiore urgeri potest.

Can. 125 – Quicumque illegitime actu iuridico, immo quovis alio actu dolo vel culpa posito, alteri damnum inferat, obligatione tenetur ad damnum illatum reparandum.

TITULUS VIII
DE POTESTATE REGIMINIS

Can. 126 – Potestatis regiminis, quae quidem ex divina institutione est in Ecclesia et etiam potestas iurisdictionis vocatur, ad normam praescriptorum iuris, habiles sunt, qui ordine sacro sunt insigniti; in exercitio eiusdem potestatis, quatenus eodem ordine sacro non innititur, christifideles laici eam partem habere possunt quam singulis pro causis auctoritas Ecclesiae suprema ipsis concedit.

Can. 127 – Potestas regiminis de se exercetur pro foro externo, quandoque tamen pro solo foro interno, ita quidem ut effectus quos eius exercitium natum est habere pro foro externo, in hoc foro non recognoscantur, nisi quatenus id determinatis pro casibus iure statuatur.

Can. 128 – § 1. Potestas regiminis ordinaria ea est quae ipso iure alicui officio adnectitur; delegata quae ipsi personae non mediante officio conceditur.

§ 2. Potestas regiminis ordinaria potest esse sive propria sive vicaria.

§ 3. Ei qui delegatum se asserit, incumbit onus probandae delegationis.

Can. 129 – § 1. Facultates habituales, salvis §§ 2 et 3, reguntur praescriptis de potestate delegata.

§ 2. Nisi in eius concessione aliud expresse cautum sit aut electa industria personae, facultas habitualis Ordinario concessa, non perimitur resoluto iure Ordinarii cui concessa est, etiamsi ipse eam exsequi coeperit, sed transit ad quemvis Ordinarium qui ipsi in regimine succedit.

§ 3. Item, nisi aliud expresse cautum sit aut electa industria personae, facultas habitualis Episcopo dioecesano concessa competit quoque Vicario generali atque, intra fines suae competentiae, Vicario episcopali.

Can. 130 – § 1. Delegatus qui sive circa res sive circa personas mandati sui fines excedit, nihil agit.

§ 2. Fines sui mandati excedere non intelligitur delegatus qui alio modo ac in mandato determinatur ea ad quae delegatus est peragit, nisi modus ab ipso delegante ad validitatem fuerit praescriptus.

Can. 131 – § 1. Nomine Ordinarii in iure intelliguntur, praeter Romanum Pontificem, omnes qui, etiam si ad interim tantum, praepositi sunt alicui Ecclesiae particulari communitative eidem aequiparatae ad normam can. 335, necnon qui in iisdem generali gaudent potestate exsecutiva ordinaria, nempe Vicarii generales et episcopales; itemque, pro suis sodalibus, Superiores maiores clericalium Institutorum religiosorum iuris pontificii et clericalium Societatum vitae apostolicae iuris pontificii, qui ordinaria saltem potestate exsecutiva pollent.

§ 2. Nomine Ordinarii loci intelliguntur omnes qui in § 1 recensentur, exceptis Superioribus Institutorum religiosorum et Societatum vitae apostolicae.

§ 3. Quae in canonibus Episcopo dioecesano, in ambitu potestatis exsecutivae tribuuntur, intelliguntur competere dumtaxat Episcopo dioecesano aliisque ipsi in can. 348 § 2 aequiparatis, exclusis Vicario generali et episcopali, nisi de speciali mandato.

Can. 132 – § 1. Potestas regiminis distinguitur legislativa, exsecutiva et iudicialis.

§ 2. Potestas legislativa exercenda est modo iure praescripto, et ea qua in Ecclesia gaudet legislator infra auctoritatem supremam, delegari nequit, nisi aliud iure explicite caveatur; a legislatore inferiori lex iuri superiori contraria ferri nequit.

§ 3. Potestas iudicialis, qua gaudent iudices aut collegia iudicialia, exercenda est modo iure praescripto, et delegari nequit, nisi ad actus cuivis decreto aut sententiae praeparatorios perficiendos.

§ 4. Ad potestatis exsecutivae exercitium quod attinet, serventur praescripta canonum qui sequuntur.

Can. 133 – Potestatem exsecutivam quis, licet extra territorium exsistens, exercere valet in subditos, etiam e territorio absentes, nisi aliud ex rei natura aut ex iuris praescripto constet; in peregrinos in territorio actu degentes, si agatur de favoribus concedendis aut de exsecutioni mandandis sive legibus universalibus sive legibus quibus ipsi ad normam can. 13, § 2, n. 2 tenentur particularibus.

Can. 134 – § 1. Potestas exsecutiva ordinaria delegari potest tum ad actum tum ad universitatem casuum, nisi aliud iure expresse caveatur.

§ 2. Potestas exsecutiva ab Apostolica Sede delegata subdelegari potest, sive ad actum sive ad universitatem casuum, nisi electa fuerit industria personae aut subdelegatio fuerit expresse prohibita.

§ 3. Potestas exsecutiva delegata ab alia auctoritate potestatem ordinariam habente, si ad universitatem casuum delegata sit, in singulis tantum casibus subdelegari potest; si vero ad actum aut ad actus determinatos delegata sit, subdelegari nequit, nisi ex expressa delegantis concessione.

§ 4. Nulla potestas subdelegata iterum subdelegari valet, nisi id expresse a delegante concessum fuerit.

Can. 135 – Potestas exsecutiva ordinaria necnon potestas ad universitatem casuum delegata, late interpretanda est, alia vero quaelibet stricte; cui tamen delegata potestas est, ea quoque intelliguntur concessa sine quibus eadem potestas exerceri nequit.

Can. 136 – § 1. Nis aliud iure statuatur, eo quod quis aliquam auctoritatem, etiam superiorem, competentem adeat, non suspenditur alius auctoritatis competentis exsecutiva potestas, sive haec ordinaria sit sive delegata.

§ 2. Causae tamen ad superiorem auctoritatem delatae ne se immisceat inferior, nisi ex gravi urgentique causa; quo in casu statim superiorem de re moneat.

Can. 137 – § 1. Pluribus in solidum ad idem negotium agendum delegatis, qui prius negotium tractare inchoaverit alios ab eodem agendo excludit, nisi posthac impeditus fuerit aut in negotio peragendo ulterius procedere noluerit.

§ 2. Pluribus collegialiter ad negotium agendum delegatis, omnes procedere debent secundum praescripta de actibus collegialibus statuta in can. 115, nisi in mandato aliud cautum sit.

§ 3. Potestas exsecutiva pluribus delegata, praesumitur iisdem delegata in solidum.

Can. 138 – Pluribus successive delegatis, ille negotium expediat cuius mandatum anterius concessum, nec postea revocatum fuerit.

Can. 139 – § 1. Potestas delegata extinguitur expleto mandato; elapso tempore vel exhausto numero casuum pro quibus

concessa fuerit; cessante causa finali delegationis; revocatione delegantis delegato directe intimata necnon renuntiatione delegati deleganti significata et ab eo acceptata; non autem resoluto iure delegantis, nisi ex appositis clausulis appareat.

§ 2. Actus tamen, ex potestate delegata quae exercetur pro solo foro interno, per inadvertentiam positus, elapso concessionis tempore, validus est.

Can. 140 – § 1. Potestas ordinaria extinguitur amisso officio cui adnectitur.

§ 2. Nisi aliud iure caveatur, suspenditur potestas ordinaria, si contra privationem vel amotionem ab officio legitime appellatur vel recursus interponitur.

Can. 141 – In errore communi de facto aut de iure, itemque in dubio positivo et probabili, sive iuris sive facti, supplet Ecclesia, pro foro tam externo quam interno, potestatem regiminis executivam.

TITULUS IX
DE OFFICIIS ECCLESIASTICIS

Can. 142 – § 1. Officium ecclesiasticum est quodlibet munus ordinatione sive divina sive ecclesiastica stabiliter constitutum in finem spiritualem exercendum.

§ 2. Obligationes et iura singulis officiis ecclesiasticis propria definiuntur sive ipso iure quo officium constituitur sive decreto auctoritatis competentis quo constituitur simul et confertur.

Caput I
DE PROVISIONE OFFICII ECCLESIASTICI

Can. 143 – Officium ecclesiasticum sine provisione canonica valide obtineri nequit.

Can. 144 – Provisio officii ecclesiastici fit aut per liberam collationem ab auctoritate ecclesiastica competenti, aut per insti-

tutionem ab eadem datam, si praecesserit praesentatio, aut per confirmationem vel admissionem ab eadem factam, si praecesserit electio vel postulatio, aut tandem per simplicem electionem et electi acceptationem, si electio non egeat confirmatione.

Can. 145 – Auctoritati, cuius est officia erigere, innovare et supprimere, eorundem provisio quoque competit, nisi aliud iure statuatur.

Can. 146 – § 1. Ut ad officium ecclesiasticum quis promoveatur, debet esse in Ecclesiae communione necnon idoneus, scilicet iis qualitatibus praeditus, quae iure universali vel particulari aut lege fundationis ad idem officium requiruntur.

§ 2. Provisio officii ecclesiastici facta illi qui caret qualitatibus requisitis, irrita tantum est si qualitates iure universali vel particulari aut lege fundationis ad validitatem provisionis expresse exigantur; secus valida est, sed rescindi potest per decretum auctoritatis competentis aut per sententiam tribunalis administrativi.

§ 3. Provisio officii simoniace facta ipso iure irrita est.

Can. 147 – Officium secumferens plenam animarum curam, ad quam adimplendam ordinis sacerdotalis exercitium requiritur, ei qui sacerdotio nondum auctus est valide conferri nequit.

Can. 148 – Provisio officii animarum curam secumferentis sine gravi causa ne differatur.

Can. 149 – Nemini conferantur duo vel plura officia incompatibilia, videlicet quae una simul ab eodem adimpleri nequeunt.

Can. 150 – § 1. Provisio officii de iure non vacantis est ipso facto irrita, nec subsequente vacatione convalescit, firma § 2.

§ 2. Quod si agatur de officio quod de iure ad tempus determinatum confertur, provisio nonnisi intra sex menses ante expletum hoc tempus fieri potest, et effectum habet a die officii vacationis.

§ 3. Promissio alicuius officii, a quocumque sit facta, nullum parit iuridicum effectum.

Can. 151 – Officium de iure vacans, quod forte adhuc ab aliquo illegitime possidetur, conferri potest, dummodo rite declaratum fuerit eam possessionem non esse legitimam, et de hac declaratione mentio fiat in litteris collationis.

Can. 152 – Qui vicem alterius negligentis vel impediti supplens, officium confert, nullam inde potestatem acquirit in personam cui collatum est, sed huius condicio iuridica perinde constituitur, ac si provisio ad ordinariam iuris normam peracta fuisset.

Can. 153 – Cuiuslibet officii provisio scripto consignetur.

Art. 1
De libera collatione

Can. 154 – Nisi aliud explicite iure statuatur, Episcopi dioecesani est libera collatione providere officiis ecclesiasticis in propria Ecclesia particulari.

Art. 2
De praesentatione

Can. 155 – § 1. Praesentatio ad officium ecclesiasticum ab eo cui ius praesentandi competit fieri debet auctoritati cuius est ad officium de quo agitur institutionem dare, et quidem, nisi aliud legitime cautum sit, intra tres menses ab habita vacationis officii notitia.

§ 2. Si ius praesentationis cuidam collegio aut coetui personarum competat, praesentandus designetur servatis canonum 162-176 praescriptis.

Can. 156 – Nemo invitus praesentetur; quare qui praesentandus proponitur, de mente sua rogatus, nisi intra octiduum utile recuset, praesentari potest.

Can. 157 – § 1. Qui iure praesentationis gaudet, unum aut etiam plures et quidem tum una simul tum successive, praesentare potest.

§ 2. Nemo potest seipsum praesentare; potest autem collegium aut coetus personarum aliquem sui sodalem praesentare.

Can. 158 – § 1. Nisi aliud iure statuatur, potest qui aliquem praesentaverit non idoneum repertum, altera tantum vice, intra mensem, quendam praesentare.

§ 2. Si praesentatus ante institutionem factam renuntiaverit aut de vita decesserit, potest qui iure praesentandi pollet, intra mensem ab habita renuntiationis aut mortis notitia, ius suum rursus exercere.

Can. 159 – Qui intra tempus utile, ad normam can. 155, § 1 et can. 158 praesentationem non fecerit, itemque qui bis praesentaverit non idoneum repertum, pro eo casu ius praesentationis amittit, atque auctoritati cuius est institutionem dare competit officio vacanti libere providere, assentiente tamen proprio provisi Ordinario.

Can. 160 – Auctoritas cui ad normam iuris competit praesentatum instituere, instituat legitime praesentatum quem idoneum repererit et qui acceptaverit; quod si plures legitime praesentati fuerint qui idonei reperti sint, eorundem unum instituere debet.

Art. 3

De electione

Can. 161 – Nisi aliud iure provisum fuerit, in electionibus canonicis serventur praescripta canonum qui sequuntur.

Can. 162 – Salvis legitimis collegii aut coetus statutis, si cui collegio aut coetui personarum sit ius eligendi ad officium, electio non differatur ultra trimestre utile computandum ab habita notitia vacationis officii; quo termino inutiliter elapso, auctoritas ecclesiastica, cui ius confirmandae electionis vel ius providendi successive competit, officio vacanti libere provideat.

Can. 163 – § 1. Collegii aut coetus praeses convocet omnes ad collegium aut coetum pertinentes; et convocatio, quando per-

sonalis esse debet, valet, si fiat aut in loco domicilii vel quasi-domicilii aut in loco commorationis.

§ 2. Si quis ex vocandis neglectus et ideo absens fuerit, electio valet; attamen ad eiusdem instantiam, probata quidem praeteritione et absentia, electio, etiam si confirmata fuerit, a competenti auctoritate rescindi debet, dummodo iuridice constet recursum saltem intra triduum ab habita notitia electionis fuisse transmissum.

§ 3. Quod si plures quam tertia pars electorum neglecti fuerint, electio est ipso iure nulla, nisi omnes neglecti reapse interfuerint.

Can. 164 – § 1. Convocatione legitime facta, suffragium ferendi ius habent praesentes die et loco in eadem convocatione determinatis, exclusa, nisi aliud statutis legitime caveatur, facultate ferendi suffragia sive per epistolam, sive per procuratorem.

§ 2. Si quis ex electoribus praesens sit in domo in qua fit electio, sed electioni ob infirmam valetudinem interesse nequeat, suffragium eius scriptum a scrutatoribus exquiratur.

Can. 165 – Etsi quis plures ob titulos ius habeat ferendi nomine proprio suffragii, non potest nisi unicum ferre.

Can. 166 – Ut valida sit electio, nemo ad suffragium admitti potest, qui ad collegium vel coetum non pertinet.

Can. 167 – Electio, cuius libertas quoquo modo reapse impedita fuerit, ipso iure invalida est.

Can. 168 – § 1. Inhabiles sunt suffragium ferendi:

1) incapax actus humani;
2) aetate minor;
3) carens voce activa;
4) poena excommunicationis innodatus sive per sententiam iudicialem sive per decretum quo poena irrogatur vel declaratur:
5) qui Ecclesiae aut communitati ecclesiali ab Ecclesia catholica seiunctae adscriptus est, aut ab eiusdem communione formaliter defecit.

§ 2. Si quis ex praedictis admittatur, eius suffragium est nullum, sed electio valet, nisi constet, eo dempto, electum non retulisse requisitum suffragiorum numerum.

Can. 169 – § 1. Suffragium ut validum sit, requiritur:

1) liberum; ideoque invalidum est suffragium eius, qui metu gravi aut dolo, directe vel indirecte, adactus fuerit ad eligendam certam personam aut diversas personas disiunctive;

2) secretum, certum, absolutum, determinatum.

§ 2. Conditiones ante electionem suffragio appositae tanquam non adiectae habentur.

Can. 170 – § 1. Antequam incipiat electio, deputentur e gremio collegii aut coetus duo saltem scrutatores.

§ 2. Scrutatores suffragia colligant et coram praeside electionis inspiciant an schedularum numerus respondeat numero electorum, suffragia ipsa scrutentur palamque faciant quot quisque retulerit.

§ 3. Si numerus suffragiorum superet numerum eligentium, nihil est actum.

§ 4. Omnia electionis acta ab eo qui actuarii munere fungitur accurate describantur, et saltem ab eodem actuario, praeside ac scrutatoribus subscripta, in collegii tabulario diligenter asserventur.

Can. 171 – § 1. Electio, nisi aliud iure aut statutis caveatur, fieri etiam potest per compromissum, dummodo nempe electores, unanimi et scripto consensu, in idoneos unum vel plures sive de gremio sive extraneos ius eligendi pro ea vice transferant qui nomine omnium ex recepta facultate eligant.

§ 2. Si agatur de collegio aut coetu ex solis clericis constante, compromissarii in sacris debent esse constituti; secus electio est invalida.

§ 3. Compromissarii debent iuris praescripta de electione servare, atque, ad validitatem electionis, conditiones compromisso appositas, iuri non contrarias, observare; conditiones autem iuri contrariae pro non appositae habeantur.

Can. 172 – Cessat compromissum et ius suffragium ferendi redit ad compromittentes:

1) revocatione a collegio aut coetu facta, re integra;
2) non impleta aliqua conditione compromisso apposita;
3) electione absoluta, si fuerit nulla.

Can. 173 – Nisi aliud iure aut statutis caveatur, is electus habeatur et a collegii aut coetus praeside proclametur, qui requisitum suffragiorum numerum retulerit, ad normam can. 115 n. 1.

Can. 174 – § 1. Electio illico intimanda est electo, qui debet intra octiduum utile a recepta intimatione manifestare collegii aut coetus praesidi utrum electioni consentiat, an eidem renuntiet; secus electio effectum non habet.

§ 2. Si electus renuntiaverit, omne ius ex electione amittit nec subsequenti acceptatione convalescit; rursus autem eligi potest; collegium aut coetus intra mensem a cognita renuntiatione ad novam electionem procedere debet.

Can. 175 – Electus, acceptata electione, quae confirmatione non egeat, officium pleno iure statim obtinet; secus, non acquirit nisi ius ad rem.

Can. 176 – § 1. Electus, si electio confirmatione indigeat, intra octiduum utile a die acceptatae electionis confirmationem ab auctoritate competenti petere per se vel per alium debet; secus omni iure privatur, nisi probaverit se a petenda confirmatione iusto impedimento detentum fuisse.

§ 2. Competens auctoritas, si electum repererit idoneum ad normam can. 146, § 1, et electio ad normam iuris fuerit peracta, confirmationem denegare nequit.

§ 3. Confirmatio in scriptis dari debet.

§ 4. Ante intimatam confirmationem, electo non licet sese immiscere in administratione officii sive in spiritualibus sive in temporalibus, et actus ab eo forte positi nulli sunt.

§ 5. Intimata confirmatione, electus pleno iure officium obtinet, nisi aliud iure caveatur.

Art. 4

De postulatione

Can. 177 – § 1. Si electioni illius quem electores aptiorem putent ac praeferant, impedimentum canonicum obstet, super quo dispensari possit ac soleat, suis ipsi suffragiis eum possunt, nisi aliud iure caveatur, a competenti auctoritate postulare.

§ 2. Compromissarii postulare nequeunt, nisi id in mandato aut compromisso fuerit expressum.

Can. 178 – § 1. Ut postulatio vim habeat, requiruntur saltem duae tertiae partes suffragiorum.

§ 2. Suffragium pro postulatione exprimi debet per verbum: *postulo*, aut aequivalens; formula: *eligo vel postulo*, aut aequipollens, valet pro electione, si impedimentum non exsistat, secus pro postulatione.

Can. 179 – § 1. Postulatio a praeside intra octiduum utile mitti debet ad auctoritatem competentem ad quam pertinet electionem confirmare, cuius est dispensationem de impedimento concedere, aut, si facultatem non habeat, eandem ab auctoritate superiore petere; si non requiritur confirmatio, postulatio mitti debet ad auctoritatem competentem ad dispensationem concedendam.

§ 2. Si intra praescriptum tempus postulatio missa non fuerit, ipso facto nulla est, et collegium vel coetus pro ea vice privatur iure eligendi aut postulandi, nisi probetur praesidem a mittenda postulatione iusto fuisse detentum impedimento aut dolo vel neglegentia ab eadem tempore opportuno mittenda abstinuisse.

§ 3. Postulato nullum ius acquiritur ex postulatione; eam admittendi auctoritas competens obligatione non tenetur.

§ 4. Factam auctoritati competenti postulationem electores revocare non possunt, nisi auctoritate consentiente.

Can. 180 – § 1. Non admissa ab auctoritate competenti postulatione, ius eligendi ad collegium vel coetum redit.

§ 2. Quod si postulatio admissa fuerit, id significetur postulato, qui respondere debet ad normam can. 174, § 1.

§ 3. Qui admissam postulationem acceptet, pleno iure statim officium obtinet.

Caput II
DE AMISSIONE OFFICII ECCLESIASTICI

Can. 181 – § 1. Amittitur officium ecclesiasticum lapsu temporis praefiniti, expletione aetatis iure definitae, renuntiatione, translatione, amotione necnon privatione.

§ 2. Resoluto quovis modo iure auctoritatis a qua fuerit collatum, officium ecclesiasticum non amittitur, nisi aliud iure caveatur.

§ 3. Officii amissio, quae effectum sortita fuerit, quamprimum omnibus nota fiat quibus aliquod ius in officii provisionem competit.

Can. 182 – Ei qui ob impletam aetatem aut renuntiationem acceptatam officium amittit, titulus emeriti conferri potest.

Can. 183 – Lapsu temporis praefiniti vel adimpleta aetate amissio officii effectum habet tantum a momento quo a competenti auctoritate scripto intimetur.

Art. 1
De renuntiatione

Can. 184 – Quisquis sui compos potest officio ecclesiastico iusta de causa renuntiare.

Can. 185 – Renuntiatio ex metu gravi, iniuste incusso, dolo vel errore substantiali aut simoniace facta, ipso iure irrita est.

Can. 186 – § 1. Renuntiatio ut valeat, sive acceptatione egeat sive non, auctoritati fieri debet cui provisio ad officium de quo agitur pertinet, et quidem sive scripto sive oretenus coram duobus testibus.

§ 2. Auctoritas renuntiationem iusta et proportionata causa non innixam ne acceptet.

§ 3. Renuntiatio quae acceptatione indiget, nisi intra tres menses acceptetur, omni vi caret; quae acceptatione non indiget effectum sortitur intimatione renuntiantis ad normam iuris facta.

§ 4. Renuntiatio quamdiu effectum sortita non fuerit, a renuntiante revocari valet; effectu secuto revocari nequit, sed qui renuntiaverit, officium alio ex titulo consequi potest.

Art. 2
De translatione

Can. 187 – § 1. Translatio ab eo tantum fieri potest, qui ius habet providendi officio quod amittitur simul ac officio quod committitur.

§ 2. Si translatio fiat invito officii titulari gravis requiritur causa et, firmo semper iure rationes contrarias exponendi, servetur modus procedendi iure praescriptus.

§ 3. Translatio ut effectum sortiatur scripto intimanda est.

Can. 188 – § 1. Translationis ratione prius officium vacat per possessionem alterius officii canonice habitam, nisi aliud iure cautum aut a competenti auctoritate praescriptum fuerit.

§ 2. Remunerationem cum priore officio conexam translatus percipit, donec alterius possessionem canonice obtinuerit.

Art. 3
De amotione

Can. 189 – Ab officio quis amovetur sive decreto ab auctoritate competenti legitime edito, servatis quidem iuribus forte ex contractu quaesitis, sive ipso iure ad normam can. 191.

Can. 190 – § 1. Ab officio quod alicui confertur ad tempus indefinitum, non potest quis amoveri nisi ob graves causas atque servato procedendi modo iure definito.

§ 2. Idem valet ut ab officio quod alicui ad tempus determinatum confertur, quis ante hoc tempus elapsum amoveri possit.

§ 3. Ab officio quod, secundum iuris praescripta, alicui confertur ad prudentem discretionem auctoritatis competentis, potest quis iusta ex causa, de iudicio eiusdem auctoritatis, amoveri.

§ 4. Decretum amotionis ut effectum sortiatur scripto intimandum est.

Can. 191 – § 1. Ipso iure ab officio ecclesiastico amovetur:

1) qui statum clericalem amiserit;

2) qui a fide catholica aut a communione Ecclesiae publice defecerit;

3) clericus qui matrimonium etiam civile tantum attentaverit.

§ 2. Amotio de qua in nn. 2 et 3 urgeri tantum valet si de eadem auctoritatis competentis declaratione constet.

Can. 192 – Si quis, non quidem ipso iure, sed per decretum auctoritatis competentis ab officio amoveatur quo eiusdem subsistentiae providetur, eadem auctoritas curet ut ipsius subsistentiae congruo tempore prospiciatur, nisi aliter eidem provisum sit.

Art. 4
De privatione

Can. 193 – § 1. Privatio ab officio, in poenam scilicet delicti, ad normam iuris tantummodo fieri potest.

§ 2. Privatio effectum sortitur secundum praescripta canonum de iure poenali.

TITULUS X
DE PRAESCRIPTIONE

Can. 194 – Praescriptionem, tanquam iuris subiectivi acquirendi vel amittendi necnon ab obligationibus sese liberandi modum, prout est in legislatione civili respectivae nationis, Ecclesia recipit, salvis exceptionibus quae in canonibus huius Codicis statuuntur.

Can. 195 – Nulla valet praescriptio, nisi bona fide nitatur, non solum initio, sed toto decursu temporis ad praescriptionem requisiti.

Can. 196 – Praescriptioni obnoxia non sunt:

1) iura et obligationes quae sunt legis divinae naturalis aut positivae;

2) iura quae obtineri possunt ex solo privilegio apostolico;

3) iura et obligationes quae spiritualem christifidelium vitam directe respiciunt;

4) fines certi et indubii circumscriptionum ecclesiasticarum;

5) stipes et onera Missarum;

6) provisio officii ecclesiastici quod ad normam iuris exercitium ordinis sacri requirit;

7) ius visitationis et obligatio obedientiae, ita ut christifideles a nulla auctoritate ecclesiastica visitari possint et nulli auctoritati iam subsint.

TITULUS XI
DE TEMPORIS SUPPUTATIONE

Can. 197 – Nisi aliud expresse in iure caveatur, tempus supputetur ad normam canonum qui sequuntur.

Can. 198 – § 1. Tempus continuum intellegitur quod nullam patiatur interruptionem.

§ 2. Tempus utile intellegitur quod ita ius suum exercenti aut persequenti competit ut ignoranti aut agere non valenti non currat.

Can. 199 – § 1. In iure, dies intelligitur spatium constans 24 horis continuo supputandis, et incipit a media nocte, nisi aliud expresse caveatur; hebdomada spatium 7 dierum; mensis spatium 30, annus spatium 365 dierum, nisi mensis et annus dicantur sumendi prout sunt in calendario.

§ 2. Prout sunt in calendario semper sumendi sunt mensis et annus, si tempus est continuum.

Can. 200 – § 1. Dies a quo non computatur in termino, nisi huius initium coincidat cum initio diei aut aliud expresse in iure caveatur.

§ 2. Nisi contrarium statuatur, dies ad quem computatur in termino, qui, si terminus constet uno vel pluribus mensibus aut annis, una vel pluribus hebdomadibus, finitur expleto ultimo die eiusdem numeri aut, si mensis die eiusdem numeri careat, expleto ultimo die mensis.

LIBER II
DE POPULO DEI

PARS I
DE CHRISTIFIDELIBUS

Can. 201 – Christifideles sunt qui, utpote baptismo Christo incorporati, in populum Dei sunt constituti, atque hac ratione, de munere Christi sacerdotali, prophetico et regali suo modo participes facti, secundum propriam cuiusque condicionem iuridicam, ad missionem quam Deus Ecclesiae in mundo adimplendam concredidit exercendam vocantur.

Can. 202 – § 1. Ex divina institutione, sunt in Ecclesia ministri sacri, qui in iure et clerici vocantur, et alii christifideles, qui et laici nuncupantur.

§ 2. Ex utraque hac parte habentur christifideles, qui professione consiliorum evangelicorum per vota aut alia sacra ligamina, ab Ecclesia agnita et sancita, suo peculiari modo Deo consecrantur et Ecclesiae missioni salvificae prosunt; quorum status, licet ad Ecclesiae structuram hierarchicam non spectet, ad eius tamen vitam et sanctitatem pertinet.

TITULUS I
DE MINISTRIS SACRIS SEU DE CLERICIS

CAPUT I
DE CLERICORUM INSTITUTIONE

Can. 203 – Ecclesiae officium est atque ius proprium et exclusivum eos instituendi qui ad ministeria sacra deputantur.

Can. 204 – § 1. Universae communitati christianae officium incumbit fovendarum vocationum, ut necessitatibus ministerii in tota Ecclesia sufficienter provideatur; in specie hoc officio tenen-

tur familiae christianae, educatores atque peculiari ratione sacerdotes, praesertim parochi. Episcopi, quorum maxime est de vocationibus provehendis curam habere, populum sibi commissum de momento ministerii sacri deque ministrorum in Ecclesia necessitate edoceant, incepta ad vocationes fovendas, opera praesertim ad hoc instituta, suscitent ac sustentent.

§ 2. Solliciti sint etiam sacerdotes, praesertim vero Episcopi, ut qui maturioris aetatis viri ad ministeria sacra sese vocatos aestiment, prudenter verbo opereque adiuventur ac debite praeparentur.

Can. 205 – § 1. Serventur ubi existunt atque foveantur Seminaria minora aliave instituta id genus, in quibus nempe, vocationum fovendarum gratia, provideatur ut peculiaris formatio religiosa una cum institutione humanistica et scientifica tradatur; immo ubi id expedire iudicaverit Episcopus dioecesanus, Seminarii minoris similisve instituti erectioni prospiciat.

§ 2. Nisi certis in casibus adiuncta aliud suadeant, iuvenes quibus animus est ut ad sacerdotium admittantur, ea ornentur humanistica et scientifica formatione, qua iuvenes in sua cuiusque regione ad studia superiora peragenda praeparantur.

Can. 206 – § 1. Iuvenes, qui ad sacerdotium accedere intendunt, ad formationem spiritualem eidem convenientem et ad officia ei propria instituantur in Seminario maiori per totum formationis tempus, aut, si adiuncta de iudicio Episcopi dioecesani id postulent, per quattuor saltem annos.

§ 2. Qui extra Seminarium legitime morantur, ab Ordinario loci commendentur pio et idoneo sacerdoti, qui invigilet ut ad vitam spiritualem et ad disciplinam sedulo efformentur.

Can. 207 – Aspirantes ad diaconatum permanentem secundum Episcoporum Conferentiae praescripta ad vitam evangelicam ducendam informentur atque ad officia eidem ordini propria rite sequenda instruantur:

1) iuvenes per tres saltem annos in aliqua domo peculiari degentes, nisi graves ob rationes loci Ordinarius aliter statuerit;

2) maturioris aetatis viri sive coelibes sive coniugati ratione ad tres annos protracta ab eadem Episcoporum Conferentia definita.

Can. 208 – § 1. Pro regula habeatur ut singulis dioecesibus sit Seminarium maius, ubi id fieri possit atque expediat; secus concredantur alumni qui ad sacra ministeria sese praeparent alieno Seminario aut erigatur Seminarium interdioecesanum.

§ 2. Seminarium interdioecesanum pro universa regione ecclesiastica ne erigatur nisi prius obtenta ab Episcoporum Conferentia approbatione Apostolicae Sedis, tum ipsius Seminarii erectionis tum eiusdem statutorum.

Can. 209 – § 1. Seminaria legitime erecta ipso iure personalitate iuridica in Ecclesia gaudent.

§ 2. In omnibus negotiis pertractandis personam Seminarii gerit eius rector, nisi de certis negotiis auctoritas competens aliud statuerit.

Can. 210 – § 1. In quolibet Seminario habeantur rector, qui ei praesit, et si casus ferat vice-rector, oeconomus, atque si alumni in ipso Seminario studiis se dedant, etiam magistri, qui, composita inter se earumdem coordinationis ratione, varias disciplinas tradant.

§ 2. In quolibet Seminario unus saltem adsit spiritus director, relicta libertate alumnis adeundi alios sacerdotes, qui ad hoc munus ab Episcopo deputati sunt.

§ 3. Seminarii statutis provideantur rationes quibus curae rectoris, in disciplina praesertim servanda, participes sint alii moderatores, professores immo et ipsi alumni.

Can. 211 – § 1. Praeter confessarios ordinarios, alii regulariter ad Seminarium accedant confessarii, atque, salva quidem Seminarii disciplina, integrum semper sit alumnis quemlibet confessarium sive in Seminario sive extra illud adire.

§ 2. In decisionibus ferendis de alumnis ad ordines admittendis aut e Seminario dimittendis, numquam directoris spiritus et confessariorum votum exquiri potest.

Can. 212 – § 1. Ad Seminarium maius ab Episcopo dioecesano admittantur tantummodo iuvenes qui, attentis eorum dotibus humanis et moralibus, spiritualibus et intellectualibus, eorum valetudine physica et psychica necnon eorum recta voluntate, habiles aestimantur qui ministeriis sacris perpetuo sese dedicent.

§ 2. Antequam recipiantur, documenta exhibere debent de susceptis baptismo et confirmatione aliaque quae, secundum praescripta Institutionis sacerdotalis Rationis requirantur.

§ 3. Si agatur de admittendis qui ex alieno Seminario vel Instituto religioso dimissi fuerunt requiritur insuper testimonium respectivi superioris praesertim de causa eorum dimissionis vel discessus.

Can. 213 – § 1. In singulis nationibus habeatur Institutionis sacerdotalis Ratio, ab Episcoporum Conferentia, attentis quidem normis a suprema Ecclesiae auctoritate latis, statuenda et a Sancta Sede approbanda, novis quoque adiunctis, approbante item Sancta Sede, accommodanda, qua institutionis in Seminario tradendae definiantur summa principia atque normae generales necessitatibus pastoralibus uniuscuiusque regionis, vel provinciae, aptatae.

§ 2. Normae Rationis de qua in § 1 serventur in omnibus Seminariis, tum dioecesanis tum interdioecesanis regionis, vel provinciae ecclesiasticae pro qua statuuntur.

Can. 214 – Habeat insuper unumquodque Seminarium Ordinationem propriam, ab Episcopo dioecesano aut, si de Seminario interdioecesano agatur, ab Episcopis quorum interest, probatam, qua normae Institutionis sacerdotalis Rationis adiunctis particularibus accommodentur, ac pressius determinentur quae disciplinae praesertim capita ad alumnorum cotidianam vitam et totius Seminarii ordinem spectant.

Can. 215 – Alumnorum in Seminario formatio spiritualis ac institutio doctrinalis harmonice componantur atque ad id ordi-

nentur ut iidem iuxta uniuscuiusque indolem una cum debita maturitate humana spiritum Evangelii et arctam cum Christo necessitudinem acquirant.

Can. 216 – § 1. Formatione spirituali, alumni apti fiant qui ministerium pastorale fructuose exerceant et ad spiritum missionalem efformentur, discentes ministerium in fide viva et in caritate semper impletum ad propriam aptius sanctificationem conferre; illas excolere discant virtutes quae in hominum consortione pluris fiunt, ita quidem ut ad aptam conciliationem bona humana inter et supernaturalia pervenire valeant.

§ 2. Ita formentur alumni ut, amore Ecclesiae Christi imbuti, Pontifici Romano Petri successori humili et filiali caritate devicti sint atque proprio Episcopo tamquam fidei cooperatores adhaereant et sociam cum fratribus operam praestent; per vitam in Seminario communem atque per amicitiae coniunctionisque necessitudinem cum aliis excultam praeparentur ad unionem communitatis dioecesani Presbyterii, cuius in Ecclesiae servitio erunt consortes.

Can. 217 – § 1. Celebratio Eucharistica centrum sit totius vitae Seminarii, ita ut cotidie alumni, ipsam Christi caritatem participantes, animi robur pro apostolico labore et pro vita sua spirituali ex hoc ditissimo praesertim fonte hauriant.

§ 2. Efformentur ad orationem Divini Officii, quo Dei ministri, nomine Ecclesiae pro toto populo sibi commisso, immo pro universo mundo, Deum deprecantur.

§ 3. Foveantur cultus B.M. Virginis, oratio mentalis aliaque pietatis exercitia quibus alumni spiritum orationis acquirant atque vocationis suae robur consequantur.

§ 4. Ad Sacramentum Paenitentiae frequenter accedere assuescant alumni, et commendatur ut unusquisque habeat moderatorem suae vitae spiritualis libere quidem electum, cui confidenter conscientiam aperire possit.

§ 5. Singulis annis alumni exercitiis spiritualibus vacent.

Can. 218 – § 1. De officiis et oneribus quae ministris sacris Ecclesiae propria sunt, alumni debite reddantur certiores, nulla vitae sacerdotalis difficultate reticita.

§ 2. Ad servandum statum coelibatus congrua educatione praeparentur eumque ut peculiare Dei donum in honore habere discant.

Can. 219 – Institutio doctrinalis tradenda id intendit ut alumni, una cum cultura generali necessitatibus loci ac temporis consentanea, amplam atque solidam acquirant in disciplinis sacris doctrinam, ita ut, propria fide inde fundata et nutrita, Evangelii doctrinam hominibus sui temporis apte, ratione eorundem ingenio accommodata, nuntiare valeant.

Can. 220 – Institutionis sacerdotalis Ratione provideatur ut alumni non tantum accurate lingua patria sint edocti, sed ut linguam latinam bene calleant necnon congruam habeant cognitionem alienarum linguarum, quarum scientia ad eorum formationem aut ad ministerium pastorale exercendum necessaria aut utilis videatur.

Can. 221 – Quae in ipso Seminario ordinantur studia philosophica et theologica aut successive aut coniuncte peragi possunt, iuxta Institutionis sacerdotalis Rationem; eadem completum saltem sexennium complectantur, ita quidem ut tempus philosophicis disciplinis dedicatum integrum biennium, tempus studiis theologicis deditum integrum quadriennium adaequet.

Can. 222 – Philosophica institutio, quae innixa sit oportet patrimonio philosophico perenniter valido, sed et rationem habeat requiritur philosophicae investigationis progredientis aetatis, ita tradatur ut alumnorum formationem humanam perficiat eorumque mentis acutiem provehat, atque eos ad studia theologica perficienda aptiores reddat.

Can. 223 – § 1. Institutio theologica, in lumine fidei, sub Magisterii ductu, ita impertiatur, ut alumni integram doctrinam catholicam, divina Revelatione innixam, percognoscant, propriae vitae spiritualis reddant alimentum eamque, in ministerio exercendo, rite annuntiare ac tueri valeant.

§ 2. In Sacra Scriptura peculiari diligentia erudiantur alumni, ita ut totius Sacrae Scripturae conspectum acquirant.

§ 3. Lectiones habeantur theologiae dogmaticae, Verbo Dei scripto, una cum Sacra Traditione semper innixae; itemque lectiones theologiae moralis et pastoralis, iuris canonici, liturgiae, historiae ecclesiasticae, necnon aliarum disciplinarum auxiliarium atque socialium, ad normam praescriptorum Institutionis sacerdotalis Rationis.

Can. 224 – § 1. Ad magistri munus in disciplinis philosophicis, theologicis et iuridicis, ab Episcopo aut ab Episcopis quorum interest ii tantum nominentur qui, virtutibus praestantes, laurea doctorali aut licentia potiti sunt in Universitate studiorum aut Facultate a Sancta Sede recognita.

§ 2. Curetur ut distincti totidem nominentur magistri ad docendum Sacram Scripturam, theologiam dogmaticam, theologiam moralem, liturgiam, philosophiam, ius canonicum, historiam ecclesiasticam, aliasque, quae propria methodo tradendae sunt, disciplinas.

§ 3. Magister qui a munere suo graviter deficiat, ab Auctoritate de qua in § 1 amoveatur.

Can. 225 – § 1. Magistri in disciplinis tradendis de intima universae doctrinae fidei unitate et harmonia iugiter solliciti sint, ut unam scientiam alumni se discere experiantur; quod ut aptius obtineatur, adsit in Seminario qui integram studiorum ordinationem moderetur.

§ 2. Edoceant alumnos ita ut et ipsi habiles fiant qui aptis investigationibus propriis quaestiones scientifica methodo examinent; instituantur igitur exercitationes, in quibus, sub moderamine magistrorum, alumni proprio labore studia quaedam persolvere discant.

Can. 226 – Licet universa alumnorum in Seminario formatio pastoralem finem persequatur, institutio stricte pastoralis in eodem ordinetur, qua alumni edoceantur quae, attentis quoque loci ac temporis necessitatibus, ad ministerium Dei populum docendi, sanctificandi et regendi exercendum pertinent principia et artes.

Can. 227 – § 1. Diligenter instruantur alumni in iis quae peculiari ratione ad sacrum ministerium spectant, praesertim in arte catechetica et homiletica exercenda, in cultu divino prae aliis sacramentis celebrandis, in commercio cum hominibus, etiam non catholicis vel non credentibus, habendo, in paroecia administranda atque in ceteris muneribus adimplendis.

§ 2. Edoceantur alumni de universae Ecclesiae necessitatibus, ita ut sollicitudinem habeant de vocationibus promovendis, de quaestionibus missionalibus, oecumenicis necnon de aliis, socialibus quoque, urgentioribus.

Can. 228 – § 1. Alumnorum institutioni ita provideatur ut non tantum Ecclesiae particularis in cuius servitio incardinentur, sed universae Ecclesiae quoque sollicitudinem habeant, atque paratos se exhibeant qui Ecclesiis particularibus, quarum gravis urget necessitas, sese devoveant.

§ 2. Curet Episcopus dioecesanus ut clerici a propria Ecclesia particulari ad Ecclesiam particularem alterius regionis transmigrare intendentes apte praeparentur ad ibidem sacrum ministerium exercendum, ut scilicet et linguam regionis addiscant, et eiusdem institutorum, conditionum socialium, usuum et consuetudinum intellegentiam habeant.

Can. 229 – Ut apostolatus exercendi artem in opere ipso etiam addiscant, alumni, studiorum curriculo decurrente, praesertim vero feriarum tempore, praxi pastorali initientur per opportunas, sub moderamine semper sacerdotis periti, exercitationes, alumnorum aetati et locorum condicioni aptatas, de iudicio Ordinarii, determinandas.

Can. 230 – § 1. Episcopo dioecesano, aut si de Seminario interdioecesano agatur Episcopis quorum interest, competit quae ad Seminarii superius regimen et administrationem spectant decernere.

§ 2. Episcopus dioecesanus, aut si de Seminario interdioecesano agatur Episcopi quorum interest, frequenter Seminarium ipsi visitent, in formationem suorum alumnorum necnon in institu-

tionem, quae in eodem tradatur philosophicam et theologicam invigilent, et de alumnorum vocatione, indole, pietate ac profectu cognitionem sibi comparent, maxime intuitu sacrarum ordinationum conferendarum.

Can. 231 – Rectori, cuius est cotidianum moderamen curare Seminarii, ad normam quidem Institutionis sacerdotalis Rationis ac Seminarii Ordinationis, omnes, in propriis muneribus adimplendis obtemperare debent.

Can. 232 – § 1. Seminarii rector, itemque, sub eiusdem auctoritate, moderatores et magistri pro parte sua curent ut alumni normas Ratione Institutionis sacerdotalis necnon Seminarii Ordinatione praescriptas adamussim servent.

§ 2. Sedulo provideant Seminarii rector atque studiorum moderator ut magistri suo munere rite fungantur, secundum praescripta Rationis Institutionis sacerdotalis ac Seminarii Ordinationis.

Can. 233 – Exemptum a regimine paroeciali Seminarium esto: et pro omnibus qui in Seminario sunt, parochi officium, excepta materia matrimoniali et firmo praescripto can. 939, obeat Seminarii rector eiusve delegatus.

Can. 234 – Episcopus dioecesanus, aut, si de Seminario interdioecesano agatur Episcopi quorum interest, pro parte ab eis communi consilio determinata, curare debent ut provideatur Seminarii constitutioni et conservationi, alumnorum sustentationi necnon magistrorum remunerationi aliisque Seminarii necessitatibus.

Can. 235 – § 1. Ut Seminarii necessitatibus provideatur, praeter stipem de qua in can. 1217, potest Episcopus in dioecesi tributum imponere.

§ 2. Tributo pro Seminario obnoxia est cunctae in Ecclesia personae iuridicae quae sedem in dioecesi habeant, nisi solis eleemosynis sustententur aut in eis collegium discentium vel docentium ad commune Ecclesiae bonum promovendum actu habeatur; huiusmodi tributum debet esse generale, reditibus eorum qui eidem obnoxii sunt proportionatum atque iuxta necessitates Seminarii determinatum.

CAPUT II
DE CLERICORUM ADSCRIPTIONE SEU INCARDINATIONE

Can. 236 – Quemlibet clericum oportet esse incardinatum aut in aliqua Ecclesia particulari aut in aliquo Instituto vitae consecratae vel in Societate hac facultate ab Apostolica Sede donata, ita ut clerici acephali seu vagi minime admittantur.

Can. 237 – § 1. Firmo praescripto can. 691, per receptum diaconatum aliquis fit clericus et incardinatur in Ecclesia particulari pro cuius servitio promotus est.

§ 2. Sodalis in Instituto religioso votis perpetuis professus aut in Societate clericali vitae apostolicae iuris pontificii definitive incorporatus, per receptum diaconatum adscribitur tanquam clericus eidem Instituto aut Societati, nisi ad Societates quos attinet aliter ferant constitutiones.

§ 3. Sodalis Instituti saecularis per receptum diaconatum incardinatur in Ecclesia particulari pro cuius servitio promotus est, nisi vi concessionis Sedis Apostolicae in ipso Instituto incardinetur.

Can. 238 – § 1. Ut clericus iam incardinatus alii Ecclesiae particulari valide incardinetur, a suo Ordinario obtinere debet litteras ab eodem subscriptas excardinationis: et pariter ab Ordinario Ecclesiae particularis in qua incardinari desiderat litteras ab eodem subscriptas incardinationis.

§ 2. Excardinatio ita concessa effectum non sortitur nisi incardinatione obtenta in alia Ecclesia particulari.

Can. 239 – § 1. Clericus qui a propria Ecclesia particulari in aliam legitime transmigraverit, huic Ecclesiae particulari, transacto quinquennio, ipso iure incardinatur, si talem voluntatem in scriptis manifestaverit tum Ordinario Ecclesiae hospitis tum Ordinario proprio, nec horum alteruter ipsi contrariam scripto mentem intra quattuor menses a receptis litteris significaverit.

§ 2. Per admissionem perpetuam in Instituto vitae consecratae aut in Societate facultate sibi clericos adscribendi gaudente,

clericus qui, ad normam can. 237, eidem Instituto aut Societati incardinatur a propria Ecclesia particulari excardinatur.

Can. 240 – Ad incardinationem clerici Ordinarius ne deveniat nisi:

1) necessitas aut utilitas suae Ecclesiae particularis id exigat, et salvis iuris praescriptis honestam sustentationem clericorum respicientibus;

2) ex legitimo documento sibi constiterit de concessa excardinatione; et habuerit praeterea ab Ordinario excardinante, sub secreto si opus sit, de clerici vita, moribus ac studiis opportuna testimonia;

3) clericus eidem Ordinario scripto declaraverit se novae Ecclesiae particularis servitio velle addici ad normam iuris.

Can. 241 – Excardinatio licite concedi potest iustis tantum de causis, quales sunt Ecclesiae utilitas aut bonum ipsius clerici; denegari autem non potest nisi exstantibus gravibus causis; licet tamen clerico, qui se gravatum censuerit et Episcopum receptorem invenerit, contra decisionem recurrere.

Can. 242 – § 1. Extra casum verae necessitatis Ecclesiae particularis propriae, Ordinarius ne deneget licentiam transmigrandi clericis, quos paratos sciat atque aptos aestimet qui regiones petant gravi cleri inopia laborantes, ibidem sacrum ministerium peracturi; prospiciat vero ut per conventionem scriptam cum Ordinario loci quem petunt iura et officia eorumdem clericorum stabiliantur.

§ 2. Ordinarius licentiam ad aliam Ecclesiam particularem transmigrandi concedere potest suis clericis ad tempus praefinitum, etiam pluries renovandum, ita tamen ut iidem clerici in propria Ecclesia particulari incardinati maneant, atque in eandem redeuntes omnibus gaudeant iuribus, quae haberent si in ea sacro ministerio addicti fuissent.

§ 3. Clericus qui ligitime in aliam Ecclesiam particularem transierit suae propriae Ecclesiae manens incardinatus, a proprio Ordinario iusta de causa revocari potest, dummodo serventur conventiones cum alio Episcopo initae atque naturalis aequitas;

pariter, iisdem conditionibus servatis, Ordinarius alius Ecclesiae particularis iusta de causa poterit eidem clerico licentiam ulterioris commorationis in suo proprio territorio denegare.

Can. 243 – Excardinationem et incardinationem, itemque licentiam ad aliam Ecclesiam particularem transmigrandi concedere nequeunt Vicarius generalis vel Vicarius episcopalis sine mandato speciali; nec Administrator dioecesanus, nisi post annum a vacatione sedis episcopalis, et cum consensu Collegii consultorum.

Caput III
DE CLERICORUM OBLIGATIONIBUS ET IURIBUS

Can. 244 – Soli clerici obtinere possunt officia ad quorum exercitium requiritur potestas ordinis aut potestas regiminis ecclesiastici ordine sacro innixa.

Can. 245 – Clerici, nisi legitimo impedimento excusentur, munus quod ipsis a suo Ordinario commissum fuerit suscipere ac fideliter adimplere tenentur.

Can. 246 – Clerici, licet officium residentiale non habeant, a sua tamen dioecesi per notabile tempus, iure particulari determinandum, sine licentia saltem praesumpta Ordinarii proprii, ne discedant.

Can. 247 – Clerici speciali obligatione tenentur Summo Pontifici et suo quisque Ordinario reverentiam et oboedientiam exhibendi.

Can. 248 – § 1. Clerici, quippe qui omnes ad unum conspirent opus, ad aedificationem nempe Corporis Christi, vinculo fraternitatis et orationis inter se uniti sint, et cooperationem inter se prosequantur, iuxta iuris particularis praescripta.

§ 2. Clerici agnoscant et promoveant eam quam pro parte sua missionem laici in Ecclesia et in mundo exercent.

Can. 249 – § 1. In vita sua ducenda ad sanctitatem persequendam peculiari ratione tenentur clerici quippe qui, Deo in Ordinis receptione novo titulo consecrati, dispensatores sint mysteriorum Dei in servitium Eius populi.

§ 2. Ut hanc perfectionem persequi valeant:

1) imprimis ministerii pastoralis officia fideliter et indefesse adimpleant;

2) duplici mensa Sacrae Scripturae et Eucharistiae vitam suam spiritualem nutriant; enixe igitur sacerdotes invitantur ut cotidie Sacrificium Eucharisticum litent, diaconi vero ut in eo offerendo cotidie participent;

3) obligatione tenentur sacerdotes necnon diaconi ad presbyteratum adspirantes cotidie Divinum Officium persolvendi secundum proprios et probatos liturgicos libros: diaconi autem permanentes invitantur ut idem persolvant pro parte ab Episcoporum Conferentia definita;

4) pariter tenentur ad vacandum recessibus spiritualibus, iuxta iuris particularis praescripta;

5) sollicitantur ut orationi mentali regulariter incumbant, ut frequenter ad Paenitentiae Sacramentum accedant, ut Deiparam Virginem peculiari veneratione colant, aliisque mediis sanctificationis utantur communibus et particularibus.

Can. 250 – § 1. Clerici obligatione tenentur servandi perfectam perpetuamque propter Regnum coelorum continentiam ideoque ad coelibatum adstringuntur.

§ 2. Praescripto § 1 non tenentur viri qui in matrimonio viventes ad diaconatum permanentem promoti sunt.

Can. 251 – § 1. Debita cum prudentia clerici se gerant cum personis quarum frequentatio suam obligationem ad continentiam servandam in discrimen vocare aut in fidelium scandalum cedere possit.

§ 2. Competit Episcopo dioecesano ut hac de re, audito Consilio presbyterali, normas statuat magis determinatas utque de servata hac obligatione in casibus particularibus iudicium ferat.

Can. 252 – § 1. Ius est clericis saecularibus sese consociandi cum aliis ad fines statui clericali congruentes prosequendos.

§ 2. Magni habeant clerici saeculares illas praesertim consociationes quae, statutis a competenti auctoritate recognitis, per aptam et convenienter approbatam vitae ordinationem et fraternum iuvamen, sanctitatem suam in ministerii exercitio fovent quaeque clericorum inter se et cum proprio Episcopo unioni favent.

§ 3. Clerici abstineant a constituendis aut participandis consociationibus quarum finis aut actio cum obligationibus statui clericali propriis componi non valent aut diligentem muneris ipsis ab auctoritate ecclesiastica competenti commissi adimpletionem praepedire possunt.

Can. 253 – § 1. Clerici studia sacra, recepto etiam sacerdotio, prosequantur, et solidam illam doctrinam, Sacra Scriptura fundatam, a maioribus traditam et communiter ab Ecclesia receptam sectentur, ut documentis praesertim Conciliorum ac Romanorum Pontificum determinatur, devitantes profanas vocum novitates et falsi nominis scientiam.

§ 2. Sacerdotes, iuxta iuris particularis praescripta, praelectiones pastorales post ordinationem sacerdotalem instituendas frequentent, atque statutis ab eodem iure temporibus aliis quoque intersint praelectionibus, conventibus theologicis aut conferentiis, quibus ipsis praebeatur occasio ad pleniorem scientiarum sacrarum et methodorum pastoralium cognitionem acquirendam.

§ 3. Aliarum quoque scientiarum, earum praesertim quae cum sacris conectuntur, cognitionem prosequantur, quatenus praecipue ad ministerium pastorale exercendum conferat.

Can. 254 – Clericis valde commendatur quoddam vitae consortium, immo et vitae communis consuetudo; quae quidem, ubi viget, quantum fieri possit, servanda est.

Can. 255 – § 1. Clerici, cum ministerio ecclesiastico se dedicent, remunerationem merentur suae conditioni congruam, ra-

tione habita tum ipsius muneris naturae tum locorum temporumque conditionum, quaque possint necessitatibus vitae suae necnon aequae retributioni eorum quorum servitio egent providere.

§ 2. Item providendum est ut gaudeant illa sociali adsistentia, qua eorum necessitatibus, si infirmitate, invaliditate aut senectute laborant, apte prospiciatur.

§ 3. Diaconi uxorati qui plene ministerio ecclesiastico sese devovent remunerationem merentur qua sui suaeque familiae sustentationi providere valeant; qui vero ratione professionis civilis quam exercent aut exercuerunt remunerationem obtineant, ex perceptis prae aliis inde reditibus sibi suaeque familiae necessitatibus consulant.

Can. 256 – § 1. Clerici vitae simplicitatem colant et ab omnibus quae vanitatem sapiunt se abstineant.

§ 2. Bona, quae occasione exercitii ecclesiastici officii sibi obveniunt quaeque, provisa sua ex eis honesta sustentatione et omnium officiorum proprii status adimpletione, supersunt, ad bonum Ecclesiae operaque caritatis impendere velint.

Can. 257 – Clericis competit ut debito et sufficienti quotannis gaudeant feriarum tempore, iure universali aut particulari determinato.

Can. 258 – Clerici decentem habitum ecclesiasticum, iuxta normas ab Episcoporum Conferentia editas atque legitimas locorum consuetudines, deferant.

Can. 259 – Clerici ab omnibus iis quae statum suum dedecent prorsus abstineant, iuxta iuris particularis praescripta.

Can. 260 – § 1. Ea quae, licet non indecora, a clericali tamen statu aliena sunt, clerici vitent.

§ 2. Officia publica, ea praesertim quae participationem in exercitio civilis potestatis secumferunt, ne assumant, Episcopi sine licentia Sanctae Sedis, nec alii clerici nisi obtenta, in locis ubi intercesserit prohibitio pontificia, licentia eiusdem Sanctae Sedis,

in aliis vero locis licentia tum Ordinarii proprii, tum Ordinarii loci in quo potestatem administrationemve exercere intendunt.

§ 3. Sine licentia sui Ordinarii, ne ineant gestiones bonorum ad laicos pertinentium aut officia saecularia, quae secumferunt onus reddendarum rationum; a fideiubendo, etiam de bonis propriis, inconsulto loci Ordinario, prohibentur; item a subscribendis syngraphis, quibus nempe obligatio solvendae pecuniae, nulla definita causa, suscipitur, abstineant.

Can. 261 – Prohibentur clerici per se vel per alios, sive in propriam sive in aliorum utilitatem, negotiationem aut mercaturam exercere, nisi de licentia legitimae auctoritatis ecclesiasticae.

Can. 262 – § 1. Clerici pacem et concordiam iustitia innixam inter homines servandam quam maxime semper foveant.

§ 2. Activam in factionibus politicis atque in regendis consociationibus syndicalibus partem ne habeant, nisi iudicio competentis, ad normam can. 260 § 2, auctoritatis ecclesiasticae, Ecclesiae iura tuenda aut bonum commune promovendum id requirant.

Can. 263 – Diaconi permanentes praescriptis canonum 258, 260, 261, 262, § 2 non tenentur.

Can. 264 – § 1. Cum servitium militare statui clericali minus congruat, clerici itemque candidati ad sacros Ordines militiam ne capessant voluntarii, nisi cum sui Ordinarii licentia.

§ 2. Clerici, qui quidem sicut ceteri cives iuribus politicis et civilibus gaudent, similiter, nisi in casibus particularibus aliter decreverit Ordinarius proprius, utantur exemptionibus quas ab exercendis muneribus et publicis civilibus officiis a statu clericali alienis, in eorum favorem concedunt eaedem leges aut conventiones vel consuetudines.

Caput IV
DE AMISSIONE STATUS CLERICALIS

Can. 265 – Sacra ordinatio, semel valide recepta, numquam irrita fit. Clericus tamen statum clericalem amittit:

1) sententia iudiciali aut decreto administrativo, quo invaliditas sacrae ordinationis declaratur:

2) poena dimissionis legitime irrogata;

3) rescripto Apostolicae Sedis, ad instantiam ipsius clerici concesso; quod vero rescriptum diaconis ob graves tantum causas, presbyteris ob gravissimas causas ab Apostolica Sede conceditur.

Can. 266 – Praeter casus de quibus in can. 265, n. 1, amissio status clericalis non secumfert dispensationem ab obligatione coelibatus, quae ab uno tantum Romano Pontifice conceditur, firmo tamen praescripto can. 1032.

Can. 267 – Clericus qui statum clericalem ad normam iuris amittit, cum eo amittit iura statui clericali propria, officia ecclesiastica atque dignitates ecclesiasticas, nec ullis adstringitur obligationibus statui clericali propriis, firmo tamen praescripto can. 266.

Can. 268 – Clericus qui statum clericalem amisit, nequit denuo inter clericos adscribi, nisi per Apostolicae Sedis rescriptum.

TITULUS II
DE OBLIGATIONIBUS ET IURIBUS CHRISTIFIDELIUM LAICORUM

Can. 269 – Christifideles laici, praeterquam iis quae cunctis christifidelibus sunt communia et aliis quae in canonibus statuuntur, obligationibus tenentur et iuribus gaudent quae in canonibus huius tituli recensentur.

Can. 270 – § 1. Laici, quippe qui uti omnes christifideles ad apostolatum, i.e. ad participationem missionis salvificae Ecclesiae

a Deo per baptismum et confirmationem deputentur, generali obligatione tenentur et iure gaudent, sive singuli sive in consociationibus coniuncti, adlaborandi ut divinum salutis nuntium ab universis hominibus ubique terrarum cognoscatur et accipiatur; quae obligatio eo vel magis eos urget iis in adiunctis in quibus nonnisi per ipsos Evangelium audire et Christum cognoscere homines possunt.

§ 2. Peculiari adstringuntur officio, unusquisque quidem secundum propriam condicionem, ut rerum temporalium ordinem spiritu evangelico imbuant atque perficiant, et ita specialiter in iisdem rebus gerendis atque in muneribus saecularibus exercendis Christi testimonium reddant.

Can. 271 – Laici qui in statu coniugali vivunt, iuxta propriam vocationem, peculiari officio tenentur per matrimonium et familiam ad aedificationem populi Dei adlaborandi; Ecclesiae autem pastorum est aptis legibus et actione pastorali coniuges et familias tueri et adiuvare.

Can. 272 – Ius est christifidelibus laicis ut ipsis agnoscatur ea in rebus civitatis terrenae libertas quae omnibus civibus competit; eadem tamen libertate utentes, curent ut actiones suae spiritu evangelico imbuantur et ad doctrinam attendant ab Ecclesiae Magisterio propositam, caventes vero ne in quaestionibus opinabilibus propriam sententiam uti doctrinam Ecclesiae proponant.

Can. 273 – § 1. Habiles sunt laici qui idonei reperiantur, ut ad illa officia ecclesiastica et munera a sacris pastoribus assumantur, quibus secundum iuris praescripta fungi valent.

§ 2. Laici, debita scientia, prudentia et honestate praestantes, habiles sunt qui tanquam periti aut consiliarii, etiam in Consiliis ad normam iuris, Ecclesiae pastoribus adiutorio sint.

Can. 274 – § 1. Laici, ut secundum doctrinam christianam vivere valeant, eandem et ipsi enuntiare atque, si opus sit, defendere possint utque in apostolatu exercendo partem suam habere queant, obligatione tenentur et iure gaudent ad acquirendam eius-

dem doctrinae cognitionem, propriae quidem uniuscuiusque capacitati et condicioni aptatam.

§ 2. Iure quoque gaudent ut pleniorem illam in scientiis sacris acquirant cognitionem, quae in ecclesiasticis Universitatibus Facultatibusve aut in scholis scientiarum religiosarum traduntur, ibidem lectiones frequentantes et gradus academicos consequentes.

§ 3. Item, servatis praescriptis quoad idoneitatem requisitam statutis, habiles sunt qui missionem docendi scientias sacras a legitima auctoritate ecclesiastica recipiant.

Can. 275 – § 1. Viri laici, qui aetate dotibusque pollent Episcoporum Conferentiae decreto statutis, ritu liturgico praescripto ad ministeria lectoris et acolythi stabiliter assumi possunt; quae tamen ministeriorum collatio eisdem ius non confert ad sustentationem remunerationemve ab Ecclesia praestandam.

§ 2. Laici ex temporanea deputatione in actionibus liturgicis munus lectoris implere possunt; item omnes laici facultate gaudent ut muneribus commentatoris, cantoris aliisve ad normam iuris fungantur.

§ 3. Ubi Ecclesiae necessitas id suadeat, possunt etiam laici, deficientibus sacris ministris necnon lectoribus et acolythis, quaedam eorundem officia supplere, videlicet ministerium verbi exercere, precibus liturgicis praeesse, baptismum conferre atque Sacram Communionem distribuere, iuxta iuris praescripta.

Can. 276 – Laici qui permanenter aut pro tempore speciali Ecclesiae servitio addicuntur, obligatione tenentur ut aptam acquirant formationem ad munus suum debite implendum requisitam, utque hoc munus conscie, impense et diligenter adimpleant; ius habent ad honestam remunerationem eorum condicioni aptatam, qua decenter, servatis quoque iuris civilis praescriptis, necessitatibus propriis ac familiae providere valeant, itemque ius ut suae praevidentiae et praecaventiae sociali et assistentiae sanitariae quam dicunt debite prospiciatur.

PARS II

DE ECCLESIAE CONSTITUTIONE HIERARCHICA

SECTIO I

DE SUPREMA ECCLESIAE AUCTORITATE EIUSQUE EXERCITIO

Caput I

DE ROMANO PONTIFICE DEQUE COLLEGIO EPISCOPORUM

Can. 277 – Potestate plena et suprema in Ecclesia pollent tum Romanus Pontifex tum Collegium Episcoporum, ad normam praescriptorum quae in Lege Ecclesiae Fundamentali de Romano Pontifice deque Collegio Episcoporum statuuntur; eisque auxilio sunt pro parte sua Synodus Episcoporum, Collegium Cardinalium necnon Curia Romana, secundum normas quae sequuntur legesque peculiares.

Caput II

DE SYNODO EPISCOPORUM

Can. 278 – Synodus Episcoporum coetus est Episcoporum qui, ex diversis orbis regionibus selecti, statutis temporibus conveniunt ut arctam coniunctionem inter Romanum Pontificem et Episcopos foveant, atque eidem Romano Pontifici ad incoluminatem incrementumque fidei et morum, ad disciplinam ecclesiasticam servandam et firmandam consiliis adiutricem operam praestant, atque quaestiones ad actionem Ecclesiae in mundo spectantes perpendant.

Can. 279 – Synodi Episcoporum est de quaestionibus pertractandis disceptare atque expromere optata, non vero easdem dirimere de iisque ferre decreta, nisi certis in casibus potestate deliberativa eandem instruxerit Romanus Pontifex, cuius est in hoc casu decisiones Synodi ratas habere.

Can. 280 – Synodus Episcoporum directe subest auctoritati Romani Pontificis, cuius quidem est:

1) Synodum convocare, quotiescumque id ipsi opportunum videatur, locumque designare ubi coetus habendi sint;

2) sodalium qui ad normam iuris peculiaris eligendi sunt electionem ratam habere aliosque sodales designare et nominare;

3) argumenta quaestionum pertractandarum statuere opportuno ad normam iuris peculiaris ante Synodi celebrationem tempore;

4) rerum agendarum ordinem definire;

5) Synodo per se aut per alios praeesse;

6) Synodum ipsam concludere, transferre, suspendere et dissolvere.

Can. 281 – Synodus Episcoporum congregari potest aut in coetum generalem, in quo scilicet res tractantur ad bonum Ecclesiae universae directe spectantes, qui quidem coetus est sive ordinarius sive extraordinarius, aut etiam in coetum specialem, in quo nempe aguntur negotia quae directe ad determinatam determinatasve regiones attinent.

Can. 282 – § 1. Synodus Episcoporum quae in coetum generalem ordinarium congregatur, constat sodalibus, quorum plerique sunt Episcopi, qui, singulis pro coetibus ab Episcoporum Conferentiis, ratione iuris peculiaris Synodi determinata, eliguntur, alii vi eiusdem iuris deputantur, alii a Romano Pontifice directe nominantur; quibus accedunt aliqui sodales Institutorum religiosorum clericalium ad normam eiusdem iuris peculiaris electi.

§ 2. Synodus Episcoporum, ad tractanda quae expeditam requirunt definitionem negotia in coetum generalem extraordinarium congregata, constat sodalibus quorum plerique, Episcopi, officii quod adimplent ratione, iure peculiari Synodi deputantur, alii vero a Romano Pontifice directe nominantur; quibus accedunt aliqui sodales Institutorum religiosorum clericalium ad normam eiusdem iuris electi.

§ 3. Synodus Episcoporum quae in coetum specialem congregatur, constat sodalibus praecipue ex iis regionibus pro quibus

convocata est delectis, ad normam iuris peculiaris quo Synodus regitur.

Can. 283 – § 1. Cum Synodi Episcoporum coetus a Romano Pontifice concludatur, explicit munus in eadem Episcopis aliisque sodalibus commissum.

§ 2. Sede Apostolica, post convocatam Synodum aut eius celebratione durante, vacante, ipso iure suspenditur Synodi coetus, itemque munus sodalibus in eodem commissum, donec novus Pontifex aut coetum dissolutum statuerit aut ipsum continuari decreverit.

Can. 284 – § 1. Synodi Episcoporum habetur Secretaria generalis permanens, cui praeest Secretarius generalis, a Romano Pontefice nominatus, cuique praesto est Consilium Secretariae, constans Episcopis, quorum alii, ad normam iuris peculiaris, ab ipsa Synodo Episcoporum eliguntur, alii aliqui a Romano Pontifice nominantur, quorum vero omnium munus explicit cum novum Consilium in sequenti generali coetu constituitur.

§ 2. Pro quolibet Synodi Episcoporum coetu praeterea constituuntur unus aut plures secretarii speciales, qui a Romano Pontifice nominantur, qui autem in officio ipsis commisso tantum permanent usque ad expletum Synodi coetum.

Caput III
DE SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE CARDINALIBUS

Can. 285 – S. R. E. Cardinales peculiare Collegium constituunt, cui competit ut electioni Romani Pontificis provideat ad normam iuris peculiaris; Cardinales item Romano Pontifici adsunt sive collegialiter agentes, cum ad quaestiones maioris momenti tractandas in collegium convocentur, sive ut singuli, variis nempe officiis quibus funguntur eidem Romano Pontifici in universae Ecclesiae cura praesertim cotidiana operam praestantes.

Can. 286 – § 1. Sacrum Collegium in tres ordines distribuitur: episcopalem, ad quem pertinent Cardinales quibus a Ro-

mano Pontifice titulus assignatur Ecclesiae suburbicariae, necnon Patriarchae Orientales qui in Patrum Cardinalium Collegium relati sunt; presbyteralem et diaconalem.

§ 2. Cardinalibus ordinis presbyteralis ac diaconalis suus cuique titulus aut diaconia in Urbe assignatur a Romano Pontifice.

§ 3. Patriarchae Orientales in Patrum Cardinalium Collegium assumpti in titulum habent suam Patriarchalem sedem.

§ 4. Cardinalis Sacri Collegii Decanus in titulum habet dioecesim Ostiensem, una cum alia Ecclesia quam in titulum habebat.

§ 5. Per optionem in Consistorio factam et a Summo Pontifice approbatam, possunt, servata prioritate ordinis et promotionis, Cardinales ex ordine presbyterali transire ad alium titulum et Cardinales ex ordine diaconali ad aliam diaconiam et, si per integrum decennium in ordine diaconali permanserint, etiam ad ordinem presbyteralem.

§ 6. Cardinalis ex ordine diaconali transiens per optionem ad ordinem presbyteralem, locum obtinet ante omnes illos Cardinales presbyteros, qui post ipsum ad Cardinalatum assumpti sunt.

Can. 287 – § 1. Qui Cardinales promoveantur libere a Romano Pontifice seliguntur viri, saltem in ordine presbyteratus constituti, doctrina, moribus, pietate necnon rerum agendarum prudentia egregie praestantes; qui tamen non iam sunt Episcopi, consecrationem episcopalem recipere debent.

§ 2. Cardinales creantur Romani Pontificis decreto, quod quidem coram Cardinalium Collegio publicatur; inde a publicatione facta officiis tenentur atque iuribus gaudent lege definitis.

§ 3. Promotus tamen ad cardinalitiam dignitatem, cuius creationem Romanus Pontifex annuntiaverit, eius autem nomen in pectore sibi reservans, nullis interim tenetur Cardinalium officiis nullisque eorum gaudet iuribus; postquam autem a Romano Pontifice eius nomen publicatum fuerit, iisdem tenetur officiis fruiturque iuribus, sed iure praecedentiae gaudet a die reservationis in pectore.

Can. 288 – § 1. Sacro Cardinalium Collegio praeest Decanus, eiusque impediti vices sustinet Subdecanus; Decanus, vel Subdecanus, nulla in ceteros Cardinales gaudet potestate regiminis, sed ut primus inter pares habetur.

§ 2. Officio Decani Sacri Collegii vacante, Cardinales titulo Ecclesiae suburbicariae decorati, iique soli, praesidente Subdecano si adsit, aut antiquiore ex ipsis, e coetus sui gremio unum eligant qui Decanum Sacri Collegii agat; eius nomen ad Romanum Pontificem deferant, cui competit electum probare.

§ 3. Eadem ratione de qua in § 2, praesidente ipso Decano, eligitur Subdecanus; Subdecani electionem probare etiam Romano Pontifici competit.

§ 4. Decanus et Subdecanus, si in Urbe domicilium iam non habeant, illud ibidem acquirant.

Can. 289 – § 1. Cardinales collegiali actione Supremo Ecclesiae Pastori praecipue auxilio sunt in Consistoriis, in quibus iussu Romani Pontificis eoque praesidente congregantur; Consistoria habentur ordinaria aut extraordinaria.

§ 2. In Consistorium ordinarium, ad eorum consultationem de quibusdam negotiis gravibus, communius tamen contingentibus, aut ad actus quosdam maxime sollemnes peragendos, convocantur omnes Cardinales, saltem in Urbe versantes.

§ 3. In Consistorium extraordinarium, quod celebratur cum peculiares Ecclesiae necessitates graviorave negotia tractanda id suadeant, convocantur omnes Cardinales.

§ 4. Solum Consistorium ordinarium in quo aliquae sollemnitates celebrantur potest esse publicum, scilicet in quo praeter Cardinales admittuntur Praelati, legati societatum civilium aliive ad illud invitati.

Can. 290 – § 1. Patres Cardinales qui octogesimum aetatis annum impleverint, licet membra remaneant Sacri Collegii variisque iuribus et praerogativis eisdem propriis fruantur:

1) ius amittunt Romanum Pontificem eligendi atque adeo in Conclave ingrediendi; qui vero post coeptum Conclave octoge-

simum annum compleverint, ius Romanum Pontificem eligendi ea vice retinent;

2) desinunt esse membra Dicasteriorum Romanae Curiae ceterorumque permanentium Sedis Apostolicae et Civitatis Vaticanae institutorum, etiamsi, exceptionis gratia, dioecesi alicui praesint aut eius titulum, sine regendi munere, servent.

§ 2. Patres Cardinales Dicasteriis Romanae Curiae aliisve institutis, de quibus in § 1, 2, praepositi, qui septuagesimum quintum aetatis annum expleverint, rogantur ut renuntiationem ab officio sua sponte exhibeant Romano Pontifici, qui omnibus in unoquoque casu perpensis adiunctis, providebit.

Can. 291 – § 1. Cardinali Decano competit electum Romanum Pontificem ad Episcopatus ordinem promovere, si electus ordinatione indigeat; impedito Decano, idem ius competit Subdecano, eoque impedito, antiquiori Cardinali ex ordine episcopali.

§ 2. Cardinalis Proto-diaconus nomen novi electi Summi Pontificis populo annuntiat; item pallia Metropolitis imponit eorumve procuratoribus tradit, vice Romani Pontificis.

Can. 292 – Cardinales obligatione tenentur cum Romano Pontifice sedulo cooperandi; Cardinales itaque quovis officio in Curia fungentes, qui non sint Episcopi dioecesani, obligatione tenentur residendi in Urbe; Cardinales qui alicuius dioecesis curam habent ut Episcopi dioecesani, Urbem petant quoties a Romano Pontifice convocentur, atque, cum ad Urbem venerint, ab eadem ne discedant nisi prius monito Romano Pontifice.

Can. 293 – § 1. Cardinales, quibus Ecclesia suburbicaria aut ecclesia in Urbe in titulum est assignata, postquam in eiusdem venerunt possessionem, earundem dioecesium et ecclesiarum bonum consilio et patrocinio promoveant, nulla tamen in easdem potestate regiminis pollent, nec ulla ratione sese iis interponant quae ad earum bonorum administrationem, ad disciplinam aut ecclesiarum servitium spectant.

§ 2. Cardinales extra Urbem et extra propriam cui praesunt dioecesim degentes, in iis quae ad sui personam pertinent exempti sunt a potestate regiminis Episcopi dioecesis in qua commorantur.

Can. 294 – Cardinales inde a sui ad Cardinalatum promotionem obligatione tenentur providendi per legitimum documentum, Apostolicae Sedi transmittendum, ut quae ratione officii cardinalitii cum decesserint possident acta et scripta ad relationes cum Sede Apostolica eiusve actionem pertinentia, uni Sedi Apostolicae obveniant.

Can. 295 – Cardinali, cui a Romano Pontifice committitur ut in aliqua sollemni celebratione aliquove personarum coetu eius personam sustineat, uti *Legatus a latere*, scilicet tanquam eius alter ego, sicuti et cui concreditur ut tanquam ipsius *missus specialis* certum munus pastorale adimpleat, ea tantum competunt quae ipsi ab ipso Romano Pontifice demandantur.

Can. 296 – Sede Apostolica vacante, Sacrum Cardinalium Collegium ea tantum in Ecclesia gaudet potestate, quae in peculiari lege eidem tribuitur.

Caput IV
DE CURIA ROMANA

Can. 297 – Curia Romana qua negotia Ecclesiae Universae Summus Pontifex expedire solet et quae nomine et auctoritate ipsius munus explet in bonum et in servitium Ecclesiarum constat Secretaria Status seu Papali, Consilio pro publicis Ecclesiae negotiis, Congregationibus, Tribunalibus, Secretariatibus et Officiis, aliisque institutis quorum omnium constitutio et competentia lege peculiari definiuntur.

Can. 298 – Nomine Sedis Apostolicae vel Sanctae Sedis in hoc Codice veniunt non solum Romanus Pontifex, sed etiam, nisi ex rei natura vel sermonis contextu aliud appareat, Congregationes, Tribunalia aliaque Instituta, per quae idem Romanus Pontifex negotia Ecclesiae universae expedire solet.

Caput V
DE ROMANI PONTIFICIS LEGATIS

Can. 299 – Romano Pontifici ius est nativum et independens Legatos suos nominandi ac mittendi sive ad Ecclesias particulares in certa ditione ecclesiastica sive ad Civitates et ad publicas Auctoritates, itemque eos transferendi et revocandi, servatis quidem normis iuris internationalis, quod attinet ad missionem et revocationem Legatorum apud Res Publicas constitutorum.

Can. 300 – § 1. Nomine Legatorum Romani Pontificis, in canonibus qui sequuntur, appellantur clerici quibus Romanus Pontifex officium committit suam stabili modo gerendi personam in certis ditionibus ecclesiasticis aut apud Civitates et publicas Auctoritates.

§ 2. Nuncupantur Delegati Apostolici qui stabili legatione funguntur tantum apud Ecclesias particulares in certa quadam ditione ecclesiastica sitas; qui vero legationem exercent simul stabili modo apud Civitates et Auctoritates publicas, nuncupantur Nuntii vel Pro Nuntii vel Internuntii, prout aut ad ordinem pertinent « Publicorum Legatorum » cum iure ipso facto partes sustinendi Decani in Legatorum coetu, aut hoc privilegio carent, aut denique recensentur inter « Legatos extraordinarios et Administros liberis cum mandatis ».

§ 3. Ob peculiaria adiuncta fieri potest ut, stabiliter quidem, sed ad Legati munus supplendum, Legationi Pontificiae praeponatur « Regens », aut « Curam Agens ad Negotia publicis litteris instructus ».

Can. 301 – Personam gerunt Apostolicae Sedis ii quoque clerici et laici, qui, sive ut singuli sive ut praepositi alicui Delegationi, in Pontificiam Missionem deputantur apud Consilia Internationalia, aut apud Conferentias et Conventus; qui vocantur Delegati aut Observatores, prout Sancta Sedes inter membra Consiliorum Internationalium recensetur aut non, et partem habet in aliqua Conferentia cum aut sine iure suffragii; iisdem non applicantur praescripta canonum qui in hoc capite habentur, quemadmodum non applicantur Missis Extraordinariis.

Can. 302 – Ad munus ordinarium Legati Pontificii pertinet:

1) tueri quae ad Ecclesiae et Apostolicae Sedis pertinent missionem et operam dare ut firmiora et efficaciora in dies reddantur unitatis vincula, quae inter ipsam Apostolicam Sedem et Ecclesias particulares intercedunt;

2) cognoscere condiciones in quibus versantur Ecclesiae ad quas missus est atque, sollicitudinis Summi Pontificis interpres, integrum quidem relinquens Episcoporum dioecesanorum legitimae potestatis exercitium, eorundem Episcoporum in bonum earundem Ecclesiarum operam sustentare et fovere;

3) crebras fovere relationes cum Episcoporum Conferentia, eidem omnimodam operam praebens;

4) ad nominationem Episcoporum quod attinet processum informativum instruere, secundum normas ab Apostolica Sede datas;

5) anniti ut promoveantur res quae ad pacem, ad progressum et consociatam populorum operam spectant;

6) iuxta mandata et instructiones sibi data, atque collatis consiliis cum Episcopis locorum, in quibus munere suo fungitur, opportuna fovere commercia inter Ecclesiam Catholicam et alias christianas communitates, immo et religiones non christianas;

7) exercere praeterea facultates et cetera explere mandata quae ipsi ab Apostolica Sede committantur.

Can. 303 – § 1. Nuntii, Pro Nuntii et Internuntii in Civitate apud quam legationem suam exercent praeterea munus est:

1) promovere et fovere necessitudines inter Apostolicam Sedem et Auctoritates Rei Publicae;

2) quaestiones pertractare quae ad relationes inter Ecclesiam et Civitatem pertinent; et peculiari modo agere de concordatis, de stipulationibus quae « modus vivendi » appellantur aliisque huiusmodi conventionibus conficiendis et ad effectum deducendis.

§ 2. In negotiis, de quibus in § 1, expediendis, prout adiuncta suadeant, Legatus Pontificius sententiam et consilium Episcoporum ditionis ecclesiasticae utiliter exquiret, eosque de negotiorum cursu certiores faciet.

Can. 304 – Attenta peculiari Legati muneris indole:

1) sedes Legationis Pontificiae a potestate regiminis Ordinarii loci exempta est, nisi agatur de matrimoniis celebrandis;

2) Legato Pontificio fas est, praemonitis, quantum fieri possit, locorum Ordinariis, in omnibus ecclesiis suae legationis liturgicas celebrationes, etiam in pontificalibus, peragere.

Can. 305 – Pontificii Legati munus non exspirat vacante Sede Apostolica, nisi aliud in Litteris Pontificiis statuatur; cessat autem expleto mandato, revocatione eidem intimata, renuntiatione a Romano Pontifice acceptata.

SECTIO II
DE ECCLESIIS PARTICULARIBUS DEQUE EARUNDEM COETIBUS

TITULUS I
DE ECCLESIARUM PARTICULARIUM COETIBUS

CAPUT I
DE PROVINCIIS ECCLESIASTICIS ET DE REGIONIBUS ECCLESIASTICIS

Can. 306 – § 1. Ut communis diversarum dioecesium vicinarum, iuxta personarum et locorum adiuncta, actio pastoralis promoveatur utque Episcoporum dioecesanorum inter se relationes aptius foveantur, Ecclesiae particulares viciniores componantur in provincias ecclesiasticas certo territorio circumscriptas, quae provinciae, si utilitas id suadeat, in regiones ecclesiasticas componantur.

§ 2. Dioeceses exemptae deinceps pro regula ne habeantur; itaque singulae dioeceses aliaeque Ecclesiae particulares intra territorium alicuius provinciae ecclesiasticae exsistentes huic provinciae ecclesiasticae adscribi debent.

§ 3. In provincia ecclesiastica auctoritate, ad normam iuris, gaudent Concilium provinciale atque Metropolita.

Can. 307 – Provincia ecclesiastica ipso iure personalitate iuridica gaudet.

Can. 308 – § 1. In regione ecclesiastica auctoritate, ad normam iuris, gaudent Concilium regionale atque Episcoporum Conferentia regionis.

§ 2. Regio ecclesiastica in persona iuridica erigi potest.

Can. 309 – Unius supremae Ecclesiae auctoritatis est, auditis quorum interest Episcopis, provincias ecclesiasticas et regiones ecclesiasticas constituere, supprimere aut innovare.

Caput II
DE METROPOLITIS

Can. 310 – Patriarchae et Primatis titulus, praeter praerogativam honoris, nullam in Ecclesia latina secumfert regiminis potestatem, nisi quaedam iure particulari cum aliquo conexa sit.

Can. 311 – Provinciae ecclesiasticae praeest Metropolita, qui est Archiepiscopus dioecesis cui praeficitur; quod officium cum sede episcopali, a Romano Pontifice determinata aut probata, coniunctum est.

Can. 312 – § 1. In dioecesibus suffraganeis Metropolitae competit:

1) vigilare ut fides et disciplina ecclesiastica accurate serventur, et de abusibus, si qui habeantur, Romanum Pontificem certiorem facere;

2) canonicam visitationem peragere, causa prius ab Apostolica Sede probata, si eam suffraganeus neglexerit;

3) eos qui ad normam iuris ad officia ecclesiastica eliguntur confirmare, si suffraganeus intra tempus iure statutum, iusto impedimento non detentus, id facere omiserit;

4) deputare Administratorem dioecesanum, ad normam cann. 444 § 2 et 448 § 3.

§ 2. Ubi adiuncta id postulent, Metropolita ab Apostolica Sede instrui potest peculiaribus muneribus et potestate in iure particulari determinandis.

§ 3. Nulla alia in dioecesibus suffraganeis competit Metropolitis potestas regiminis; potest vero in omnibus ecclesiis, Episcopo dioecesano praemonito, si ecclesia sit cathedralis, sacras exercere functiones, uti Episcopus in propria dioecesi.

Can. 313 – § 1. Metropolita obligatione tenetur, intra tres menses a recepta consecratione episcopali, aut, si iam consecratus fuerit, a provisione canonica, per se aut per procuratorem a Romano Pontifice petendi pallium, quo quidem significatur potestas qua, in communione cum Ecclesia Romana, Metropolita in propria provincia iure instruitur.

§ 2. Metropolita, ad normam legum liturgicarum, pallio uti potest intra quamlibet ecclesiam provinciae ecclesiasticae cui praeest, minime vero extra eandem, ne accedente quidem Episcopi Dioecesani assensu.

§ 3. Metropolita, si ad aliam sedem metropolitanam transferatur, novo indiget pallio.

Caput III
DE CONCILIIS PARTICULARIBUS

Can. 314 § 1. Concilium regionale, pro omnibus scilicet Ecclesiis particularibus eiusdem Conferentiae Episcoporum, celebretur quoties id ipsi Episcoporum Conferentiae, approbante Apostolica Sede, necessarium aut utile videatur.

§ 2. Norma in § 1 statuta valet etiam de Concilio provinciali celebrando in provincia ecclesiastica cuius termini cum territorio nationis coincidunt.

Can. 315 – § 1. Concilium provinciale, pro diversis Ecclesiis particularibus eiusdem provinciae ecclesiasticae, celebretur quoties id, de iudicio maioris partis Episcoporum dioecesanorum provinciae, opportunum videatur, salvo can. 314, § 2.

§ 2. Sede metropolitana vacante, Concilium provinciale ne convocetur.

Can. 316 – Episcoporum Conferentiae est:

1) convocare Concilium regionale;

2) locum ad celebrandum Concilium intra territorium Conferentiae Episcoporum eligere;

3) inter Episcopos dioecesanos Concilii regionalis eligere praesidem, ab Apostolica Sede approbandum;

4) ordinem agendi et quaestiones tractandas determinare, Concilii regionalis initium ac periodum indicere, illud transferre, prorogare et absolvere.

Can. 317 – § 1. Metropolitae, de consensu maioris partis Episcoporum suffraganeorum provinciae ecclesiasticae, est:

1) convocare Concilium provinciale;

2) locum ad celebrandum Concilium provinciale intra provinciae territorium eligere;

3) ordinem agendi et quaestiones tractandas determinare, Concilii provincialis initium et periodum indicere, illud transferre, prorogare et absolvere.

§ 2. Metropolitae, eoque legitime impedito Episcopi suffraganei ab aliis Episcopis suffraganeis electi, est Concilio provinciali praeesse.

Can. 318 – § 1. Ad Concilia particularia convocandi sunt atque in eodem ius habent suffragii deliberativi:

1) Episcopi dioecesani;

2) Episcopi coadiutores et auxiliares;

3) alii Episcopi titulares qui peculiari munere sibi ab Apostolica Sede aut ab Episcoporum Conferentia demandato in territorio funguntur.

§ 2. Ad Concilia particularia vocari possunt alii Episcopi titulares etiam emeriti in territorio degentes; qui ius habent suffragii deliberativi.

§ 3. Ad Concilia particularia vocandi etiam sunt cum suffragio tantum consultivo:

1) Vicarii generales et Vicarii episcopales omnium in territorio Ecclesiarum particularium;

2) Superiores maiores Institutorum religiosorum et Societatum vitae apostolicae numero tum pro viris tum pro mulieribus ab Episcoporum Conferentia aut a Provinciae Episcopis determinando, respective electi ab omnibus Superioribus maioribus Institutorum quae in territorio sedem habent;

3) Rectores Universitatum catholicarum atque Decani Facultatum theologiae et iuris canonici, quae in territorio sedem habent;

4) Rectores aliqui Seminariorum maiorum, numero ut in n. 2 determinato, electi a rectoribus Seminariorum quae in territorio sita sunt.

§ 4. Ad Concilia particularia vocari etiam possunt, ita tamen ut suffragio non gaudeant nisi consultivo, presbyteri ex utroque clero aliique christifideles.

§ 5. Ad Concilia provincialia praeterea invitentur Capitula cathedralia, itemque Consilium presbyterale et Consilium pastorale uniuscuiusque Ecclesiae particularis, ita quidem ut eorum singula duos ex membris mittant procuratores, collegialiter ab iisdem designatos; qui tamen votum habent tantum consultivum.

§ 6. Ad Concilia particularia, si id iudicio Episcoporum Conferentiae pro Concilio regionali aut Metropolitae una cum Episcopis suffraganeis pro Concilio provinciali expediat, quicumque alii ut hospites invitari valent.

Can. 319 – § 1. Omnes qui ad Concilia particularia convocantur, eisdem interesse debent, nisi iusto detineantur impedimento, de quo Concilii praesidem certiorem facere tenentur.

§ 2. Qui ad Concilia particularia convocantur et in eis suffragium habent deliberativum, si iusto detineantur impedimento, procuratorem mittere possunt; qui procurator votum habet tantum consultivum.

Can. 320 – Concilium particulare pro suo territorio curat ut necessitatibus pastoralibus populi Dei provideatur atque potestate gaudet regiminis, praesertim legislativa, ita ut, salvo semper iure universali Ecclesiae, decernere valeat quae ad fidei incrementum,

ad actionem pastoralem communem ordinandam et ad moderandos mores et disciplinam ecclesiasticam communem servandam, inducendam aut tuendam opportuna videantur.

Can. 321 – Absoluto Concilio particulari, praeses curet ut omnia acta Concilii ad Apostolicam Sedem transmittantur; decreta a Concilio edicta ne promulgentur nisi postquam ab Apostolica Sede recognita fuerint; ipsius Concilii est definire modum promulgationis decretorum et tempus quo decreta promulgata obligare incipiant.

Caput IV
DE EPISCOPORUM CONFERENTIIS

Can. 322 – Episcoporum Conferentia, institutum quidem permanens, est coetus Episcoporum alicuius nationis vel certi territorii, munera quaedam pastoralia coniunctim pro christifidelibus eius territorii exercentium, ad maius bonum, quod hominibus praebet Ecclesia, provehendum, praesertim per apostolatus formas et rationes temporis et loci adiunctis apte compositas, ad normam iuris.

Can. 323 – § 1. Episcoporum Conferentia regula generali comprehendit praesules omnium Ecclesiarum particularium eiusdem nationis, ad normam can. 325.

§ 2. Si vero, de iudicio Apostolicae Sedis, auditis quorum interest Episcopis dioecesanis, personarum aut rerum adiuncta id suadeant, Episcoporum Conferentia erigi potest pro territorio minoris aut maioris amplitudinis, ita ut vel tantum comprehendat Episcopos aliquarum Ecclesiarum particularium in certo territorio constitutarum vel praesules Ecclesiarum particularium in diversis nationibus exstantium; eiusdem Apostolicae Sedis est pro earundem singulis peculiares normas statuere.

Can. 324 – § 1. Unius supremae Ecclesiae auctoritatis est, auditis quorum interest Episcopis, Episcoporum Conferentias erigere, supprimere aut innovare.

§ 2. Episcoporum Conferentia legitime erecta ipso iure personalitate iuridica gaudet.

Can. 325 – § 1. Ad Episcoporum Conferentiam ipso iure pertinent omnes in territorio Episcopi dioecesani eisque iure aequiparati, itemque Episcopi coadiutores, Episcopi auxiliares atque ceteri Episcopi titulares peculiari munere, sibi ab Apostolica Sede vel ab Episcoporum Conferentia demandato, in eodem territorio fungentes; invitari quoque possunt eidem Ordinarii alterius ritus, ita tamen ut votum tantum consultivum habeant, nisi Episcoporum Conferentiae statuta aliud decernant.

§ 2. Ceteri Episcopi titulares necnon Legatus Romani Pontificis non sunt de iure membra Episcoporum Conferentiae.

Can. 326 – Quaelibet Episcoporum Conferentia sua conficiat statuta, ab Apostolica Sede recognoscenda, in quibus, praeter alia, ordinentur Conferentiae conventus plenarii habendi, et provideantur Consilium Episcoporum permanens et Secretaria generalis Conferentiae, atque alia etiam officia et Commissiones quae iudidio Conferentiae fini consequendo efficacius consulant.

Can. 327 – § 1. Quaelibet Episcoporum Conferentia sibi eligat Praesidem, determinet quisnam, praeside legitime impedito, munere Pro-praesidis fungatur, atque Secretarium generalem constituat, ad normam statutorum.

§ 2. Praeses Conferentiae, atque eo legitime impedito Pro-praeses, non tantum Episcoporum Conferentiae conventibus generalibus, sed etiam Consilio permanenti praeest.

Can. 328 – Conventus plenarii Episcoporum Conferentiae habeantur semel saltem singulis annis et praeterea quoties id postulent peculiaria adiuncta, secundum statutorum praescripta.

Can. 329 – § 1. Suffragium deliberativum in conventibus plenariis Episcoporum Conferentiae ipso iure competit Episcopis dioecesanis eisque qui iure ipsis aequiparantur necnon Episcopis coadiutoribus qui ad normam canonis 325 § 1 ad Conferentiam pertinent.

§ 2. Episcopis auxiliaribus ceterisque Episcopis titularibus qui ad Episcoporum Conferentiam pertinent, suffragium competit de-

liberativum aut consultivum, iuxta statutorum Conferentiae praescripta; firmo tamen quod eis solis de quibus in § 1 competit suffragium deliberativum cum agitur de statutis conficiendis aut immutandis.

Can. 330 – § 1. Episcoporum Conferentia decreta, vim quidem obligandi habentia ferre tantummodo potest in causis in quibus ius commune id praescripserit aut peculiare Apostolicae Sedis mandatum sive motu proprio sive ad petitionem ipsius Conferentiae id statuerit.

§ 2. Decreta de quibus in § 1, ut valide ferantur in plenario conventu per duas saltem ex tribus partibus suffragiorum Praesulum voto deliberativo fruentium proferri debent atque vim obligandi non obtinent, nisi ab Apostolica Sede recognita, legitime promulgata fuerint.

§ 3. Modus promulgationis et tempus a quo decreta vim suam exserunt ab ipsa Episcoporum Conferentia determinantur.

§ 4. In casibus in quibus nec ius commune nec peculiare Apostolicae Sedis mandatum potestatem de qua in § 1 Episcoporum Conferentiae concesserit, singulis Episcopis dioecesanis, pro sua quisque dioecesi, competit decisio, nec nomine omnium Episcoporum, Conferentia eiusve Praeses agere valent nisi omnes et singuli Episcopi consensum dederint.

Can. 331 – Absoluto conventu plenario Episcoporum Conferentiae, relatio de actis Conferentiae necnon eius decreta a Praeside ad Apostolicam Sedem transmittantur, tum ut in eiusdem notitiam acta perferantur tum ut decreta, si quae sint, ab eadem recognosci valeant.

Can. 332 – Consilii Episcoporum permanentis est curare ut res in plenario conventu Conferentiae agendae praeparentur, et ut decisiones in conventu plenario statutae debite exsecutioni mandentur; eiusdem etiam est alia negotia peragere, quae ipsi ad normam statutorum committuntur.

Can. 333 – Secretariae Generalis est:

1) relationem componere actorum et decretorum conventus plenarii Conferentiae necnon actorum Consilii Episcoporum permanentis, et easdem cum omnibus Conferentiae membris communicare, alia etiam acta conscribere, quae ipsi a Conferentiae praeside aut a Consilio permanenti componenda committuntur;

2) communicare cum Episcoporum Conferentiis finitimarum regionum acta et documenta quae a Conferentia in plenario conventu aut a Consilio Episcoporum permanente ipsis transmittenda statuuntur.

Can. 334 – § 1. Foveantur relationes inter Episcoporum Conferentias diversarum, praesertim finitimarum, regionum ad maius bonum promovendum ac tuendum.

§ 2. Quoties vero actiones aut rationes a Conferentiis ineuntur formam internationalem praeseferentes, Apostolica Sedes audiatur oportet.

TITULUS II
DE ECCLESIIS PARTICULARIBUS ET DE AUCTORITATE IN IISDEM CONSTITUTA

CAPUT I
DE ECCLESIIS PARTICULARIBUS

Can. 335 – § 1. Ecclesiae particulares sunt certae Dei populi portiones, in quibus et ex quibus una et unica Ecclesia Christi exsistit, videlicet Dioecesis, cui, nisi aliud constet, assimilantur Praelatura territorialis et Abbatia, Vicariatus Apostolicus et Praefectura Apostolica atque Administratio Apostolica stabiliter erecta.

§ 2. Ecclesiae particulari in iure aequiparatur, nisi ex rei natura aut iuris praescripto aliud appareat, et iuxta statuta a Sede Apostolica condita, Praelatura personalis.

Can. 336 – Dioecesis est populi Dei portio, quae Episcopo cum cooperatione presbyterii pascenda concreditur, ita ut, pastori

suo adhaerens ab eoque per Evangelium et Eucharistiam in Spiritu Sancto congregata, Ecclesiam particularem constituat, in qua vere inest et operatur Una Sancta Catholica et Apostolica Christi Ecclesia.

Can. 337 – § 1. Praelatura territorialis aut Abbatia est certa populi Dei portio, territorialiter quidem circumscripta, cuius cura, specialia ob adiuncta, committitur alicui Praelato aut Abbati, qui eam, ad instar Episcopi dioecesani, tanquam proprius eius pastor regat.

§ 2. Praelatura personalis, etiam ad peculiaria opera pastoralia vel missionalia perficienda, habetur cum portio populi Dei, Praelati curae commissa, indolem habeat personalem, complectens nempe solos fideles speciali quadam ratione devinctos; huiusmodi sunt Praelaturae castrenses, quae Vicariatus castrenses quoque appellantur.

Can. 338 – § 1. Vicariatus Apostolicus vel Praefectura Apostolica est certa populi Dei portio quae, ob peculiaria adiuncta, in dioecesim nondum est constituta quaeque pascenda committitur Vicario Apostolico aut Praefecto Apostolico, ut eam nomine Summi Pontificis regat.

§ 2. Administratio Apostolica est certa populi Dei portio, quae ob speciales et graves omnino rationes a Summo Pontifice in dioecesim non erigitur, et cuius cura pastoralis committitur Administratori Apostolico, qui eam nomine Summi Pontificis regat.

Can. 339 – § 1. Pro regula habeatur ut portio populi Dei quae Dioecesim aliamve Ecclesiam particularem constituat, certo territorio circumscribatur, ita ut omnes comprehendat fideles in territorio habitantes.

§ 2. Attamen, ubi de iudicio supremae Ecclesiae auctoritatis, auditis quarum interest Episcoporum Conferentiis, utilitas id suadeat, in eodem territorio erigi valent Ecclesiae particulares ratione ritus fidelium distinctae; item, ubi animarum cura id requirat, salvis iuribus Ordinariorum locorum, constitui valent Dioeceses

vel Praelaturae complectentes omnes et solos fideles alia ratione quam ritu determinata devinctos in certo territorio habitantes, immo vel Praelaturae personales, nullo quidem territorio definitae.

Can. 340 – Unius Supremae auctoritatis est Ecclesias particulares erigere; quae legitime erectae, ipso iure, personalitate iuridica gaudent.

Can. 341 – § 1. Quaelibet Dioecesis aliave Ecclesia particularis dividatur in distinctas partes seu paroecias.

§ 2. Ad curam pastoralem per communem actionem fovendam plures paroeciae viciniores coniungi possunt in peculiares coetus uti sunt Vicariati foranei.

Caput II
DE EPISCOPIS

Art. 1
De Episcopis in genere

Can. 342 – § 1. Episcopi, qui ex divina institutione in Apostolorum locum succedunt, per Spiritum Sanctum qui datus est eis, in Ecclesia Pastores constituuntur, ut sint et ipsi doctrinae magistri, sacri cultus sacerdotes et gubernationis ministri.

§ 2. Episcopi ipsa consecratione episcopali recipiunt cum munere sanctificandi, munera quoque docendi et regendi, quae tamen natura sua nonnisi in hierarchica communione cum Collegii Capite et membris exercere possunt.

Can. 343 – Episcopi vocantur *dioecesani*, quibus scilicet alicuius dioecesis cura commissa est; appellantur *titulares*, quibus dioecesis antea concredita fuit, aut qui officium coadiutoris vel auxiliaris in certa dioecesi explent aut alia munia in bonum sive alicuius portionis Populi Dei sive diversarum Ecclesiarum particularium sive etiam universae Ecclesiae adimplent.

Can. 344 – § 1. Episcopos libere nominat Summus Pontifex, aut legitime electos confirmat.

§ 2. Singulis saltem triennis Episcopi provinciae ecclesiasticae vel, ubi adiuncta id suadeant, Episcoporum Conferentiae, communi consilio et secreto elenchum componant presbyterorum etiam sodalium Institutorum vitae consecratae, ad Episcopatum aptiorum, eumque Apostolicae Sedi transmittant.

§ 3. Nisi aliter pro certis regionibus legitime provisum fuerit, quoties nominandus est Episcopus dioecesanus aut Episcopus coadiutor, Episcopi dioecesani provinciae ecclesiasticae in qua sita est dioecesis de qua agitur, collatis consiliis, elenchum componant trium saltem candidatorum qui magis idonei videantur, illumque Apostolicae Sedi transmittant; quem elenchum ut componant, si id expedire iudicent, sententiam certorum clericorum et laicorum sapientia praestantium singillatim et secreto exquirere possunt.

§ 4. Nisi aliter legitime provisum fuerit, Episcopus dioecesanus qui auxiliarem suae dioecesi dandum aestimet, elenchum proponat Apostolicae Sedi trium saltem presbyterorum ad hoc officium aptiorum.

§ 5. Nulla in posterum iura et privilegia electionis, nominationis, praesentationis vel designationis Episcoporum civilibus auctoritatibus conceduntur.

Can. 345 – § 1. Ut quis idoneus ad Episcopatum habeatur, requiritur ut sit:

1) firma fide, bonis moribus, pietate, animarum zelo, sapientia, prudentia et virtutibus humanis excellens, ceterisque dotibus praeditus, quae ipsum aptum efficiunt ad officium de quo agitur explendum;

2) bona exsistimatione gaudens;

3) annos natus saltem triginta quinque;

4) a quinquennio saltem in presbyteratus ordine constitutus;

5) laurea doctoris vel saltem licentia in Sacra Scriptura, theologia aut iure canonico potitus in Instituto studiorum superiorum a Sede Apostolica probato, vel saltem in iisdem disciplinis vere peritus.

§ 2. Iudicium definitivum de promovendi idoneitate ad Apostolicam Sedem pertinet.

Can. 346 – Nisi legitimo detineatur impedimento, quicumque ad Episcopatum promotus debet intra tres menses ab acceptis apostolicis litteris consecrationem episcopalem recipere, et quidem antequam officii sui possessionem capiat.

Can. 347 – Antequam canonicam possessionem sui officii capiat, promotus fidei professionem emittat atque iusiurandum fidelitatis erga Apostolicam Sedem edat, secundum formulam ab eadem Apostolica Sede probatam.

Art. 2

De Episcopis dioecesanis

Can. 348 – § 1. Episcopo dioecesano in dioecesi sibi commissa omnis competit potestas ordinaria, propria et immediata, quae ad exercitium eius muneris pastoralis requiritur, iis exceptis in causis quae iure aut Summi Pontifici decreto supremae aut alii auctoritati ecclesiasticae reserventur.

§ 2. Episcopo dioecesano in iure aequiparantur, nisi ex rei natura aut iuris praescripto aliud appareat, qui praesunt aliis communitatibus fidelium de quibus in can. 335.

Can. 349 – § 1. Episcopus promotus in exercitio officii sibi commissi sese ingerere non valet, nisi prius dioecesis canonicam possessionem ceperit; qui vero ante suam ad officium Episcopi dioecesani promotionem, in eadem dioecesi Administrator dioecesanus, officialis, oeconomus fuerit renuntiatus, haec officia retinet et exercere potest; item, nisi aliud a competenti auctoritate statutum fuerit, qui ante promotionem suam Episcopus auxiliaris in eadem dioecesi fuerit, potestates et facultates, quibus uti Vicarius generalis aut episcopalis, instructus fuit ad normam can. 373, § 2. retinet et exercere potest.

§ 2. Nisi legitimo detineatur impedimento, promotus ad officium Episcopi dioecesani debet canonicam suae dioecesis posses-

sionem capere, si non iam sit consecratus Episcopus intra quattuor menses a receptis apostolicis litteris, si iam sit consecratus intra duos menses ab eisdem receptis.

§ 3. Canonicam dioecesis possessionem capit Episcopus, simul ac in ipsa dioecesi, per se vel per procuratorem, apostolicas litteras Collegio consultorum ostenderit, praesente Curiae cancellario, qui rem in acta referat, aut, in dioecesibus noviter erectis, simul ac clero populoque in ecclesia cathedrali praesenti earundem litterarum communicationem procuraverit, presbytero inter praesentes seniore acta referente.

§ 4. Valde commendatur ut captio canonicae possessionis cum actu liturgico in ecclesia cathedrali, praesente clero et populo, fiat.

Can. 350 – § 1. In exercendo suo munere pastoris, Episcopus dioecesanus sollicitum se praebeat erga omnes christifideles qui suae curae committuntur, cuiusvis sint aetatis, conditionis vel nationis, tum in territorio habitantes tum in eodem ad tempus versantes, animum intendens apostolicum ad eos qui ob vitae suae conditionem ordinaria cura pastorali non satis frui valent necnon eos qui a religionis praxi defecerunt.

§ 2. Fideles diversi ritus in sua dioecesi si habeat, eorum spiritualibus necessitatibus provideat sive per sacerdotes aut paroecias eiusdem ritus, sive per Vicarium episcopalem.

§ 3. Erga fratres, qui in plena communione cum Ecclesia catholica non sunt, cum humanitate et caritate se gerat, oecumenismum quoque, ut ab Ecclesia intelligitur, prout adiuncta id suadeant, fovens.

§ 4. Commendatos sibi in Domino habeat non baptizatos, ut et ipsis caritas eluceat Christi, cuius coram omnibus testis esse debet Episcopus.

Can. 351 – Peculiari sollicitudine prosequatur presbyteros, quos tanquam adiutores et consiliarios audiat, eorum iura tutetur et curet ut ipsi obligationes suo statui proprias rite adimpleant atque ut ipsis praesto sint quibus ad vitam spiritualem et intellec-

tualem fovendam egent media et institutiones; item ut eorundem honestae sustentationi atque adsistentiae sociali, ad normam iuris, prospiciatur.

Can. 352 – Vocationes ad diversa ministeria et ad vitam consecratam quam maxime foveat, speciali cura vocationum sacerdotalium et missionalium adhibita.

Can. 353 – § 1. Episcopus dioecesanus fidelibus veritates fidei credendas et moribus applicandas proponere et illustrare tenetur, per se ipse frequenter praedicans; curet etiam ut praescripta canonum de ministerio verbi, de homilia praesertim et catechetica institutione sedulo serventur, ita ut universa doctrina christiana omnibus tradatur.

§ 2. Cum omnium Ecclesiarum una cum ceteris Episcopis sit sponsor, adiutricem operam praestare tenetur ut verbum Dei omnibus gentibus nuntietur.

§ 3. Integritatem et unitatem fidei credendae aptioribus mediis firmiter tueatur, iustam tamen libertatem in veritatibus ulterius perscrutandis agnoscens.

Can. 354 – Episcopus dioecesanus omni ope promovere studeat sanctitatem christifidelium, secundum uniuscuiusque propriam vocationem atque, cum sit praecipuus mysteriorum Dei dispensator, iugiter adnitatur ut christifideles suae curae commissi Sacramentorum celebratione in gratia crescant utque paschale mysterium cognoscant et vivant.

Can. 355 – § 1. Episcopus dioecesanus post captam dioecesis possessionem, debet singulis diebus dominicis aliisque diebus festis in sua regione de praecepto, Missam pro populo sibi commisso applicare.

§ 2. Episcopus Missam pro populo diebus de quibus in § 1 per se ipse celebrare et applicare debet; si vero ab hac celebratione legitime impediatur, iisdem diebus per alium, vel aliis diebus per se ipse applicet.

§ 3. Episcopus cui praeter propriam dioecesim aliae, titulo etiam administrationis, sunt commissae, obligationi satisfacit unam Missam pro universo populo sibi commisso applicando.

§ 4. Episcopus qui obligationi de qua in §§ 1-3 non satisfecerit, quamprimum pro populo tot Missas applicet quot omisit.

Can. 356 – Frequenter praesit in ecclesia cathedrali aliave ecclesia suae dioecesis Sanctissimae Eucharistiae celebrationi, in festis praesertim de praecepto aliisque sollemnitatibus.

Can. 357 – Episcopus dioecesanus in universa sua dioecesi pontificalia exercere potest; non vero extra propriam dioecesim sine expresso vel saltem rationabiliter praesumpto Ordinarii loci consensu.

Can. 358 – § 1. Episcopi dioecesani est Ecclesiam particularem sibi commissam cum potestate legislativa, exsecutiva et iudiciali regere, ad normam iuris.

§ 2. Potestatem legislativam exercet ipse Episcopus; potestatem exsecutivam exercet sive per se sive per Vicarios generales aut episcopales ad normam iuris; potestatem iudicialem sive per se sive per Vicarium iudicialem et iudices ad normam iuris.

Can. 359 – § 1. Ecclesiae universae unitatem cum tueri debeat, Episcopus disciplinam cunctae Ecclesiae communem promovere et ideo observantiam omnium legum ecclesiasticarum urgere tenetur.

§ 2. Advigilet ne abusus in ecclesiasticam disciplinam irrepant, praesertim circa ministerium verbi, celebrationem Sacramentorum et Sacramentalium, cultum Dei et Sanctorum, necnon bonorum administrationem.

Can. 360 – In omnibus negotiis iuridicis dioecesis Episcopus dioecesanus eiusdem personam gerit.

Can. 361 – § 1. Varias apostolatus rationes in dioecesi foveat Episcopus, atque curet ut in universa dioecesi, vel in eiusdem particularibus districtibus, omnia apostolatus opera, servata uniuscuiusque propria indole, sub suo moderamine coordinentur.

§ 2. Urgeat officium quo tenentur fideles ad apostolatum pro sua cuiusque condicione et aptitudine exercendum, atque ipsis commendet ut varia opera laicorum apostolatus, secundum necessitates loci et temporis, participent et iuvent.

Can. 362 – § 1. Episcopus dioecesanus, etiamsi coadiutorem aut auxiliarem habeat, tenetur lege personalis in dioecesi residentiae.

§ 2. Praeterquam causa visitationis Sacrorum Liminum, vel Conciliorum, Episcoporum Synodi, Episcoporum Conferentiae, quibus interesse debet, aliusve officii sibi legitime commissi, a dioecesi aequa de causa abesse potest non ultra mensem, sive continuum sive intermissum, dummodo cautum sit ne ex eius absentia dioecesis quidquam detrimenti capiat.

§ 3. A dioecesi ne absit diebus Nativitatis, Hebdomadae Sanctae et Resurrectionis Domini, Pentecostes et Corporis Christi, nisi ex gravi urgentique causa.

§ 4. Si ultra sex menses a dioecesi illegitime abfuerit, Episcopum Metropolita, ad normam can. 312, § 1, 1), Metropolitam antiquior suffraganeus Sedem Apostolicam certiorem faciat.

Can. 363 – § 1. Tenetur Episcopus obligatione dioecesis vel ex toto vel ex parte quotannis visitandae, ita ut singulis saltem quinquenniis universam dioecesim, vel ipse per se, vel, si legitime fuerit impeditus, per Episcopum coadiutorem, aut per auxiliarem, aut per Vicarium generalem vel episcopalem, aut per alium presbyterum visitet.

§ 2. Fas est Episcopo sibi eligere quos maluerit clericos in visitatione comites atque adiutores, reprobato quocumque contrario privilegio vel consuetudine.

Can. 364 – § 1. Ordinariae episcopali visitationi obnoxiae sunt personae, instituta catholica, res et loca pia, quae intra dioecesis ambitum continentur.

§ 2. Sodales Institutorum religiosorum iuris pontificii eorumque domos Episcopus visitare potest in casibus tantum iure expressis.

Can. 365 – Studeat Episcopus debita cum diligentia pastoralem visitationem absolvere; caveat ne superfluis sumptibus cuiquam gravis onerosusve sit.

Can. 366 – § 1. Episcopus dioecesanus tenetur singulis quinquenniis relationem Summo Pontifici exhibere super statu dioecesi sibi commissae, secundum formam et tempus ab Apostolica Sede definita.

§ 2. Si annus pro exhibenda relatione determinatus ex toto vel ex parte inciderit in primum biennium ab inito dioecesis regimine, Episcopus pro ea vice a conficienda et exhibenda relatione abstinere potest.

Can. 367 – § 1. Episcopus dioecesanus, eo anno quo relationem Summo Pontifici exhibere tenetur, nisi aliter ab Apostolica Sede decisum fuerit, ad Urbem, Beatorum Apostolorum Petri et Pauli sepulchra veneraturus, accedat et Romano Pontifici se sistat.

§ 2. Episcopus praedictae obligationi per se ipse satisfaciat, nisi legitime sit impeditus; quo in casu eidem satisfaciat per coadiutorem, si quem habeat, vel auxiliarem, aut per idoneum sacerdotem sui presbyterii, qui in sua dioecesi resideat.

§ 3. Vicarius Apostolicus huic obligatione satisfacere potest per procuratorem etiam in Urbe degentem; Praefectus Apostolicus hac obligatione non tenetur.

Can. 368 – § 1. Episcopus dioecesanus, qui septuagesimum quintum aetatis annum expleverit, renuntiationem ab officio exhibeat Summo Pontifici, qui omnibus inspectis adiunctis providebit.

§ 2. Enixe rogatur Episcopus dioecesanus, qui ob infirmam valetudinem aliamve gravem causam officio suo adimplendo minus aptus evaserit, ut renuntiationem ab officio exhibeat.

Can. 369 – § 1. Episcopus, cuius renuntiatio ab officio acceptata fuerit, titulum emeriti suae dioecesis retinet, atque habitationis sedem aliquam, si id exoptet, in ipsa dioecesi servare potest, nisi certis in casibus ob specialia adiuncta ab Apostolica Sede aliter provideatur.

§ 2. Episcoporum Conferentia curare debet ut congruae et dignae Episcopi renuntiantis sustentationi provideatur, attenta quidem primaria obligatione qua tenetur ipsa dioecesis cui inservivit.

Art. 3

DE EPISCOPIS COADIUTORIBUS ET AUXILIARIBUS

Can. 370 – § 1. Cum pastorales dioecesis necessitates id suadeant, unus vel plures Episcopi auxiliares, petente Episcopo dioecesano, constituantur; Episcopus auxiliaris iure successionis non gaudet.

§ 2. Gravioribus in adiunctis, etiam indolis personalis, Episcopo dioecesano dari potest Episcopus auxiliaris specialibus instructus facultatibus.

§ 3. Si magis opportunum id ipsi videatur, Sancta Sedes ex officio constituere potest Episcopum coadiutorem, qui et ipse specialibus instruitur facultatibus; Episcopus coadiutor iure successionis gaudet.

Can. 371 – § 1. Episcopus coadiutor officii sui possessionem capit, cum litteras apostolicas nominationis, per se vel per procuratorem, ostenderit Episcopo dioecesano atque Collegio consultorum, praesente Curiae cancellario, qui rem in acta referat.

§ 2. Episcopus auxiliaris officii sui possessionem capit, cum litteras apostolicas nominationis ostenderit Episcopo dioecesano, praesente Curiae cancellario, qui rem in acta referat.

§ 3. Quod si Episcopus dioecesanus plene sit impeditus sufficit ut tum Episcopus coadiutor, tum Episcopus auxiliaris litteras apostolicas nominationis ostendant soli Collegio consultorum.

Can. 372 – § 1. Episcopus coadiutor, itemque Episcopus auxiliaris, obligationes et iura habent quae determinantur praescriptis canonum qui sequuntur, necnon quae in litteris suae constitutionis definiuntur.

§ 2. Episcopus coadiutor et Episcopus auxiliaris de quo in can. 370, § 2, Episcopo dioecesano in universo dioecesis regimine adstant, atque eiusdem absenti vel impediti vices supplent.

Can. 373 – § 1. Episcopus coadiutor, item Episcopus auxiliaris de quo in can. 370, § 2, ab Episcopo dioecesano Vicarius generalis constituatur; insuper ipsi prae aliis Episcopus dioecesanus committat quae ex iure mandatum speciale requirant.

§ 2. Nisi in litteris apostolicis aliud provisum fuerit et firmo praescripto § 1, Episcopus dioecesanus auxiliarem vel auxiliares suos constituat Vicarios generales vel saltem Vicarios episcopales, a sua, aut Episcopi coadiutoris vel Episcopi auxiliaris de quo in can. 370, § 2, auctoritate, dumtaxat dependentes.

Can. 374 – § 1. Ut quam maxime praesenti et futuro dioecesis bono faveatur, Episcopus dioecesanus, coadiutor atque Episcopus auxiliaris de quo in can. 370, § 2, in rebus maioris momenti se inter se consulant.

§ 2. Episcopus dioecesanus, in perpendendis causis maioris momenti, praesertim indolis pastoralis, Episcopos auxiliares prae aliis consulere velit.

§ 3. Episcopus coadiutor et Episcopus auxiliaris, quippe qui in partem sollicitudinis Episcopi dioecesani vocati sint, munia sua ita exerceant ut concordi cum ipso opera et animo procedant.

Can. 375 – § 1. Episcopus coadiutor et Episcopus auxiliaris, iusto impedimento non detenti, obligantur ut, quoties ab Episcopo dioecesano fuerint requisiti, pontificalia et alias functiones obeant, ad quas Episcopus dioecesanus teneretur.

§ 2. Quae episcopalia iura et functiones Episcopus coadiutor aut auxiliaris potest exercere, Episcopus dioecesanus habitualiter alii ne committat.

Can. 376 – § 1. Vacante sede episcopali, Episcopus coadiutor statim fit Episcopus dioecesis pro qua fuerat constitutus, dummodo possessionem legitime ceperit.

§ 2. Vacante sede episcopali, nisi aliud a competenti auctoritate statutum fuerit, Episcopus auxiliaris, usquedum novus Episcopus possessionem sedis ceperit, omnes et solas servat potestates et facultates quibus sede plena, tamquam Vicarius generalis vel

tanquam Vicarius episcopalis, gaudebat; quod si ad munus Administratoris apostolici aut Administratoris dioecesani non fuerit designatus, eandem suam potestatem, a iure quidem collatam, exerceat sub auctoritate Administratoris apostolici aut Administratoris dioecesani, qui regimini dioecesis praeest.

Can. 377 – Episcopus coadiutor et Episcopus auxiliaris obligatione tenentur, sicut et ipse Episcopus dioecesanus, residendi in dioecesi; a qua, praeterquam alicuius officii extra dioecesim implendi ratione aut vacationis causa, nonnisi ad breve tempus discedant.

Can. 378 – Episcopo coadiutori et auxiliari, ad renuntiationem ab officio quod attinet, applicantur praescripta cann. 368 et 369, § 2.

Caput III
DE SYNODO DIOECESANA

Can. 379 – Synodus dioecesana est coetus delectorum sacerdotum aliorumque christifidelium Ecclesiae particularis, qui in bonum totius communitatis dioecesanae Episcopo dioecesano adiutricem operam praestant, ad normam canonum qui sequuntur.

Can. 380 – § 1. Synodus dioecesana in singulis Ecclesiis particularibus celebretur decimo saltem quoquo anno; si tamen, iudicio Episcopi dioecesani, adiuncta id suadeant, eius celebratio differri potest, non vero ultra viginti ab anteacta celebratione annos.

§ 2. Si Episcopus plurium dioecesium curam habet aut unius curam habet uti Episcopus proprius, alterius vero uti Administrator, unam tantum Synodum dioecesanam ex omnibus dioecesibus sibi commissis convocare potest.

Can. 381 – § 1. Synodum dioecesanam convocat solus Episcopus dioecesanus non autem qui ad interim dioecesi praeest.

§ 2. Synodo dioecesanae praeest Episcopus dioecesanus, qui tamen Vicarium generalem aut Vicarium episcopalem cum mandato speciali pro singulis sessionibus Synodi ad hoc officium implendum delegare potest.

Can. 382 – § 1. Ad Synodum dioecesanam vocandi sunt uti Synodi sodales eamque participandi obligatione tenentur:

1) Episcopus coadiutor atque Episcopus auxiliaris;

2) Vicarii generales et Vicarii episcopales; necnon Vicarius iudicialis;

3) canonici ecclesiae cathedralis;

4) membra Consilii presbyteralis;

5) christifideles etiam laici, a Consilio pastorali eligendi, modo et numero ab Episcopo dioecesano determinandis, aut, ubi hoc Consilium non exstet, aliqui christifideles designandi ratione ab Episcopo determinata;

6) rector Seminarii dioecesani maioris;

7) Vicarii foranei;

8) unus saltem presbyter ex unoquoque Vicariatu foraneo eligendus ab omnibus qui curam animarum inibi habeant; item eligendus est alius presbyter qui, eodem impedito, eius locum sufficiat;

9) aliqui Superiores Institutorum religiosorum, quae in dioecesi domum habent, eligendi numero et modo ab Episcopo dioecesano determinatis.

§ 2. Ad Synodum dioecesanam ab Episcopo dioecesano vocari uti Synodi sodales possunt alii quoque, sive clerici sive Institutorum vitae consecratae sodales, sive christifideles laici.

§ 3. Ad Synodum dioecesanam ab Episcopo dioecesano, si id opportunum duxerit, invitari possunt uti observatores aliqui ministri aut sodales Ecclesiarum communitatumve ecclesialium quae in plena non sunt cum Ecclesia catholica communione.

Can. 383 – Synodi sodalis, si legitimo detineatur impedimento, non potest mittere procuratorem qui eius nomine eidem intersit; Episcopum vero dioecesanum de eodem impedimento certiorem faciat.

Can. 384 – § 1. Episcopus dioecesanus, opportuno ante Synodi celebrationem tempore, unam aut plures constituat commissiones, quarum est res in Synodo tractandas apparare; quae commissiones constare possunt clericis necnon laicis peritis.

§ 2. Curet Episcopus dioecesanus ut, tempore ante Synodi celebrationem opportuno, omnibus qui convocati sunt quaestionum tractandarum schema tradatur.

Can. 385 – Propositae quaestiones omnes liberae adstantium disceptationi in Synodi sessionibus subiciantur.

Can. 386 – Unus in Synodo dioecesana legislator est Episcopus dioecesanus, aliis Synodi sodalibus voto tantummodo consultivo gaudentibus; unus ipse synodalibus declarationibus et decretis subscribit, quae eius auctoritate tantum publici iuris fieri possunt.

Can. 387 – Episcopus dioecesanus textus declarationum ac decretorum synodalium quamprimum communicet cum Apostolica Sede; de iisdem praeterea Metropolitam necnon Episcoporum Conferentiam certiores reddat.

Can. 388 – § 1. Episcopo dioecesano competit pro suo prudenti iudicio Synodum dioecesanam suspendere necnon dissolvere.

§ 2. Vacante vel impedita sede episcopali, Synodus dioecesana ipso iure intermittitur, donec Episcopus dioecesanus qui succedit ipsam continuari decreverit aut eandem extinctam declaraverit.

Caput IV
DE CURIA DIOECESANA

Can. 389 – Curia dioecesana constat illis institutis et personis quae Episcopo operam praestant in regimine universae dioecesis, scilicet in actione pastorali dirigenda, in administratione dioecesis curanda necnon in potestate iudiciali exercenda.

Can. 390 – Nominatio eorum qui officia in Curia dioecesana exercent spectat ad Episcopum dioecesanum.

Can. 391 – Omnes qui ad officia in Curia admittuntur debent:

1) promissionem emittere de munere fideliter adimplendo, secundum rationem iure vel ab Episcopo determinatam;

2) secretum servare intra fines et secundum modum iure aut ab Episcopo determinatos.

Can. 392 – De causis atque de personis quae in Curia ad exercitium potestatis iudicialis se referunt, serventur praescripta Libri VII *De processibus*, de iis quae ad administrationem dioecesis spectant, serventur praescripta canonum qui sequuntur.

Can. 393 – § 1. Episcopus dioecesanus curare debet ut omnia quae ad universae dioecesis administrationem pertinent negotia debite coordinentur, et ad bonum portionis populi Dei sibi commissae aptius procurandum ordinentur.

§ 2. Ipsius Episcopi dioecesani est coordinare actionem pastoralem Vicariorum sive generalium sive episcopalium; ubi id expediat nominari potest Moderator Curiae, qui sacerdos sit oportet, cuius est sub Episcopi auctoritate labores coordinare quae ad negotia administrativa tractanda attinent, itemque curare ut ceteri Curiae addicti officium sibi commissum rite adimpleant.

§ 3. Nisi locorum adiuncta iudicio Episcopi aliud suadeant, Moderator Curiae nominetur Vicarius generalis aut, si plures sint, unus ex Vicariis generalibus.

§ 4. Uti id expedire iudicaverit, Episcopus, ad actionem pastoralem aptius fovendam, constituere potest Consilium episcopale, constans scilicet Vicariis generalibus et Vicariis episcopalibus.

Can. 394 – Acta Curiae quae effectum iuridicum habere nata sunt subscribi debent ab Ordinario a quo emanant, et quidem ad validitatem, atque insimul a Curiae cancellario vel notario; cancellarius vero Moderatorem Curiae de actis certiorem facere tenetur.

Art. 1
De Vicariis generalibus et episcopalibus

Can. 395 – § 1. In unaquaque dioecesi constituendus est ab Episcopo dioecesano Vicarius generalis, qui potestate ordinaria ad normam canonum qui sequuntur instructus ipsum in universae dioecesis regimine adiuvet.

§ 2. Pro regula generali habeatur ut unus constituatur Vicarius generalis, nisi dioecesis amplitudo vel incolarum numerus aut aliae rationes pastorales aliud suadeant.

Can. 396 – Quoties rectum dioecesis regimen id requirat, insuper constitui possunt ab Episcopo dioecesano unus vel plures Vicarii episcopales, qui nempe aut in determinata dioecesis parte aut in certo negotiorum genere aut quoad fideles determinati ritus certive personarum coetus, eadem gaudent potestate ordinaria quae iure communi Vicario generali competit ad normam canonum qui sequuntur.

Can. 397 – § 1. Vicarius generalis et episcopalis libere ab Episcopo dioecesano nominantur et ab ipso libere removeri possunt, firmo praescripto can. 373; Vicarius episcopalis, qui non sit Episcopus auxiliaris, nominetur tantum ad tempus, in ipso constitutionis actu determinandum.

§ 2. Vicario generali vel episcopali absente vel legitime impedito, Episcopus dioecesanus alium constituere potest, qui eius vices suppleat.

Can. 398 – § 1. Vicarius generalis et episcopalis sint sacerdotes annos nati non minus triginta, in iure canonico aut theologia doctores vel licentiati vel saltem, in iisdem disciplinis vere periti, sana doctrina, probitate, prudentia ac rerum gerendarum experientia commendati.

§ 2. Vicarii generalis et episcopalis munus componi non potest cum munere canonici paenitentiarii; neque committatur hoc munus consanguineis Episcopi usque ad quartum gradum.

Can. 399 – § 1. Vicario generali, vi officii, in universa dioecesi competit potestas exsecutiva quae ad Episcopum dioecesanum iure pertinet, ad ponendos scilicet omnes actus administrativos, iis tamen exceptis quos Episcopus sibi reservaverit vel qui ex iure requirant speciale Episcopi mandatum.

§ 2. Vicario episcopali ipso iure eadem competit potestas de qua in § 1, sed quoad determinatam territorii partem aut negotiorum genus aut in fideles determinati ritus aut coetus tantum,

pro quibus constitutus est, iis causis exceptis quas Episcopus sibi aut Vicario generali reservaverit, aut quae ex iure requirunt speciale Episcopi mandatum.

§ 3. Ad Vicarium generalem atque ad Vicarium episcopalem, intra ambitum suae competentiae, pertinent etiam facultates habituales ab Apostolica Sede Episcopo concessae, necnon rescriptorum exsecutio, nisi aliud expresse cautum fuerit aut electa fuerit industria personae Episcopi dioecesani.

Can. 400 – Vicarius generalis et Vicarius episcopalis praecipua negotia et gerenda et gesta Episcopo dioecesano referre debent, nec umquam contra voluntatem et mentem Episcopi dioecesani agant.

Can. 401 – § 1. Expirat potestas Vicarii generalis et Vicarii episcopalis expleto tempore mandati, renuntiatione, itemque, salvis cann. 373 et 376, remotione eidem ab Episcopo dioecesano intimata atque sedis episcopalis vacatione.

§ 2. Suspenso munere Episcopi dioecesani suspenditur potestas Vicarii generalis et Vicarii episcopalis, nisi episcopali dignitate aucti sint.

Art. 2
De cancellario aliisque notariis et archivo episcopali

Can. 402 – § 1. In qualibet Curia constituatur cancellarius, cuius praecipuum munus est curare ut acta Curiae redigantur et expediantur, atque eadem in Curiae archivo custodiantur.

§ 2. Si necesse videatur, cancellario dari potest adiutor, cui nomen sit vice-cancellarii.

§ 3. Cancellarius necnon vice-cancellarius sunt eo ipso notarii seu secretarii Curiae.

Can. 403 – § 1. Praeter cancellarium, constitui possunt alii notarii, quorum quidem scriptura seu subscriptio publicam fidem facit, et quidem sive ad quaelibet acta, sive ad acta iudicialia dumtaxat sive ad acta certae causae aut negotii tantum.

§ 2. Cancellarius et notarii debent esse integrae famae et omni suspicioni maiores; in causis quibus fama sacerdotis in discrimen vocari possit, debet esse sacerdos.

Can. 404 – Officium notariorum est:

1) conscribere acta et instrumenta circa decreta, dispositiones, obligationes aliave de quibus eorum opera requiritur;

2) in scriptis fideliter redigere quae geruntur, eaque cum significatione loci, diei, mensis et anni subsignare;

3) acta vel instrumenta legitime petenti ex regesto, servatis servandis, exhibere et eorum exempla cum autographo conformia declarare.

Can. 405 – Cancellarii aliique notarii libere ab officio removeri possunt ab Episcopo dioecesano, non autem ab Administratore dioecesano, nisi de consensu Collegii consultorum.

Can. 406 – § 1. Omnia quae dioecesim vel paroecias respiciunt documenta maxima cura custodiri debent.

§ 2. In unaquaque Curia erigatur, in loco tuto, archivum seu tabularium dioecesanum, in quo instrumenta et scripturae quae ad negotia dioecesana tum spiritualia tum temporalia spectant, certo ordine disposita et diligenter clausa custodiantur.

§ 3. Documentorum quae in archivo continentur conficiatur inventarium seu catalogus, cum brevi singularum scripturarum synopsi.

Can. 407 – § 1. Archivum clausum sit oportet eiusque clavem habeant soli Episcopus et cancellarius; nemini licet illud ingredi nisi de Episcopi aut insimul Moderatoris Curiae et cancellarii licentia.

§ 2. Ius est iis quorum interest ut documentorum, quae natura sua sunt publica quaeque ad statum suae personae pertinent, documentum authenticum scriptum vel photostaticum per se vel per procuratorem recipiant.

Can. 408 – Ex archivo non licet efferre documenta, nisi ad breve tempus tantum atque de Episcopi aut insimul Moderatoris Curiae et cancellarii consensu.

Can. 409 – § 1. Sit in Curia dioecesana archivum quoque secretum, aut saltem in communi archivo armarium seu scrinium, omnino clausum et obseratum, quod de loco amoveri nequeat, in quo scilicet documenta secreto servanda cautissime custodiantur.

§ 2. Singulis annis destruantur documenta causarum criminalium in materia morum, quarum rei vita cesserint aut quae a decennio sententia condemnatoria absolutae sunt, retento facti brevi summario textum sententiae definitivae exhibente.

Can. 410 – § 1. Archivi secreti clavem habeat tantummodo Episcopus.

§ 2. Sede vacante archivum vel armarium secretum ne aperiatur, nisi in casu verae necessitatis, ab ipso Administratore dioecesano.

§ 3. Ex archivo vel armario secreto documenta ne efferantur.

Can. 411 – § 1. Curet Episcopus dioecesanus ut acta et documenta archivorum quoque ecclesiarum cathedralium, collegiatarum, paroecialium, aliarumque in suo territorio exstantium diligenter serventur atque inventaria seu catalogi conficiantur duobus exemplaribus, quorum alterum in proprio archivo, alterum in archivo episcopali serventur.

§ 2. Curet etiam Episcopus dioecesanus ut in dioecesi habeatur archivum historicum atque documenta valorem historicum habentia in eodem diligenter custodiantur et systematice ordinentur.

§ 3. Acta et documenta de quibus in §§ 1 et 2 ut inspiciantur aut efferantur, serventur normae ab Episcopo dioecesano statutae.

Art. 3
De Consilio a rebus oeconomicis et de oeconomo

Can. 412 – § 1. In singulis dioecesibus constituatur Consilium a rebus oeconomicis, cui praesidet ipse Episcopus dioecesanus eiusve delegatus, et quod constat tribus saltem christifidelibus, in re oeconomica necnon in iure civili vere peritis et integritate praestantibus, ab Episcopo nominatis.

§ 2. Membra Consilii a rebus oeconomicis ad quinquennium nominentur, sed expleto hoc tempore ad alia quinquennia assumi possunt.

§ 3. A Consilio a rebus oeconomicis excluduntur personae quae cum Episcopo usque ad quartum gradum consanguinitatis vel affinitatis coniunctae sunt.

Can. 413 – Praeter munera ipsi commissa in Libro V *De Bonis Ecclesiae temporalibus*, Consilii a rebus oeconomicis est quotannis, iuxta Episcopi dioecesani indicationes, rationem apparare quaestuum et erogationum quae pro universo dioecesis regimine anno venturo praevidentur, necnon, anno exeunte, rationem accepti et expensi probare.

Can. 414 – § 1. In singulis dioecesibus ab Episcopo, auditis Collegio consultorum atque Consilio a rebus oeconomicis, nominetur oeconomus, qui sit in re oeconomica vere peritus et probitate prorsus praestans.

§ 2. Oeconomus nominetur ad quinquennium, sed expleto hoc tempore ad alia quinquennia nominari potest; durante munere ne amoveatur nisi ob gravem causam ab Episcopo, auditis Collegio consultorum atque Consilio a rebus oeconomicis, aestimandam.

§ 3. Oeconomi est, secundum rationem a Consilio a rebus oeconomicis definitam, bona dioecesis sub auctoritate Episcopi administrare, ex quaestu dioecesis constituto expensas facere quas Episcopus aliive ab ipso deputati legitime ordinaverint.

§ 4. Anno vertente, oeconomus Consilio a rebus oeconomicis rationem accepti et expensi reddere debet.

Caput V

DE CONSILIO PRESBYTERALI ET DE COLLEGIO CONSULTORUM

Can. 415 – § 1. In unaquaque dioecesi constituatur Consilium presbyterale, coetus scilicet sacerdotum, qui tanquam senatus sit Episcopi, presbyterium repraesentans, cuius est Episcopum in regimine dioecesis ad normam iuris adiuvare, ut bonum pastorale portionis populi Dei ipsi commissae quam efficacius provehatur.

§ 2. In Vicariatibus et Praefecturis Apostolicis Vicarius vel Praefectus constituant Consilium ex tribus saltem missionariis, quorum sententiam, etiam per epistolam, audiat in gravioribus negotiis.

Can. 416 – Consilium presbyterale habeat propria statuta ab Episcopo dioecesano approbata, attentis normis ab Episcoporum Conferentia prolatis.

Can. 417 – Ad designationem quod attinet sodalium Consilii presbyteralis:

1) congrua eorum pars libere eligatur a sacerdotibus ipsis ad normam canonum qui sequuntur necnon statutorum;

2) aliqui sacerdotes, ad normam statutorum, esse debent membra nata, qui scilicet ratione officii ipsis demandati ad Consilium pertinent;

3) Episcopo dioecesano integrum est aliquos libere nominare.

Can. 418 – § 1. Ius electionis tum activum tum passivum ad Consilium presbyterale constituendum habent:

1) omnes sacerdotes saeculares in dioecesi incardinati;

2) sacerdotes saeculares in dioecesi non incardinati, necnon sacerdotes sodales alicuius Instituti vitae consecratae aut Societatis vitae apostolicae, qui in dioecesi officium aliquod ab Episcopo dioecesano collatum exercent.

§ 2. Quatenus statuta id provideant idem ius electionis conferri potest aliis sacerdotibus qui domicilium aut quasi-domicilium in dioecesi habent.

Can. 419 – Modus eligendi membra Consilii presbyteralis a statutis determinandus est, ita quidem ut, quatenus id fieri possit, sacerdotes presbyterii repraesententur ratione habita maxime diversorum ministeriorum variarumque dioecesis regionum.

Can. 420 – § 1. Episcopi dioecesani est Consilium presbyterale convocare, eidem praesidere atque quaestiones in eodem tractandas determinare aut a membris propositas recipere.

§ 2. Consilium presbyterale gaudet voto tantum consultivo; Episcopus dioecesanus illud audire debet vel etiam eius consensu eget solummodo in casibus iure expresse definitis.

§ 3. Consilium presbyterale nusquam agere valet sine Episcopo dioecesano, cuius etiam solius cura divulgari possunt quae ad normam § 2 statuta sunt.

Can. 421 – § 1. Membra Consilii presbyteralis designentur ad tempus, in statutis determinatum, ita tamen ut integrum Consilium vel aliqua eius pars intra quinquennium renovetur.

§ 2. Vacante sede, Consilium presbyterale cessat eiusque munera implentur a Collegio consultorum; intra annum a capta possessione Episcopus debet Consilium presbyterale noviter constituere.

§ 3. Si Consilium presbyterale munus sibi in bonum dioecesis commissum non amplius adimpleat aut eodem graviter abutatur, Episcopus dioecesanus, audito Collegio consultorum, illud dissolvere potest, sed intra annum debet illud noviter constituere.

Can. 422 – § 1. Inter membra Consilii presbyteralis ab Episcopo dioecesano libere nominantur aliqui sacerdotes, numero non minori quam sex nec maiori quam duodecim, qui Collegium consultorum ad quinquennium constituant, cui competunt munera iure determinata.

§ 2. Collegio consultorum praeest Episcopus dioecesanus; sede autem impedita aut vacante, is qui ad interim Episcopi locum tenet aut, si constitutus nondum fuerit, in Collegio consultorum sacerdos ordinatione antiquior.

§ 3. Episcoporum Conferentia, decreto ad normam can. 330, § 2 lato, statuere potest ut munera collegii consultorum Capitulo cathedrali committantur.

§ 4. In Vicariatu et Praefectura Apostolica munera Collegii consultorum competunt Consilio Missionis de quo in can. 415, § 2, nisi aliud iure statuatur.

Caput VI
DE CANONICORUM CAPITULIS

Can. 423 – Capitulum canonicorum, sive cathedrale sive collegiale, est sacerdotum collegium, cuius est functiones liturgicas solemniores in ecclesia cathedrali aut collegiali persolvere; Capituli cathedralis praeterea est munera adimplere, quae ipsi ipso iure aut ab Episcopo dioecesano committuntur.

Can. 424 – Capituli cathedralis, erectio, innovatio aut suppressio Sedi Apostolicae reservantur.

Can. 425 – Unumquodque Capitulum, sive cathedrale sive collegiale, sua habeat statuta, per legitimum actum capitularem condita atque ab Episcopo dioecesano probata; quae statuta ne immutentur aut abrogentur, nisi approbante eodem Episcopo dioecesano.

Can. 426 – § 1. Statuta Capituli, salvis semper fundationis legibus, ipsam Capituli constitutionem et numerum canonicorum determinent; definiant quaenam a Capitulo et a singulis canonicis ad cultum divinum necnon ad ministerium persolvendum sint peragenda; ordinent conventus in quibus Capituli negotia aguntur atque, salvis quidem iuris communis praescriptis, conditiones statuant ad validitatem liceitatemque negotiorum requisitas.

§ 2. In statutis etiam definiantur quaenam sint canonicorum insignia atque emolumenta, tum stabilia tum occasione perfuncti muneris solvenda.

Can. 427 – § 1. Inter canonicos habeatur qui Capitulo praesit, atque alia etiam constituantur officia ad normam statutorum, ratione quoque habita traditionis in regione vigentis.

§ 2. Clericis ad Capitulum non pertinentibus, committi possunt alia officia, quibus, ad normam statutorum, canonicis auxilium praebent.

Can. 428 – Paenitentiarius canonicus tum ecclesiae cathedralis tum ecclesiae collegialis obtinet a iure facultatem ordinariam,

quam tamen aliis delegare non potest, absolvendi in foro sacramentali a censuris latae sententiae non declaratis, Apostolicae Sedi non reservatis, in dioecesi extraneos quoque, et dioecesanos extra territorium quoque dioecesis.

Can. 429 – § 1. Episcopi dioecesani, audito Capitulo, non autem Administratoris dioecesani est omnes et singulos conferre canonicatus, tum in ecclesia cathedrali tum in ecclesia collegiali, revocato quolibet contrario privilegio; eiusdem Episcopi est confirmare electum ab ipso Capitulo, qui eidem praesit.

§ 2. Canonicatus Episcopus dioecesanus conferat tantum sacerdotibus doctrina vitaeque integritate praestantibus, qui laudabiliter ministerium exercuerunt.

Can. 430 – § 1. Capitulo canonicorum ne amplius uniantur paroeciae; quae unitae alicui Capitulo exstent, ab Episcopo dioecesano a Capitulo separentur.

§ 2. In ecclesia, quae simul sit paroecialis et capitularis, instituatur parochus, sive inter capitulares delectus, sive non; qui parochus omnibus obstringitur officiis, atque gaudet iuribus et facultatibus quae ad normam iuris propria sunt parochi.

§ 3. Episcopi dioecesani est certas statuere normas, quibus officia pastoralia parochi atque munera Capitulo propria debite componantur, quibusque prospiciatur ne parochus capitularibus nec Capitulum paroecialibus functionibus impedimento sit; conflictus, si quidam habeantur, dirimat Episcopus dioecesanus, qui imprimis curet ut fidelium necessitatibus pastoralibus debite prospiciatur.

§ 4. Quae ecclesiae, insimul paroeciali et capitulari, conferantur eleemosynae, praesumuntur datae paroeciae, nisi aliud constet.

Caput VII
DE CONSILIO PASTORALI

Can. 431 – In singulis dioecesibus, quatenus pastoralia adiuncta id suadeant, constituatur Consilium pastorale cuius est sub auctoritate Episcopi ea quae opera pastoralia in dioecesi spectant investigare, perpendere atque de eis conclusiones practicas proponere.

Can. 432 – § 1. Consilium pastorale constat christifidelibus qui in plena communione sint cum Ecclesia Catholica, tum clericis, tum membris Institutorum vitae consecratae, tum praesertim laicis, quique designantur modo ab Episcopo dioecesano determinato.

§ 2. Christifideles qui deputantur ad Consilium pastorale ita seligantur ut universa populi Dei portio quae dioecesim constituat revera configuretur, ratione habita diversarum dioecesis regionum, condicionum socialium et professionum, necnon partis quam sive singuli sive cum aliis coniuncti in apostolatu habent.

§ 3. Ad Consilium pastorale ne deputentur nisi christifideles certa fide, bonis moribus et prudentia praestantes.

Can. 433 – § 1. Consilium pastorale constituitur ad tempus, iuxta praescripta statutorum, quae ab Episcopo dantur.

§ 2. Sede vacante, Consilium pastorale extinguitur.

Can. 434 – § 1. Consilium pastorale, quod voto gaudet tantum consultivo, iuxta necessitates apostolatus convocare eique praeesse ad solum Episcopum dioecesanum pertinet.

§ 2. Saltem semel in anno convocetur.

Caput VIII
DE SEDE IMPEDITA ET DE SEDE VACANTE

Art. 1
De sede impedita

Can. 435 – Sedes episcopalis impedita intelligitur, si captivitate, relegatione, exsilio aut inhabilitate, Episcopus dioecesanus plane a munere pastorali in dioecesi procurando praepediatur, ne per litteras quidem cum dioecesanis communicare valens.

Can. 436 – § 1. Sede impedita, regimen dioecesis, nisi aliter Sancta Sedes providerit, competit Episcopo coadiutori, si adsit; eo deficiente aut impedito, alicui Episcopo auxiliari aut Vicario generali vel episcopali aliive sacerdoti, servato personarum ordine statuto in elencho, qui quamprimum a capta dioecesis possessione ab Episcopo dioecesano componendus et singulis saltem trienniis renovandus, a Cancellario sub secreto servandus atque insimul cum Metropolita communicandus est.

§ 2. Si deficiat aut impediatur Episcopus coadiutor atque elenchus de quo in § 1 non suppetat, Collegii consultorum est sacerdotem eligere, qui dioecesim regat.

§ 3. Qui dioecesis regimen, ad normam §§ 1 vel 2, susceperit, quamprimum Sanctam Sedem moneat de sede impedita ac de suscepto munere.

Can. 437 – Quilibet ad normam can. 436 vocatus ut ad interim dioecesis curam pastoralem gerat pro tempore quo sedes impeditur tantum, in cura pastorali dioecesis exercenda tenetur obligationibus atque potestate gaudet que iure Administratori dioecesano competunt.

Can. 438 – Si Episcopus dioecesanus poena ecclesiastica a munere exercendo prohibeatur, Metropolita, eoque deficiente aut si de eodem agatur, antiquior promotione inter suffraganeos, ad Sanctam Sedem statim recurrat, ut ipsa provideat.

Art. 2

De sede vacante

Can. 439 – Sedes episcopalis vacat Episcopi dioecesani morte, renuntiatione a Romano Pontifice acceptata, translatione ac privatione Episcopo intimata.

Can. 440 – Vim habent omnia quae gesta sunt a Vicario generali aut Vicario episcopali, usque dum certam de obitu Episcopi dioecesani notitiam acceperint, itemque quae ab Episcopo dioecesano aut a Vicario generali vel episcopali gesta sunt, usque dum certam de memoratis actibus pontificiis notitiam receperint.

Can. 441 – § 1. A certa translationis notitia, Episcopus intra duos menses debet dioecesim *ad quam* petere eiusque canonicam possessionem assumere et, a die captae possessionis dioecesis novae, dioecesis *a qua* vacat.

§ 2. A certa translationis notitia usque ad canonicam novae dioecesis possessionem, Episcopus translatus in dioecesi *a qua*:

1) Administratoris dioecesani potestatem obtinet eiusdemque obligationis tenetur, cessante qualibet Vicarii generalis et Vicarii episcopalis potestate, salvo tamen can. 376, § 2;

2) integram percipit remunerationem officio propriam.

Can. 442 – Sede vacante, regimen dioecesis, usque ad constitutionem Administratoris dioecesani, ad Episcopum auxiliarem, et si plures sint ad eorum promotione antiquiorem, atque deficiente Episcopo auxiliari ad Collegium consultorum devolvitur, nisi a Sancta Sede aliter provisum fuerit; qui ita regimen dioecesis assumit sine mora convocet Collegium ad deputandum Administratorem dioecesanum competens.

Can. 443 – In Vicariatu vel Praefectura Apostolica sede vacante regimen assumit ad hunc tantum effectum pro-Vicarius vel pro-Praefectus a Vicario vel Praefecto immediate post captam possessionem nominatus, nisi aliter a Sancta Sede statutum fuerit.

Can. 444 – § 1. Intra octo dies ab accepta vacationis sedis episcopalis notitia, Administrator dioecesanus, qui nempe dioece-

sim ad interim regat, eligendus est a Collegio consultorum, firmo praescripto can. 422, § 3.

§ 2. Si intra praescriptum tempus Administrator dioecesanus, quavis de causa, non fuerit legitime electus, eiusdem deputatio devolvitur ad Metropolitam, et si vacans sit ipsa Ecclesia metropolitana aut metropolitana simul et suffraganea, ad Episcopum suffraganeum promotione antiquiorem.

Can. 445 – Episcopus auxiliaris, et, si deficiat, Collegium consultorum, quantocius de morte Episcopi, itemque electus in Administratorem dioecesanum de sua electione Sedem Apostolicam certiorem faciant.

Can. 446 – § 1. Unus deputetur Administrator dioecesanus, reprobata contraria consuetudine; secus electio irrita est.

§ 2. Administrator dioecesanus ne insimul sit oeconomus; quare, si oeconomus dioecesis in Administratorem electus fuerit, alium pro tempore oeconomum eligat Consilium a rebus oeconomicis.

Can. 447 – Administrator dioecesanus eligatur ad normam cann. 161-176.

Can. 448 – § 1. Valide ad munus Administratoris dioecesani deputari tantum potest sacerdos qui trigesimum quintum aetatis annum expleverit et ad eandem vacantem sedem non fuerit iam electus, nominatus vel praesentatus.

§ 2. In Administratorem dioecesanum eligatur sacerdos qui sit doctrina et prudentia praestans.

§ 3. Si praescriptae § 1 conditiones posthabitae fuerint, Metropolita, aut, si ipsa Ecclesia metropolitana vacans fuerit, Episcopus suffraganeus promotione antiquior, agnita rei veritate, Administratorem pro ea vice deputet; actus autem illius contra praescripta § 1 electi sunt ipso iure nulli.

Can. 449 – Qui, sede vacante, ante deputationem Administratoris dioecesani, dioecesim regat, potestate gaudet quam ius Vicario generali agnoscit.

Can. 450 – § 1. Administrator dioecesanus tenetur obligationibus et gaudet potestate Episcopi dioecesani, iis exclusis quae rei natura aut ipso iure excipiuntur.

§ 2. Administrator dioecesanus, ipsa acceptata electione, potestatem obtinet, quin requiratur ullius confirmatio, firmo praescripto can. 788, n. 4.

Can. 451 – § 1. Sede vacante nihil innovetur.

§ 2. Illi qui ad interim dioecesis regimen curant vetantur quidpiam agere quod vel dioecesi vel episcopalibus iuribus praeiudicium aliquod afferre possit; in specie prohibentur ipsi, atque perinde alii quicumque quominus sive per se sive per alium Curiae episcopalis documenta quaelibet subtrahant vel destruant, aut in iis quidquam immutent.

Can. 452 – Administrator dioecesanus obligatione tenetur residendi in dioecesi et applicandi Missam pro populo ad normam can. 355.

Can. 453 – § 1. Administratoris dioecesani remotio Sanctae Sedi reservatur; renuntiatio quae fiat, authentica forma exhibenda est Collegio ad electionem competenti cuius tamen acceptatione non eget; remoto aut renuntiante Administratore dioecesano, aut eodem defuncto, alius eligatur Administrator dioecesanus ad normam can. 444.

§ 2. Cessat praeterea munus Administratoris dioecesani per captam a novo Episcopo dioecesis possessionem.

Caput IX
DE PAROECIIS, DE PAROCHIS ET DE VICARIIS PAROECIALIBUS

Can. 454 – § 1. Paroecia est certa quae in Ecclesia particulari stabiliter christifidelium constituitur communitas, cuius cura pastoralis, sub auctoritate Episcopi dioecesani, committitur sacerdoti, paroeciae parocho, eiusdem pastori proprio.

§ 2. Paroecias erigere, supprimere aut eas innovare unius est Episcopi dioecesani, qui paroecias ne erigat, aut supprimat, nec eas notabiliter innovet, nisi audito Consilio presbyterali.

§ 3. Paroecia legitime erecta personalitate iuridica ipso iure gaudet.

Can. 455 – § 1. Nisi aliud iure caveatur paroeciae aequiparatur quasi-paroecia, quae est certa in Ecclesia particulari communitas christifidelium, sacerdoti uti pastori proprio commissa, peculiaria ob adiuncta in paroeciam nondum erecta.

§ 2. Ubi quaedam communitates in paroeciam vel quasi-paroeciam erigi non possunt, Episcopus dioecesanus alio modo earundem pastorali curae prospiciat.

Can. 456 – § 1. Ubi adiuncta id requirant, paroeciae aut diversarum insimul paroeciarum cura pastoralis committi potest pluribus in solidum sacerdotibus, ea tamen lege ut eorundem unus curae pastoralis exercendae sit moderator, qui nempe actionem coniunctam dirigat atque de eadem coram Episcopo respondeat.

§ 2. Si ob sacerdotum penuriam, Episcopus dioecesanus aestimaverit participationem in exercitio curae pastoralis paroeciae concredendam esse alicui personae sacerdotali charactere non insignitae aut personarum communitati, sacerdotem constituat aliquem qui, potestate parochi instructus, curam pastoralem moderetur.

Can. 457 – Paroecia regula generali sit territorialis, quae scilicet omnes complectatur christifideles certi territorii; ubi vero id expediat, constituantur paroeciae personales, ratione ritus, linguae, nationis christifidelium alicuius territorii, immo vel alia definita ratione determinatae.

Can. 458 – Parochus est pastor proprius paroeciae sibi commissae, cura pastorali communitatis sibi concreditae defungens

sub auctoritate Episcopi dioecesani, cuius in partem ministerii Christi vocatus est, ut pro eadem communitate munera exsequatur docendi, sanctificandi et regendi, cooperantibus etiam aliis presbyteris vel diaconis atque conferentibus christifidelibus laicis, ad normam iuris.

Can. 459 – § 1. Persona iuridica parochus ne esto; Episcopus autem dioecesanus, non vero Administrator dioecesanus potest, de consensu competentis Moderatoris, paroeciam committere Instituto vitae consecratae Societative clericorum, etiam in ecclesia Instituti aut Societatis eam erigendo, ea tamen lege ut unus sacerdos sit paroeciae parochus, aut, si cura pastoralis pluribus in solidum committatur, moderator, de quo in can. 456, § 1.

§ 2. Paroeciae commissio de qua in § 1 fieri potest sive in perpetuum sive ad certum praefinitum tempus; in utroque casu fiat mediante conventione scripta inter Episcopum dioecesanum et competentem Moderatorem Instituti vel Societatis inita, qua, inter alia expresse et accurate definiantur quae ad opus explendum, ad personas eidem addicendas et ad res oeconomicas spectant.

Can. 460 – § 1. Ut quis valide in parochum assumatur, requiritur sit in sacro presbyteratus ordine constitutus.

§ 2. Sit sana doctrina et morum probitate praestans, animarum zelo aliisque virtutibus praeditus atque qualitatibus gaudeat quae ad paroeciam de qua agitur curandam iure sive universali sive particulari requiruntur.

§ 3. Ut quis ad officium parochi assumatur, oportet ut de eius idoneitate, modo ab Episcopo dioecesano determinato, etiam per examen, certo constet.

Can. 461 – Parochus stabilitate gaudeat oportet ideoque ad tempus indefinitum nominetur; ad certum tempus tantum ab Episcopo dioecesano nominari potest, si id ab Episcoporum Conferentia regionis, per decretum ad normam can. 330, § 2 editum, admissum fuerit.

Can. 462 – Firmo praescripto can. 607, provisio parochi officii Episcopo dioecesano competit et quidem libera collatione nisi cuidam sit ius praesentationis aut electionis.

Can. 463 – Vacantem paroeciam Episcopus dioecesanus conferat illi quem, omnibus perpensis adiunctis, aestimet idoneum ad paroecialem curam in eadem implendam, omni personarum acceptione seclusa; ut de idoneitate iudicet, audiat Vicarium foraneum aptasque investigationes peragat, auditis, si casus ferat, certis presbyteris necnon christifidelibus laicis.

Can. 464 – Sede vacante aut impedita, ad Administratorem dioecesanum aliumve dioecesim ad interim regentem pertinet:

1) institutionem vel confirmationem concedere sacerdoti, ad paroeciam legitime praesentato aut electo;

2) parochos nominare, si sedes ab anno vacaverit aut impedita sit.

Can. 465 – § 1. Parochus unius paroeciae tantum ut proprius pastor curam paroecialem habeat; ob penuriam tamen sacerdotum aut alia adiuncta, plurium vicinarum paroeciarum cura eidem parocho concredi potest.

§ 2. In eadem paroecia unus tantum habeatur parochus aut moderator ad normam can. 456, § 1, reprobata contraria consuetudine et revocato quolibet contrario privilegio.

Can. 466 – § 1. Qui ad curam pastoralem paroeciae gerendam nominatus aut institutus est, eandem obtinet et exercere tenetur a momento captae possessionis.

§ 2. Parochum in possessionem mittit loci Ordinarius aut sacerdos ab eodem delegatus, servato modo lege particulari aut legitima consuetudine recepto; iusta tamen de causa potest idem Ordinarius ab eo modo dispensare; quo casu dispensatio paroeciae communicata locum tenet captae possessionis.

§ 3. Loci Ordinarius praefiniat tempus intra quod paroeciae possessio capi debeat; quo inutiliter praeterlapso, nisi iustum obstiterit impedimentum, paroeciam vacare declarare potest.

Can. 467 – § 1. Parochus obligatione tenetur providendi ut Dei verbum integre in paroecia degentibus annuntietur; quare curet ut christifideles in fidei veritatibus edoceantur, praesertim homilia diebus dominicis et festis de praecepto habenda necnon catechetica institutione tradenda atque foveat opera quibus spiritus evangelicus, etiam ad iustitiam socialem quod attinet, promovetur; peculiarem curam habeat de puerorum iuvenumque educatione catholica; omni ope satagat, adsociata etiam sibi christifidelium opera, ut nuntius evangelicus ad eos quoque perveniat qui a religione colenda recesserint aut qui veram fidem non profitentur.

§ 2. Consulat parochus ut Sanctissima Eucharistia centrum sit congregationis fidelium paroecialis; adlaboret ut christifideles, per devotam Sacramentorum celebrationem, pascantur, in specie ut frequenter ad Sanctissimae Eucharistiae et Paenitentiae sacramenta accedant, adnitatur item ut iidem ad orationem etiam in familiis peragendam ducantur atque conscie et actuose partem habeant in Sacra Liturgia, quam quidem, sub auctoritate Episcopi dioecesani, parochus in sua paroecia moderari debet et in qua abusus ne irrepant invigilare tenetur.

Can. 468 – § 1. Officium pastoris sedulo ut adimpleat, parochus pro posse fideles suae curae commissos cognoscat; ideo eorundem domos visitet, eorum etiam sollicitudines, angores et luctus praesertim, participans et eos in Domino confortans necnon, si in quibusdam defecerint, prudenter eos corrigens; peculiari diligentia prosequatur pauperes et aegrotantes, afflictos, solitarios, e patria exsules itemque peculiaribus difficultatibus gravatos; adlaboret etiam ut coniuges et parentes ad officia propria implenda sustineantur et in familia vitae christianae incrementum foveat.

§ 2. Propriam quam christifideles laici in missione Ecclesiae habent partem parochus agnoscat et promoveat, consociationes eorundem ad fines religionis fovens. Cum proprio Episcopo et cum dioecesis presbyterio cooperetur, adlaborans etiam ut fideles communionis paroecialis curam habeant itemque ut tum dioecesis tum Ecclesiae universae membra se sentiant operaque ad eandem communionem promovendam participent vel sustineant.

Can. 469 – Functiones specialiter parocho commissae sunt quae sequuntur:

1) administratio baptismi;

2) publica Sanctissimae Eucharistiae ad infirmos in propria paroecia delatio;

3) administratio sacramenti confirmationis iis qui in periculo mortis versantur, ad normam can. 837, n. 3;

4) administratio Viatici necnon unctionis infirmorum, firmo praescripto can. 956, §§ 2 et 3 atque apostolicae benedictionis impertitio;

5) assistentia matrimonii et benedictio nuptiarum;

6) persolutio funerum;

7) fontis baptismalis tempore paschali benedictio, ductus processionum extra ecclesiam necnon benedictiones extra ecclesiam sollemnes;

8) celebratio eucharistica sollemnior diebus dominicis et festis de praecepto.

Can. 470 – Licet paroeciale quoddam officium alius expleverit, oblationes quas hac occasione a christifidelibus recipit ad massam paroecialem deferat, nisi de contraria offerentis voluntate constet quoad oblationes voluntarias; Episcopo dioecesano, audito Consilio presbyterali, competit statuere praescripta quibus destinationi harum oblationum necnon remunerationi sacerdotum idem ministerium implentium provideatur.

Can. 471 – In omnibus negotiis iuridicis parochus personam gerit paroeciae, ad normam iuris; curet ut bona paroeciae administrentur ad normam cann. 1232-1239.

Can. 472 – § 1. Parochus obligatione tenetur residendi in domo paroeciali prope ecclesiam; in casibus tamen particularibus, si iusta adsit causa, loci Ordinarius permittere potest ut alibi commoretur, praesertim in domo pluribus sacerdotibus communi, dummodo paroecialium perfunctioni munerum rite apteque sit provisum.

§ 2. Nisi gravis obstet ratio, parocho, vacationis gratia, licet quotannis a paroecia abesse per unum ad summum mensem con-

tinuum aut intermissum; quo in tempore vacationis dies non computantur quibus semel in anno parochus spirituali recessui vacat; parochus autem, ut ultra hebdomadam a paroecia absit, tenetur de hoc loci Ordinarium monere.

§ 3. Episcopi dioecesani est normas statuere quibus prospiciatur ut, parochi absentia durante, curae provideatur paroeciae per sacerdotem debitis facultatibus instructum.

Can. 473 – § 1. Parochus, post captam paroeciae possessionem, obligatione tenetur singulis diebus dominicis atque festis in sua dioecesi de praecepto Missam pro populo sibi commisso applicandi; qui vero ab hac celebratione legitime impediatur, iisdem diebus per alium aut aliis diebus per se ipse applicet.

§ 2. Parochus qui plurium paroeciarum curam habet, diebus de quibus in § 1, unam tantum Missam pro universo sibi commisso populo applicare tenetur.

§ 3. Parochus qui obligationi de qua in §§ 1 et 2 non satisfecerit, quamprimum pro populo tot Missas applicet, quot omiserit.

Can. 474 – § 1. In unaquaque paroecia habeantur libri paroeciales, liber scilicet baptizatorum, confirmatorum, matrimoniorum, defunctorum, aliique secundum Episcoporum Conferentiae aut Episcopi dioecesani praescripta; prospiciat parochus ut iidem libri accurate conscribantur atque diligenter asserventur.

§ 2. In libro baptizatorum adnotentur quoque confirmatio, necnon quae ad christifidelium pertinent statum canonicum, ratione matrimonii, salvo quidem praescripto can. 1087, ratione adoptionis, itemque ratione suscepti ordinis sacri, professionis perpetuae in Instituto religioso emissae necnon mutati ritus; eaeque adnotationes in documento accepti baptismi semper referantur.

§ 3. Unicuique paroeciae sit proprium sigillum; testimonia quae de statu canonico christifidelium dantur, sicut et acta omnia quae momentum habere possunt iuridicum ab ipso parocho eiusve delegato subscribantur et sigillo paroeciali muniantur.

§ 4. In unaquaque paroecia habeatur tabularium seu archivum, in quo libri paroeciales custodiantur, una cum Episcoporum

epistulis aliisque documentis, necessitatis utilitatisve causa servandis; quae omnia, ab Episcopo dioecesano eiusve delegato, visitationis vel alio opportuno tempore inspicienda, parochus caveat ne ad extraneorum manus perveniant.

§ 5. Libri paroeciales antiquiores quoque diligenter custodiantur, secundum praescripta iure particulari statuta.

Can. 475 – § 1. Si, de iudicio Episcopi dioecesani, audito Consilio presbyterali, opportunum sit, in unaquaque paroecia, constituatur Consilium pastorale, cui parochus praeest et in quo christifideles una cum illis qui curam pastoralem vi officii sui in paroecia participant, ad actionem pastoralem fovendam suum adiutorium praestent.

§ 2. Consilium pastorale voto gaudet tantum consultivo et regitur normis ab Episcopo dioecesano statutis.

Can. 476 – In unaquaque paroecia habeatur consilium a rebus oeconomicis, quod, praeterquam iure universali, regitur normis ab Episcopo dioecesano latis et in quo christifideles, secundum easdem normas selecti, parocho in administratione bonorum paroeciae adiutorio sint, firmo praescripto can. 471.

Can. 477 – § 1. Parochus ab officio cessat amotione aut translatione ab Episcopo dioecesano ad normam iuris peracta, renuntiatione iusta de causa ab ipso parocho facta et, ut valeat, ab eodem Episcopo acceptata, necnon lapsu temporis, si iuxta iuris particularis de quo in can. 461 praescripta ad tempus determinatum constitutus fuerit.

§ 2. Parochum qui est sodalis Instituti vitae consecratae aut Societatis clericorum ad normam can. 607, § 2 amovetur.

§ 3. Parochus expleto septuagesimo quinto aetatis anno, renuntiationem ab officio exhibeat proprio Episcopo dioecesano, qui, omnibus personae et loci inspectis adiunctis, de eadem acceptanda aut differenda decernat; renuntiantis congruae sustentationi et habitationi ab Episcopo dioecesano providendum est, attentis normis ab Episcoporum Conferentia statutis.

Can. 478 – Cum vacat paroecia aut cum parochus ratione captivitatis, exsilii vel relegationis, inhabilitatis vel infirmae valetudinis aliusve causae a munere pastorali in paroecia exercendo praepediatur, a loci Ordinario quamprimum constituatur administrator paroecialis, sacerdos scilicet qui parochi vicem suppleat ad normam can. 479.

Can. 479 – § 1. Administrator paroecialis iisdem adstringitur officiis iisdemque gaudet iuribus ac parochus, nisi a loci Ordinario aliter statuatur.

§ 2. Administratori paroeciali nihil agere licet, quod praeiudicium afferre possit iuribus parochi aut damno esse possit bonis paroecialibus.

§ 3. Administrator paroecialis post expletum munus, parocho rationem reddat.

Can. 480 – § 1. Vacante paroecia itemque parocho a munere pastorali exercendo impedito, ante administratoris paroecialis constitutionem, paroeciae regimen interim assumat vicarius paroecialis, et si plures sint eorundem nominatione antiquior; atque, si vicarii desint, parochus a iure particulari definitus.

§ 2. Qui paroeciae regimen ad normam § 1 assumpserit, loci Ordinarium de paroeciae vacatione statim certiorem faciat.

Can. 481 – Sacerdotes quibus in solidum, ad normam can. 456, § 1, alicuius paroeciae aut diversarum insimul paroeciarum cura pastoralis committitur necnon eorundem coetus moderator:

1) praediti sint oportet qualitatibus de quibus in can. 460;

2) nominentur vel instituantur ad normam praescriptorum cann. 461 et 463;

3) curam pastoralem obtinent tantum a momento captae possessionis; eorundem moderator in possessionem mittitur ad normam praescriptorum can. 466, § 2; pro ceteris vero sacerdotibus fidei professio legitime facta locum tenet captae possessionis.

Can. 482 – § 1. Sacerdotes quibus in solidum cura pastoralis alicuius paroeciae aut diversarum insimul paroeciarum committi-

tur, singuli, iuxta ordinationem ab iisdem stabilitam, obligatione tenentur munera et functiones parochi persolvendi de quibus in cann. 467, 468 et 469; facultas matrimoniis assistendi sicuti et facultates omnes dispensandi ipso iure parocho concessae omnibus competunt exercendae tamen sub directione moderatoris.

§ 2. Sacerdotes omnes coetus:

1) obligatione tenentur residentiae;

2) communi consilio ordinationem statuant qua eorum unus Missam pro populo, ad normam can. 473, celebret;

3) solus moderator in negotiis iuridicis personam gerit paroeciae aut paroeciarum coetui commissarum.

Can. 483 – Cum cesset ab officio aliquis sacerdos e coetu, de quo in can. 456, § 1, aut coetus moderator aut cum eorundem aliquis inhabilis fiat qui munus pastorale exerceat, non vacat paroecia vel paroeciae quarum cura coetui committitur; Episcopi autem dioecesani est alium nominare moderatorem; antequam vero ab Episcopo alius constituatur, hoc munus adimpleat eiusdem coetus sacerdos nominatione antiquior.

Can. 484 – § 1. Ubi ad pastoralem paroeciae curam debite adimplendam necesse aut opportunum sit, parocho adiungi possunt unus aut plures vicarii paroeciales, sacerdotes nempe qui, tanquam parochi cooperatores eiusque sollicitudinis participes, communi cum parocho consilio et studio, atque sub eiusdem auctoritate, operam in ministerio pastorali praestent.

§ 2. Vicarius paroecialis constitui potest sive ut opem ferat in universo ministerio pastorali explendo, et quidem aut pro tota paroecia aut pro determinata paroeciae parte aut pro certo paroeciae christifidelium coetu, sive etiam ut operam impendat ad certum ministerium in diversis insimul determinatis paroeciis persolvendum.

Can. 485 – Ut quis valide in vicarium paroecialem constituatur, requiritur sit in sacro presbyteratus ordine constitutus.

Can. 486 – Vicarium paroecialem libere nominat loci Ordinarius, audito, si opportunum id iudicaverit, parocho aut paro-

chis paroeciarum pro quibus constituitur, necnon vicario foraneo seu decano, firmo praescripto can. 607, § 1.

Can. 487 – § 1. Vicarii paroecialis obligationes et iura praeterquam canonibus huius capitis statutis dioecesanis necnon litteris loci Ordinarii definiuntur, magis autem in specie parochi commissione determinantur.

§ 2. Nisi aliud expresse litteris loci Ordinarii caveatur, vicarius paroecialis ratione officii obligatione tenetur parochum in universo paroeciali ministerio explendo adiuvandi, excepta quidem applicatione Missae pro populo, atque si res ferat ad normam iuris, parochi vicem supplendi.

§ 3. Vicarius paroecialis regulariter de inceptis pastoralibus prospectis et susceptis ad parochum referat; ut parochus et vicarius aut vicarii, coniunctis viribus, pastorali curae providere valeant paroeciae, cuius insimul sunt sponsores.

Can. 488 – Absente parocho nisi aliter loci Ordinarius providerit, ad normam can. 472, § 3, et nisi Administrator paroecialis constitutus fuerit, serventur praescripta can. 480, § 1; vicarius hoc casu omnibus etiam obligationibus tenetur parochi, excepta obligatione applicandi Missam pro populo.

Can. 489 – § 1. Vicarius paroecialis obligatione tenetur in paroecia, aut si pro diversis simul paroeciis constitutus est, in earum aliqua residendi, secundum praescripta statutorum dioecesis vel probatas consuetudines aut Episcopi dioecesani praescriptum; loci tamen Ordinarius, iusta de causa, permittere potest ut alibi resideat, praesertim in domo pluribus sacerdotibus communi, dummodo ne pastoralium perfunctio munerum exinde detrimentum capiat.

§ 2. Curet loci Ordinarius ut inter parochum et vicarios aliquod vitae consortium foveatur, utque consuetudo vitae communis in domo paroeciali, ubi id fieri possit, provehatur.

§ 3. Ad tempus vacationis quod attinet, vicarius paroecialis eodem gaudet iure ac parochus.

Can. 490 – Ad oblationes quod attinet, quas occasione perfuncti ministerii pastoralis christifideles vicario faciunt, serventur praescripta can. 470.

Can. 491 – Vicarius paroecialis ab Episcopo dioecesano aut Administratore dioecesano amoveri potest, iusta de causa, firmo praescripto can. 607, § 2.

Caput X
DE VICARIIS FORANEIS SEU DECANIS

Can. 492 – § 1. Vicarius foraneus, qui et decanus vel archipresbyter vocatur, est sacerdos qui vicariatui foraneo seu decanatui praeficitur.

§ 2. Nisi aliud iure particulari statuatur, vicarius foraneus nominatur ab Episcopo dioecesano auditis pro suo prudenti iudicio sacerdotibus in vicariatu de quo agitur ministerium implentibus.

Can. 493 – § 1. Ad officium vicarii foranei, quod cum officio parochi certae paroeciae non ligatur, Episcopus seligat sacerdotem quem, inspectis loci ac temporis adiunctis, idoneum iudicaverit.

§ 2. Vicarius foraneus nominetur ad certum tempus, iure particulari determinatum.

§ 3. Vicarium foraneum iusta de causa, pro suo prudenti arbitrio, Episcopus dioecesanus ab officio libere amovere potest.

Can. 494 – § 1. Vicario foraneo, praeter facultates iure particulari ei legitime tributas, officium et ius est:

1) actionem pastoralem in vicariatu communem promovendi et coordinandi;

2) prospiciendi ut clerici sui districtus vitam ducant proprio statui congruam, utque officiis suis diligenter satisfaciant;

3) providendi ut sacrae functiones secundum sacrae liturgiae praescripta celebrentur, ut decor et nitor ecclesiarum et sacrae supellectilis, maxime in celebratione eucharistica et custodia Sanc-

tissimi Sacramenti, accurate serventur, ut recte conscribantur et debite custodiantur libri paroeciales, ut bona ecclesiastica sedulo administrentur, utque domus paroecialis debita diligentia curetur.

§ 2. In Vicariatu sibi concredito vicarius foraneus:

1) operam det ut clerici, iuxta iuris particularis praescripta, statutis ab eodem temporibus, praelectionibus, conventibus theologicis aut conferentiis, ad normam can. 253, § 2, intersint;

2) curet ut presbyteris sui districtus subsidia spiritualia praesto sint, atque maxime sollicitus sit de iis sacerdotibus qui in difficilioribus versantur circumstantiis aut problematibus anguntur.

§ 3. Curet Vicarius foraneus ne parochi sui districtus, quos graviter aegrotantes noverit, spiritualibus ac materialibus careant auxiliis, utque eorum qui decesserint, funera digne celebrentur, provideat quoque ne, eis aegrotantibus vel decedentibus, libri, documenta, sacra supellex aliaque quae ad ecclesiam pertinent, depereant aut asportentur.

§ 4. Vicarius foraneus obligatione tenetur secundum determinationem ab Episcopo dioecesano factam, sui districtus paroecias visitare.

Caput XI
DE ECCLESIARUM RECTORIBUS

Can. 495 – Ecclesiarum rectores hic intelliguntur sacerdotes, quibus cura demandatur alicuius ecclesiae, quae nec paroecialis sit nec capitularis, nec adnexa domui communitatis Instituti vitae consecratae aut clericorum Societatis, quae in eadem officia celebret.

Can. 496 – § 1. Ecclesiae rector libere nominatur a loci Ordinario, salvo iure eligendi aut praesentandi, si cui legitime competat; quo in casu loci Ordinarii est rectorem confirmare vel instituere.

§ 2. Etiam si ecclesia pertineat ad aliquod clericale Institutum vitae consecratae iuris pontificii, Ordinario loci competit rectorem a Moderatore praesentatum instituere.

§ 3. Rector ecclesiae, quae coniuncta sit cum Seminario aliove collegio quod a clericis regitur, est rector Seminarii vel collegii, nisi aliter loci Ordinarius constituerit.

Can. 497 – Salvo can. 233, functiones paroeciales de quibus in can. 469, nn. 1-7, in ecclesia sibi commissa rectori peragere non licet, nisi consentiente aut, si res ferat, delegante parocho.

Can. 498 – Potest rector in ecclesia sibi commissa liturgicas celebrationes etiam sollemnes peragere, salvis legitimis fundationis legibus, atque dummodo de iudicio loci Ordinario non noceant ministerio paroeciali.

Can. 499 – Ubi id opportunum ipsi videatur potest loci Ordinarius rectori praecipere ut determinatas in ecclesia sua pro populo celebret functiones etiam paroeciales, necnon ut ecclesia pateat certis christifidelium coetibus ibidem liturgicas celebrationes peracturis.

Can. 500 – Sine rectoris aliusve legitimi Superioris licentia, nemini licet in ecclesia Eucharistiam celebrare, Sacramenta administrare aliasve sacras functiones peragere; quae vero licentia detur aut denegetur ad normam iuris.

Can. 501 – Ecclesiae rector, sub auctoritate loci Ordinarii servatisque legitimis statutis et iuribus quaesitis, obligatione tenetur prospiciendi ut sacrae functiones secundum normas liturgicas et canonum praescripta digne in ecclesia celebrentur, onera fideliter adimpleantur, bona diligenter administrentur, sacrae supellectilis atque aedium sacrarum conservationi et decori provideatur, et ne quidpiam fiat quod sanctitati loci ac reverentiae domo Dei debitae quoquo modo non congruat.

Can. 502 – Rectorem ecclesiae, etsi ab aliis electum aut praesentatum, loci Ordinarius ex iusta causa, pro suo prudenti arbitrio ab officio amovere potest; quod si rector sit sodalis Instituti religiosi aut Societatis vitae apostolicae, servetur, ad eius amotionem quod attinet, praescriptum can. 607, § 2.

PARS III

DE CONSOCIATIONIBUS IN ECCLESIA

SECTIO I
DE INSTITUTIS VITAE CONSECRATAE

TITULUS I
NORMAE COMMUNES OMNIBUS INSTITUTIS VITAE CONSECRATAE

Can. 503 – § 1. Vita per consiliorum evangelicorum professionem consecrata est stabilis vivendi forma qua fideles, Christum, sub actione Spiritus Sancti, pressius sequentes, Deo summe dilecto totaliter dedicantur, ut, in Eius honorem atque Ecclesiae aedificationem mundique salutem novo et peculiari titulo dediti, caritatis perfectionem in servitio Regni Dei consequantur et, praeclarum in Ecclesia signum effecti, caelestem gloriam praenuntient.

§ 2. Quam vivendi formam in Institutis vitae consecratae, a competenti Ecclesiae auctoritate canonice erectis, libere assumunt christifideles, qui per vota aut alia sacra ligamina iuxta proprias Institutorum leges, consilia evangelica castitatis, paupertatis et oboedientiae servanda profitentur et per caritatis perfectionem, ad quam eadem ducunt, Ecclesiae eiusque mysterio speciali modo coniunguntur.

Can. 504 – § 1. Status eorum qui in huiusmodi Institutis consilia evangelica profitentur, ad vitam et sanctitatem Ecclesiae inconcusse pertinet et ideo ab omnibus in eadem Ecclesia fovendus et promovendus est.

§ 2. Ad hunc statum quidam christifideles specialiter a Deo vocantur ut in vita Ecclesiae peculiari dono fruantur et, secundum finem et spiritum Instituti, eiusdem missioni salvificae prosint.

Can. 505 – § 1. Consilia evangelica in Christi Magistri doctrina et exemplis fundata, donum sunt divinum quod Ecclesia a Domino accepit et gratia eius semper conservat.

§ 2. Competentis Ecclesiae auctoritatis est consilia evangelica interpretari, eorumdem praxim legibus moderari atque stabiles inde vivendi formas canonica approbatione constituere necnon, pro parte sua, curare ut Instituta secundum spiritum fundatorum et sanas traditiones crescant et floreant.

Can. 506 – Permulta in Ecclesia sunt Instituta vitae consecratae variis Spiritus charismatibus ornata, quae donationes habent, secundum gratiam quae data est eis differentes: Christum enim pressius sequuntur sive orantem, sive Regnum Dei annuntiantem, sive hominibus benefacientem sive cum eis in saeculo conversantem, semper autem voluntatem Patris facientem.

Can. 507 – Fundatorum mens atque proposita a competenti auctoritate ecclesiastica sancita circa naturam, finem, spiritum et indolem Instituti, necnon eius sanae traditiones, quae omnia patrimonium eiusdem Instituti constituunt, ab omnibus fideliter servanda sunt.

Can. 508 – Episcopi dioecesani, in suo quisque territorio, Instituta vitae consecratae formali decreto erigere possunt, dummodo Sedes Apostolica consulta fuerit.

Can. 509 – Aggregatio alterius Instituti vitae consecratae ad alterum reservatur competenti auctoritati Instituti aggregantis, salva semper canonica autonomia Instituti aggregati.

Can. 510 – Dividere Institutum in partes, quocumque nomine veniant, novas erigere, erectas coniungere vel aliter circumscribere ad competentem Instituti auctoritatem pertinet.

Can. 511 – Fusiones et uniones Institutorum vitae consecratae uni Sedi Apostolicae reservantur; eidem quoque reservantur confoederationes et foederationes.

Can. 512 – Immutationes in Institutis vitae consecratae ea afficientes quae Sedi Apostolicae approbata fuerunt absque eiusdem beneplacito fieri nequeunt.

Can. 513 – § 1. Institutum supprimere ad unam Sedem Apostolicam spectat, cui etiam reservatur de eius bonis temporalibus statuere.

§ 2. Instituti partes supprimere ad auctoritatem competentem eiusdem Instituti pertinet.

Can. 514 – § 1. Singulis Institutis iusta autonomia vitae, praesertim regiminis, agnoscitur qua gaudeant in Ecclesia propria disciplina atque integrum servare valeant suum patrimonium de quo in can. 507.

§ 2. Episcoporum est hanc autonomiam tueri atque fovere.

Can. 515 – § 1. Ad propriam singulorum Institutorum vocationem et identitatem fidelius tuendam, in cuiusvis Instituti codice fundamentali seu Constitutionibus contineri debent, praeter ea quae in can. 507 servanda statuuntur, normae fundamentales circa Instituti regimen et sodalium disciplinam, membrorum incorporationem atque institutionem, necnon sacrorum ligaminum proprium obiectum.

§ 2. Codex huiusmodi, a competenti auctoritate Ecclesiae approbatur et tantummodo cum eiusdem consensu mutari potest.

§ 3. In hoc codice spiritualia et iuridica apte componantur; normae tamen absque necessitate ne multiplicentur.

§ 4. Caeterae normae a competenti Instituti auctoritate statutae apte in aliis codicibus colligantur, quae tamen iuxta exigentias locorum et temporum congrue recognosci et aptari possunt.

Can. 516 – § 1. Instituta vitae consecratae, suapte natura, neque clericalia neque laicalia sunt.

§ 2. Institutum clericale dicitur quod, ratione finis seu propositi a Fundatore intenti vel vi legitimae traditionis, sub moderamine est clericorum, exercitium ordinis sacri assumit et uti tale ab Ecclesiae auctoritate agnoscitur.

§ 3. Institutum vero laicale appellatur quod, vi charismatis proprii exercitium ordinis sacri non includentis, munus habet

proprium in Ecclesia a Fundatore vel vi legitimae traditionis definitum, et uti tale ab Ecclesia agnoscitur.

Can. 517 – Institutum vitae consecratae dicitur iuris pontificii quod a Sede Apostolica erectum aut per eiusdem formale decretum approbatum est; iuris vero dioecesani quod ab Episcopo dioecesano erectum, approbationis decretum a Sede Apostolica non est consecutum.

Can. 518 – § 1. Instituta vitae consecratae, utpote ad Dei totiusque Ecclesiae servitium speciali modo dicata, Supremae eiusdem auctoritati peculiari ratione subduntur.

§ 2. Singuli sodales Summo Pontifici, tanquam Supremo eorum Superiori, etiam ratione sacri vinculi oboedientiae parere tenentur.

Can. 519 – Ut melius Institutorum bono atque apostolatus necessitatibus provideatur, Summus Pontifex, ratione sui in universam Ecclesiam primatus, intuitu utilitatis communis Instituta vitae consecratae ab Ordinariorum loci iurisdictione eximere potest sibique soli vel alii ecclesiasticae auctoritati subiicere.

Can. 520 – § 1. Quo melius Institutorum communio cum Sede Apostolica foveatur, modo et tempore ab eadem statutis, quilibet Supremus Moderator brevem conspectum status et vitae Instituti eidem Apostolicae Sedi mittat.

§ 2. Cuiuslibet Instituti Moderatores promoveant notitiam documentorum Sanctae Sedis quae sodales sibi concreditos respiciunt eorumque observantiam curent.

Can. 521 – § 1. Firmo praescripto can. 514, Instituta iuris pontificii immediate et exclusive potestati Sedis Apostolicae subiciuntur in regimine interno et disciplina.

§ 2. Sodales horum Institutorum subsunt Ordinarii loci potestati in casibus a iure expressis, ratione habita indolis et finis uniuscuiusque Instituti et servata eiusdem Instituti disciplina.

§ 3. In omnibus in quibus religiosi subsunt Ordinario loci, possunt ab eodem poenis coerceri.

§ 4. Episcopus dioecesanus, urgente gravissima causa, sodali Instituti vitae consecratae prohibere potest quominus in dioecesi commoretur si eius Moderator maior monitus prospicere neglexerit, re tamen ad Sanctam Sedem statim delata.

Can. 522 – § 1. Institutum iuris dioecesani, firmo can. 514, remanet sub speciali cura Episcopi dioecesani.

§ 2. Episcopi sedis principis est Constitutiones approbare et immutationes in eas legitime introductas confirmare, salvis iis in quibus Apostolica Sedes manus apposuerit, necnon negotia maiora totum Institutum respicientia tractare quae potestatem internae auctoritatis superant, consultis tamen ceteris Episcopis dioecesanis, si Institutum ad plures dioeceses propagatum fuerit.

§ 3. Episcopus dioecesanus potest dispensationes a Constitutionibus concedere in casibus particularibus.

Can. 523 – Institutorum Superiores et Capitula in sodales ea gaudent potestate quae iure universali et Constitutionibus definitur, in Institutis autem religiosis clericalibus iuris pontificii pollent insuper potestate ecclesiastica regiminis pro foro tam externo quam interno.

Can. 524 § 1. In vitae consecratae Institutum admitti potest quilibet catholicus, recta intentione praeditus, qui qualitates habeat a iure universali et proprio requisitas nulloque detineatur impedimento.

§ 2. Nullus admitti potest sine congrua praeparatione.

Can. 525 – § 1. Unumquodque Institutum, attentis indole et finibus propriis, in suis Constitutionibus definiat modum quo consilia evangelica castitatis, paupertatis et oboedientiae, pro sua vivendi ratione, servanda sunt.

§ 2. Sodales vero omnes debent non solum consilia evangelica fideliter integreque servare sed etiam secundum ius proprium

Instituti vitam componere atque ita ad perfectionem sui status contendere.

Can. 526 – Evangelicum castitatis consilium propter Regnum coelorum assumptum, signum mundi futuri et fons uberioris fecunditatis in indiviso corde, obligationem secumfert continentiae perfectae in coelibato.

Can. 527 – Evangelicum consilium paupertatis ad imitationem Christi, qui propter nos egenus factus est cum esset dives, praeter vitam re et spiritu pauperem, operose in sobrietate ducendam et a terrenis divitiis alienam, secumfert dependentiam aut limitationem in usu et dispositione bonorum ad normam iuris proprii singulorum Institutorum.

Can. 528 – Evangelicum oboedientiae consilium, spiritu fidei et amoris in sequela Christi usque ad mortem oboedienti susceptum, obligat ad submissionem voluntatis erga legitimos Superiores, vices Dei gerentes, secundum proprias Constitutiones praecipientes.

Can. 529 – Vita fraterna, unicuique Instituto propria, qua sodales omnes in peculiarem veluti familiam in Christo coadunantur, ita definiatur ut cunctis mutuo adiutorio evadat ad propriam vocationem adimplendam. Fraterna autem communione, in caritate radicata et fundata, exemplo sint sodales universalis in Christo reconciliationis.

Can. 530 – § 1. Praeter vitae consecratae Instituta, Ecclesia agnoscit vitam eremiticam seu anachoreticam, qua christifideles arctiore a mundo secessu, solitudinis silentio, assidua prece et paenitentia, suam in laudem Dei et mundi salutem vitam devovent.

§ 2. Eremita uti in vita consecrata Deo deditus in iure recognoscitur si tria evangelica consilia, voto vel alio sacro ligamine firmata, publice profiteatur in manu Episcopi dioecesani et propriam vivendi rationem sub ductu eiusdem servet.

Can. 531 – § 1. Hisce vitae consecratae formis accedit ordo virginum, quae sanctum propositum emittentes Christum pressius

sequendi ab Episcopo dioecesano iuxta probatum ritum liturgicum Deo consecrantur, Christo Dei Filio mystice desponsantur et Ecclesiae servitio dedicantur.

§ 2. Ad suum propositum fidelius servandum et ad servitium Ecclesiae, earum statui consonum, mutuo adiutorio perficiendum, virgines consociari possunt.

Can. 532 – Novas formas vitae consecratae approbare uni Sedi Apostolicae reservatur. Episcopi dioecesani autem nova vitae consecratae dona a Spiritu Sancto Ecclesiae concredita discernere satagant et promotores adiuvent ut proposita quam melius exprimant et aptis statutis protegant, adhibitis praesertim generalibus normis in hac parte contentis.

Can. 533 – Quae de Institutis vitae consecratae eorumque sodalibus statuuntur pari iure de utroque sexu valent, nisi ex contextu sermonis vel ex rei natura aliud constet.

TITULUS II
DE INSTITUTIS RELIGIOSIS

CAPUT I
DE DOMIBUS RELIGIOSIS EORUMQUE ERECTIONE ET SUPPRESSIONE

Can. 534 – § 1. Vita religiosa, utpote totius personae consecratio, mirabile in Ecclesia manifestat connubium a Deo conditum, futuri saeculi signum. Ita religiosus plenam suam consummat donationem veluti sacrificium Deo oblatum quo tota eius exsistentia fit continuus in caritate Dei cultus.

§ 2. Institutum religiosum est societas in qua sodales secundum ius proprium vota publica perpetua vel temporaria elapso tamen tempore renovanda nuncupant atque vitam fraternam in communi ducunt.

§ 3. Testimonium publicum a religiosis Christo et Ecclesiae reddendum illam secumfert a mundo separationem indoli et fini cuiusque Instituti propriam.

Can. 535 – Communitas religiosa habitare debet in domo legitime constituta sub auctoritate Superioris ad normam iuris designati; singulae domus habeant saltem oratorium in quo Eucharistia celebretur et asservetur ut vere sit centrum communitatis.

Can. 536 – § 1. Instituti religiosi domus eriguntur ab auctoritate competenti iuxta Constitutiones, praevio Episcopi dioecesani consensu in scriptis dato.

§ 2. Domorum erectio fit prae oculis habita utilitate pro Ecclesia et Instituto atque in tuto positis iis quae ad vitam religiosam sodalium rite agendam requiruntur iuxta proprios Instituti fines et spiritum.

§ 3. Nulla domus erigatur nisi iudicari prudenter possit congrue sodalium necessitatibus provisum iri.

§ 4. Ad erigendum monasterium monialium requiritur beneplacitum Apostolicae Sedis et consensus Episcopi dioecesani in scriptis datum.

Can. 537 – Consensus Episcopi dioecesani ad erigendam domum religiosam alicuius Instituti secumfert ius:

1) vitam ducendi secundum indolem propriam et fines specificos Instituti;

2) opera Instituto propria exercendi ad normam iuris, salvis conditionibus in consensu appositis;

3) pro Institutis clericalibus habendi ecclesiam, salvo praescripto can. 1166, § 1, et sacra ministeria peragendi servatis de iure servandis.

Can. 538 – Ut domus religiosa ad opera apostolica diversa ab illis pro quibus constituta est destinetur, requiritur consensus Episcopi dioecesani; non vero si agatur de conversione, quae, salvis fundationis legibus, ad internum regimen et disciplinam dumtaxat referatur.

Can. 539 – § 1. Domus religiosa canonicorum regularium et monachorum sub proprii Moderatoris regimine et cura de se sui iuris est, nisi Constitutiones aliter ferant.

§ 2. Domus sui iuris Moderator est de iure Superior maior.

Can. 540 – Monasteria monialium cuidam virorum Instituto consociata propriam vitae rationem et regimen iuxta Constitutiones obtinent. Mutua iura et obligationes ita definiantur ut consociatio in spirituale bonum proficiat.

Can. 541 – Monasterium sui iuris quod praeter proprium moderatorem alium superiorem maiorem non habet, nec alicui religiosorum Instituto ita consociatum est ut eiusdem Superior vera potestate Constitutionibus determinata in tale monasterium gaudeat, ad normam iuris peculiari vigilantiae Episcopi dioecesani committitur.

Can. 542 – § 1. Domus religiosa supprimi potest a Supremo Moderatore ad normam Constitutionum, consulto Episcopo dioecesano. De bonis domus suppressae provideat ius proprium Instituti, salvis fundatorum vel offerentium voluntatibus et iuribus legitime quaesitis.

§ 2. Suppressio unicae domus Instituti ad Sanctam Sedem pertinet, cui etiam reservatur de bonis in casu statuere.

§ 3. Supprimere domum sui iuris de qua in can. 539 est Capituli generalis nisi Constitutiones aliter ferant.

§ 4. Monialium monasterium sui iuris supprimere ad Sedem Apostolicam pertinet, servatis ad bona quod attinet praescriptis Constitutionum.

Caput II
DE INSTITUTORUM REGIMINE

Art. 1
De Superioribus et Consiliis

Can. 543 – Superiores suum munus adimpleant suamque potestatem exerceant ad normam iuris proprii et universalis.

Can. 544 – Superiores in spiritu servitii suam potestatem a Deo per ministerium Ecclesiae receptam exerceant. Voluntati igitur Dei in munere explendo dociles subditos regant qua filios Dei

et cum reverentia personae humanae illorum voluntariam oboedientiam promoventes, libenter eos audiant necnon eorum conspirationem in bonum Instituti et Ecclesiae foveant, firma tamen sua auctoritate decernendi et praecipiendi quae agenda sunt.

Can. 545 – Superiores suo officio sedulo incumbant et una cum sodalibus sibi commissis studeant aedificare fraternam in Christo communitatem in qua Deus ante omnia quaeratur et diligatur. Sodales igitur nutriant frequenti verbi Dei pabulo et adducant ad sacrae Liturgiae celebrationem. Eis exemplo sint in virtutibus colendis et in observantia legum et traditionum proprii Instituti; eorum necessitatibus personalibus convenienter subveniant, infirmos sollicite curent ac visitent, corripiant inquietos, consolentur pusillanimes, patientes sint ad omnes.

Can. 546 – Superiores maiores sunt qui totum regunt Institutum vel eius provinciam vel partem eidem aequiparatam vel domum sui iuris eorumque vicarii. His accedunt Abbas Primas et Superior Congregationis monasticae, qui tamen non habent omnem potestatem quam ius universale Superioribus maioribus tribuit.

Can. 547 – Plurium domorum coniunctio sub eodem Superiore partem immediatam eiusdem Instituti constituens, ab auctoritate legitima canonice erecta, nomine venit Provinciae.

Can. 548 – Supremus Moderator potestatem obtinet in omnes Instituti provincias, domos et sodales, exercendam secundum ius proprium; ceteri Superiores ea gaudent intra fines sui muneris.

Can. 549 – Ut sodales ad munus Superioris valide nominentur aut eligantur, requiritur congruum tempus, a iure proprio determinandum, post professionem perpetuam vel definitivam in Instituto transactam.

Can. 550 – § 1. Superiores ad certum et conveniens temporis spatium iuxta naturam et necessitatem Instituti constituantur, nisi pro Supremo Moderatore et pro Superioribus domus sui iuris Constitutiones aliter ferant.

§ 2. Ius proprium aptis normis provideat ne Superiores ad tempus definitum constituti diutius sine intermissione in regiminis officiis versentur.

§ 3. Possunt tamen durante munere ab officio amoveri vel in aliud transferri ob causas in iure proprio statutas.

Can. 551 – § 1. Supremus Instituti Moderator electione canonica constituatur ad normam Constitutionum.

§ 2. Electionibus Superioris monasterii sui iuris de quo in can. 541 et supremi Moderatoris Instituti iuris dioecesani praeest Episcopus sedis principis.

§ 3. Ceteri Superiores ad normam Constitutionum constituantur; ita tamen ut si eligantur confirmatione Superioris maioris competentis indigeant; si vero a Superiore nominentur apta consultatio praecedat.

Can. 552 – Superiores in collatione officiorum et sodales in electionibus normas iuris universalis et proprii servent, abstineant a quovis abusu et acceptione personarum et nihil praeter Deum et bonum Instituti prae oculis habentes, nominent aut eligant quos in Domino vere dignos et aptos sciant. Caveant praeterea in electionibus a suffragiorum procuratione sive directe sive indirecte tam pro seipsis quam pro aliis.

Can. 553 – § 1. Ad normam Constitutionum, Superiores proprium habeant Consilium, cuius opera in munere exercendo utantur oportet.

§ 2. Praeter casus in iure universali praescriptis, ius proprium determinet casus in quibus consensus vel consilium ad valide agendum requiratur ad normam can. 124 exquirendum, salvis ulterioribus determinationibus a iure proprio appositis.

Can. 554 – § 1. Superiores qui a iure proprio Instituti ad hoc munus designantur, statis temporibus domos et sodales sibi commissos iuxta normas eiusdem iuris proprii visitent.

§ 2. Episcopi dioecesani ius et officium est visitare etiam quoad disciplinam religiosam:

1) monasteria sui iuris de quibus in can. 541;

2) singulas domos Instituti iuris dioecesani in proprio territorio sitas.

§ 3. Sodales cum visitatore fiducialiter agant, cui legitime interroganti respondere tenentur secundum veritatem in caritate; nemini vero fas est quoquo modo sodales ab hac obligatione avertere aut visitationis scopum aliter impedire.

Can. 555 – In sua quisque domo Superiores commorentur nec ab eadem discedant, nisi ad normam iuris proprii.

Can. 556 – § 1. Superiores sodalibus debitam agnoscant libertatem circa Paenitentiae sacramentum et conscientiae moderamen salva tamen Instituti disciplina.

§ 2. Solliciti sint Superiores ad normam iuris proprii ut sodalibus idonei confessarii praesto sint apud quos frequenter confiteri possint.

§ 3. In monasteriis monialium, in domibus formationis et in communitatibus numerosioribus laicalibus habeantur confessarii ordinarii ab Ordinario loci probati collatis consiliis cum communitate, nulla tamen facta obligatione ad illos accedendi.

§ 4. Subditorum confessiones Superiores ne audiant nisi sponte sua sodales id petant.

§ 5. Sodales cum fiducia Superiores adeant, quibus animum suum libere ac sponte aperire possunt. Vetantur autem Superiores eos quoquo modo inducere ad conscientiae manifestationem sibi peragendam.

Art. 2
De Capitulis

Can. 557 – § 1. Capitulum generale, quod supremam auctoritatem ad normam Constitutionum in Instituto obtinet, ita efformetur ut totum Institutum repraesentans, verum signum eiusdem unitatis in caritate evadat. Eius praecipue est: charisma Instituti

proprium tueri et accommodatam renovationem iuxta ipsum promovere, moderatorem supremum eligere, maiora negotia tractare necnon normas edicere, quibus omnes parere tenentur.

§ 2. Compositio et ambitus potestatis Capituli definiantur in Constitutionibus; ius proprium ulterius determinet ordinem servandum in celebratione Capituli, praesertim quoad electiones et rerum agendarum rationes.

§ 3. Iuxta normas in iure proprio determinatas, non modo provinciae et communitates locales, sed etiam quilibet sodalis optata sua et suggestiones Capitulo Generali libere mittere valet.

Can. 558 – Ius proprium accurate determinet quae pertinent ad alia Instituti Capitula et ad alias similes coadunationes nempe ad eorum naturam, auctoritatem, compositionem, modum procedendi et tempus celebrationis.

Can. 559 – § 1. Organa participationis vel consultationis munus sibi commissum fideliter expleant ad normam iuris universalis et proprii atque suo quaeque modo curam et participationem omnium sodalium pro bono totius Instituti vel communitatis exprimant.

§ 2. In his mediis participationis et consultationis instituendis et adhibendis sapiens servetur discretio, atque modus eorum agendi indoli et fini Instituti sit conformis.

Art. 3

De bonis temporalibus eorumque administratione

Can. 560 – § 1. Instituta, Provinciae et domus, utpote personae iuridicae ipso iure, capaces sunt acquirendi, possidendi, administrandi et alienandi bona temporalia, nisi haec capacitas in Constitutionibus excludatur vel coarctetur.

§ 2. Vitent tamen omnem speciem luxus, immoderati lucri et bonorum cumulationis.

Can. 561 – § 1. Bona temporalia Institutorum religiosorum, utpote ecclesiastica, reguntur normis iuris patrimonialis universalis Ecclesiae, nisi aliud expresse caveatur.

§ 2. Quodlibet tamen Institutum aptas normas statuat de usu et administratione bonorum quibus paupertas sibi propria foveatur, tueatur et exprimatur.

Can. 562 – § 1. In quolibet Instituto habeatur oeconomus ad normam iuris proprii constitutus et similiter in qualibet Provincia quae a Superiore maiore regitur, qui administrationem bonorum gerant sub directione respectivi Superioris. Etiam in communitatibus localibus instituatur, in quantum fieri potest, oeconomus a Superiore locali distinctus.

§ 2. Tempore et modo a iure proprio statutis, oeconomi et alii administratores rationem reddant auctoritati competenti peractae administrationis.

Can. 563 – Monasteria sui iuris de quibus in can. 541 Ordinario loci rationem administrationis reddere debent semel in anno; loci Ordinario insuper ius esto cognoscendi de rationibus oeconomicis domus religiosae iuris dioecesani.

Can. 564 – § 1. Iuris proprii est, intra ambitum iuris universalis, determinare actus qui finem et modum ordinariae administrationis excedunt atque ea statuere quae ad valide ponendum actum extraordinariae administrationis necessaria sunt.

§ 2. Expensas et actus iuridicos ordinariae administrationis valide, praeter Superiores, faciunt, intra fines sui muneris, officiales quoque qui in iure proprio ad hoc designantur.

§ 3. Ad validitatem alienationis et cuiuslibet negotii in quo patrimonium personae iuridicae peior fieri potest requiritur licentia in scripto data Superioris competentis cum interventu sui consilii ad normam iuris. Si tamen agatur de negotio quod summam a Sancta Sede pro cuiusque regione definitam superat aut de rebus ex voto Ecclesiae donatis vel de rebus pretiosis artis vel historiae causa requiritur insuper ipsius Sanctae Sedis licentia.

§ 4. Pro monasteriis sui iuris de quibus in can. 541, et Institutis iuris dioecesani accedat necesse est consensus Ordinarii loci in scriptis praestitus.

Can. 565 – § 1. Si persona iuridica debita et obligationes contraxerit etiam cum Superiorum licentia, ipsa tenetur de eisdem respondere.

§ 2. Si sodalis cum licentia Superioris contraxerit de suis bonis, ipse respondere debet, si vero de mandato Superioris negotium Instituti gesserit, Institutum respondere debet.

§ 3. Si contraxerit religiosus sine ulla Superiorum licentia, ipse respondere debet, non autem persona iuridica.

§ 4. Firmum tamen esto, contra eum, in cuius rem aliquid ex inito contractu versum est, semper posse actionem institui.

§ 5. Caveant Superiores religiosi ne debita contrahenda permittant, nisi certo constet ex consuetis reditibus posse debiti foenus solvi et intra tempus non nimis longum per legitimam amortizationem reddi summam capitalem.

Can. 566 – Instituta, ratione habita singulorum locorum, testimonium caritatis et paupertatis quasi collectivum reddere satagant et pro viribus ex propriis bonis aliquid conferant ad alias Ecclesiae necessitates et egenorum sustentationem.

Caput III
DE CANDIDATORUM ADMISSIONE ET DE SODALIUM INSTITUTIONE

Art. 1
De admissione in novitiatum

Can. 567 – Ius candidatos admittendi ad novitiatum pertinet ad Superiores maiores ad normam iuris proprii.

Can. 568 – Superiores vigilanti cura eos tantum admittant qui, praeter aetatem requisitam, habeant valetudinem, aptam indolem et sufficientes maturitatis qualitates ad vitam Instituti pro-

priam ineundam; quae valetudo, indoles et maturitas comprobentur adhibitis etiam, si opus fuerit, peritis, salvo iure inviolabili personae ad propriam intimitatem tuendam.

Can. 569 – § 1. Invalide ad novitiatum admittitur:

1) qui decimum septimum aetatis annum nondum compleverit;

2) coniux, durante matrimonio;

3) qui sacro vinculo cum aliquo Instituto vitae consecratae actu obstringitur vel in aliqua Societate vitae apostolicae incorporatus est, salvo praescripto can. 610;

4) qui Institutum ingreditur vi, metu gravi aut dolo inductus, vel quem Superior eodem modo inductus recipit;

5) qui occultaverit suam admissionem in aliquod Institutum vitae consecratae aut in aliquam Societatem vitae apostolicae.

§ 2. Constitutiones possunt alia impedimenta etiam ad validitatem admissionis constituere vel conditiones apponere.

Can. 570 – Superiores ad novitiatum ne admittant clericos saeculares inconsulto loci Ordinario nec aere alieno gravatos qui solvendum pares non sint.

Can. 571 – § 1. Candidati, antequam ad novitiatum admittantur, exhibere debent testimonium baptismatis et confirmationis necnon status liberi.

§ 2. Si agatur de admittendis clericis iisve qui in aliud Institutum vitae consecratae, in Societate vitae apostolicae vel in Seminarium admissi fuerint, requiritur insuper testimonium respective Ordinarii loci vel Superioris Maioris Instituti aut Societatis vel rectoris Seminarii.

§ 3. Ius proprium exigere potest alia testimonia de requisita idoneitate candidatorum et de immunitate ab impedimentis.

§ 4. Superiores alias quoque informationes, etiam sub secreto, petere possunt, si ipsis necessarium visum fuerit.

Art. 2
De novitiatu et novitiorum institutione

Can. 572 – Novitiatus, quo vita in Instituto incipitur, ad hoc ordinatur ut novitii vocationem divinam, et quidem Instituti propriam, penitius agnoscant, vivendi modum Instituti experiantur, mente et corde eius spiritu informentur atque ipsorum propositum et idoneitas comprobentur.

Can. 573 – § 1. Novitiatus erectio, translatio et suppressio fiant per decretum scripto datum Supremi Moderatoris Instituti de consensu sui consilii.

§ 2. Novitiatus, ut validus sit, peragi debet in domo ad hoc rite designata. In casibus particularibus et ad modum exceptionis, ex concessione Moderatoris Supremi de consensu sui consilii, candidatus novitiatum peragere potest in alia Instituti domo, sub moderamine alicuius probati religiosi, qui vices Magistri novitiorum gerat.

§ 3. Superior maior permittere potest ut novitiorum coetus, per certa temporis spatia, in alia Instituti domo, a se designata, commoretur.

Can. 574 – § 1. Novitiatus ut validus sit duodecim menses in ipsa communitate novitiatus peragendos complecti debet, firmo praescripto can. 573, § 3.

§ 2. Ad novitiorum institutionem perficiendam, Constitutiones, praeter tempus de quo in § 1, unum vel plura exercitationis apostolicae tempora extra communitatem novitiatus peragenda statuere possunt.

§ 3. Novitiatus ultra biennium ne extendatur.

Can. 575 – § 1. Salvis praescriptis can. 573, § 3 et can. 574, § 2, absentia a domo novitiatus quae tres menses, sive continuos sive intermissos, superat, novitiatum invalidum reddit. Absentia quae quindecim dies superat suppleri debet.

§ 2. De venia competentis Superioris Maioris prima professio anticipari potest, non ultra quindecim dies.

Can. 576 – § 1. Scopus novitiatus exigit ut novitii sub directione magistri efformentur iuxta rationem institutionis a iure proprio definiendam.

§ 2. Regimen novitiorum, sub auctoritate Superiorum maiorum, uni magistro reservatur.

Can. 577 – § 1. Novitiorum magister sit sodalis Instituti qui a votis perpetuis professus sit et legitime designatus.

§ 2. Magistro, si opus fuerit, cooperatores dari possunt qui ei subsint quoad moderamen novitiatus et institutionis rationem.

§ 3. Novitiorum institutioni praeficiantur sodales sedulo praeparati qui, aliis oneribus non impediti, munus suum fructuose et stabili modo absolvere possint.

Can. 578 – § 1. Magistri eiusque cooperatorum est novitiorum vocationem discernere et comprobare atque eos gradatim ad vitam perfectionis Instituti propriam rite ducendam efformare.

§ 2. Novitii ad virtutes humanas et christianas excolendas adducantur; per orationem et sui abnegationem in pleniorem perfectionis viam introducantur; ad mysterium salutis contemplandum et sacras Scripturas legendas et meditandas instruantur; ad Dei cultum in sacra Liturgia excolendum praeparentur; in ratione vitae Deo hominibusque in Christo per consilia evangelica consecratae instituantur; de Instituti indole et spiritu, fine et disciplina, historia et vita edoceantur atque amore erga Ecclesiam eiusque sacros Pastores imbuantur.

§ 3. Novitii, propriae responsabilitatis conscii, ita cum magistro suo active collaborent ut gratiae divinae vocationis fideliter respondeant.

§ 4. Curent Instituti sodales ut in opere institutionis novitiorum pro parte sua cooperentur vitae exemplo et oratione.

§ 5. Tempus de quo in can. 574, § 1 in formatione novitiatus proprie impendatur, ideoque novitii ne occupentur in studiis et officiis quae hanc formationem non directe inserviunt.

Can. 579 – § 1. Novitius Institutum libere deserere potest; auctoritas autem competens Instituti potest eum dimittere.

§ 2. Exacto novitiatu, si idoneus iudicetur, novitius ad professionem temporariam admittatur, secus dimittatur, vel, si dubium supersit de eius idoneitate, potest probationis tempus a Superiore maiore prorogari ad normam iuris proprii, non tamen ultra sex menses.

Art. 3

De professione religiosa

Can. 580 – Professione religiosa sodales tria consilia evangelica observanda voto pubblico assumunt, Deo per Ecclesiae ministerium consecrantur et Instituto incorporantur cum iuribus et officiis iure definitis.

Can. 581 – Professio temporaria ad tempus in iure proprio definitum emittatur, quod neque triennio brevius neque sexennio longius sit.

Can. 582 – Ad validitatem professionis temporariae requiritur:

1) decimus saltem octavus aetatis annus completus;
2) novitiatus valide peractus;
3) admissio a competenti Superiore cum voto sui consilii ad normam iuris libere facta;
4) sit expressa et libera;
5) ut a legitimo Superiore per se vel per alium recipiatur.

Can. 583 – § 1. Expleto tempore ad quod professio emissa fuerit, religiosus, qui sponte petat et idoneus iudicetur, ad renovationem professionis vel ad professionem perpetuam admittatur, secus discedat.

§ 2. Si opportunum vero videatur periodus professionis temporariae a competenti Superiore, iuxta ius proprium, prorogari potest, ita tamen ut totum tempus quo sodalis votis temporariis adstringitur non superet novennium.

§ 3. Professio perpetua anticipari potest ex iusta causa non tamen ultra trimestrem.

Can. 584 – Praeter conditiones de quibus in can. 582, 3), 4) et 5) aliasque a iure proprio appositas, ad validitatem professionis perpetuae requiritur:

1) vigesimus primus saltem aetatis annus completus;

2) praevia professio temporaria saltem per triennium, salvo praescripto can. 583, § 3.

Art. 4

DE RELIGIOSORUM INSTITUTIONE

Can. 585 – § 1. In singulis Institutis, post primam professionem omnium sodalium institutio perficiatur ad vitam Instituti propriam plenius ducendam et ad eius missionem aptius prosequendam.

§ 2. Quapropter ius proprium rationem definire debet huius institutionis eiusdemque durationis, attentis Ecclesiae necessitatibus atque hominum temporumque conditionibus prout a fine et indole Instituti exigitur.

§ 3. Institutio sodalium qui ad sacros Ordines suscipiendos praeparantur regitur propria Instituti ratione studiorum et iure universali.

Can. 586 – § 1. Institutio sit systematica, capacitati sodalium accomodata, spiritualis et apostolica, doctrinalis simul ac practica, titulis etiam congruentibus, tam ecclesiasticis quam civilibus, pro opportunitate obtentis.

§ 2. Perdurante tempore huius institutionis sodalibus officia et opera ne committantur quae eam impediant.

Can. 587 – Per totam vitam religiosi formationem suam spiritualem, doctrinalem et practicam sedulo prosequantur et Superiores eis adiumenta et tempus ad hoc procurent.

CAPUT IV
DE INSTITUTORUM EORUMQUE SODALIUM OBLIGATIONIBUS ET IURIBUS

Can. 588 – Religiosi sequelam Christi in Evangelio propositam et in Constitutionibus proprii Instituti expressam tamquam supremam vitae regulam habeant.

Can. 589 – § 1. Rerum divinarum contemplatio et assidua cum Deo in oratione unio omnium religiosorum primum et praecipuum sit officium.

§ 2. Sodales cotidie pro posse Sacrificio Eucharistico participent, Sanctissimumque Corpus Christi recipiant et ipsum Dominum in Sacramento praesentem adorent.

§ 3. Lectioni Sacrae Scripturae et orationi mentali vacent, iuxta iuris proprii praescripta Liturgiam Horarum digne celebrent, et alia pietatis exercitia peragant.

§ 4. Specialem erga Virginem Deiparam, omnis vitae consecratae exemplar et tutamen, cultum, etiam mariano rosario, celebrent.

§ 5. Annua sacri recessus tempora fideliter servent.

Can. 590 – In animi erga Deum conversionem insistant religiosi, conscientiam etiam cotidie examinent et Paenitentiae Sacramentum frequenter accedant.

Can. 591 – § 1. Religiosi in propria domo religiosa habitent vitam communem servantes nec ab ea discedant nisi de licentia sui Superioris. Si autem agatur de diuturna a domo absentia, Superior maior, de consensu sui consilii atque iusta de causa, sodali concedere potest ut extra domum Instituti degere possit, non tamen ultra annum, nisi causa infirmitatis curandae, ratione studiorum aut apostolatus exercendi nomine Instituti.

§ 2. Sodalis, qui e domo religiosa illegitime abest cum animo sese subducendi a potestate Superiorum, sollicite ab eisdem quaeratur et adiuvetur ut redeat et in sua vocatione perseveret.

Can. 592 – In usu mediorum communicationis servetur necessaria discretio atque vitentur quae sunt vocationi propriae nociva et castitati personae consecratae periculosa.

Can. 593 § 1. In omnibus domibus clausura indoli et missioni Instituti accomodata servetur secundum determinationes proprii iuris, aliqua parte domus religiosae solis sodalibus semper reservata.

§ 2. Strictior disciplina clausurae in monasteriis ad vitam contemplativam ordinatis servanda est.

§ 3. Monasteria monialium quae integre ad vitam contemplativam ordinantur, clausuram iuxta normas ab Apostolica Sede datas observare debent. Cetera monialium monasteria clausuram propriae indoli accomodatam et in Constitutionibus definitam servent.

§ 4. Episcopus dioecesanus facultatem habet ingrediendi, iusta de causa, intra clausuram monasteriorum monialium, quae sita sunt in sua dioecesi, et permittendi, iusta et gravi de causa, ut alii in clausuram admittantur, ac moniales ex ipsa egrediantur ad tempus vere necessarium.

Can. 594 – § 1. Sodales spiritu evangelico ducti ante primam professionem suorum bonorum administrationem cedant cui maluerint et, nisi Constitutiones aliud ferant, de eorum usu et usufructu libere disponant. Testamentum autem, quod etiam in iure civili sit validum, saltem ante professionem perpetuam condant.

§ 2. Ad has dispositiones iusta de causa mutandas et ad quemlibet actum ponendum in materia bonorum temporalium licentia Superioris competentis ad normam iuris proprii indigent.

§ 3. Quidquid religiosus propria acquirit industria vel ratione Instituti, acquirit Instituto. Quae ei ratione pensionis, subventionis vel assecurationis quocumque modo obveniunt Instituto acquiruntur, nisi aliud iure proprio statuatur.

§ 4. Qui ex Instituti natura plene bonis suis renuntiare debet, illam renuntiationem, forma, quantum fieri potest, etiam iure civili valida ante professionem perpetuam faciat a die emissae

professionis valitura. Idem faciat professus votorum perpetuorum qui ad normam iuris proprii bonis suis pro parte vel totaliter de licentia Supremi Moderatoris renuntiare velit.

§ 5. Professus qui bonis suis omnibus renuntiaverit, capacitatem acquirendi et possidendi amittit, ideoque actus voto paupertatis contrarios invalide ponit. Quae autem ei post renuntiationem obveniunt, Instituto cedunt ad normam iuris proprii.

Can. 595 – § 1. Religiosi habitum Instituti deferant ad normam iuris proprii in signum suae consecrationis atque testimonium paupertatis.

§ 2. Religiosi clerici Instituti quod proprium non habet habitum vestem clericalem ad normam can. 258 assumant.

Can. 596 – Institutum debet sodalibus suppeditare omnia quae ad normam Constitutionum necessaria sunt ad suae vocationis finem assequendum.

Can. 597 – Religiosus munera et officia extra proprium Institutum ne recipiat absque licentia legitimi Superioris.

Can. 598 – Religiosi adstringuntur praescriptis cann. 251, 259, 260, 261, 262 et 264.

Caput V
DE APOSTOLATU INSTITUTORUM ET DE OPERIBUS APOSTOLICIS EXERCENDIS

Can. 599 – Omnium religiosorum apostolatus primo in eorum vitae consecratae testimonio consistit, quod foveant oratione et paenitentia.

Can. 600 – Instituta quae integre ad contemplationem ordinantur in Corpore Christi mystico praeclaram semper partem retinent: Deo enim eximium laudis sacrificium offerunt, populum Dei sanctitatis uberrimis fructibus collustrant atque exemplo movent necnon arcana fecunditate apostolica dilatant. Qua de causa,

quantumvis actuosi apostolatus urgeat necessitas, sodales horum Institutorum advocari nequeunt ut in variis ministeriis pastoralibus operam adiutricem praestent.

Can. 601 – § 1. In Institutis operibus apostolatus deditis, apostolica actio ad ipsam eorundem naturam pertinet. Proinde, tota vita sodalium spiritu apostolico imbuatur, tota vero actio apostolica spiritu religioso informetur.

§ 2. Actio apostolica ex intima cum Deo unione semper procedat eandenque confirmet et foveat.

§ 3. Actio apostolica, nomine et mandato Ecclesiae exercenda, in communione ecclesiali peragatur.

Can. 602 – Laicalia Instituta, tum virorum tum mulierum, per misericordiae opera spiritualia et corporalia munus pastorale Ecclesiae adimplent hominibusque diversissima praestant servitia; quare in suae vocationis gratia fideliter permaneant.

Can. 603 – § 1. Superiores et sodales missionem et opera Instituti propria fideliter retineant; ea tamen attentis temporum et locorum necessitatibus prudenter accommodent, novis etiam et opportunis mediis adhibitis.

§ 2. Instituta autem speciali cura adiuvent, si quas habeant associationes christifidelium sibi coniunctas ut genuino spiritu suae familiae imbuantur.

Can. 604 – § 1. In apostolatu externo exercendo religiosi propriis Superioribus subsunt et disciplinae Instituti fideles permanere debent, quam obligationem ipsi Episcopi, si casus ferat, urgere ne omittant.

§ 2. Subsunt quoque religiosi potestati Episcoporum, quos devoto obsequio ac reverentia prosequi tenentur, in iis quae curam animarum, exercitium publicum cultus divini et alia apostolatus opera respiciunt.

§ 3. In operibus apostolatus religiosorum ordinandis Episcopi dioecesani et Superiores religiosi collatis consiliis procedant oportet.

Can. 605 – Inter varia Instituta et etiam inter eadem et clerum saecularem ordinata foveatur cooperatio necnon, sub moderamine Episcopi dioecesani, omnium operum et actionum apostolicarum coordinatio, salvis indole, fine singulorum Institutorum legibusque fundationalibus.

Can. 606 – § 1. Opera quae ab Episcopo dioecesano committuntur religiosis, eiusdem Episcopi auctoritati et directioni subsunt, firmo iure Superiorum religiosorum ad normam can. 604, §§ 1 et 3.

§ 2. In his casibus ineatur conventio scripta inter Episcopum dioecesanum et competentem Instituti Superiorem, qua, inter alia, expresse et accurate definiantur quae ad opus explendum, ad sodales eidem addicendos et ad res oeconomicas spectant.

Can. 607 – § 1. Si de officio ecclesiastico in dioecesi alicui sodali religioso conferendo agatur, ab Episcopo dioecesano religiosus nominatur, praesentante vel saltem assentiente competenti Superiore.

§ 2. Religiosus ab officio commisso amoveri potest tam ad nutum auctoritatis committentis, monito Superiore religioso, quam Superioris, monito committente, non requisito alterius consensu.

Can. 608 – § 1. Cappellanus domus Instituti religiosi laicalis ab Ordinatio loci nominatur.

§ 2. Cappellani est liturgicas functiones celebrare aut moderari atque prospicere ut nihil in ecclesia fiat sanctitati loci contrarium; ipsi tamen non licet in regimine interno Instituti sese immiscere.

Can. 609 – § 1. Ecclesias et oratoria quibus christifideles habitualiter accedant, scholas aliasque opera religionis vel caritatis sive spiritualis sive temporalis religiosorum, Episcopus dioecesanus visitare potest, sive per se sive per alium, tempore visitationis pastoralis et etiam in casu necessitatis; non vero scholas quae exclusive pateant propriis Instituti alumnis.

§ 2. Quod si forte abusus deprehenderit, frustra Superiore religioso monito, propria auctoritate ipse per se providere potest.

Caput VI
DE SEPARATIONE SODALIUM AB INSTITUTO

Art. 1
De transitu ad aliud Institutum

Can. 610 – § 1. Sodalis a votis perpetuis nequit a proprio ad aliud Institutum religiosum transire nisi de consensu Supremi Moderatoris utriusque Instituti cum suffragio deliberativo sui cuiusque consilii.

§ 2. Sodalis, post peractam probationem quae ad tres saltem annos protrahenda est, ad professionem perpetuam in novo Instituto admitti potest. Si autem sodalis hanc professionem emittere renuat vel ad eam emittendam a competentibus Superioribus non admittatur, ad pristinum Institutum redeat, nisi indultum saecularizationis ab Apostolica Sede obtinuerit.

§ 3. Ut religiosus a monasterio sui iuris ad aliud eiusdem Ordinis transire possit requiritur et sufficit consensus Superioris maioris utriusque monasterii et Capituli monasterii recipientis, salvis aliis requisitis iure proprio statutis; nova professio non requiritur.

§ 4. Ius proprium determinet tempus et modum probationis quae professioni sodalis in novo Instituto praemittenda est.

§ 5. Ut ad Institutum saeculare aut ad Societatem vitae apostolicae vel ex illis ad Institutum religiosum fiat transitus requiritur licentia Sanctae Sedis cuius mandatis standum est.

Can. 611 – § 1. Usque ad emissionem professionis in novo Instituto, manentibus votis, iura et obligationes quas sodalis in priori Instituto habebat suspenduntur; ab incepta tamen probatione ipse ad observantiam iuris proprii novi Instituti tenetur.

§ 2. Per professionem in novo Instituto sodalis eidem incorporatur, cessantibus votis, iuribus et obligationibus praecedentibus.

Art. 2
De egressu ab Instituto

Can. 612 – § 1. Supremus Moderator, de consensu sui consilii, sodali a votis perpetuis professo, gravi de causa concedere potest indultum exclaustrationis, non tamen ultra triennium, praevio consensu Ordinarii loci in quo commorari debet si agitur de sacerdote. Indultum prorogare vel illud ultra triennium concedere Sanctae Sedi vel, si de Institutis iuris dioecesani agitur, Episcopo dioecesano reservatur.

§ 2. Pro monialibus indultum exclaustrationis concedere unius Apostolicae Sedis est.

§ 3. Sodalis ita exclaustratus exoneratus habetur ab obligationibus quae cum suae vitae nova conditione componi nequeunt, sub dependentia et cura manet suorum Superiorum et etiam Ordinarii loci si de sacerdote agitur. Voce tamen activa et passiva caret.

Can. 613 – Petente Supremo Moderatore de consensu sui consilii exclaustratio imponi potest a Sancta Sede pro sodali Instituti iuris pontificii vel ab Episcopo dioecesano pro sodali Instituti iuris dioecesani, ob graves causas, servata aequitate et caritate.

Can. 614 – § 1. Qui expleto professionis tempore ab Instituto egredi voluerit, illud derelinquere potest.

§ 2. Qui, perdurante professione temporaria, gravi de causa, Institutum derelinquere petit, a Supremo Moderatore de consensu sui consilii consequi potest indultum ab Instituto discedendi.

Can. 615 – § 1. Sodalis, expleta professione temporaria, si iustae causae adfuerint, a competenti Superiore maiore audito suo consilio, a subsequenti professione emittenda excludi potest.

§ 2. Infirmitas physica vel psychica, etiam post professionem contracta, quae, de iudicio peritorum, sodalem, de quo in § 1, reddit ineptum ad vitam in Instituto ducendam, causam constituit eum non admittendi ad professionem renovandam vel ad perpe-

tuam emittendam, nisi ob neglegentiam Instituti vel ob laborem in Instituto peractum infirmitas contracta fuerit.

Can. 616 – § 1. Qui, expleto novitiatu vel post professionem, legitime ab Instituto egressus fuerit, a Superiore supremo de consensu sui consilii readmitti potest sine onere repetendi novitiatum; eiusdem Superioris erit determinare congruam probationem praeviam professioni temporariae et tempus votorum ante professionem perpetuam praemittendum, ad normam cann. 581 et 583.

§ 2. Eadem facultate gaudet Superior monasterii sui iuris cum consensu sui consilii.

Can. 617 – § 1. Professus a votis perpetuis indultum discedendi ab Instituto ne petat, nisi ob gravissimas causas coram Domino perpensas; petitionem suam deferat supremo Instituti Moderatori, qui eam una cum voto suo eiusque consilii auctoritati competenti transmittat.

§ 2. Huiusmodi indultum in Institutis iuris pontificii Sedi Apostolicae reservatur; in Institutis vero iuris dioecesani id etiam Episcopus dioecesanus domus assignationis concedere potest.

Can. 618 – Indultum discedendi legitime concessum et sodali notificatum, nisi in actu notificationis ab ipso sodali reiectum fuerit, ipso iure secumfert dispensationem a votis necnon ab omnibus obligationibus ex professione ortis.

Can. 619 – Si sodalis sit sacerdos indultum non conceditur priusquam inveniat Episcopum qui eum in dioecesi incardinet vel saltem ad experimentum recipiat. Si ad experimentum recipiatur, transacto quinquennio ipso iure dioecesi incardinatur, nisi Episcopus eum recusaverit.

Art. 3
De dimissione sodalium

Can. 620 – § 1. Ipso facto dimissus ab Instituto habendus est sodalis qui:

1) a fide catholica publice defecerit;

2) matrimonium contraxerit vel, etiam civiliter tantum, attentaverit.

§ 2. His in casibus Superior Maior cum suo consilio nulla mora interposita, collectis probationibus, declarationem facti emittat ut iuridice constet de dimissione.

Can. 621 – § 1. Sodalis dimitti debet ob delicta de quibus in cann. 1347, 1349 et 1350.

§ 2. His in causis, Superior Maior, collectis probationibus circa facta et imputabilitatem, sodali dimittendo accusationem atque probationes significet data eidem facultate sese defendendi. Acta omnia a Superiore Maiore et a notario subscripta, una cum responsionibus sodalis scripto redactis et ab ipso sodali subscriptis, Supremo Moderatori transmittantur.

Can. 622 – § 1. Sodalis dimitti etiam potest ob alias causas, dummodo sint graves, externae, imputabiles et iuridice comprobatae, uti sunt: habitualis neglectus obligationum vitae consecratae; reiteratae violationes sacrorum vinculorum; pertinax inoboedientia legitimis praescriptis Superiorum in materia gravi; grave scandalum ex culpabili modo agendi sodalis ortum; pertinax sustentatio vel diffusio doctrinarum ab Ecclesiae Magisterio damnatarum; publica adhaesio ideologiis materialismo vel atheismo infectis; illegitima absentia de qua in can. 591, § 2 per semestre protracta; aliae causae similis gravitatis a iure proprio Instituti forte determinatae.

§ 2. Ad dimissionem sodalis a votis temporariis etiam causae minoris gravitatis in iure proprio statutae sufficiunt.

Can. 623 – In casibus de quibus in can. 622, si Superior Maior, audito suo consilio, censuerit processum dimissionis esse inchoandum:

1) probationes colligat vel compleat;

2) sodalem scripto vel coram duobus testibus moneat cum explicita comminatione subsecuturae dimissionis nisi resipiscat, clare significata causa dimissionis et data sodali plena facultate sese defendendi. Quod si monitio incassum cedat ad alteram monitionem spatio saltem quindecim dierum interposito procedat.

3) Si haec quoque monitio incassum cesserit et Superior Maior cum suo consilio censuerit de incorregibilitate satis constare et defensiones sodalis insufficientes esse, post quindecim dies ab ultima monitione frustra elapsos, acta omnia ab ipso Superiore Maiore et a notario subscripta una cum responsionibus sodalis ab ipso sodali subscriptis Supremo Moderatori transmittat.

Can. 624 – In omnibus casibus de quibus in cann. 621 et 622 firmum semper manet ius sodalis cum Supremo Moderatore communicandi et illi directe suas defensiones exhibendi.

Can. 625 – § 1. Supremus Moderator cum suo consilio, quod ad validitatem saltem quatuor membris constare debet, collegialiter procedat ad probationes, argumenta et defensiones accurate perpendendas, et, si per secretam suffragationem id decisum fuerit, decretum dimissionis, expressis ad validitatem saltem summarie motivis in iure et in facto, ferat.

§ 2. In monasteriis sui iuris de quibus in can. 541 dimissionem decernere pertinet ad Episcopum dioecesanum, cui Superior acta a consilio suo recognita submittat.

Can. 626 – § 1. Decretum dimissionis exsecutioni mandatur tradendo sodali exemplar ipsius decreti, in scriptis indicato, ad validitatem, iure quo ipse gaudet recurrendi, intra decem dies a recepta notificatione, ad Sanctam Sedem. Recursus effectum habet suspensivum.

§ 2. Si agatur de Instituto iuris dioecesani vel de monasterio de quo in can. 541, decretum exsecutioni mandari nequit nisi fuerit ab Episcopo dioecesano ubi sita est domus confirmatum.

Can. 627 – Legitima dimissione ipso facto cessant vota necnon iura et obligationes ex professione promanantia. Si tamen sodalis sit clericus sacros ordines exercere nequit donec Episcopum inveniat qui eum post congruam probationem in dioecesi, ad normam can. 619, recipiat vel saltem exercitium sacrorum ordinum permittat.

Can. 628 – § 1. Qui ab Instituto religioso legitime egrediantur vel ab eodem legitime dimissi fuerint, nihil ab eo repetere possunt ob quamlibet operam in eo praestitam.

§ 2. Institutum tamen aequitatem et evangelicam caritatem servet erga sodalem qui ab eo separatur.

Can. 629 – In casu gravis scandali exterioris vel gravissimi nocumenti Instituto imminentis sodalis statim a Superiore Maiore, vel, si periculum sit in mora, a Superiori locali cum consensu sui consilii, e domo religiosa eici potest. Superior Maior, si opus sit, dimissionis processum ad normam iuris instituendum curet, aut rem Sedi Apostolicae deferat.

Can. 630 – De sodalibus qui ab Instituto sunt quomodocumque separati fiat mentio in relatione Sedi Apostolicae mittenda, de qua in can. 520, § 1.

Caput VII
DE RELIGIOSIS AD EPISCOPATUM EVECTIS

Can. 631 – Religiosus ad Episcopatum evectus sui Instituti sodalis remanet sed vi voti oboedientiae uni Romano Pontifici obnoxius est, et obligationibus non adstringitur quas ipse prudenter iudicet cum sua condicione componi non posse.

Can. 632 – Religiosus de quo supra:

1) si per professionem dominium bonorum amiserit, bonorum quae ipsi obveniunt habet usum, usufructum et administrationem; proprietatem vero Episcopus dioecesanus aliique de quibus in can. 348, § 2, acquirit Ecclesiae particulari; ceteri, Instituto vel Sanctae Sedi, prout Institutum capax est possidendi vel minus;

2) si per professionem dominium bonorum non amiserit, bonorum quae habebat, recuperat usum, usumfructum et administrationem; quae postea ipsi obveniant, sibi plene acquirit;

3) in utroque autem casu de bonis, quae ipsi obveniunt non intuitu personae, debet disponere secundum offerentium voluntatem.

Can. 633 – § 1. Religiosus Episcopus emeritus habitationis sedem sibi eligat etiam extra domos sui Instituti, nisi aliud a Sede Apostolica provisum fuerit.

§ 2. Quoad eius congruam et dignam sustentationem, si cuidam dioecesi inserviverit, servetur can. 369, § 2, nisi Institutum proprium illam sustentationem providere voluerit; secus Sedes Apostolica aliter provideat.

Caput VIII
DE CONFERENTIIS SUPERIORUM MAIORUM

Can. 634 – Superiores Maiores utiliter in Conferentiis seu Consiliis associare possunt ut, collatis viribus, adlaborent ad finem singulorum Institutorum, salvis semper eorum autonomia et proprio charismate, plenius assequendum, ad communia negotia pertractanda necnon ad congruam coordinationem et cooperationem cum Episcoporum Conferentiis et etiam cum singulis Episcopis instaurandam.

Can. 635 – Conferentiae Superiorum Maiorum sua habeant statuta a Sancta Sede approbata, a qua unice, etiam in personam iuridicam, erigi possunt et sub cuius supremo moderamine manent.

TITULUS III
DE INSTITUTIS SAECULARIBUS

Can. 636 – Institutum saeculare est institutum vitae consecratae, in quo christifideles in saeculo viventes ad caritatis perfectionem contendunt atque ad mundi sanctificationem praesertim ab intus conferunt.

Can. 637 – Instituti saecularis sodalis per suam consecrationem propriam in populo Dei canonicam condicionem, sive laicalem sive clericalem, non mutat, servatis iuris praescriptis Instituta vitae consecratae respicientibus.

Can. 638 – Firmis praescriptis cc. 525-528, Constitutiones statuant vincula sacra quibus evangelica consilia in Instituto assumuntur et definiant obligationes quas eadem vincula inducunt, servata tamen semper in vitae ratione propria Instituti saccularitate.

Can. 639 – § 1. Sodales horum Institutorum propriam consecrationem in actuositate apostolica exprimunt et exercent atque, ad instar fermenti, omnia ad robur et incrementum Corporis Christi spiritu evangelico imbuere satagunt.

§ 2. Sodales laici, munus Ecclesiae evangelizandi, in saeculo et ex saeculo, participant per testimonium vitae christianae et fidelitatis erga suam consecrationem, atque per adiutricem quam praebent operam ad ordinandas secundum Deum res temporales atque ad mundum virtute Evangelii informandum. Suam etiam cooperationem, iuxta propriam vitae rationem saecularem, in communitatis ecclesialis servitium offerunt.

§ 3. Sodales clerici per vitae consecratae testimonium praesertim in presbyterio peculiari caritate apostolica confratribus adiutorio sunt, et in populo Dei mundi sanctificationem suo sacro ministerio perficiunt.

Can. 640 – § 1. Sodales vitam in ordinariis mundi condicionibus vel soli, vel in sua quisque familia, vel in vitae fraternae coetu, ad normam Constitutionum, ducant.

§ 2. Nullum externum, quo distinguantur, consecrationis suae signum deferant.

Can. 641 – § 1. Sodales clerici in dioecesi incardinati ab Episcopo dioecesano dependent, salvis iis quae vitam consecratam in proprio Instituto respiciunt.

§ 2. Qui vero Instituto ad normam can. 237, § 3 incardinantur, si ad opera Instituti propria vel ad regimen Instituti destinentur, ad instar religiosorum ab Episcopo dependent.

Can. 642 – § 1. Eiusdem Instituti sodales communionem inter se servent, sollicite curantes spiritus unitatem, eiusdem charismatis participationem, et genuinam fraternitatem.

§ 2. Sodales omnes Instituti vitam, secundum ius proprium, actuose participent.

Can. 643 – § 1. Constitutiones proprium regiminis modum praescribant, tempus quo Moderatores suo officio fungantur et modum quo designantur definiant.

§ 2. Nemo in Moderatorem supremum designetur, qui non sit definitive incorporatus.

§ 3. Qui in regimine Instituti sunt, attendant ut charismatis unitas servetur et actuosa sodalium participatio promoveatur.

Can. 644 – Administratio bonorum Instituti, quae paupertatem evangelicam exprimere et fovere debet, regitur normis Libri V *De bonis Ecclesiae temporalibus* necnon iure proprio Instituti. Item definiat ius proprium obligationes praesertim oeconomicas Instituti erga sodales qui pro ipso operam impendunt.

Can. 645 – § 1. Ut sodales vocationi suae fideliter respondeant et eorum actio apostolica ex ipsa unione cum Christo procedat, sedulo orationi vacent, sacrarum Scripturarum lectioni apto modo incumbant, annua recessus tempora servent atque alia spiritualia exercitia iuxta ius proprium peragant.

§ 2. Eucharistiae celebratio, pro posse cotidiana, sit totius eorum vitae consecratae fons et robur.

§ 3. Libere ad sacramentum paenitentiae accedant, quod frequenter recipiant.

§ 4. Necessarium conscientiae moderamen libere obtineant atque huiusmodi consilia a suis etiam Moderatoribus, si velint, requirant.

Can. 646 – Ius admittendi in Institutum, vel ad probationem vel ad sacra vincula sive temporaria sive perpetua aut definitiva assumenda, ad Moderatores Maiores cum suo consilio ad normam Constitutionum pertinet.

Can. 647 – § 1. Invalide admittitur ad initialem probationem:

1) qui maiorem aetatem nondum attigerit;

2) qui sacro vinculo in aliquo Instituto vitae consecratae actu obstringitur aut in Societate vitae apostolicae incorporatus est;

3) coniux durante matrimonio.

§ 2. Constitutiones possunt alia impedimenta etiam ad validitatem admissionis statuere vel conditiones apponere.

§ 3. Praeterea, ut quis recipiatur, habeat oportet maturitatem ad vitam Instituti propriam recte ducendam necessariam.

Can. 648 – § 1. Probatio initialis eo ordinetur ut candidati suam divinam vocationem iuxta Instituti charisma aptius cognoscant et in spiritu et Instituti vivendi modo exerceantur.

§ 2. Ad vitam secundum evangelica consilia ducendam rite instituantur atque ad eandem integre in apostolatum convertendam edoceantur, eas adhibentes evangelizationis formas quae Instituti charismati magis respondeant.

§ 3. Huius probationis modus et tempus ante sacra vincula in Instituto primo suscipienda biennio non brevius in Constitutionibus definiantur.

Can. 649 – § 1. Elapso probationis initialis tempore candidatus qui idoneus iudicetur, tria consilia evangelica, sacro vinculo firmata, assumat, vel ab Instituto discedat.

§ 2. Quae prima incorporatio, quinquennio non brevior, ad normam Constitutionum temporaria sit.

§ 3. Huius incorporationis tempore elapso, sodalis qui idoneus iudicetur admittatur ad incorporationem perpetuam vel definitivam, vinculis scilicet temporariis semper renovandis.

§ 4. Incorporatio definitiva, quoad certos effectus iuridicos in Constitutionibus statuendos, perpetuae aequiparatur.

Can. 650 – § 1. Institutio post vincula sacra primo assumpta iugiter secundum Constitutiones est protrahenda.

§ 2. Sodales in rebus divinis et humanis pari gressu instituantur; de spirituali vero eorum formatione continua seriam habeant curam Instituti Moderatores.

Can. 651 – Institutum sibi associare potest, aliquo vinculo in Constitutionibus determinato, alios christifideles, qui ad evangelicam perfectionem secundum spiritum Instituti contendunt eiusdemque missionem participant.

Can. 652 – § 1. Elapso tempore incorporationis temporariae, sodalis Institutum libere derelinquere valet vel a sacrorum vinculorum renovatione iusta de causa a Moderatore Maiore audito suo consilio excludi potest.

§ 2. Sodalis temporariae incorporationis id sponte petens, licentiam discedendi a supremo Moderatore de consensu sui consilii gravi de causa obtinere valet.

Can. 653 – § 1. Sodalis perpetue incorporatus, qui Institutum derelinquere velit, hanc discedendi licentiam, re coram Domino serio perpensa, a Sede Apostolica per Moderatorem supremum petat, si Institutum est iuris pontificii; secus etiam ab Episcopo dioecesano prout in Constitutionibus definitur.

§ 2. Si agatur de sacerdote Instituto incardinato servetur praescriptum can. 619.

Can. 654 – Licentia discedendi legitime concessa, cessant omnia vincula necnon iura et obligationes ab incorporatione promanantia.

Can. 655 – Sodalis ab Instituto dimittitur servata procedura in cann. 620-627 statuta. Constitutiones determinent causas dimissionis, dummodo sint proportionate graves, externae, imputabiles et iuridice comprobatae.

Can. 656 – Ut sodalis Instituti saecularis ad aliud Institutum saeculare transeat serventur praescripta cann. 610 et 611; ut vero ad aliud vel ex alio Instituto vitae consecratae fiat transitus licentia requiritur Sedis Apostolicae cuius mandatis standum est.

SECTIO II
DE SOCIETATIBUS VITAE APOSTOLICAE

Can. 657 – § 1. Institutis vitae consecratae accedunt Societates vitae apostolicae, quarum sodales, sine votis religiosis, finem apostolicum Societatis proprium prosequuntur et, vitam fraternam in communi ducentes, secundum propriam vitae rationem, per observantiam Constitutionum ad perfectionem caritatis tendunt.

§ 2. Inter has sunt Societates in quibus sodales, aliquo vinculo Constitutionibus definito, consilia evangelica assumunt.

Can. 658 – Quae in canonibus 507-524, et 533 statuuntur, Societatibus vitae apostolicae applicantur, salva tamen uniuscuiusque societatis natura; Societatibus vero de quibus in can. 657, § 2 etiam cann. 525-528 applicantur.

Can. 659 – § 1. Domus erigitur et communitas localis constituitur a competenti auctoritate societatis, praevio consensu Episcopi dioecesani in scriptis dato, qui etiam consuli debet pro earum suppressione.

§ 2. Consensus ad erigendam domum secumfert ius habendi saltem oratorium, in quo SS.ma Eucharistia celebretur et asservetur.

Can. 660 – Regimen Societatis a Constitutionibus determinatur, servatis, iuxta naturam uniuscuiusque societatis, canonibus 543-559.

Can. 661 – § 1. Sodalium admissio, probatio, incorporatio et institutio determinantur iure proprio cuiusque societatis.

§ 2. Ad admissionem in societatem quod attinet, serventur conditiones in cann. 568-571 statutae.

§ 3. Ius proprium determinare debet rationem probationis et institutionis fini et indoli societatis accommodatam, praesertim doc-

trinalem, spiritualem et apostolicam, ita ut sodales vocationem divinam agnoscentes ad missionem et vitam societatis apte praeparentur.

Can. 662 – § 1. In societatibus clericalibus iuris pontificii clerici ipsi societati incardinantur, nisi aliter ferant Constitutiones.

§ 2. In iis quae ad rationem studiorum et ad ordines suscipiendos pertinent, serventur normae clericorum saecularium, firma tamen § 1.

Can. 663 – Incorporatio secumfert ex parte sodalium obligationes et iura in Constitutionibus definita, et, ex parte societatis, curam sodales ad finem propriae vocationis perducendi, iuxta Constitutiones.

Can. 664 – § 1. Sodales omnes subsunt propriis Moderatoribus ad normam Constitutionum in iis quae vitam internam et disciplinam societatis respiciunt.

§ 2. Subsunt quoque Episcopo dioecesano in iis quae cultum publicum, curam animarum aliaque apostolatus opera respiciunt, attentis cc. 604-609.

§ 3. Relationes sodalis dioecesi incardinati cum Episcopo proprio Constitutionibus vel particularibus conventionibus definiuntur.

Can. 665 – Sodales, praeter obligationes quibus, uti sodales, obnoxii sunt secundum Constitutiones, communibus obligationibus clericorum adstringuntur, nisi ex natura rei vel ex contextu sermonis aliud constet.

Can. 666 – Sodales habitare debent in domo vel communitate legitime constituta et servare vitam communem, ad normam iuris proprii; a quo etiam absentiae a domo vel communitate reguntur.

Can. 667 – § 1. Societates et, nisi aliter ferant Constitutiones, earum partes et domus, personae sunt iuridicae et, qua tales, capaces bona temporalia acquirendi, possidendi, administrandi et

alienandi, ad normam praescriptorum iuris universalis Libri V *De bonis Ecclesiae temporalibus*, cann. 562, 564 et 565 necnon iuris proprii.

§ 2. Etiam sodales capaces sunt, ad normam iuris proprii, bona temporalia acquirendi, possidendi, administrandi et de iis disponendi, sed quidquid ipsis intuitu societatis obvenit, societati acquiritur.

Can. 668 – Egressus et dimissio sodalis nondum definitive incorporati regitur Constitutionibus cuiusque societatis.

Can. 669 – Indultum discedendi a societate, cessantibus iuribus et obligationibus ex incorporatione promanantibus, firmo praescripto can. 619, sodalis definitive incorporatus a Supremo Moderatore cum consensu sui consilii obtinere potest, nisi a Constitutionibus Sanctae Sedi reservetur.

Can. 670 – § 1. Supremo quoque Moderatori cum consensu sui consilii pariter reservatur licentiam concedere sodali definitive incorporato ad aliam societatem vitae apostolicae transeundi, suspensis interim iuribus et obligationibus propriae societatis, firmo tamen iure redeundi ante incorporationem definitivam in novam societatem.

§ 2. Ut ad Institutum vitae consecratae vel ex eo fiat transitus ad societatem vitae apostolicae licentia requiritur Sanctae Sedis, cuius mandatis standum est.

Can. 671 – Supremus Moderator cum consensu sui consilii sodali definitive incorporato concedere potest indultum vivendi extra societatem, non tamen ultra triennium, suspensis iuribus et obligationibus quae cum sua nova condicione componi non possunt; manet autem sub cura Moderatorum. Si agitur de sacerdote, requiritur praeterea consensus Ordinarii loci in quo commorari debet, sub cuius cura et dependentia etiam manet.

Can. 672 – Ad dimissionem sodalis definitive incorporati, serventur, congrua congruis referendo, cann. 620-630.

SECTIO III
DE ALIIS CHRISTIFIDELIUM CONSOCIATIONIBUS

CAPUT I
NORMAE COMMUNES OMNIBUS CONSOCIATIONIBUS

Can. 673 – § 1. In Ecclesia praeter Instituta vitae consecratae per professionem consiliorum evangelicorum aliae habentur consociationes in quibus christifideles, sive clerici sive laici sive clerici et laici simul, communi opera contendunt ad perfectiorem vitam fovendam aut ad cultum publicum vel doctrinam christianam promovendam, aut ad alia apostolatus opera, scilicet ad evangelizationis incepta, ad pietatis vel caritatis opera exercenda et ad ordinem temporalem spiritu christiano animandum.

§ 2. Iis praesertim sua nomina dent christifideles consociationibus, quae a competenti auctoritate ecclesiastica aut erectae aut laudatae vel commendatae sint.

Can. 674 – § 1. Integrum est christifidelibus, privata inter se conventione inita, consociationes constituere ad fines de quibus in can. 673, § 1 persequendos, salvo tamen can. 675, § 1.

§ 2. Huiusmodi consociationes, etiamsi ab auctoritate ecclesiastica laudentur vel commendentur, consociationes privatae vocantur.

§ 3. Nulla consociatio nomen « catholica » sibi assumat nisi de consensu auctoritatis ecclesiasticae competentis ad normam can. 686.

Can. 675 – § 1. Unius auctoritatis ecclesiasticae competentis est erigere christifidelium consociationes quae sibi proponunt doctrinae christianae nomine Ecclesiae traditionem aut cultus publici incrementum, quaeve alios intendunt fines quorum persecutio natura sua eidem auctoritati ecclesiasticae reservatur.

§ 2. Auctoritas ecclesiastica competens, si id expedire iudicaverit, christifidelium consociationes quoque erigere potest ad alios

fines spirituales directe vel indirecte prosequendos, quorum procurationi privatorum inceptis non satis provisum sit.

§ 3. Christifidelium consociationes quae a competenti auctoritate ecclesiastica eriguntur consociationes publicae vocantur.

Can. 676 – Christifidelium consociationes clericales dicuntur quae sub moderamine sunt clericorum, exercitium ordinis sacri assumunt atque ut tales a competenti auctoritate agnoscuntur.

Can. 677 – Tertii Ordines dicuntur consociationes quarum sodales, in saeculo, charisma alicuius Instituti religiosi participantes, sub superiore eiusdem Instituti moderamine, vitam apostolicam ducunt et ad perfectionem christianam contendunt.

Can. 678 – § 1. Omnes christifidelium consociationes, sive publicae sive privatae, quocumque titulo seu nomine vocentur, sua habeant statuta, quibus definiuntur consociationis finis seu obiectum sociale, sedes, regimen et conditiones ad partem in iisdem habendam requisitae, quibusque determinantur, attentis quidem temporis et loci necessitate vel utilitate, agendi rationes.

§ 2. Titulum seu nomen sibi eligant, temporis et loci usibus accommodatum, maxime ab ipso fine quem intendunt selectum.

Can. 679 – § 1. Omnes christifidelium consociationes subsunt vigilantiae auctoritatis ecclesiasticae competentis, cuius est curare ut in iisdem integritas fidei ac morum servetur, et advigilare ne in disciplinam ecclesiasticam abusus irrepant, cuique itaque ad normam iuris et statutorum easdem invisendi officium competit et ius; subsunt etiam eiusdem auctoritatis regimini secundum praescripta canonum qui sequuntur.

§ 2. Vigilantiae S. Sedis subsunt consociationes cuiuslibet generis; vigilantiae Ordinarii loci insuper subsunt consociationes dioecesanae necnon aliae consociationes quatenus in dioecesi operam exercent.

Can. 680 – Ut quis consociationis iuribus atque privilegiis, indulgentiis aliisque gratiis spiritualibus eidem consociationi conces-

sis fruatur, necesse est et sufficit ut secundum iuris praescripta et propria consociationis statuta, in eandem valide receptus sit et non ab eadem legitime dimissus.

Can. 681 – § 1. Membrorum receptio fiat ad normam iuris ac statutorum uniuscuiusque consociationis.

§ 2. Eadem persona adscribi potest pluribus consociationibus.

§ 3. Sodales Institutorum religiosorum consociationibus possunt, ad normam iuris proprii, de consensu sui Superioris nomen dare.

§ 4. Non-catholici christifidelium consociationibus publicis adscribi non possunt; consociationibus vero privatis ne adscribantur nisi iudicio auctoritatis competentis id fieri possit sine detrimento actionis associationis propriae et nullum oriatur scandalum.

Can. 682 – Nemo legitime adscriptus a consociatione dimittatur, nisi iusta de causa ad normam iuris et statutorum.

Can. 683 – Consociationibus legitime constitutis ius est, ad normam iuris et statutorum, edendi peculiares normas ipsam consociationem respicientes, celebrandi comitia, designandi Moderatores, officiales et ministros atque bonorum administratores.

Can. 684 – Consociatio privata quae persona iuridica non constituitur, qua talis subiectum esse non potest obligationum et iurium; christifideles tamen in ea consociati coniunctim obligationes contrahere atque uti condomini et compossessores iura et bona acquirere et possidere possunt; quae iura et obligationes per mandatarium seu procuratorem exercere valent.

Can. 685 – Sodales Institutorum vitae consecratae qui consociationibus suo Instituto aliquo modo unitis praesunt aut assistunt, curent ut eaedem consociationes operibus apostolatus in dioecesi exsistentibus adiutorium praebeant, operantes praesertim, sub directione Episcopi dioecesani, cum consociationibus quae ad apostolatum in dioecesi exercendum ordinantur.

CAPUT II
DE CHRISTIFIDELIUM CONSOCIATIONIBUS PUBLICIS

Can. 686 – § 1. Ad erigendas consociationes publicas auctoritas competens est:

1) pro consociationibus universalibus atque internationalibus, Sancta Sedes;

2) pro consociationibus nationalibus, quae scilicet ipsa erectione destinantur ad actionem in tota natione exercendam, Episcoporum Conferentia pro suo territorio;

3) pro consociationibus dioecesanis, Episcopus dioecesanus pro suo cuiusque territorio non vero Administrator dioecesanus, iis tamen consociationibus exceptis quarum erigendarum ius apostolico ex privilegio aliis reservatum est.

§ 2. Ad validam erectionem consociationis aut sectionis consociationis, in dioecesi, etiamsi vi privilegii apostolici fiat, requiritur consensus Episcopi dioecesani scripto datus; consensus tamen ab Episcopo dioecesano praestitus pro erectione domus Instituti vitae consecratae etiam valet ad erigendam in eadem domo vel ecclesia ei adnexa, consociationem quae illius Instituti sit propria.

Can. 687 – Consociatio publica itemque consociationum publicarum confoederatio, ipso decreto quo ab auctoritate ecclesiastica ad normam can. 686 competenti erigitur, persona iuridica constituitur.

Can. 688 – Consociatio publica legitime erecta ipso erectionis decreto ab auctoritate ecclesiastica missionem, quatenus requiritur, recipit ad fines quos sibi proponit nomine Ecclesiae persequendos.

Can. 689 – Cuiuslibet consociationis publicae statuta, eorumque recognitio vel mutatio, approbatione indigent auctoritatis ecclesiasticae ad consociationis erectionem ad normam can. 686, § 1 competentis.

Can. 690 – Consociationes publicae incepta propriae indoli congrua sua sponte suscipere valent atque reguntur ad normam statutorum, sub superiore tamen directione auctoritatis ecclesiasticae de qua in can. 686, § 1.

Can. 691 – § 1. Consociationes seu societates clericales a Sancta Sede erectae aut per formale decretum ab ea approbatae tantummodo potestatem habent sibi clericos incardinandi, si haec facultas ipsi a Sede Apostolica decreto speciali concessa fuerit.

§ 2. In huiusmodi Societatibus facultate sibi clericos incardinandi ditatis, Moderatores, ad normam iuris proprii, potestatem ecclesiasticam regiminis participant quatenus ad regimen Societatis requiratur.

Can. 692 – § 1. Qui fidem catholicam notorie abiecerit vel publice a communione ecclesiastica defecerit vel excommunicatione irrogata aut declarata irretitus sit, valide in consociationibus publicis recipi non potest.

§ 2. Qui legitime adscripti in casum inciderint de quo in § 1, praemissa monitione, a consociatione dimittantur, servatis propriis statutis et salvo iure recursus ad auctoritatem ecclesiasticam de qua in can. 686, § 1.

Can. 693 – § 1. Nisi aliud in statutis approbatis praevideatur, auctoritatis ecclesiasticae de qua in can. 686, § 1 est consociationis publicae Moderatorem ab ipsa consociatione publica electum confirmare aut praesentatum instituere aut iure proprio nominare; cappellanum vero seu adsistentem ecclesiasticum, auditis ubi id expediat consociationis officialibus maioribus, nominat eadem auctoritas ecclesiastica.

§ 2. Norma in § 1 statuta valet etiam de consociationibus a sodalibus Institutorum religiosorum vi apostolici privilegii extra proprias ecclesias vel domos erectis; in consociationibus vero a sodalibus Institutorum religiosorum in propria ecclesia vel domo erectis, nominatio aut confirmatio Moderatoris et cappellani pertinet ad Moderatorem Instituti, ad normam statutorum.

§ 3. In consociationibus quae non sunt clericales, laici munus exercere valent Moderatoris; cappellanus seu adsistens ecclesiasticus ad illud munus ne assumatur, nisi aliud in statutis caveatur.

§ 4. In consociationibus christifidelium publicis quae directe ad apostolatum exercendum ordinantur, Moderatores ne sint qui in factionibus politicis officium directionis adimplent.

Can. 694 – § 1. In specialibus adiunctis, ubi graves rationes id requirant, potest ecclesiastica auctoritas de qua in can. 686, § 1 designare commissarium qui eius nomine consociationem ad tempus moderetur.

§ 2. Salvo iure recursus, Moderatorem consociationis publicae iusta de causa removere potest qui eum nominavit aut confirmavit, auditis tamen tum ipso Moderatore tum consociationis officialibus maioribus ad normam statutorum; cappellanum vero removere potest, ad normam cann. 189-192, qui eum nominavit.

Can. 695 – § 1. Consociatio publica legitime erecta, nisi aliud cautum sit, bona quae possidet ad normam statutorum administrat sub superiore directione auctoritatis ecclesiasticae de qua in can. 686, § 1, cui quotannis administrationis rationem reddere debet.

§ 2. Oblationum quoque et eleemosynarum quas collegerit, eidem auctoritati fidelem erogationis rationem reddere debet.

Can. 696 – § 1. Consociationes a Sancta Sede erectae nonnisi ab eadem supprimi possunt.

§ 2. Ob graves causas, et salvo recursu ad Sanctam Sedem, ab Episcoporum Conferentiis supprimi possunt consociationes ab iisdem erectae; ab Episcopo dioecesano consociationes a se erectae, et etiam consociationes ex apostolico indulto a sodalibus Institutorum vitae consecratae de consensu Ordinarii loci erectae.

§ 3. Consociatio publica ab auctoritate competenti ne supprimatur, nisi auditis eius Moderatore aliisque officialibus maioribus.

Caput III
DE CHRISTIFIDELIUM CONSOCIATIONIBUS PRIVATIS

Can. 697 – Consociationes privatas, christifideles secundum statutorum libere conditorum praescripta, dirigunt et moderantur.

Can. 698 – § 1. Consociatio christifidelium privata personalitatem iuridicam acquirere potest per decretum formale auctoritatis ecclesiasticae competentis de qua in can. 686.

§ 2. Nulla christifidelium consociatio privata personalitatem iuridicam acquirere potest, nisi cuius statuta ab auctoritate ecclesiastica de qua in can. 686, § 1 sint probata; statutorum vero probatio non immutat consociationis naturam privatam.

§ 3. Bona quae consociatio christifidelium privata personalitate iuridica donata possidet sunt bona ipsius consociationis quae ad normam statutorum administrantur, salvo iure auctoritatis ecclesiasticae competentis vigilandi ut bona in fines associationis adhibeantur.

Can. 699 – § 1. Licet christifidelium consociationes privatae autonomia gaudeant ad normam can. 697, subsunt vigilantiae auctoritatis ecclesiasticae ad normam can. 679, itemque eiusdem auctoritatis regimini, eadem ratione eodemque modo quo eidem subiciuntur fideles singuli; eiusdem auctoritatis in specie est abusus, si qui in disciplinam ecclesiasticam irrepserint, corrigere.

§ 2. Eiusdem auctoritatis ecclesiasticae etiam est, servata quidem autonomia consociationibus privatis propria, advigilare et curare ut virium dispersio vitetur atque earum apostolatus exercitium ad bonum commune ordinare.

Can. 700 – § 1. Christifidelium consociatio privata libere sibi Moderatorem et officiales designat, ad normam statutorum.

§ 2. Christifidelium consociatio privata consiliarium spiritualem, si quendam exoptet, libere sibi eligere potest inter sacerdotes ministerium legitime in dioecesi exercentes; qui tamen indiget confirmatione Ordinarii loci.

Can. 701 – § 1. Christifidelium consociatio privata ea quae possidet bona libere administrat, iuxta statutorum praescripta.

§ 2. Loci Ordinarii auctoritati ad normam can. 1252 subest ad administrationem erogationemque quod attinet bonorum quae sibi ad pias causas donata aut relicta sunt.

Can. 702 – § 1. Extinguitur christifidelium consociatio privata ad normam statutorum; supprimi etiam potest a competenti auctoritate si eius actio in grave damnum cedit doctrinae vel disciplinae ecclesiasticae aut scandalo est fidelium.

§ 2. Destinatio bonorum consociationis extinctae ad normam statutorum determinanda est, salvis iuribus quaesitis atque oblatorum voluntate.

Caput IV
NORMAE SPECIALES DE LAICORUM CONSOCIATIONIBUS

Can. 703 – Christifideles laici magni faciant consociationes ad spirituales fines de quibus in can. 673 constitutas, eas in specie quae rerum temporalium ordinem spiritu christiano animare intendunt quaeque ita intimiorem inter fidem suam et vitam proprii status unionem magnopere fovent.

Can. 704 – Qui praesunt consociationibus christifidelium, etiam iis quae vi privilegii apostolici erectae sunt, curent ut suae consociationes cum aliis christifidelium consociationibus, quibuscum expediat, cooperentur utque variis operibus christianis, praesertim in eodem territorio exsistentibus, libenter auxilio sint.

Can. 705 – Qui praesunt consociationibus laicorum curent ut membra consociationis ad apostolatum laicis proprium exercendum debite efformentur.

LIBER III

DE ECCLESIAE MUNERE DOCENDI

Can. 706 – § 1. Christus Dominus fidei depositum Ecclesiae concredidit, ut ipsa, Spiritu Sancto iugiter assistente, veritatem revelatam sancte custodiret et fideliter exponeret.

§ 2. Ecclesiae officium est et ius, independenter a qualibet humana potestate, omnibus gentibus evangelium nuntiandi.

Can. 707 – § 1. Omnes homines veritatem in iis quae Deum eiusque Ecclesiam respiciunt quaerere tenentur eamque, quam cognoscant, amplectendi ac servandi lege divina obligantur ac iure gaudent.

§ 2. Ad amplectendam fidem catholicam a nemine unquam homines contra propriam conscientiam coactione adduci possunt.

Can. 708 – § 1. Eis quae ab Ecclesia proponuntur tanquam de fide divina et catholica credenda, fidei obsequio adhaerendum est; tenentur igitur omnes quascumque devitare doctrinas iisdem contrarias.

§ 2. Religiosum obsequium praestent christifideles doctrinae quam de fide et moribus proponit legitima Ecclesiae auctoritas et devitare curent quae cum eadem non congruunt.

§ 3. Omnes christifideles obligatione tenentur servandi constitutiones et decreta quae ad doctrinam proponendam et erroneas opiniones proscribendas fert legitima Ecclesiae auctoritas, speciali vero ratione quae edat Romanus Pontifex vel Collegium Episcoporum.

Can. 709 – § 1. Totius Collegii Episcoporum et Sedis Apostolicae imprimis est promovere et dirigere participationem catholicorum motui oecumenico, cuius finis est plenam unitatem doctrinae inter omnes Christi discipulos parare et sic unitatem Ecclesiae redintegrare.

§ 2. Episcopis item est, et ad normam iuris Episcoporum Conferentiis, eandem promovere, atque pro variis adiunctorum necessitatibus vel opportunitatibus, normas practicas statuere, attentis praescriptis a suprema Ecclesiae auctoritate statutis.

Can. 710 – Dicitur haeresis, pertinax, post receptum baptismum, alicuius veritatis fide divina et catholica credendae denegatio, aut de eadem item pertinax dubitatio; apostasia, fidei christianae ex toto repudiatio; schisma, subiectionis Summo Pontifici aut communionis cum Ecclesiae membris eidem subditis detrectatio.

TITULUS I
DE DIVINI VERBI MINISTERIO

Can. 711 – § 1. Quoad universam Ecclesiam munus Evangelii annuntiandi praecipue Romano Pontifici et Collegio Episcoporum commissum est.

§ 2. Quoad Ecclesiam particularem sibi concreditam illud munus exercent singuli Episcopi, qui quidem totius ministerii verbi in eadem sunt moderatores; quandoque vero aliqui Episcopi coniunctim illud explent quoad diversas simul Ecclesias, ad normam iuris.

Can. 712 – Presbyteris, Episcoporum quidem cooperatoribus, proprium est Evangelium Dei annuntiandi; praesertim hoc officio tenentur, quoad populum sibi commissum, parochi aliique quibus cura animarum concreditur; diaconorum etiam est in ministerio verbi populo Dei, in communione cum Episcopo eiusque presbyterio, inservire.

Can. 713 – Sodales Institutorum vitae consecratae, vi propriae Deo consecrationis, peculiari modo Evangelii testimonium reddunt atque in auxilium Evangelii annuntiandi ab Episcopo assumantur oportet.

Can. 714 – Christifideles laici, vi baptismatis et confirmationis, verbo et vitae christianae exemplo Evangelii nuntii sunt testes;

vocari etiam possunt ut in exercitio ministerii verbi cum Episcopo et presbyteris cooperentur.

Can. 715 – In ministerio verbi, quod sacra Scriptura, Traditione, Liturgia, Magisterio vitaque Ecclesiae innitatur oportet, Christi mysterium integre ac fideliter proponatur.

Can. 716 – Varia media ad doctrinam christianam annuntiandam adhibeantur quae praesto sunt, imprimis praedicatio atque catechetica institutio, quae quidem semper principem locum tenent, sed et propositio doctrinae in scholis, in academiis, conferentiis et coadunationibus omnis generis, necnon eiusdem diffusio declarationibus publicis a legitima auctoritate occasione quorundam eventuum factis, prelo aliisque instrumentis communicationis socialis.

Caput I
DE VERBI DEI PRAEDICATIONE

Can. 717 – Cum Dei populus primum coadunetur verbo Dei vivi, quod ex ore sacerdotum omnino fas est requirere, munus praedicationis magni habeant sacri ministri, quippe quorum primum officium sit Evangelium Dei omnibus annuntiandi.

Can. 718 – Episcopis ius est ubique, non exclusis ecclesiis et oratoriis Instituto religioso iuris pontificii propriis, Dei verbum praedicandi, nisi loci Ordinarius in casibus particularibus expresse renuerit.

Can. 719 – Salvo praescripto can. 720, facultate praedicandi ubique gaudent presbyteri et diaconi, nisi ab Ordinario competenti eadem facultas restricta fuerit aut sublata, aut lege particulari expressa requiratur licentia.

Can. 720 – Ad praedicandum religiosis in eorum ecclesiis vel oratoriis licentia requiritur Superioris ad normam Constitutionum competentis.

Can. 721 – Ad praedicandum in ecclesia vel oratorio admitti possunt laici, si certis in adiunctis necessitas id requirat aut in casibus particularibus utilitas id suadeat, iuxta Episcoporum Conferentiae praescripta, et salvo can. 722, § 1.

Can. 722 – § 1. Inter praedicationis formas eminet homilia, quae est pars ipsius liturgiae et sacerdoti aut diacono reservatur; in eadem per anni liturgici cursum ex textu sacro fidei mysteria et normae vitae christianae exponantur.

§ 2. In omnibus Missis diebus dominicis et festis de praecepto, quae concurrente populo celebrantur, homilia habenda est nec omitti potest nisi gravi de causa.

§ 3. Valde commendatur ut, si sufficiens detur populi concursus, homilia habeatur etiam in Missis quae infra hebdomadam, praesertim quae tempore adventus aut quadragesimae aut quae occasione sive alicuius festi sive rei luctuosae celebrentur.

§ 4. Parochi aut ecclesiae rectoris est curare ut haec praescripta religiose serventur.

Can. 723 – § 1. Divini verbi praecones christifidelibus imprimis proponant quae ad Dei glorificationem et ad hominum salutem credere et facere oportet.

§ 2. Impertiant quoque fidelibus doctrinam quam Ecclesiae magisterium proponit de personae humanae dignitate et libertate, de familiae unitate et stabilitate eiusque muniis, de obligationibus quae ad homines in societatibus coniunctos pertinent, atque de rebus temporalibus secundum Deum ordinandis.

Can. 724 – Doctrina christiana proponatur modo auditorum conditioni accommodato atque ratione temporum necessitatibus aptata.

Can. 725 – Parochi certis temporibus, iuxta Episcopi dioecesani praescripta, illas ordinent praedicationes, quas exercitia spiritualia missionesve vocant aliasve necessitatibus aptatas.

Can. 726 – § 1. Solliciti sint animarum pastores, praesertim Episcopi et parochi, ut Dei verbum iis quoque fidelibus nuntietur qui ob vitae suae condicionem communi et ordinaria cura pastorali non satis fruuntur aut eadem penitus carent.

§ 2. Provideant quoque ut Evangelii nuntium perveniat ad non credentes in territorio degentes, quippe quos, non secus ac fideles, animarum cura complecti debeat.

Can. 727 – § 1. Ad exercitium praedicationis quod attinet, ab omnibus serventur praeterea normae ab Episcopo dioecesano latae.

§ 2. Ad sermonem de doctrina christiana faciendum via radiophonica aut televisifica, serventur praescripta ab Episcoporum Conferentia regionis statuta.

Caput II
DE CATECHETICA INSTITUTIONE

Can. 728 – Proprium et grave officium, pastorum praesertim animarum, est catechesim populi christiani curare, ut fidelium fides, per doctrinae institutionem et vitae christianae experientiam, viva fiat atque explicita et operosa.

Can. 729 – § 1. Sollicitudo catecheseos, sub moderamine legitimae ecclesiasticae auctoritatis, ad omnia Ecclesiae membra pro sua cuiusque parte pertinet.

§ 2. Prae aliis parentes obligatione tenentur verbo et exemplo filios in fide et vitae christianae praxi efformandi; pari obligatione adstringuntur qui parentum locum tenent atque patrini.

Can. 730 – § 1. Servatis praescriptis ab Apostolica Sede latis, Episcopi dioecesani est normas de re catechetica edicere et prospicere ut apta catechesis instrumenta praesto sint, catechismo etiam parando si opportunum id videatur, necnon incepta catechistica fovere atque coordinare.

§ 2. Episcoporum Conferentiae est, si utile videatur, curare ut catechismi pro suo territorio, praevia Sedis Apostolicae approbatione, edantur.

§ 3. Apud Episcoporum Conferentiam institui potest Officium catechisticum, cuius praecipuum munus sit singulis dioecesibus in re catechetica auxilio esse.

Can. 731 – Parochus, vi sui muneris, catecheticam efformationem adultorum, iuvenum et puerorum curare tenetur, quem in finem sociam sibi operam adhibeat clericorum paroeciae addictorum, sodalium Institutorum vitae consecratae, habita ratione indolis uniuscuiusque Instituti, necnon christifidelium laicorum, prae aliis catechistarum; hi omnes, nisi legitime impediti, operam suam libenter praestare ne renuant.

Can. 732 – Peculiariter parochus, attentis normis ab Episcopo dioecesano statutis, curet:

1) ut apta catechesis impertiatur pro sacramentorum celebratione;

2) ut pueri, ope catecheticae institutionis per congruum tempus impertitae, rite praeparentur ad primam receptionem sacramentorum paenitentiae et ss.mae Eucharistiae;

3) ut iidem prima communione recepta uberius ac profundius catechetica efformatione excolantur;

4) ut catechetica institutio tradatur, quanto eorum conditio sinat, etiam corpore menteve praepeditis;

5) ut adultorum fides, variis formis et inceptis, muniatur, illuminetur ac evolvatur.

Can. 733 – Curent Superiores religiosi ut in suis ecclesiis, scholis aliisve operibus sibi quomodocumque concreditis, catechetica institutio sedulo impertiatur.

Can. 734 – Institutio catechetica tradatur omnibus adhibitis auxiliis, subsidiis didacticis et communicationis instrumentis, quae efficaciora videntur ut fideles, ratione eorum indoli, facultatibus et aetati necnon vitae condicionibus aptata, plenius religionis dotrinam ediscere eamque aptius in praxim deducere valeant.

Can. 735 – Curent locorum Ordinarii ut catechistae ad munus suum rite explendum debite praeparentur, ut nempe continua formatio eisdem praebeatur, utque Ecclesiae doctrinam apte cognoscant atque normas disciplinis paedagogicis proprias theoretice ac practice addiscant.

TITULUS II
DE ACTIONE ECCLESIAE MISSIONALI

Can. 736 – Cum tota Ecclesia natura sua missionaria sit et opus evangelizationis fundamentale officium populi Dei, christifideles omnes, propria responsabilitate conscii, partem suam in opere missionali assumant.

Can. 737 – § 1. Suprema directio et coordinatio inceptorum et actionum quae ad opus missionale atque ad cooperationem missionariam pertinent competit Romano Pontifici et Collegio Episcoporum.

§ 2. Singuli Episcopi, utpote Ecclesiae universae atque omnium Ecclesiarum sponsores, operis missionalis peculiarem sollicitudinem habeant, praesertim incepta missionalia in propria ecclesia particulari suscitando, fovendo ac sustinendo.

Can. 738 – Sodales Institutorum vitae consecratae, cum ipsa consecratione sese servitio Ecclesiae dedicent, obligatione tenentur ut, ratione suo Instituto propria, speciali modo in actione missionali operam navent.

Can. 739 – Missionarii, qui scilicet a competenti auctoritate ecclesiastica ad opus missionale explendum mittuntur, eligi possunt autochthoni vel non, sive clerici saeculares, sive Institutorum vitae consecratae sodales, sive alii christifideles laici.

Can. 740 – § 1. In opere missionali peragendo assumantur catechistae, christifideles nempe laici debite instructi et vita christiana praestantes, qui, sub moderamine missionarii, doctrinae

evangelicae proponendae et liturgicis exercitiis caritatisque operibus ordinandis sese impendant.

§ 2. Catechistae efformentur in scholis ad hoc destinatis vel, ubi desint, sub moderamine missionariorum.

Can. 741 – Actio proprie missionalis, qua Ecclesia implantatur in populis vel coetibus in quibus nondum radicata est, ab Ecclesia perducitur praesertim mittendo praecones usquedum novellae Ecclesiae plene constituantur, instructae cum sint propriis viribus et sufficientibus mediis quibus ipsae opus evangelizandi per se peragere valeant.

Can. 742 – § 1. Missionarii, vitae ac verbi testimonio, dialogum sincerum cum non in Christum credentibus instituant, ut ipsis, ratione eorundem ingenio et culturae apta, aperiantur viae quibus ad evangelicum nuntium cognoscendum adduci valeant.

§ 2. Curent ut quos ad evangelicum nuntium accipiendum aestiment paratos, veritates fidei edoceant, ut, ipsi libere id petentes, ad baptismum recipiendum admitti possint.

Can. 743 – § 1. Qui voluntatem fidem in Christum amplectendi manifestaverint, expleto tempore praecatechumenatus, liturgicis caerimoniis admittantur ad catechumenatum, atque eorum nomina scribantur in libro ad hoc destinato.

§ 2. Catechumeni, per vitae christianae institutionem et tirocinium, apte initientur mysterio salutis atque introducantur in vitam fidei, liturgiae et caritatis populi Dei, et apostolatus.

§ 3. Conferentiae Episcoporum est statuta edere quibus catechumenatus ordinetur, determinando quaenam a catechumenis sint praestanda atque definiendo quaenam eis agnoscantur praerogativae.

Can. 744 – Neophyti, apta institutione ad veritatem evangelicam penitius cognoscendam et officia baptismo suscepta atque implenda efformentur; sincero amore erga Christum eiusque Ecclesiam imbuantur.

Can. 745 – § 1. Episcopi dioecesani in territoriis missionis est:

1) promovere, moderari et coordinare quae ad actionem missionalem spectant incepta et opera;

2) curare ut debitae ineantur conventiones cum Moderatoribus Institutorum quae operi missionali se dedicant utque relationes cum iisdem in bonum cedant Missionis.

§ 2. Praescriptis, de quibus in § 1, 1°, ab Episcopo dioecesano editis, subsunt omnes missionarii, etiam religiosi eorumque auxiliares in eius ditione degentes.

Can. 746 – In singulis dioecesibus ad cooperationem missionalem fovendam:

1) promoveantur vocationes missionales clericorum et iuvenum;

2) sacerdos deputetur ad incepta pro missionibus efficaciter promovenda, praesertim Pontificia Opera Missionalia;

3) celebretur dies annualis pro missionibus;

4) solvatur quotannis congrua pro missionibus stips, Sanctae Sedi transmittenda.

Can. 747 – Episcoporum Conferentiae opera instituant ac promoveant, quibus qui e terris missionum laboris aut studii causa ad territorium suum accedunt, fraterne recipiantur et congruenti pastorali cura adiuventur.

TITULUS III
DE EDUCATIONE CATHOLICA

Can. 748 – § 1. Parentes, necnon qui eorum locum tenent, obligatione adstringuntur et iure gaudent prolem educandi; parentes catholici officium quoque et ius habent ea eligendi media et instituta quibus, iuxta locorum adiuncta, filiorum educationi catholicae aptius prospicere queant.

§ 2. Parentibus ius est etiam iis fruendi auxiliis a societate civili praestandis, quibus in educatione filiorum catholica procuranda indigent.

Can. 749 – § 1. Singulari ratione officium et ius educationis spectat ad Ecclesiam, cui divinitus missio concredita est homines adiuvandi ut ad christianae vitae plenitudinem pervenire valeant.

§ 2. Animarum pastoribus officium est omnia disponendi ut educatione catholica omnes fideles fruantur.

Can. 750 – Cum vera educatio integram persequi debeat personae humanae formationem, in ordine ad finem eius ultimum et simul ad bonum commune societatum, pueri et iuvenes ita excolantur ut suas dotes physicas, morales et intellectuales harmonice evolvere valeant, perfectiorem responsabilitatis sensum libertatisque rectum usum acquirant et ad vitam socialem active participandam conformentur.

Caput I
DE SCHOLIS

Can. 751 – § 1. Inter media ad excolendam educationem christifideles magni faciant scholas, quae quidem parentibus, in munere educationis implendo, praecipuo auxilio sunt.

§ 2. Cum magistris scholarum, quibus filios educandos concredant, parentes arcte cooperentur oportet; magistri vero in officio suo persolvendo intime collaborent cum parentibus, qui quidem libenter audiendi sunt quorumque consociationes vel conventus instaurentur atque magni existimentur.

Can. 752 – Parentes in scholis eligendis vera libertate gaudeant oportet; quare christifideles solliciti esse debent ut societas civilis hanc libertatem parentibus agnoscat atque, servata iustitia distributiva, etiam subsidiis tueatur.

Can. 753 – Parentes filios concredant illis scholis in quibus educationi catholicae provideatur; quod si facere non valeant, obligatione tenentur curandi, ut extra scholas debitae eorundem educationi catholicae prospiciatur.

Can. 754 – Christifideles enitantur ut in societate civili leges quae iuvenum formationem ordinant, educationi eorum religiosae

et morali quoque, iuxta parentum conscientiam, in ipsis scholis prospiciant.

Can. 755 – § 1. Ecclesiae ius est scholas cuiusvis disciplinae, ordinis et gradus condendi ac moderandi.

§ 2. Christifideles scholas catholicas foveant, pro viribus adiutricem operam conferentes ad easdem condendas et sustentandas.

Can. 756 – Instituta religiosa quibus missio educationis propria est, fideliter hanc suam missionem retinentes, satagant educationi catholicae etiam per suas scholas, consentiente Episcopo dioecesano conditas, sese impendere.

Can. 757 – § 1. Si praesto non sint scholae in quibus educatio tradatur christiano spiritu imbuta, Episcopi dioecesani est curare ut condantur.

§ 2. Ubi id expediat, Episcopus dioecesanus provideat ut scholae quoque condantur professionales et technicae aliaeque specialibus necessitatibus requisitae.

Can. 758 – § 1. Schola catholica intelligitur ea quam auctoritas ecclesiastica aut persona iuridica ecclesiastica publica moderatur aut auctoritas ecclesiastica documento scripto uti talem agnoscit.

§ 2. Institutio et educatio in schola catholica principiis doctrinae catholicae nitatur oportet; magistri recta doctrina et vitae probitate praestent.

§ 3. Nulla schola, etsi reapse catholica, nomen *scholae catholicae* gerat, nisi de consensu competentis auctoritatis ecclesiasticae.

Can. 759 – § 1. Ecclesiae auctoritati subicitur institutio et educatio religiosa catholica quae in quibuslibet scholis sicut et quae variis communicationis socialis instrumentis procuratur; Episcoporum Conferentiae est hac de re normas generales edicere, atque Episcopi dioecesani est eandem ordinare et in eam invigilare.

§ 2. Loci Ordinarius sollicitus sit ut qui ad religionis institutionem in scholis, etiam non catholicis, deputentur magistri, recta doctrina, vitae christianae testimonio atque arte paedagogica sint praestantes.

Can. 760 – § 1. Episcopo dioecesano competit ius invigilandi et invisendi scholas catholicas in suo territorio sitas, etiam eas quae ab Institutorum vitae consecratae sodalibus conditae sint aut dirigantur; eidem item competit praescripta edere quae ad generalem attinent ordinationem scholarum catholicarum: quae praescripta valent de scholis quoque quae ab iisdem sodalibus diriguntur, salva quidem eorundem quoad internum earum scholarum moderamen autonomia.

§ 2. Curent scholarum catholicarum Moderatores, advigilante loci Ordinario, ut institutio quae in iisdem traditur pari saltem gradu ac in aliis scholis regionis ratione scientifica sit praestans.

Can. 761 – Episcoporum Conferentiae pro scholis interdioecesanis sui territorii, et loci Ordinario pro sua dioecesi, ius est nominandi aut approbandi magistros religionis, itemque, si religionis morumve ratio id requirat, exigendi ut amoveantur.

Caput II
DE UNIVERSITATIBUS CATHOLICIS ALIISQUE STUDIORUM SUPERIORUM INSTITUTIS

Can. 762 – Ius est Ecclesiae erigendi et moderandi studiorum Universitates, quae quidem ad altiorem hominum culturam et pleniorem personae humanae promotionem necnon ad ipsius Ecclesiae munus docendi implendum conferant.

Can. 763 – Nulla studiorum Universitas nomen *Universitatis catholicae* gerat, nisi ex concessione Apostolicae Sedis.

Can. 764 – Episcoporum Conferentiae curent ut habeantur, si fieri possit et expediat, studiorum Universitates seu saltem Fa-

cultates, in ipsarum territorio apte distributae, in quibus variae disciplinae investigentur et tradantur, mentis catholicae et veritatis ratione habita.

Can. 765 – § 1. Auctoritati secundum statuta competenti officium est providendi ut in Universitatibus catholicis nominentur docentes qui, praeterquam idoneitate scientifica et paedagogica, doctrinae integritate et vitae probitate praestent utque deficientibus iis requisitis, servato modo procedendi in statutis definito, a munere removeantur.

§ 2. Episcoporum Conferentiae et Episcopi dioecesani quorum interest officium habent et ius invigilandi ut in iisdem Universitatibus principia doctrinae catholicae fideliter serventur; itemque exigendi ut, si ratio fidei morumve id requirat, docentes a munere removeantur.

Can. 766 – § 1. Curet auctoritas ecclesiastica competens ut in Universitatibus catholicis, immo, ubi id expediat et fieri possit, etiam in aliis Universitatibus, erigatur Facultas theologiae aut Institutum vel saltem cathedra theologiae, in qua lectiones laicis quoque studentibus tradantur.

§ 2. In singulis Universitatibus catholicis lectiones habeantur in quibus eae praecipue tractentur quaestiones theologicae quae cum disciplinis earundem facultatum sunt conexae.

Can. 767 – Qui in studiorum superiorum Institutis quibuslibet lectiones tradunt theologicas aut cum theologia conexas missione egent canonica.

Can. 768 – Episcopus dioecesanus impensam habeat curam pastoralem studentium, etiam per paroeciae erectionem, vel saltem per sacerdotes ad hoc stabiliter deputatos, et provideat ut apud Universitates, etiam non catholicas, centra habeantur universitaria catholica, quae iuventuti adiutorio, praesertim spirituali, sint.

Can. 769 – Quae de Universitatibus statuuntur praescripta pari ratione applicantur aliis studiorum superiorum Institutis.

Can. 770 – Provideant Episcoporum Conferentia atque Episcopus dioecesanus ut, ubi fieri possit, condantur Instituta superiora scientiarum religiosarum, in quibus nempe edoceantur disciplinae theologicae aliaeque quae ad culturam christianam pertinent.

Caput III
DE UNIVERSITATIBUS ET FACULTATIBUS ECCLESIASTICIS

Can. 771 – Ecclesiae, vi muneris sui veritatem revelatam nuntiandi, propriae sunt Universitates Facultatesve ecclesiasticae ad disciplinas sacras vel cum sacris conexas pervestigandas, atque alumnos in iisdem disciplinis scientifice instituendos.

Can. 772 – § 1. Universitates et Facultates ecclesiasticae constitui tantum possunt erectione a Sancta Sede facta aut approbatione ab eadem concessa; eidem competit etiam earundem superius moderamen.

§ 2. Singulae Universitates et Facultates ecclesiasticae sua habere debent statuta et studiorum rationem ab Apostolica Sede approbata.

Can. 773 – Gradus academicos qui effectus canonicos in Ecclesia habeant, nulla Universitas vel Facultas conferre valet quae non sit ab Apostolica Sede erecta vel approbata.

Can. 774 – Quae de Universitatibus catholicis in can. 765, 767 et 768 statuuntur praescripta, de Universitatibus Facultatibusque ecclesiasticis quoque valent.

Can. 775 – Quatenus diocceseos aut Instituti vitae consecratae imo vel ipsius Ecclesiae universae bonum id requirat, debent Ordinarii locorum aut Institutorum Moderatores competentes ad Universitates Facultatesve ecclesiasticas mittere iuvenes et clericos et sodales indole, virtute et ingenio praestantes.

Can. 776 – Curent Universitatum et Facultatum ecclesiasticarum Moderatores et professores ut variae Universitatis Faculta-

tes mutuam sibi, prout obiectum siverit, praestent operam, utque propriam Universitatem Facultatemve inter et alias Universitates et Facultates, etiam non ecclesiasticas, mutua habeatur cooperatio, qua nempe coniuncta opera, conventibus, investigationibus scientificis coordinatis aliisque mediis, ad maius scientiarum incrementum conspirent.

TITULUS IV
DE INSTRUMENTIS COMMUNICATIONIS SOCIALIS ET IN SPECIE DE LIBRIS

Can. 777 – § 1. Ecclesiae pastores, in suo munere explendo iure Ecclesiae proprio utentes, instrumenta communicationis socialis adhibere satagant.

§ 2. Iidem pastores curent ut fideles edoceantur se officio teneri cooperandi ut instrumentorum communicationis socialis usus humano christianoque spiritu vivificetur.

§ 3. Omnes christifideles, ii praesertim qui quoquo modo in eorundem instrumentorum ordinatione aut usu partem habent solliciti sint operam adiutricem actioni pastorali praestare, ita ut Ecclesia etiam iisdem instrumentis munus suum efficaciter exerceat.

Can. 778 – § 1. Ut veritatum fidei morumque integritas servetur, officium et ius est Ecclesiae pastoribus invigilandi ne scriptis aut usu instrumentorum communicationis socialis christifidelium fidei aut moribus detrimentum afferatur; item exigendi ut quae fidem moresve tangant scripta a christifidelibus edenda suo iudicio subiciantur; necnon reprobandi scripta quae rectae fidei aut bonis moribus nocent.

§ 2. Officium et ius de quibus in § 1 competunt Episcopis, tum singulis tum in Conciliis particularibus Episcoporumve Conferentiis adunatis quoad christifideles suae curae commissos, atque supremae Ecclesiae auctoritati quoad universum Dei populum.

Can. 779 – § 1. Nisi aliud statuatur, loci Ordinarius, cuius licentia aut approbatio ad libros edendos iuxta canones huius

tituli est petenda, est loci Ordinarius proprius auctoris aut Ordinarius loci in quo libri publici iuris fiant.

§ 2. Quae in canonibus huius tituli statuuntur de libris praescripta, quibuslibet scriptis divulgationi publicae destinatis applicanda sunt, nisi aliud constet.

Can. 780 – § 1. Libri sacrarum Scripturarum edi non possunt nisi qui aut ab Apostolica Sede aut ab Episcoporum Conferentia approbati sunt; itemque eorumdem versiones in linguam vernaculam ut edi possint, requiritur ab eadem auctoritate sint approbatae atque insimul necessariis et sufficientibus explicationibus sint instructae.

§ 2. Versiones Sacrarum Scripturarum convenientibus explicationibus instructas, communi etiam cum fratribus seiunctis opera, parare atque edere possunt christifideles catholici, de licentia Episcoporum Conferentiae.

Can. 781 – § 1. Ad libros liturgicos quod attinet serventur praescripta 792.

§ 2. Ut iterum edantur libri liturgici necnon eorum versiones in linguam vernaculam eorumve partes, constare debet de concordantia cum editione approbata ex attestatione Ordinarii loci in quo publici iuris fiunt.

§ 3. Libri precum pro publico vel privato fidelium usu ne edantur nisi de licentia loci Ordinarii.

Can. 782 – § 1. Catechismi necnon alia scripta ad institutionem catecheticam pertinentia eorumve versiones, ut edantur, approbatione egent loci Ordinarii, firmo praescripto can. 730, § 2.

§ 2. Nisi cum approbatione competentis auctoritatis ecclesiasticae editi sint, in scholis, sive elementariis sive mediis sive superioribus, uti textus quibus institutio nititur adhiberi non possunt libri qui quaestiones respiciunt ad sacram Scripturam, ad theologiam, ius canonicum, historiam ecclesiasticam, et ad religiosas aut morales disciplinas pertinentes.

§ 3. Commendatur ut libri materias de quibus in § 2 tractantes, licet non adhibeantur ut textus in institutione tradenda, itemque scripta in quibus aliquid habetur quod religionis aut morum honestatis peculiariter intersit, iudicio subiciantur loci Ordinarii.

§ 4. In ecclesiis oratoriisve exponi, vendi aut dari non possunt libri vel alia scripta de quaestionibus religionis aut morum tractantes, nisi cum licentia competentis auctoritatis ecclesiasticae editi sint.

Can. 783 – Collectiones decretorum aut actorum ab aliqua auctoritate ecclesiastica editas, iterum edere non licet, nisi impetrata prius eiusdem auctoritatis licentia et servatis condicionibus ab eadem praescriptis.

Can. 784 – Approbatio vel licentia alicuius operis edendi pro textu originali valet, non vero pro eiusdem novis editionibus vel translationibus.

Can. 785 – § 1. Integro manente iure uniuscuiusque loci Ordinarii committendi personis sibi probatis iudicium de libris, ab Episcoporum Conferentia confici potest elenchus censorum, scientia, recta doctrina et prudentia praestantium, qui Curiis dioecesanis praesto sint, aut constitui commissio censorum, quam loci Ordinarii consulere possint.

§ 2. Censor, in suo obeundo officio, omni personarum acceptione seposita, prae oculis tantummodo habeat Ecclesiae de fide et moribus doctrinam, uti a Magisterio ecclesiastico proponitur.

§ 3. Censor sententiam suam scripto dare debet; quae si faverit, Ordinarius pro suo prudenti iudicio licentiam concedat ut editio fiat, expresso suo nomine necnon tempore ac loco concessae licentiae; quod si eam non concedat, rationes denegationis cum operis scriptore Ordinarius communicet.

Can. 786 – § 1. In diariis, foliis aut libellis periodicis qui religionem catholicam aut bonos mores manifesto impetere solent, ne quidpiam conscribant christifideles, nisi iusta et rationabili de causa; clerici autem et Institutorum vitae consecratae sodales, tantummodo de licentia loci Ordinarii.

§ 2. Episcoporum Conferentiae est normas statuere de requisitis ut clerici atque sodales Institutorum vitae consecratae partem habere valeant in tractandis via radiophonica aut televisifica quaestionibus, quae ad doctrinam catholicam aut mores attinent.

Can. 787 – Institutorum religiosorum sodales ut scripta quaestiones religionis morumve spectantes edere possint, licentia quoque egent sui Moderatoris maioris ad normam Constitutionum.

TITULUS V
DE FIDEI PROFESSIONE

Can. 788 – Obligatione emittendi personaliter professionem fidei, secundum formulam a Sede Apostolica probatam, tenentur:

1) coram praeside eiusve delegato, omnes qui Oecumenico aut particulari Concilio aut Synodo Episcoporum aut Synodo dioecesanae intersunt cum voto sive deliberativo sive consultivo; praeses autem coram Concilio aut Synodo;

2) promoti ad cardinalitiam dignitatem, iuxta Sacri Collegii leges;

3) coram delegato ab Apostolica Sede, omnes promoti ad Episcopatum, itemque promoti ad regimen Ecclesiae particularis dioecesi aequiparatae;

4) coram Collegio consultorum administrator dioecesanus;

5) coram Episcopo dioecesano eiusve delegato, Vicarii generales et Vicarii episcopales necnon Vicarii iudiciales;

6) coram loci Ordinario eiusve delegato parochi, rector, professores theologiae, iuris canonici et philosophiae in Seminariis, initio suscepti muneris; promovendi ad ordinem diaconatus;

7) coram Magno Cancellario eoque deficiente coram Ordinario loci, eorumve delegatis, rector Universitatis ecclesiasticae vel catholicae, initio suscepti muneris; coram rectore, si sit sacerdos, vel coram loci Ordinario, eorumve delegatis, docentes qui disciplinas ad fidem vel mores pertinentes in quibusvis Universitatibus tradunt, initio suscepti muneris;

8) Moderatores in clericalibus Institutis religiosis ad normam Constitutionum.

LIBER IV

DE ECCLESIAE MUNERE SANCTIFICANDI

Can. 789 – § 1. Munus sanctificandi Ecclesia praesertim adimplet sacra Liturgia, quae quidem habetur ut Iesu Christi muneris sacerdotalis exercitatio, in qua per signa sensibilia significatur ac modo singulis proprio efficitur hominum sanctificatio atque a mystico Iesu Christi Corpore, Capite nempe et membris, integer cultus Dei publicus exercetur.

§ 2. Huiusmodi cultus habetur cum defertur nomine Ecclesiae a personis legitime deputatis et per actus ab Ecclesiae auctoritate probatos.

Can. 790 – Cum cultus christianus in quo sacerdotium commune christifidelium exercetur, opus sit quod a fide procedat et eadem innitatur, ministri sacri eandem excitare et illustrare sedulo curent, ministerio praesertim verbi, quo fides nascitur et nutritur.

Can. 791 – § 1. Actiones liturgicae non sunt actiones privatae, sed celebrationes Ecclesiae ipsius, quae est « unitatis sacramentum », scilicet plebs sancta sub Episcopis adunata et ordinata; quare ad universum corpus Ecclesiae pertinent illudque manifestant et afficiunt; singula vero membra ipsius diverso modo, pro diversitate ordinum, munerum et actualis participationis, attingunt.

§ 2. Actiones liturgicae, quatenus attenta earum propria natura celebrationem communem secumferant, ubi id fieri possit cum frequentia et actuosa participatione christifidelium celebrentur.

Can. 792 – § 1. Sacrae Liturgiae moderatio ab Ecclesiae auctoritate unice pendet: quae quidem est apud Apostolicam Sedem et, ad normam iuris, apud Episcopum.

§ 2. Apostolicae Sedis est sacram Liturgiam Ecclesiae universae ordinare, libros liturgicos edere eorunque versiones in linguas vernaculas approbare necnon advigilare ut ordinationes liturgicae ubique fideliter observentur.

§ 3. Ad Episcoporum Conferentias spectat versiones librorum liturgicorum in linguas vernaculas, convenienter intra limites in ipsis libris liturgicis definitos aptatas, parare, easque edere praevia approbatione Sanctae Sedis.

§ 4. Episcopus dioecesanus in Ecclesia sibi commissa moderator, promotor et custos totius vitae liturgicae est ad eumque pertinet, intra limites suae competentiae, normas dare, quibus omnes tenentur.

Can. 793 – Curent locorum Ordinarii ut orationes et pia exercitia populi christiani normis Ecclesiae plene congruant.

PARS I
DE SACRAMENTIS

Can. 794 – Sacramenta Novi Testamenti, a Christo Domino instituta et Ecclesiae concredita, utpote actiones Christi et Ecclesiae, signa exstant ac media quibus fides exprimitur et roboratur, cultus Deo redditur et hominum sanctificatio efficitur, atque ideo ad communionem ecclesialem inducendam, firmandam et manifestandam summopere conferunt; quapropter in iis celebrandis summa veneratione debitaque diligentia uti debent tum sacri ministri tum ceteri christifideles.

Can. 795 – § 1. Ad cetera sacramenta admitti non valet qui baptismum non receperit.

§ 2. Sacramenta baptismi, confirmationis et sanctissimae Eucharistiae ita inter se coalescunt ut ad plenam initationem christianam requirantur.

Can. 796 – § 1. Christifidelibus ius est sacramenta petendi et recipiendi ab Ecclesiae ministris; ministri vero eadem denegare

non possunt iis qui opportune eadem petant, rite sint dispositi nec iure ab iis recipiendis prohibeantur.

§ 2. Animarum pastores ceterique christifideles, pro suo quisque ecclesiali munere, officium habent curandi ut qui sacramenta petunt debita evangelizatione necnon catechetica institutione ad eadem recipienda praeparentur, attentis normis a competenti auctoritate editis.

Can. 797 – § 1. Ministri catholici sacramenta licite administrant solis christifidelibus catholicis, qui pariter eadem a solis ministris catholicis licite recipiunt, salvis huius canonis §§ 2, 3 et 4, can. 815, § 2 et can. 1081.

§ 2. Quoties necessitas id postulet aut vera spiritualis utilitas id suadeat, et dummodo periculum vitetur erroris vel indifferentismi, licet christifidelibus quibus physice aut moraliter impossibile sit accedere ad ministrum catholicum, sacramenta paenitentiae, Eucharistiae et unctionis infirmorum recipere a ministris non catholicis, in quorum Ecclesiis valida exsistunt praedicta sacramenta.

§ 3. Ministri catholici licite sacramenta paenitentiae, Eucharistiae et unctionis infirmorum administrant membris Ecclesiarum orientalium quae plenam cum Ecclesia catholica communionem non habent, sponte id petentibus et rite dispositi; quod etiam valet quoad membra aliarum Ecclesiarum, iudicio Sedis Apostolicae, in pari, ad sacramenta quod attinet, conditione ac praedictae Orientales versantium.

§ 4. Si adsit periculum mortis aut alia, iudicio Episcopi dioecesani aut Episcoporum Conferentiae, urgeat gravis necessitas, ministri catholici licite eadem sacramenta administrant ceteris quoque christianis plenam communionem cum Ecclesia catholica non habentibus, qui a propria communitate spiritualia adiumenta recipere non valeant atque sponte id petant, dummodo quoad eadem sacramenta fidem catholicam manifestent et rite sint dispositi.

§ 5. Pro casibus de quibus in §§ 2, 3 et 4, Episcopus dioecesanus aut Episcoporum Conferentia generales normas ne ferant,

nisi post favorabilem exitum consultationis cum auctoritate competenti saltem locali Ecclesiae vel communitatis non catholicae cuius interest.

Can. 798 – § 1. Sacramenta baptismi, confirmationis et ordinis, quippe quae characterem imprimant, iterari nequeunt.

§ 2. Si, diligenti inquisitione peracta, prudens adhuc dubium exsistat num sacramenta de quibus in § 1 revera aut valide collata fuerint, sub conditione conferantur.

Can. 799 – § 1. In sacramentis celebrandis fideliter serventur Ordines liturgici a competenti auctoritate probati; quapropter nemo in iisdem quidpiam proprio marte addat, demat aut mutet.

§ 2. Minister sacramenta celebret secundum proprium ritum.

Can. 800 – § 1. In ministrandis sacramentis in quibus sacra olea adhibenda sunt, minister uti debet oleis ex olivis aut aliis ex plantis expressis atque ab Episcopo consecratis vel benedictis, salvo praescripto can. 953 eaque adhibeat recenter consecrata vel benedicta, nec veteribus utatur nisi adsit necessitas.

§ 2. Parochus olea sacra a proprio Episcopo impetret eaque decenti custodia diligenter asservet.

Can. 801 – Minister, praeter oblationes a competenti auctoritate definitas, pro sacramentorum administratione nihil petat, cauto semper quod egentes non priventur auxilio sacramentorum ratione paupertatis.

TITULUS I
DE BAPTISMO

Can. 802 – Baptismus, ianua sacramentorum, in re vel saltem in voto ad salutem necessarius, quo homines a peccatis liberantur, in Dei filios regenerantur atque indelebili charactere Christo configurati Ecclesiae incorporantur, valide confertur tantummodo per lavacrum aquae verae cum debita verborum forma.

CAPUT I
DE BAPTISMI CELEBRATIONE

Can. 803 – Baptismus ministratur secundum Ordinem in probatis liturgicis libris praescriptum, excepto casu necessitatis urgentis, in quo ea tantum observari debent quae ad validitatem sacramenti requiruntur.

Can. 804 – Baptismi celebratio debite praeparetur oportet; itaque:

1) adultus qui baptismum recipere intendit ad catechumenatum admittatur et, quatenus fieri possit, per varios gradus ad initiationem sacramentalem perducatur, secundum Ordinem initiationis ab Episcoporum Conferentia aptatum et peculiares normas ab eadem editas;

2) infantis baptizandi parentes, itemque qui munus patrini sunt suscepturi, de significatione huius sacramenti deque obligationibus cum eo cohaerentibus rite edoceantur; parochus per se vel per alios curet ut ita pastoralibus monitionibus, immo et communi precatione, debite parentes instruantur, plures adunans familias atque ubi fieri possit eas visitans.

Can. 805 – § 1. Quae in canonibus de baptismo adulti habentur praescripta applicantur omnibus qui infantia egressi rationis usum assecuti sunt.

§ 2. Infanti assimilatur, etiam ad baptismum quod attinet, qui non est sui compos.

Can. 806 – § 1. Adultus baptizetur ritu libere ab ipso electo.

§ 2. Infans baptizetur ritu parentum, et, si parentes ad diversum ritum pertinent catholicum, ritu eorum alterutrius concordi ratione ab ipsis electo; ob peculiares tamen rationes parentes, concordi item voluntate alium ritum catholicum eligere possunt.

§ 3. Si unus tantum parentum sit catholicus, pars catholica omnia pro viribus faciat ut proles baptizetur ritu catholico, a parentibus, si fieri possit, concordi ratione electo.

Can. 807 – Aqua in baptismo conferendo adhibenda, extra casum necessitatis, benedicta sit oportet secundum librorum liturgicorum praescripta.

Can. 808 – Baptismus conferatur sive per immersionem sive per infusionem, servatis Episcoporum Conferentiae praescriptis.

Can. 809 – Curent parentes, patrini et parochus ut non imponatur nomen a sensu christiano alienum.

Can. 810 – Licet baptismus quolibet die celebrari possit, commendatur ut ordinarie die dominica aut, si fieri possit, in vigilia Paschatis, celebretur.

Can. 811 – § 1. Extra casum necessitatis, proprius baptismi locus est ecclesia aut oratorium.

§ 2. Pro regula habeatur ut adultus baptizetur in propria ecclesia paroeciali atque infans in ecclesia paroeciali parentum propria, nisi iusta causa aliud suadeat.

Can. 812 – § 1. Quaevis ecclesia paroecialis baptismalem fontem habeat, salvo iure cumulativo aliis ecclesiis iam quaesito.

§ 2. Loci Ordinarius, audito loci parocho, potest pro fidelium commoditate permittere aut iubere ut fons baptismalis habeatur etiam in alia ecclesia aut oratorio intra paroeciae fines.

Can. 813 – Si ad ecclesiam paroecialem aut ad aliam ecclesiam vel oratorium, de quo in can. 812, § 2, baptizandus, propter locorum distantiam aliave adiuncta, sine gravi incommodo accedere vel transferri nequeat, baptismus conferri potest et debet in alia proximiore ecclesia vel oratorio, aut etiam alio in loco decenti.

Can. 814 – § 1. Praeter casum necessitatis, baptismus ne conferatur in domibus privatis, nisi loci Ordinarius iusta de causa id permiserit.

§ 2. In valetudinariis, nisi aliter Episcopus dioecesanus statuerit, baptismus ne celebretur, nisi in casu necessitatis vel alia ratione pastorali cogente.

CAPUT II
DE BAPTISMI MINISTRO

Can. 815 – § 1. Minister ordinarius baptismi est Episcopus, presbyter et diaconus, firmo praescripto can. 469.

§ 2. Absente aut impedito ministro ordinario, licite baptismum confert catechista aliusve ad hoc munus ab Ordinario loci deputatus, immo, in casu necessitatis, quilibet homo debita intentione motus; solliciti sint animarum pastores, praesertim parochus, ut christifideles de recto baptizandi modo edoceantur.

Can. 816 – Excepto casu necessitatis, nemini licet, sine debita licentia, in alieno territorio baptismum conferre, ne quidem suis incolis.

Can. 817 – Baptismus eorum qui maiores sunt sedecim annis, ad Episcopum deferatur ut si expedire iudicaverit, ab ipso conferatur.

CAPUT III
DE BAPTIZANDIS

Can. 818 – Baptismi capax est omnis et solus homo nondum baptizatus.

Can. 819 – § 1. Ut adultus baptizari possit, requiritur voluntatem suam baptismum recipiendi manifestaverit et de fidei veritatibus obligationibusque christianis sufficienter sit instructus atque in vita christiana per catechumenatum sit probatus; admoneatur etiam ut de peccatis suis doleat.

§ 2. Adultus qui in periculo mortis versatur baptizari potest, si aliquam de praecipuis fidei veritatibus cognitionem habens quovis modo intentionem suam baptismum recipiendi manifestaverit et promittat se christianae religionis mandata servaturum.

Can. 820 – Adultus qui baptizatur, nisi iusta obstet ratio, statim post baptismum confirmetur atque celebrationi eucharisticae, communionem etiam recipiens, participet.

Can. 821 – § 1. Parentes obligatione tenentur curandi ut infantes intra priores hebdomadas baptizentur; quamprimum post nativitatem, immo iam ante eam, parochum adeant ut sacramentum filio petant et debite ad illud praeparentur.

§ 2. Si infans in periculo mortis versetur, sine ulla mora baptizetur.

Can. 822 – § 1. Ut infans licite baptizetur, oportet:

1) parentes, saltem eorum unus, aut qui legitime eorundem locum tenet consentiant;

2) spes habeatur fundata eum in religione catholica educatum iri; talis spes si revera deficiat, baptismus remittatur, monitis de ratione parentibus.

§ 2. Infans parentum catholicorum, immo et non catholicorum, qui in eo versatur vitae discrimine ut prudenter praevideatur moriturus antequam rationis usum attingat, licite baptizatur, etiam invitis parentibus, nisi exinde periculum exurgat odii in religionem.

Can. 823 – § 1. Si dubitetur utrum quis baptizatus fuerit, aut utrum baptismus valide collatus fuerit, dubio quidem post seriam investigationem permanente, baptismus eidem sub conditione conferatur.

§ 2. Ad baptizatos in communitate ecclesiali non catholica quod attinet, investigatio est facienda de eorum baptismi validitate; non autem sunt sub conditione baptizandi, nisi, inspecta materia et verborum forma in baptismo collato adhibitis necnon attenta intentione baptizati adulti et ministri baptizantis seria ratio de baptismi validitate dubitandi adsit.

§ 3. Quod si, in casibus de quibus in §§ 1 et 2, dubia remaneat baptismi collatio aut validitas, baptismus ne conferatur nisi postquam baptizando, si sit adultus, doctrina de baptismi sacramento exponatur, atque eidem aut, si de infante agitur, eius parentibus rationes dubiae validitatis baptismi celebrati declarentur.

Can. 824 – Infans expositus aut inventus, nisi re diligenter investigata de eius baptismo constet, baptizetur.

Can. 825 – Fetus abortivi, quatenus fieri possit, baptizentur.

CAPUT IV
DE PATRINIS

Can. 826 – Baptizando, quantum fieri possit, detur patrinus, cuius est baptizando adulto in initiatione christiana adstare, et baptizandum infantem, una cum parentibus ad baptismum praesentare atque operam dare ut baptizatus vitam christianam baptismo congruam ducat obligationesque eidem inhaerentes fideliter adimpleat.

Can. 827 – § 1. Patrinus unus tantum vel matrina una vel etiam unus et una adhibeantur.

§ 2. Deficiente post baptismum collatum patrino, alius pro baptizato eligi et inscribi potest patrinus.

Can. 828 – § 1. Ut quis ad munus patrini suscipiendum admittatur, oportet ut:

1) ab ipso baptizando eiusve parentibus vel eo qui eorum locum tenet aut his deficientibus, a parocho vel ministro sit designatus atque aptitudinem et intentionem habeat hoc munus gerendi;

2) decimum sextum aetatis annum expleverit, nisi alia aetas ab Episcopo diocesano statuta fuerit vel exceptio iusta de causa parocho aut ministro admittenda videatur.

3) sit catholicus, confirmatus et ss.mum Eucharistiae sacramentum iam receperit atque vitam ducat fidei et muneri suscipiendo congruam;

4) nulla poena canonica per sententiam irrogantem vel declarantem sit innodatus;

5) non sit pater aut mater baptizandi.

§ 2. Baptizatus ad communitatem ecclesialem non catholicam pertinens nonnisi una cum patrino catholico et quidem ut testis tantum baptismi admittatur.

Caput V
DE COLLATI BAPTISMI PROBATIONE ET ADNOTATIONE

Can. 829 – Qui baptismum administrat curet ut, nisi adsit patrinus, habeatur saltem testis quo collatio baptismi probari possit.

Can. 830 – Ad collatum baptismum comprobandum, si nemini fiat praeiudicium, sufficit declaratio unius testis omni exceptione maioris, aut ipsius baptizati iusiurandum, si ipse in aetate adulta baptismum receperit.

Can. 831 – § 1. Parochus loci in quo baptismus celebratur debet nomina baptizatorum mentione facta de ministro, parentibus, patrinis necnon, si adsint, testibus, de loco ac die collati baptismi, in baptizatorum libro sedulo et sine ulla mora referre, simul indicatis die et loco nativitatis.

§ 2. Si de filio agatur e matre non nupta nato, matris nomen inserendum est, si publice de eius maternitate constet aut ipsa sponte sua, scripto vel coram duobus testibus, id petat; item nomen patris inscribendum est, si eius paternitas probatur sive aliquo publico documento sive ipsius declaratione coram parocho et duobus testibus facta; in ceteris casibus, inscribatur baptizatus, nulla facta de patris aut parentum nomine indicatione.

§ 3. Si de filio adoptivo agitur, inscribantur nomina adoptantium necnon, saltem si ita fiat in actu civili regionis, parentum naturalium ad normam §§ 1 et 2, attentis Episcoporum Conferentiae praescriptis.

Can. 832 – § 1. Si baptismus nec a parocho nec eo praesente administratus fuerit, minister baptismi, quicumque sit, de collato baptismo certiorem facere debet parochum paroeciae in qua baptismus administratus est, ut baptismum adnotet ad normam can. 831, § 1.

§ 2. Si baptismus collatus fuerit in paroecia quae non est baptizati adulti aut parentum infantis baptizati propria, parochus paroeciae in qua baptismus collatus est parochum proprium ratione domicilii vel quasi domicilii baptizati certiorem reddat.

TITULUS II
DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS

Can. 833 – Sacramentum confirmationis, quod characterem imprimit et quo baptizati, iter initiationis christianae prosequentes, Spiritus Sancti Dono ditantur atque perfectius Ecclesiae vinculantur, eosdem roborat arctiusque obligat ut verbo et opere testes sint Christi fidemque diffundant et defendant.

CAPUT I
DE CONFIRMATIONIS CELEBRATIONE

Can. 834 – § 1. Sacramentum confirmationis confertur per unctionem Chrismatis in fronte quae fit manus impositione atque per verba in probatis liturgicis libris praescripta.

§ 2. Chrisma in sacramento confirmationis adhibendum debet esse ab Episcopo consecratum, etiamsi sacramentum a presbytero ministretur.

Can. 835 – Expedit ut confirmationis sacramentum in ecclesia, et quidem intra Missam celebretur; ex causa tamen iusta et rationabili extra Missam et quolibet loco digno celebrari potest.

CAPUT II
DE CONFIRMATIONIS MINISTRO

Can. 836 – Confirmationis minister ordinarius est Episcopus; valide hoc sacramentum confert presbyter quoque hac facultate vi iuris communis aut peculiaris concessionis competentis auctoritatis iustructus.

Can. 837 – Ipso iure facultate confirmationem ministrandi gaudent:

1) intra fines suae ditionis, qui iure Episcopo dioecesano aequiparantur;

2) quoad personam de qua agitur, presbyter qui, vi officii vel mandati Episcopi dioecesani, infantia egressum baptizat aut iam baptizatum in plenam Ecclesiae catholicae communionem admittit;

3) quoad eos qui in periculo mortis versantur, parochus, immo quilibet presbyter.

Can. 838 – § 1. Episcopus diocesanus confirmationem administret per se ipsum aut curet ut per alium Episcopum administretur; quod si necessitas id requirat, facultatem concedere potest uni vel pluribus determinatis presbyteris, qui hoc sacramentum administrent.

§ 2. Gravi de causa, Episcopus itemque presbyter, vi iuris aut peculiaris concessionis competentis auctoritatis facultate confirmandi donatus, potest in singulis casibus presbyteros ut et ipsi sacramentum administrent sibi sociare.

Can. 839 – Quivis presbyter, sive latini ritus debita facultate confirmationis administrandae praeditus, sive orientalis, solis fidelibus sui ritus licite hoc sacramentum ministrat, nisi agatur de iis qui in periculo mortis versantur.

Can. 840 – § 1. Episcopus dioecesanus obligatione tenetur curandi ut sacramentum confirmationis subditis rite et rationabiliter petentibus conferatur.

§ 2. Presbyter qui hac facultate gaudet eadem uti debet erga eos in quorum favorem facultas concessa est.

Can. 841 – § 1. Episcopus in sua dioecesi sacramentum confirmationis legitime administrat etiam fidelibus non subditis, nisi obstet expressa eorundem proprii Ordinarii prohibitio.

§ 2. Ut in aliena dioecesi confirmationem licite ministret, Episcopus indiget, nisi agatur de suis subditis, licentia saltem rationabiliter praesumpta loci Ordinarii.

§ 3. Presbyter facultate confirmationem ministrandi gaudens, in sibi designato territorio hoc sacramentum extraneis quoque licite confert, nisi obstet eorum proprii Ordinarii vetitum; illud

vero in alieno territorio nemini valide confert, salvo praescripto can. 837, n. 3.

Can. 842 – Intra territorium in quo confirmationem conferre valent, ministri in locis quoque exemptis eam ministrare possunt.

Caput III
DE CONFIRMANDIS

Can. 843 – § 1. Confirmationis recipiendae capax est omnis et solus baptizatus, nondum confirmatus.

§ 2. Extra periculum mortis ut quis licite confirmationem recipiat, requiritur, si rationis usu polleat, ut sit apte institutus, rite dispositus et promissiones baptismales renovare valeat.

Can. 844 – Fideles tenentur obligatione hoc sacramentum tempore opportuno recipiendi; curent eorum parentes, animarum pastores, praesertim parochi, ut fideles ad illud recipiendum rite instruantur et tempore opportuno accedant.

Can. 845 – Sacramentum confirmationis conferatur fidelibus circa aetatis annum consuetudine loci aut Episcoporum Conferentiae decreto determinatum, nisi adsit periculum mortis aut, de iudicio ministri, gravis causa aliud suadeat.

Caput IV
DE PATRINIS

Can. 846 – Confirmando, quantum id fieri possit, adsit patrinus, cuius est curare ut confirmatus tamquam verus Christi testes se gerat obligationesque eidem sacramento inhaerentes fideliter adimpleat.

Can. 847 – § 1. Ut quis patrini munere fungatur, oportet ut conditiones adimpleat de quibus in can 828.

§ 2. Expedit ut tamquam patrinus assumatur qui idem munus in baptismo suscepit.

Caput V
DE COLLATAE CONFIRMATIONIS PROBATIONE ET ADNOTATIONE

Can. 848 – Ad collatam confirmationem probandam serventur praescripta can. 830.

Can. 849 – Parochus debet nomina confirmatorum, facta mentione ministri, parentum et patrinorum, loci et diei eius collationis, in confirmatorum libro sedulo referre, itemque de collata confirmatione monere parochum loci eorum baptismi, ut adnotatio fiat in libro baptizatorum, ad normam can. 474, § 2.

Can. 850 – Si parochus loci praesens non fuerit, eundem de collata confirmatione minister per se vel per alium quamprimum certiorem faciat.

TITULUS III
DE SANCTISSIMA EUCHARISTIA

Can. 851 – Augustissimum Sacramentum est sanctissima Eucharistia, in qua ipsemet Christus Dominus continetur, offertur et sumitur, qua quidem continuo vivit et crescit Ecclesia. Sacrificium eucharisticum, memoriale mortis et resurrectionis Domini, in quo Sacrificium Crucis in saecula perpetuatur, totius cultus et vitae christianae est culmen et fons, quo significatur et efficitur unitas populi Dei et Corporis Christi aedificatio perficitur. Cetera enim sacramenta et omnia ecclesiastica apostolatus opera cum sanctissima Eucharistia cohaerent et ad eam ordinantur.

Can. 852 – Christifideles maximo in honore sanctissimam Eucharistiam habeant, actuosam in celebratione augustissimi Sacrificii partem habentes, devotissime et frequenter illud sacramentum recipientes, atque summa cum adoratione illud colentes; animarum pastores fideles eam obligationem sedulo edoceant.

Caput I
DE EUCHARISTICA CELEBRATIONE

Can. 853 – § 1. Eucharistica celebratio actio est ipsius Christi et Ecclesiae, in qua Christus Dominus, ministerio sacerdotis, semetipsum, sub speciebus panis et vini substantialiter praesentem, Deo Patri offert atque fidelibus in sua oblatione sociatis, se praebet ut cibum spiritualem.

§ 2. In eucharistica Synaxi populus Dei in unum convocatus est, Episcopo aut, sub eius auctoritate, presbytero praeside, personam Christi gerente, atque omnes qui intersunt fideles, sive clerici sive laici, suo quisque modo pro ordinum et liturgicorum munerum diversitate participando concurrunt.

§ 3. Celebratio eucharistica ita ordinetur ut omnes participantes exinde plurimos capiant fructus, ad quos obtinendos Christus Dominus sacrificium eucharisticum instituit.

Art. 1
De sanctissimae Eucharistiae ministro

Can. 854 – § 1. Minister qui in persona Christi sacramentum Eucharistiae conficere valet est solus sacerdos valide ordinatus.

§ 2. Licite Eucharistiam celebrat sacerdos lege canonica non impeditus, servatis praescriptis canonum qui sequuntur.

Can. 855 – § 1. Nisi utilitas christifidelium aliud requirat aut suadeat, commendatur ut sacerdotes Eucharistiam concelebrent.

§ 2. Integrum tamen est sacerdotibus, ut singuli Eucharistiam celebrent, non vero eo tempore, quo in eadem ecclesia aut oratorio concelebratio habetur.

Can. 856 – Sacerdos ad celebrandum admittatur etiamsi rectori ecclesiae sit ignotus, dummodo aut litteras commendatitias sui Ordinarii vel sui superioris, saltem intra annum datas, exhibeat, aut prudenter existimari possit eundem a celebratione non esse impeditum.

Can. 857 – Memores in mysterio Sacrificii eucharistici opus redemptionis continuo exerceri, sacerdotes frequenter celebrent; immo enixe commendatur celebratio cotidiana, quae quidem, etiam si praesentia fidelium haberi non possit, actus est Christi et Ecclesiae, in quo munus suum praecipuum sacerdotes adimplent.

Can. 858 – § 1. Exceptis diebus quibus ad normam legum liturgicarum licitum sit pluries eadem die Eucharistiam celebrare aut concelebrare, non licet sacerdoti plus semel in die celebrare, nisi iure id permittatur.

§ 2. Si sacerdotum penuria habetur, concedere potest loci Ordinarius ut sacerdotes, iusta de causa, bis in die, immo, necessitate pastorali id postulante, etiam ter in diebus dominicis et festis de praecepto, celebrent.

Can. 859 – Nisi iusta et rationabili de causa, sacerdos Sacrificium eucharisticum ne celebret sine participatione alicuius saltem fidelis.

Can. 860 – In celebratione eucharistica diaconis et laicis non licet orationes, in specie precem eucharisticam, proferre vel actionibus fungi, quae sacerdoti celebranti sunt propriae.

Can. 861 – Sacerdotibus catholicis vetitum est una cum sacerdotibus vel ministris ecclesiarum communitatumve ecclesialium plenam communionem cum Ecclesia catholica non habentium Eucharistiam concelebrare.

Can. 862 – Sacerdos ne omittat ad eucharistici Sacrificii celebrationem oratione debite se praeparare eoque expleto Deo gratias agere.

Can. 863 – § 1. Minister ordinarius sacrae communionis est episcopus, presbyter et diaconus.

§ 2. Extraordinarius sacrae communionis minister, in casibus in quibus necessitas vel utilitas pastoralis id requirat, est acolythus necnon alius christifidelis ad normam iuris deputatus.

Can. 864 – § 1. Officium et ius sanctissimam Eucharistiam per modum Viatici ad infirmos deferendi habent parochus et vicarii paroeciales, sacerdos cui mandata est cura infirmorum vel senium in valetudinariis necnon quoad omnes in domo versantes, superior communitatis in clericalibus Institutis religiosis, atque cappellanus aliorum Institutorum religiosorum.

§ 2. In casu necessitatis aut de licentia saltem praesumpta parochi, cappellani vel superioris, cui postea notitia dari oportet, hoc facere debet quilibet sacerdos vel alius sacrae communionis minister.

Art. 2

De Sanctissima Eucharistia participanda

Can. 865 – Quilibet baptizatus, qui iure non prohibetur, admitti potest et debet ad sacram communionem.

Can. 866 – § 1. Ut sanctissima Eucharistia ministrari possit pueris, requiritur ut sufficienti cognitione et accurata praeparatione gaudeant, ita ut mysterium Christi pro suo captu percipiant et Corpus Domini cum fide et devotione sumere valeant.

§ 2. Pueris tamen in periculo mortis versantibus sanctissima Eucharistia ministrari potest, si Corpus Christi a communi cibo discernere et communionem reverenter suscipere possint.

§ 3. Parentum imprimis atque eorum qui parentum locum tenet necnon parochi officium est curandi ut pueri usum rationis assecuti debite praeparentur et quamprimum hoc divino cibo reficiantur; parochi etiam est advigilare ne ad sacram Synaxim accedant pueri qui rationis usum non sunt adepti aut quos non sufficienter dispositos iudicaverit.

Can. 867 – Ad sacram communionem ne admittantur qui graviter et publice deliquerunt et in contumacia manifesto perseverant.

Can. 868 – Qui conscius sibi est peccati gravis, sine praemissa sacramentali confessione Missam ne celebret neve Corpori Domini

communicet, nisi adsit gravis ratio et deficiat opportunitas confitendi; quo in casu meminerit se obligatione teneri ad eliciendum actum perfectae contritionis, qui includit propositum confitendi.

Can. 869 – Qui sanctissimam Eucharistiam receperit, potest eam iterum eadem die suscipere solummodo intra Eucharisticam celebrationem cui participat, salvo praescripto can. 873.

Can. 870 – Maxime commendatur ut fideles in ipsa Eucharistica celebratione sacram communionem recipiant; ipsis tamen iusta de causa petentibus extra Missam ministretur, servatis liturgicis ritibus.

Can. 871 – § 1. Sanctissimam Eucharistiam recepturus per spatium unius horae ante sacram communionem abstineat a quocumque cibo et potu, excepta tantummodo aqua atque medicina.

§ 2. Sacerdos, qui eadem die bis aut ter sanctissimam Eucharistiam celebrat, aliquid sumere potest ante alteram vel tertiam celebrationem, etiam si non intercedat spatium unius horae.

§ 3. Aetate provecti et infirmitate quadam laborantes necnon eorum curae addicti, sanctissimam Eucharistiam accipere possunt etiam si intra horam antecedentem aliquid sumpserint.

Can. 872 – Omnis fidelis, postquam ad sanctissimam Eucharistiam initiatus sit, obligatione tenetur semel saltem in anno, praesertim tempore paschali, sacram communionem recipiendi.

Can. 873 – § 1. Christifideles qui versantur in periculo mortis, quavis ex causa procedente, sacra communione in viaticum reficiantur.

§ 2. Etiamsi eadem die sacra communione refecti fuerint, valde tamen suadetur ut qui vitae discrimen adducti sint denuo communicent.

§ 3. Perdurante mortis periculo, commendatur ut sacra communio pluries, distinctis diebus, administretur.

Can. 874 – Sanctum Viaticum infirmis ne nimium differatur; qui animarum curam gerunt sedulo advigilent ut eodem infirmi plene sui compotes reficiantur.

Can. 875 – Christifideles Sacrificium eucharisticum participare et sacram communionem suscipere possunt quolibet ritu catholico, firmo praescripto can. 797.

Art. 3
De ritibus
et caeremoniis eucharisticae celebrationis

Can. 876 – § 1. Sacrosanctum eucharisticum Sacrificium celebrari debet ex pane et vino, cui modica aqua miscenda est.

§ 2. Panis debet esse mere triticeus et recenter confectus, ita ut nullum sit periculum corruptionis.

§ 3. Vinum debet esse naturale de genimine vitis et non corruptum.

Can. 877 – § 1. Sacra communio conferatur sub sola specie panis aut, ad normam legum liturgicarum, sub utraque specie, vel, in casu necessitatis, sub sola specie vini.

Can. 878 – In eucharistica celebratione secundum antiquam Ecclesiae Latinae traditionem sacerdos adhibeat panem azymum ubicumque litet.

Can. 879 – Nefas est, urgente etiam extrema necessitate, alteram materiam sine altera, aut etiam utramque extra eucharisticam celebrationem, consecrare.

Can. 880 – Eucharistica celebratio peragatur lingua latina aut alia lingua dummodo textus liturgici approbati fuerint.

Can. 881 – Sacerdotes et diaconi in Eucharistia celebranda et ministranda sacra ornamenta a rubricis praescripta deferant.

Can. 882 – § 1. Sacerdos infirmus aut aetate provectus, si stare nequeat, Sacrificium eucharisticum celebrare potest sedens, servatis quidem legibus liturgicis, non tamen coram populo, nisi de licentia loci Ordinarii.

§ 2. Sacerdos caecus aliave infirmitate laborans licite eucharisticum Sacrificium celebrat, adhibendo textum cuiuslibet ex probatis Missae, adstante, si casus ferat, alio sacerdote vel diacono aut etiam laico rite instructo, qui eundem adiuvet.

Art. 4
De tempore et loco celebrationis Eucharistiae

Can. 883 – Eucharistiae celebratio et distributio fieri potest qualibet die et hora, iis exceptis quae secundum liturgicas normas excluduntur.

Can. 884 – § 1. Celebratio eucharistica peragatur in loco sacro, nisi necessitas aliud postulet; quo in casu in loco honesto celebratio fieri debet.

§ 2. Sacrificium eucharisticum peragendum est super altare consecratum vel benedictum; extra locum sacrum adhiberi potest mensa conveniens, retentis semper tobalea et corporali.

Can. 885 – Iusta de causa et de licentia expressa Ordinarii loci licet sacerdoti Eucharistiam celebrare in templo alicuius Ecclesiae aut communitatis ecclesialis plenam communionem cum Ecclesia catholica non habentium, remoto scandalo.

Caput II
DE SANCTISSIMA EUCHARISTIA ASSERVANDA ET VENERANDA

Can. 886 – § 1. Sanctissima Eucharistia, dummodo adsit qui eius curam habeat et pro posse sacerdos saltem bis in mense Missam in sacro loco celebret:

1) asservari debet in ecclesia cathedrali aut eidem aequi-

parata, in qualibet ecclesia paroeciali necnon in ecclesia vel oratorio domui Instituti religiosi adnexo;

2) asservari potest in sacello Episcopi et, de licentia Ordinarii loci, in aliis ecclesiis, oratoriis et sacellis.

§ 2. Nemini licet sanctissimam Eucharistiam apud se retinere aut secum in itinere deferre, nisi necessitate pastorali urgente et servatis Episcopi dioecesani praescriptis.

Can. 887 – In domo Instituti religiosi aliave pia domo, sanctissima Eucharistia asservetur tantummodo in ecclesia aut in oratorio principali domui adnexo; potest tamen iusta de causa Ordinarius permittere ut etiam in alio oratorio eiusdem domus asservetur.

Can. 888 – Nisi gravis obstet ratio ecclesia in quibus sanctissima Eucharistia asservatur, per aliquot saltem horas cotidie fidelibus pateat ut coram sanctissimo Sacramento orationi vacare valeant.

Can. 889 – § 1. Sanctissima Eucharistia habitualiter in uno tantum ecclesiae vel oratorii tabernaculo asservetur.

§ 2. Tabernaculum in quo sanctissima Eucharistia asservatur situm sit in aliqua ecclesiae vel oratorii parte insigni, conspicua, decore ornata, ad orationem apta.

§ 3. Tabernaculum in quo habitualiter sanctissima Eucharistia asservatur sit inamovibile, materia solida non transparenti confectum et ita clausum ut quam maxime periculum profanationis vitetur.

§ 4. Gravi de causa, licet sanctissimam Eucharistiam, nocturno praesertim tempore, alio in loco tutiore et decoro asservare.

§ 5. Qui ecclesiae vel oratorii curam habet, prospiciat ut clavis tabernaculi, in quo sanctissima Eucharistia asservatur, diligentissime custodiatur.

Can. 890 – Hostiae consecratae quantitate fidelium necessitatibus in pixide seu vasculo serventur, et frequenter, veteribus rite consumptis, renoventur.

Can. 891 – Coram tabernaculo in quo sanctissima Eucharistia asservatur, peculiaris perenniter luceat lampas, qua indicetur et honoretur Christi praesentia.

Can. 892 – § 1. In ecclesiis aut oratoriis quibus datum est asservare sanctissimam Eucharistiam, fieri possunt expositiones sive cum pyxide sive cum ostensorio, servatis normis in libris liturgicis praescriptis.

§ 2. Commendatur ut in iisdem ecclesiis et oratoriis quotannis fiat sollemnis Sanctissimi Sacramenti expositio per congruum tempus, etsi non continuum, protracta, ut communitas localis eucharisticum mysterium impensius meditetur et adoret; huiusmodi tamen expositio fiat tantum si congruus praevideatur fidelium concursus et servatis normis statutis.

§ 3. Minister expositionis Sanctissimi Sacramenti et benedictionis eucharisticae est sacerdos vel diaconus; in peculiaribus adiunctis, solius expositionis et repositionis, sine tamen benedictione, est acolythus, minister extraordinarius sacrae communionis aliusve ab Ordinario loci deputatus, servatis eiusdem Ordinarii loci praescriptis.

§ 4. Celebratione Missae durante, ne habeatur in eadem ecclesiae vel oratorii aula Sanctissimi Sacramenti expositio.

Can. 893 – § 1. Ubi, de iudicio loci Ordinatii, fieri possit, in publicum erga sanctissimam Eucharistiam venerationis testimonium, habeatur, praesertim in sollemnitate Corporis et Sanguinis Christi, processio per vias publicas procedens.

§ 2. Episcopi diocesani est de processionibus statuere ordinationes, quibus earum participationi et dignitati prospiciatur.

Caput III
DE OBLATA AD MISSAE CELEBRATIONEM STIPE

Can. 894 – § 1. Secundum probatum Ecclesiae morem, sacerdoti cuilibet Missam celebranti aut concelebranti licet stipem oblatam recipere ut iuxta certam intentionem Missam applicet.

§ 2. Enixe commendatur sacerdotibus ut etiam nulla recepta stipe, Missam ad intentionem christifidelium praecipue egentium celebrent.

Can. 895 – Christifideles stipem offerentes ut ad suam intentionem Missa applicetur, ad bonum conferunt Ecclesiae atque eius curam in ministris operibusque sustinendis ea oblatione participant.

Can. 896 – § 1. Sacerdos plures eadem die Missas celebrans, singulas applicare potest ad intentionem pro qua stips oblata est, ea tamen lege ut, praeterquam in die Nativitatis Domini, stipem pro una tantum Missa faciat suam, ceteras vero in fines ab Ordinario praescriptos concredat, admissa quidem aliqua retributione ex titulo extrinseco.

§ 2. Sacerdos alteram Missam eadem die concelebrans, nullo titulo pro ea stipem recipere potest.

Can. 897 – A stipe Missarum quaelibet etiam species negotiationis vel mercaturae omnino arceatur.

Can. 898 – Distinctae applicandae sunt Missae ad intentiones pro quibus singulis stips, licet exigua, oblata et acceptata est.

Can. 899 – Qui obligatione gravatur Missam celebrandi et applicandi ad intentionem eorum qui stipem obtulerint, eadem obligatione tenetur, etiamsi sine ipsius culpa stipes perceptae perierint.

Can. 900 – Si pecuniae summa offertur pro Missarum applicatione, non indicato Missarum celebrandarum numero, hic supputetur attenta stipe statuta in loco in quo oblator commoratur, nisi aliam fuisse eius intentionem legitime praesumi debeat.

Can. 901 – § 1. Episcopi dioecesani est, collatis consiliis cum Episcopis regionis, pro sua dioecesi per decretum definire quaenam pro celebratione et applicatione Missae sit offerenda stips, nec licet sacerdoti summam maiorem expetere.

§ 2. Ubi desit Episcopi dioecesani decretum, servetur consuetudo in dioecesi vigens.

§ 3. Sodales Institutorum religiosorum quorumlibet stare debent decreto Episcopi dioecesani aut consuetudini loci, de quibus in §§ 1 et 2.

Can. 902 – Sacerdoti fas est stipem sponte oblatam definita maiorem pro Missae applicatione accipere, et etiam minorem.

Can. 903 – Nemini licet tot Missarum onera per se celebrandarum accipere, quibus intra annum satisfacere non potest.

Can. 904 – Si certis in ecclesiis aut oratoriis Missae petuntur celebrandae numero plures quam ut ibidem celebrari valeant, eaedem alibi celebrari possunt, nisi contrariam voluntatem oblatores expresse manifestaverint.

Can. 905 – Qui Missas celebrandas habet, quarum celebrationem aliis concredere valet, eas committere potest sacerdotibus sibi acceptis, dummodo constet eos esse omni exceptione maiores.

Can. 906 – Qui Missas celebrandas aliis committere intendat, eas quamprimum aliis transmittat; tempus autem intra quod celebrandae sunt, initium habet a die quo sacerdos easdem celebraturus recepit, nisi aliud constet.

Can. 907 – Qui Missas, quas celebrandas accepit aut quarum celebratio quoquo modo suae fidei commissa est, aliis celebrandas commiserit, obligatione tenetur earum celebrationem curandi usque dum acceptae ab eis obligationis et receptae stipis testimonium receperit.

Can. 908 – Qui Missas quas celebrandas, oblata stipe, accepit, aliis commiserit, integre iisdem stipem pro earum celebratione receptam transmittere debet, nisi certo constet excessum supra taxam diocesanam datum esse intuitu personae.

Can. 909 – Omnes et singuli administratores causarum piarum aut quoquo modo obligati ad Missarum celebrationem cu-

randam, sive clerici sive laici, onera Missarum quibus intra annum non fuerit satisfactum suis Ordinariis tradant, secundum modum ab his definiendum.

Can. 910 – Officium et ius advigilandi ut Missarum onera adimpleantur, in ecclesiis saecularium pertinet ad loci Ordinarium, in ecclesiis Institutorum religiosorum aut societatum vitae apostolicae ad eorum Moderatores.

Can. 911 – § 1. Rector ecclesiae aliusve pii loci, in quibus stipes Missarum recipi solent, peculiarem habeat librum, in quo accurate adnotet Missarum celebrandarum numerum, intentionem, stipem oblatam, necnon celebrationem peractam.

§ 2. Ordinarius obligatione tenetur singulis annis huiusmodi libros per se aut per alios recognoscendi.

Can. 912 – § 1. Loci Ordinarius et Instituti vitae consecratae aut Societatis vitae apostolicae Moderator qui propriis subditis aliisve Missas celebrandas committunt, quas celebrandas acceperunt Missas, notatis etiam stipibus receptis, sine mora in librum per ordinem referant curentque pro viribus ut quamprimum celebrentur.

§ 2. Quilibet sacerdos accurate notare debet quas celebrandas acceperit Missas, quibusque satisfecerit.

TITULUS IV
DE SACRAMENTO PAENITENTIAE

Can. 913 – In sacramento paenitentiae fideles peccata legitimo ministro confitentes, de iisdem contriti simulque propositum sese emendandi habentes, per absolutionem ab eodem ministro impertitam, veniam peccatorum quae post baptismum commiserint a Deo obtinent simulque reconciliantur cum Ecclesia, quam peccando vulneraverunt.

Caput I
DE CELEBRATIONE SACRAMENTI

Can. 914 – Individualis et integra confessio atque absolutio unicum constituunt modum ordinarium, quo fidelis peccati gravis sibi conscius cum Deo et Ecclesia reconciliatur, nisi impossibilitas physica vel moralis ab huiusmodi confessione excuset.

Can. 915 – § 1. Absolutio pluribus insimul paenitentibus sine praevia individuali confessione, generali modo impertiri potest, immo vel debet:

1) si immineat periculum mortis et tempus non suppetat sacerdoti vel sacerdotibus ad audiendas singulorum paenitentium confessiones;

2) si adsit gravis necessitas, videlicet quando, attento paenitentium numero, confessariorum copia praesto non est ad rite audiendas singulorum confessiones intra congruum tempus, ita ut paenitentes, sine propria culpa, gratia sacramentali aut sacra communione diu carere cogantur. Necessitas vero non censetur sufficiens cum confessarii praesto esse non possunt, ratione solius magni concursus paenitentium, qualis haberi potest in magna aliqua festivitate aut peregrinatione.

§ 2. Iudicium ferre an dentur conditiones ad normam § 1, n. 2 requisitae, pertinet ad Episcopum diocesanum, qui quidem generali quoque ordinatione, collatis aliis cum membris Episcoporum Conferentiae consiliis, casus talis necessitatis determinare potest.

Can. 916 – § 1. Ut christifidelis sacramentali absolutione una simul pluribus data valide fruatur, requiritur non tantum ut sit apte dispositus, sed ut insimul sibi proponat singillatim debito tempore confiteri peccata gravia quae in praesens ita confiteri nequit.

§ 2. Christifideles de requisitis ad normam § 1 edoceantur et absolutioni generali, etiam in casu periculi mortis, si tempus suppetat, praemittatur exhortatio ut actum contritionis quisque elicere curet.

Can. 917 – Firma manente obligatione de qua in can. 942, is cui generali absolutione gravia peccata remittuntur, ad confessionem individualem quamprimum, occasione data, accedat, nec antea aliam recipiat absolutionem generalem, nisi iusta causa interveniat.

Can. 918 – § 1. Ad sacramentales confessiones excipiendas locus proprius est ecclesia aut oratorium.

§ 2. Ad sedem confessionalem quod attinet, normae ab Episcoporum Conferentia statuantur, cauto tamen ut habeatur in loco patenti sedes confessionalis crate fixa inter paenitentem et confessarium instructa.

§ 3. Mulierum confessiones extra sedem confessionalem crate instructam ne excipiantur nisi ex causa infirmitatis aliusve necessitatis.

Caput II
DE SACRAMENTI PAENITENTIAE MINISTRO

Can. 919 – Minister sacramenti paenitentiae est solus sacerdos.

Can. 920 – § 1. Ad validam peccatorum absolutionem requiritur ut minister, praeterquam potestate per ordinationem sacram recepta, facultate gaudeat eandem in fideles quibus absolutionem impertitur exercendi.

§ 2. Hac facultate donari potest sacerdos, sive ipso iure sive speciali commissione ab auctoritate competenti facta ad normam can. 923.

Can. 921 – § 1. Praeter Romanum Pontificem, facultate christifidelium ubique terrarum confessiones excipiendi ipso iure gaudent Cardinales; itemque Episcopi, qui eadem et licite ubique utuntur, nisi loci Ordinarius in casu particulari renuerit.

§ 2. Facultate confessiones christifidelium ubique excipiendi vi iuris potiuntur quoque presbyteri qui eadem facultate in proprio territorio gaudent sive vi officii sibi collati sive vi commissionis specialis Ordinarii loci incardinationis aut Ordinarii loci in quo

domicilium, eoque deficiente quasi-domicilium habent, firmis praescriptis can. 928, §§ 2 et 3, nisi alicuius loci Ordinarius in casu particulari renuerit.

§ 3. Ipso iure eadem facultate ubique potiuntur erga sodales aliosque in domo Instituti aut Societatis diu noctuque degentes, qui vi officii aut commissionis specialis superioris competentis ad normam can. 922, § 2 et 923, § 2 facultate confessiones excipiendi sunt instructi; qui quidem eadem et licite utuntur, nisi aliquis superior maior quoad proprios subditos in casu particulari renuerit.

Can. 922 – § 1. Vi officii pro sua quisque ditione facultate ad confessiones excipiendas gaudent loci Ordinarius, Canonicus paenitentiarius, itemque parochus aliique qui loco parochi sunt.

§ 2. Vi officii facultate gaudent confessiones excipiendi suorum subditorum aliorumque de quibus in can. 921, § 3 superiores Instituti religiosi aut Societatis vitae apostolicae clericalis iuris pontifici ad normam Constitutionum potestate regiminis exsecutiva fruentes.

Can. 923 – § 1. Solus loci Ordinarius competens est qui facultatem ad confessiones quorumlibet fidelium excipiendas commissione speciali conferat presbyteris quibuslibet; presbyteri autem sodales Institutorum religiosorum eadem ne utantur sine licentia saltem praesumpta sui Moderatoris.

§ 2. Superior Instituti religiosi aut Societatis vitae apostolicae clericalis iuris pontificii, ad normam Constitutionum potestate regiminis exsecutiva in suos subditos gaudens, competens est qui facultatem ad excipiendas confessiones suorum subditorum aliorumque de quibus in can. 921, § 3 speciali commissione conferat presbyteris quibuslibet.

Can. 924 – Facultas ad confessiones excipiendas ne concedatur nisi presbyteris qui idonei per examen reperti fuerint aut de quorum idoneitate aliunde constet.

Can. 925 – Facultatem ad excipiendas habitualiter confessiones loci Ordinarius presbytero, etsi domicilium vel quasi-domici-

lium in sua ditione habenti, ne concedat, nisi prius, quantum fieri possit, audito eiusdem presbyteri Ordinario.

Can. 926 – Facultas ad confessiones excipiendas a competenti auctoritate de qua in can. 923, concedi potest ad tempus sive indeterminatum sive determinatum.

Can. 927 – Facultas ad confessiones habitualiter excipiendas quantum fieri possit, scripto concedatur.

Can. 928 – § 1. Loci Ordinarius, itemque superior competens, facultatem ad confessiones excipiendas habitualiter concessam ne revocent nisi gravem ob causam.

§ 2. Revocata facultate ad confessiones excipiendas a loci Ordinario qui eam concessit, de quo in can. 921, § 2, presbyter eanden facultatem ubique amittit; revocata eadem facultate ab alio loci Ordinario, eandem amittit in territorio revocantis tantum.

§ 3. Quilibet loci Ordinarius qui alicui presbytero revocaverit facultatem ad confessiones excipiendas, certiorem reddat Ordinarium ratione incardinationis presbyteri proprium aut, si agatur de sodali Instituti religiosi, eiusdem competentem superiorem.

§ 4. Revocata facultate ad confessiones excipiendas a proprio suo superiore maiori, facultatem ad excipiendas confessiones ubique erga sodales Instituti amittit presbyter; revocata autem eadem facultate ab alio superiore competenti, eandem amittit erga solos in eiusdem ditione subditos.

Can. 929 – Quilibet sacerdos, licet ad confessiones excipiendas facultate careat, quoslibet paenitentes in periculo mortis versantes valide et licite absolvit a quibusvis censuris et peccatis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus.

Can. 930 – In errore communi de facto aut de iure, itemque in dubio positivo et probabili, sive iuris sive facti, supplet Ecclesia facultatem ad confessiones excipiendas requisitam.

Can. 931 – Absolutio complicis in peccato contra sextum Decalogi praeceptum invalida est, praeterquam in periculo mortis.

Can. 932 – Qui confitetur se falso confessarium innocentem apud auctoritatem ecclesiasticam denuntiasse de crimine sollicitationis ad peccatum contra sextum Decalogi praeceptum, ne absolvatur nisi prius falsam denuntiationem formaliter retractaverit et paratus sit ad damna, si quae habeantur, reparare.

Can. 933 – § 1. Meminerit sacerdos in audiendis confessionibus se iudicis pariter et medici personam sustinere ac divinae iustitiae simul et misericordiae ministrum a Deo constitutum esse ut honori divino et animarum saluti consulat.

§ 2. Confessarius, utpote minister Ecclesiae, in administrando sacramento, fideliter adhaereat doctrinae Magisterii et normis a competenti auctoritate latis.

Can. 934 – Sacerdos in quaestionibus ponendis cum prudentia et discretione procedat, attenta quidem condicione et aetate paenitentis, abstineatque a nomine complicis inquirendo.

Can. 935 – Si confessarius non dubitet de paenitentis dispositione et hic absolutionem petat, absolutio ne denegetur nec differatur.

Can. 936 – Pro qualitate et numero peccatorum, habita tamen ratione paenitentis condicionis, salutares et convenientes satisfactiones confessarius iniungat; quas paenitens per se ipse implendi obligatione tenetur.

Can. 937 – § 1. Sacramentale sigillum inviolabile est; quare obligatione tenetur confessarius ne verbo aliove quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus paenitentem.

§ 2. Obligatione secretum servandi tenentur quoque interpres, si detur, necnon omnes alii ad quos ex confessione notitia peccatorum quoque modo pervenerit.

Can. 938 – § 1. Omnino confessario prohibetur scientiae ex confessione acquisitae usus cum paenitentis gravamine etiam quovis revelationis periculo excluso.

§ 2. Qui in auctoritate est constitutus notitia quam de peccatis in confessione quovis tempore excepta habuerit, ad exteriorem gubernationem nullo modo uti potest.

Can. 939 – Magister novitiorum eiusque socius, rector Seminarii aliusve Instituti educationis sacramentales confessiones suorum alumnorum in eadem domo commorantium ne audiant, nisi alumni in casibus particularibus sponte id petant.

Can. 940 – § 1. Omnis cui animarum cura vi muneris est demandata, obligatione tenetur providendi ut excipiantur confessiones fidelium sibi commissorum, qui rationabiliter confiteri petant, utque iisdem opportunitas praebeatur ad confessionem individualem, diebus ac horis in eorum commodum, statutis, accedendi.

§ 2. Urgente necessitate, quilibet confessarius obligatione tenetur confessiones christifidelium excipiendi, et in periculo mortis quilibet sacerdos.

Caput III
DE IPSO PAENITENTE

Can. 941 – Christifideles, ut sacramenti paenitentiae remedium percipiant salutiferum, ita dispositi sint oportet ut, peccata quae commiserint repudiantes et propositum sese emendandi habentes, ad Deum convertantur.

Can. 942 – § 1. Christifidelis obligatione tenetur in specie et numero confitenti omnia peccata gravia post baptismum perpetrata et nondum per claves Ecclesiae directe remissa nec in confessione individuali accusata, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habeat.

§ 2. Commendatur christifidelibus ut etiam peccata venialia confiteantur.

Can. 943 – Omnis fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, obligatione tenetur peccata sua gravia saltem semel in anno fideliter confitendi.

Can. 944 – Non prohibetur quis quominus per interpretem confiteatur, vitatis quidem abusibus et scandalis firmo praescripto can. 937, § 2.

Can. 945 – Cuivis christifideli integrum est confessario legitime approbato etiam alius ritus cui maluerit peccata confiteri.

Caput IV
DE INDULGENTIIS

Can. 946 – Indulgentia est remissio coram Deo poenae temporalis pro peccatis, ad culpam quod attinet, iam deletis, quam christifidelis, apte dispositus et certis ac definitis condicionibus, consequitur ope Ecclesiae quae, ut ministra redemptionis, thesaurum satisfactionum Christi et Sanctorum auctoritative dispensat et applicat.

Can. 947 – Indulgentia est partialis aut plenaria prout a poena temporali pro peccatis debita liberat ex parte aut ex toto.

Can. 948 – Quivis fidelis potest indulgentias sive partiales sive plenarias, aut sibi ipsi lucrari, aut defunctis applicare ad modum suffragii.

Can. 949 – § 1. Praeter supremam Ecclesiae auctoritatem ii tantum possunt indulgentias elargiri, quibus haec potestas iure agnoscitur aut a Romano Pontifice conceditur.

§ 2. Nulla auctoritas infra Romanum Pontificem potest facultatem concedendi indulgentias aliis committere, nisi id ei a Sede Apostolica expresse fuerit indultum.

Can. 950 – § 1. Ut quis capax sit lucrandi indulgentias debet esse baptizatus, non excommunicatus, in statu gratiae saltem in fine operum praescriptorum.

§ 2. Ut vero subiectum capax eas lucretur, habere debet intentionem saltem eas acquirendi et opera iniuncta implere statuto tempore ac debito modo secundum concessionis tenorem.

Can. 951 – Ad indulgentiarum concessionem et usum quod attinet, servanda sunt insuper cetera praescripta *Enchiridion Indulgentiarum.*

TITULUS V
DE SACRAMENTO UNCTIONIS INFIRMORUM

Can. 952 – Unctio infirmorum qua Ecclesia fideles periculose aegrotantes Domino patienti et glorificato, ut eos allevet et salvet commendat, confertur eos liniendo oleo atque verba proferendo in probatis liturgicis libris praescripta.

CAPUT I
DE SACRAMENTI CELEBRATIONE

Can. 953 – Praeter Episcopum, oleum in unctione infirmorum adhibendum benedicere possunt:

1) qui iure Episcopo diocesano aequiparantur;

2) in casu necessitatis, quilibet presbyter in ipsa tamen celebratione sacramenti.

Can. 954 – § 1. Unctiones verbis, ordine et modo praescriptis in liturgicis libris, accurate peragantur; in casu tamen necessitatis sufficit unctio unica in fronte, vel etiam in alia corporis parte, integra formula prolata.

§ 2. Unctiones peragat minister propria manu, nisi gravis ratio usum instrumenti suadeat.

Can. 955 – Curent animarum pastores et infirmorum propinqui ut tempore opportuno infirmi hoc sacramento subleventur.

CAPUT II
DE MINISTRO UNCTIONIS INFIRMORUM

Can. 956 – § 1. Unctionem infirmorum valide administrat omnis et solus sacerdos.

§ 2. Officium et ius unctionis infirmorum ministrandi habent omnes sacerdotes cui commissa est cura animarum erga fideles suo

pastorali officio commissos; ex rationabili causa quilibet alius sacerdos hoc sacramentum ministrare potest de consensu saltem praesumpto sacerdotis de quo supra.

§ 3. Cuilibet sacerdoti licet oleum benedictum secumferre ut, in casu necessitatis, sacramentum unctionis infirmorum ministrare valeat.

Caput III
DE IIS QUIBUS UNCTIO INFIRMORUM CONFERENDA SIT

Can. 957 – § 1. Unctio infirmorum ministrari potest fideli qui, adepto rationis usu, infirmitatem vel senium in periculo incipit versari.

§ 2. Hoc sacramentum iterari potest, si infirmus, postquam convaluerit, denuo in gravem infirmitatem inciderit aut si, eadem infirmitate perdurante, discrimen gravius fiat.

Can. 958 – In dubio an infirmus rationis usum attigerit, an periculose aegrotet aut an mortuus sit, hoc sacramentum ministretur.

Can. 959 – Infirmis qui, cum suae mentis compotes essent, hoc sacramentum implicite saltem petierint, conferatur.

Can. 960 – Unctio infirmorum ne conferatur illis qui in manifesto gravi peccato obstinato perseverant.

TITULUS VI
DE ORDINE

Can. 961 – Sacramento ordinis ex divina institutione inter christifideles quidam, charactere indelebili quo signantur, constituuntur sacri ministri, qui nempe eodem consecrantur et deputantur ut, pro suo quisque gradu, in persona Christi Capitis munera adimplentes Evangelium annuntiandi, christifideles regendi et divinum cultum celebrandi, Dei populum pascant.

Can. 962 – § 1. Ordines sunt episcopatus, presbyteratus et diaconatus.

§ 2. Conferuntur manuum impositione et precatione consecratoria quam pro singulis gradibus libri liturgici praescribunt.

CAPUT I
DE ORDINATIONIS CELEBRATIONE ET MINISTRO

Can. 963 – Ordinationes intra Missarum sollemnia celebrentur, die dominico vel festo de praecepto, sed ob rationes pastorales aliis etiam diebus, ferialibus non exceptis, fieri possunt.

Can. 964 – § 1. Ordinationes generaliter in cathedrali ecclesia celebrentur; ob rationes tamen pastorales in alia dioecesis ecclesia aut oratorio celebrari possunt.

§ 2. Ad ordinationem invitandi sunt clerici aliique christifideles, ut quam maxima frequentia celebrationi intersint.

Can. 965 – Sacrae ordinationis minister est Episcopus consecratus.

Can. 966 – Nulli Episcopo licet quemquam consecrare in Episcopum, nisi prius constet de pontificio mandato.

Can. 967 – Nisi a Sede Apostolica dispensatum fuerit, Episcopus consecrator principalis in consecratione episcopali duos saltem Episcopos consecrantes sibi adiungat; valde convenit autem ut omnes Episcopi praesentes una cum iisdem electum consecrent.

Can. 968 – § 1. Unusquisque ad presbyteratum aut diaconatum a proprio Episcopo ordinetur aut cum legitimis litteris dimissoriis.

§ 2. Episcopus proprius, iusta de causa non impeditus, per se ipse suos subditos ordinet; sed subditum orientalis ritus, sine apostolico indulto, licite ordinare non potest.

§ 3. Qui potest litteras dimissorias ad ordines recipiendos dare, potest quoque eosdem ordines per se ipse conferre, si charactere episcopali polleat.

Can. 969 – Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem diaconalem eorum qui clero saeculari adscribi intendunt, est Episcopus dioecesis, in qua promovendus habet domicilium, aut dioecesis cui promovendus sese devovere intendit; quod attinet ad ordinationem presbyteralem clericorum saecularium, est Episcopus dioecesis, in qua promovendus per diaconatum est incardinatus.

Can. 970 – Episcopus extra propriam ditionem nonnisi cum licentia loci Ordinarii ordines conferre potest.

Can. 971 – § 1. Litteras dimissorias pro saecularibus dare possunt:

1) Episcopus proprius de quo in can. 969;

2) Administrator Apostolicus atque, de consensu Collegii consultorum, Administrator dioecesanus;

§ 2. Administrator diocesanus, Pro-vicarius et Pro-praefectus Apostolicus litteras dimissorias ne concedant iis quibus ab Episcopo dioecesano aut a Vicario vel Prefecto Apostolico accessus ad ordines denegatus fuerit.

Can. 972 – § 1. Superiori maiori Instituti religiosi clericalis vitae consecratae iuris pontificii aut Societatis clericalis iuris pontificii facultate sibi clericos adscribendi gaudentis, competit ut suis subditis iuxta constitutiones permanenter Instituto aut Societati adscriptis concedat litteras dimissorias ad diaconatum et ad presbyteratum.

§ 2. Ordinatio ceterorum omnium alumnorum cuiusvis Instituti aut Societatis regitur iure saecularium, revocato quolibet indulto Superioribus concesso.

Can. 973 – Litterae dimissoriae ne concedantur, nisi habitis antea omnibus testimoniis, quae iure exiguntur ad normam can. 1004.

Can. 974 – Litterae dimissoriae mitti possunt ad quemlibet Episcopum communionem cum Sede Apostolica habentem, excepto tantum, citra apostolicum indultum, Episcopo diversi ritus a ritu promovendi.

Can. 975 – Episcopus ordinans, acceptis legitimis litteris dimissoriis, ad ordinationem ne procedat nisi de germana litterarum fide dubitare minime possit.

Can. 976 – Litterae dimissoriae possunt ab ipso concedenti aut ab eius successore limitibus circumscribi aut revocari, sed semel concessae non extinguuntur resoluto iure concedentis.

Caput II
DE ORDINANDIS

Can. 977 – Sacram ordinationem valide recipit solus vir baptizatus.

Can. 978 – § 1. Ut quis licite ad presbyteratum vel diaconatum ordinetur requiritur ut, probatione ad normam iuris peracta, debitis qualitatibus, iudicio proprii Episcopi aut superioris maioris competentis, praeditus sit, nulla detineatur irregularitate nulloque impedimento, atque praerequisita, ad normam cann. 986-992 adimpleverit; praeterea documenta habeantur de quibus in can. 1003, § 1 atque scrutinium peractum sit de quo in can. 1004, § 2.

§ 2. Insuper requiritur ut, iudicio eiusdem legitimi Superioris, pro Ecclesiae ministerio utilis habeatur.

§ 3. Episcopo ordinanti proprium subditum, qui servitio alius dioecesis destinetur, constare debet ordinandum alteri diocesi, addictum iri.

Art. 1
De requisitis in ordinandis

Can. 979 – Ut quis ordinetur debita libertate gaudeat oportet; nefas est quemquam, quovis modo, ob quamlibet causam, ad ordines recipiendos cogere, vel canonice idoneum ab iisdem recipiendis avertere.

Can. 980 – Nonnisi ex causa canonica, licet occulta, proprius Episcopus vel superior maior competens diaconis ad presbyteratum destinatis, sibi subditis, ascensum ad presbyteratum interdicere potest, salvo recursu ad normam iuris.

Can. 981 – Aspirantes ad diaconatum et presbyteratum accurata praeparatione efformentur ad normam iuris.

Can. 982 – Curet Episcopus dioecesanus aut superior competens ut candidati antequam ad ordinem aliquem promoveantur, rite edoceantur de iis quae ad ordinem eiusque obligationes pertinent.

Can. 983 – Ad ordines promoveantur ii soli qui, prudenti iudicio Episcopi proprii aut superioris maioris competentis, omnibus perpensis adiunctis, recta moventur intentione, debita pollent scientia, bona gaudent existimatione, recta fide, integris moribus probatisque virtutibus atque aliis qualitatibus physicis et psychicis ordini recipiendo congruentibus.

Can. 984 – § 1. Presbyteratus ne conferatur nisi iis qui aetatis annum vigesimum quintum expleverint et sufficienti gaudeant maturitate, servato insuper intervallo sex saltem mensium inter diaconatum et presbyteratum; qui ad presbyteratum destinantur, ad diaconatus ordinem tantummodo admittantur, post expletum aetatis annum vigesimum tertium.

§ 2. Candidatus ad diaconatum permanentem qui non sit uxoratus ad eundem diaconatum ne admittatur, nisi post expletum vigesimum quintum saltem aetatis annum; qui matrimonio coniunctus est, nonnisi post expletum trigesimum quintum saltem aetatis annum, atque de uxoris consensu.

§ 3. Integrum est Episcoporum Conferentiis normam statuere, qua provectior ad presbyteratum et ad diaconatum permanentem requiratur aetas.

§ 4. Dispensatio ultra annum super aetate requisita ad normam §§ 1 et 2, Apostolicae Sedi reservatur.

Can. 985 – § 1. Candidatus ad presbyteratum promoveri tantum potest ad diaconatum, post expletum quintum curriculi studiorum philosophico-theologicorum annum.

§ 2. Post expletum studiorum curriculum diaconi per tempus congruum, ab Episcopo vel a superiore maiori competenti definien-

dum, in cura pastorali partem habeant, diaconalem exercentes ordinem, antequam ad presbyteratum promoveantur.

§ 3. Aspirans ad diaconatum permanentem ad hunc ordinem ne promoveatur nisi post expletum formationis tempus.

Art. 2

DE PRAEREQUISITIS AD ORDINATIONEM

Can. 986 – Licite ad ordines promovetur tantum qui receperit sacrae confirmationis sacramentum.

Can. 987 – § 1. Ad diaconatum vel presbyteratum adspirans ne ordinetur nisi qui prius ritu liturgico admissionis ab auctoritate de qua in cann. 969 et 972 adscriptionem inter candidatos obtinuerit post praeviam suam petitionem propria manu exaratam et subscriptam atque ab eadem auctoritate in scriptis acceptatam.

§ 2. Ad eandem admissionem obtinendam non tenetur qui per vota in clericali Instituto religioso cooptatus est.

Can. 988 – § 1. Antequam quis ad diaconatum, sive permanentem sive transeuntem, promoveatur, requiritur ut ministeria lectoris et acolythi receperit et per congruum tempus exercuerit.

§ 2. Inter acolythatus et diaconatus collationem intervallum intercedat sex saltem mensium.

Can. 989 – Candidatus, ut ad ordinem diaconatus aut presbyteratus promoveri possit, Episcopo proprio, aut superiori maiori competenti, declarationem tradat propria manu exaratam et subscriptam, qua testificetur se sponte ac libere sacrum ordinem suscepturum atque se ministerio ecclesiastico perpetuo mancipaturum esse, insimul petens ut ad ordinem recipiendum admittatur.

Can. 990 – Candidatus ad diaconatum permanentem qui non sit uxoratus, itemque candidatus ad presbyteratum, ad ordinem diaconatus ne admittatur, nisi ritu praescripto publice coram Deo et Ecclesia obligationem caelibatus assumpserit.

Can. 991 – Diaconus qui ad presbyteratum promoveri renuat ab ordinis recepti exercitio prohiberi non potest, nisi impedimento detineatur canonico aliave gravis, de iudicio Episcopi dioecesani aut superioris maioris competentis, obsit causa.

Can. 992 – Omnes qui ad aliquem ordinem promovendi sunt, exercitiis spiritualibus, per quinque saltem dies, vacent, loco et modo ab Ordinario determinatis; Episcopus, antequam ad ordinationem procedat, certior factus esse debet candidatos rite iisdem exercitiis vacasse.

Art. 3
De irregularitatibus aliisque impedimentis

Can. 993 – A recipiendis ordinibus arcentur qui quovis impedimento sive perpetuo, quod venit nomine irregularitatis, sive simplici afficiuntur; nullum autem impedimentum contrahitur, nisi quod exprimitur in canonibus qui sequuntur.

Can. 994 – § 1. Ad recipiendos ordines sunt irregulares:

1) qui aliqua forma laborat amentiae aliusve psychici defectus, quo, consultis peritis, inhabilis iudicatur ad ministerium rite implendum;

2) qui delictum apostasiae, haeresis aut schismatis commiserit;

3) qui matrimonium etiam civile tantum attentaverit, vel ipsemet vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut voto publico perpetuo castitatis a matrimonio ineundo impeditus, vel cum muliere matrimonio valido coniuncta aut eodem voto adstricta;

4) qui voluntarium homicidium perpetraverit aut fetus humani abortum procuraverit effectu secuto omnesque positive cooperantes;

5) qui seipsum vel alium graviter et dolose mutilaverit vel sibi vitam adimere tentaverit;

6) qui actum ordinis posuerit constitutis in ordine episcopatus vel presbyteratus reservatum, vel eodem carens, vel ab eius exercitio poena aliqua canonica declarata vel irrogata prohibitus.

§ 2. Delicta de quibus in § 1, n. 2-6, irregularitatem non pariunt, nisi fuerint peccata gravia, post baptismum perpetrata, itemque externa sive publica sive occulta.

Can. 995 – Sunt a recipiendis ordinibus simpliciter impediti:

1) vir uxorem habens, nisi ad diaconatum permanentem legitime destinetur;

2) qui officium vel administrationem gerit clericis ad normam can. 260 et 261 vetitam cuius rationem reddere debet, donec, deposito officio et administratione atque rationibus redditis, liber factus sit;

3) neophytus, nisi, iudicio Ordinarii, sufficienter probatus fuerit.

Can. 996 – Christifideles obligatione tenentur impedimenta ad sacros ordines, si qua norint, Ordinario vel parocho ante ordinationem revelandi.

Can. 997 – § 1. Ad exercendos ordines receptos sunt irregulares:

1) qui irregularitate ad ordines recipiendos dum afficiebatur, illegitime ordines receperit;

2) qui delictum commiserit de quo in can. 994, n. 2, si delictum est publicum;

3) qui delictum commiserit de quibus in can. 994, nn. 3, 4, 5, 6.

§ 2. Ab ordinibus exercendis impediuntur:

1) qui impedimento ad ordines recipiendos detentus, illegitime ordines receperit;

2) qui amentia aliove defectu psychico de quo in can. 994, n. 1, afficitur, usquedum Ordinarius, consulto perito, eiusdem ordinis exercitium permiserit.

Can. 998 – Ignorantia irregularitatum atque impedimentorum ab eisdem non eximit.

Can. 999 – Irregularitates et impedimenta multiplicantur ex diversis eorundem causis, non autem ex repetita eadem causa,

nisi agatur de irregularitate ex homicidio voluntario aut ex procurato fetus humani abortu, effectu secuto.

Can. 1000 – § 1. Uni Apostolicae Sedi reservatur dispensatio ab omnibus irregularitatibus, si factum quo innituntur ad forum iudiciale deductum fuerit.

§ 2. Eidem etiam reservatur dispensatio ab irregularitatibus et impedimentis ad ordines recipiendos quae sequuntur:

1) ab irregularitate ex delicto publico de quibus in can. 994, nn. 2 et 3;

2) ab irregularitate ex delicto sive publico sive occulto de quo in can. 994, n. 4;

3) ab impedimento de quo in can. 995, n. 1.

§ 3. Apostolicae Sedi etiam reservatur dispensatio ab irregularitatibus ad exercitium ordinis suscepti de quibus in can. 994, n. 3, in casibus publicis tantum, atque in eodem canone, n. 4, etiam in casibus occultis.

Can. 1001 – In casibus occultis urgentioribus, si adiri nequeat Episcopus, aut quando de irregularitatibus agatur de quibus in can. 994, n. 3, et 4, S. Paenitentiaria, et si periculum immineat gravis damni aut infamiae, potest qui irregularitate ab ordine exercendo impeditur eundem exercere, firmo tamen manente onere quamprimum recurrendi ad Ordinarium aut S. Paenitentiariam, reticito nomine et per confessarium.

Can. 1002 – § 1. In precibus ad obtinendam irregularitatum ac impedimentorum dispensationem, omnes irregularitates ac impedimenta indicanda sunt; attamen, dispensatio generalis valet etiam pro reticitis bona fide, exceptis irregularitatibus de quibus in can. 994, n. 4, aliisve ad forum iudiciale deducta, non autem pro reticitis mala fide.

§ 2. Si agatur de irregularitate ex voluntario homicidio aut ex procurato fetus humani abortu, etiam numerus delictorum ad validitatem dispensationis exprimendus est.

§ 3. Dispensatio generalis ab irregularitatibus et impedimentis ad ordines recipiendos valet pro omnibus ordinibus.

Art. IV
De documentis requisitis et de scrutinio

Can. 1003 – Documenta quae requiruntur sunt sequentia:

1) testimonium de studiis rite peractis ad norman can. 985, §§ 1 et 2.

2) si agatur de ordinandis ad presbyteratum, testimonium recepti diaconatus;

3) si agatur de promovendis ad diaconatum, testimonium recepti baptismi et confirmationis, atque receptorum ministeriorum de quibus in can. 988; item testimonium factae declarationis de qua in can. 989, necnon, si ordinandus sit uxoratus qui promovendus est ad diaconatum permanentem, testimonia celebrati matrimonii et consensus uxoris.

Can. 1004 – Ad scrutinium de qualitatibus in ordinando requisitis quod attinet, serventur praescripta quae sequuntur:

1) habeatur testimonium rectoris Seminarii vel domus formationis de qualitatibus ad ordinem recipiendum requisitis, scilicet de eius recta doctrina, genuina pietate, bonis moribus, aptitudine ad ministerium exercendum; itemque, rite peracta inquisitione, de candidati statu valetudinis physicae et psychicae;

2) Episcopus dioecesanus aut superior maior, ut scrutinium rite peragatur, potest alia quae sibi, pro temporis et loci adiunctis, utilia videantur adhibere media, uti sunt litterae testimoniales, publicationes aliaeve informationes.

Can. 1005 – § 1. Ut Episcopus ordinationem iure proprio conferens ad eam procedere possit, ipsi constare debet documenta de quibus in can. 1003 praesto esse atque scrutinio ad normam iuris peracto, idoneitatem candidati positivis argumentis esse probatam.

§ 2. Ut Episcopus ad ordinationem procedat alieni subditi sufficit ut litterae dimissoriae referant eadem documenta praesto esse, scrutinium ad normam iuris esse peractum atque de idoneitate candidati constare; quodsi promovendus sit sodalis Instituti religiosi aut Societatis clericalis, eaedem litterae insuper testari de-

bent eundem cooptatum fuisse et esse subditum superioris qui dat litteras.

§ 3. Si illis non obstantibus, ob certas rationes Episcopus dubitat num candidatus sit idoneus qui ad ordines promoveatur, eundem ne promoveat.

CAPUT III
DE ADNOTATIONE AC TESTIMONIO PERACTAE ORDINATIONIS

Can. 1006 – § 1. Expleta ordinatione, nomina singulorum ordinatorum ac ministri ordinantis, locus et dies ordinationis notentur in peculiari libro in Curia loci ordinationis diligenter custodiendo, et omnia singularum ordinationum documenta accurate serventur.

§ 2. Singulis ordinatis det Episcopus ordinans authenticum ordinationis receptae testimonium; qui, si ab Episcopo extraneo cum litteris dimissoriis promoti fuerint, illud proprio Ordinario exhibeant pro ordinationis adnotatione in speciali libro in archivo servando.

Can. 1007 – Loci Ordinarius, si agatur de saecularibus, aut superior maior competens, si agatur de suis subditis, notitiam uniuscuiusque celebratae ordinationis transmittat ad parochum loci baptismi, qui id adnotet in suo baptizatorum libro ad normam can. 474 § 2.

TITULUS VII
DE MATRIMONIO

Can. 1008 – § 1. Matrimoniale foedus, quo vir et mulier intimam inter se constituunt totius vitae communionem, indole sua naturali ad bonum coniugum atque ad prolis procreationem et educationem ordinatam, a Christo Domino ad sacramenti dignitatem inter baptizatos evectum est.

§ 2. Quare inter baptizatos nequit matrimonialis contractus validus consistere, quin sit eo ipso sacramentum.

Can. 1009 – Essentiales matrimonii proprietates sunt unitas ac indissolubilitas, quae in matrimonio christiano ratione sacramenti peculiarem obtinent firmitatem.

Can. 1010 – § 1. Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri valet.

§ 2. Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo vir et mulier foedere irrevocabili sese mutuo tradunt et accipiunt ad constituendum matrimonium.

Can. 1011 – Omnes possunt matrimonium contrahere qui iure non prohibentur.

Can. 1012 – Matrimonium baptizatorum, etsi una tantum pars sit baptizata, regitur iure non solum divino, sed etiam canonico, salva competentia civilis potestatis circa mere civiles eiusdem matrimonii effectus.

Can. 1013 – Matrimonium gaudet favore iuris, quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur.

Can. 1014 – § 1. Matrimonium inter baptizatos validum dicitur ratum si non est consummatum; ratum et consummatum si coniuges inter se humano modo posuerunt coniugalem actum per se aptum ad prolis generationem, ad quem natura sua ordinatur matrimonium, et quo coniuges fiunt una caro.

§ 2. Celebrato matrimonio, si coniuges simul cohabitaverint, praesumitur consummatio, donec contrarium probetur.

§ 3. Matrimonium invalidum dicitur putativum, si in bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit, donec utraque pars de eiusdem nullitate certa evadat.

§ 4. Matrimonium invalidum intelligitur etiam matrimonium civiliter contractum, quod est propter defectum formae canonicae invalidum.

Can. 1015 – § 1. Matrimonii promissio sive unilateralis sive bilateralis seu sponsalia reguntur iure particulari, quod ab Episcoporum Conferentia, habita ratione consuetudinum et legum civilium, si quae sint, statutum fuerit.

§ 2. Ex matrimonii promissione non datur actio ad petendam matrimonii celebrationem; datur tamen ad reparationem damnorum si qua debeatur.

CAPUT I
DE CURA PASTORALI ET DE IIS QUAE MATRIMONII CELEBRATIONI PRAEMITTI DEBENT

Can. 1016 – Pastores animarum obligatione tenentur curandi ut propria ecclesialis communitas christifidelibus assistentiam praebeat qua status matrimonialis in spiritu christiano servetur et in perfectionem progrediatur. Haec assistentia imprimis praebenda est:

1) praedicatione, cathechesi minoribus, iuvenibus et adultis aptata, imo usu instrumentorum communicationis socialis, quibus christifideles de significatione matrimonii christiani deque munere coniugum ac parentum christianorum instituantur;

2) praeparatione personali ad matrimonium ineundum, qua sponsi ad novi sui status sanctitatem et officia disponantur;

3) fructuosa liturgica matrimonii celebratione, qua eluceat coniuges mysterium unitatis et foecundi amoris inter Christum et Ecclesiam significare atque participare;

4) auxilio coniugatis praestito, ut foedus coniugale fideliter servantes atque tuentes, ad sanctiorem in dies plenioremque in familia vitam ducendam perveniant.

Can. 1017 – Ordinarii loci est curare ut debite ordinetur eadem assistentia, auditis etiam, si opportunum videatur, viris et mulieribus experientia et peritia probatis.

Can. 1018 – § 1. Catholici qui sacramentum confirmationis nondum receperunt, illud, antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo.

§ 2. Ut fructuose sacramentum matrimonii recipiant, enixe commendatur ut sponsi ad sacramenta Paenitentiae et SS. Eucharistiae accedant.

Can. 1019 – Antequam matrimonium celebretur, constare debet nihil eius validae ac licitae celebrationi obsistere.

Can. 1020 – Episcoporum Conferentia statuat normas de examine sponsorum, necnon de publicationibus matrimonialibus aliisve opportunis mediis ad investigationes, quae ante matrimonium peragendae sunt, quibus diligenter observatis, parochus procedere possit ad matrimonio assistendum.

Can. 1021 – In periculo mortis, si aliae probationes haberi nequeant, sufficit, nisi contraria adsint indicia, affirmatio contrahentium, si casus ferat, etiam iurata, se baptizatos esse et nullo detineri impedimento.

Can. 1022 – Omnes fideles obligatione tenentur impedimenta, si quae norint, parocho aut loci Ordinario, ante matrimonii celebrationem, revelandi.

Can. 1023 – Si alius quam parochus cuius est assistere matrimonio, investigationes peregerit, de harum exitu quamprimum per authenticum documentum eundem parochum certiorem reddat.

Can. 1024 – § 1. Excepto casu necessitatis, parochus sine licentia Ordinarii loci ne assistat:

1) matrimonio vagorum;

2) matrimonio quod ad normam legis civilis agnosci vel celebrari nequeat;

3) matrimonio eius qui obligationibus teneatur naturalibus erga aliam partem filiosve ex praecedenti unione ortis;

4) matrimonio eius qui notorie catholicam fidem abiecerit, etsi ad communitatem ecclesialem non catholicam non transierit;

5) matrimonio eius qui censura innodatus sit;

6) matrimonio filii familias minoris, insciis aut rationabiliter invitis parentibus;

7) matrimonio per procuratorem ineundo, de quo in can. 1059.

§ 2. Ordinarius licentiam assistendi matrimonio eius qui notorie catholicam fidem abiecerit ne concedat, nisi servatis normis de quibus in can. 1079, congrua congruis referendo.

Can. 1025 – Curent animarum pastores a matrimonii celebratione avertere iuvenes ante aetatem, qua secundum regionis receptos mores matrimonium iniri solet.

Caput II
DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS IN GENERE

Can. 1026 – Impedimentum dirimens personam inhabilem reddit ad matrimonium valide contrahendum.

Can. 1027 – Publicum censetur impedimentum quod probari in foro externo potest; secus est occultum.

Can. 1028 – § 1. Supremae tantum Ecclesiae auctoritatis est authentice declarare quandonam ius divinum matrimonium prohibeat vel dirimat.

§ 2. Uni quoque supremae auctoritati ius est alia impedimenta pro baptizatis constituendi.

Can. 1029 – Consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis exsistentibus contraria reprobatur.

Can. 1030 – § 1. Ordinarius loci propriis subditis ubique commorantibus et omnibus in proprio territorio actu degentibus vetare potest matrimonium in casu peculiari, sed ad tempus tantum, gravi de causa eaque perdurante.

§ 2. Vetito clausulam dirimentem una suprema Ecclesiae auctoritas addere potest.

Can. 1031 – § 1. Ordinarius loci proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes ab omnibus impedimentis iuris ecclesiastici dispensare potest, exceptis iis, quorum dispensatio Sedi Apostolicae reservatur.

§ 2. Impedimenta quorum dispensatio Sedi Apostolicae reservatur sunt:

1) impedimentum ortum ex sacris ordinibus aut ex voto publico perpetuo castitatis in Instituto vitae consecratae iuris pontificii;

2) impedimentum criminis de quo in can. 1043.

§ 3. Numquam datur dispensatio ab impedimento consanguinitatis in linea recta aut in secundo gradu lineae collateralis.

Can. 1032 – § 1. Urgente mortis periculo, loci Ordinarius potest tum super forma in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis iuris ecclesiastici sive publicis sive occultis, dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes.

§ 2. In eisdem rerum adiunctis de quibus in § 1 et solum pro casibus in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet tum parochus, tum minister sacer rite delegatus, tum sacerdos vel diaconus qui matrimonio, ad normam can. 1071, § 2, assistit.

§ 3. In periculo mortis confessarius gaudet facultate dispensandi ab impedimentis occultis pro foro interno sive intra sive extra actum sacramentalis confessionis.

§ 4. In casu de quo in § 2, loci Ordinarius censetur adiri non posse si tantum per telegraphum vel telephonum ad eum possit recurri.

Can. 1033 – § 1. Quoties impedimentum detegatur cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium sine probabili gravis mali periculo differri possit usquedum a competenti auctoritate dispensatio obtineatur, facultate gaudent dispensandi ab omnibus impedimentis, iis exceptis de quibus in can. 1031, § 2,

n. 1, loci Ordinarius et, dummodo casus sit occultus, omnes de quibus in can. 1032, §§ 2-3, servatis conditionibus ibidem praescriptis.

§ 2. Haec facultas valet etiam ad matrimonium convalidandum si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad Sedem Apostolicam, vel ad loci Ordinarium, quod attinet ad impedimenta a quibus ipse dispensare valet.

Can. 1034 – Parochus aut sacerdos vel diaconus de quibus in can. 1032, § 2, de concessa dispensatione pro foro externo Ordinarium loci statim certiorem faciat; eaque adnotetur in libro matrimoniorum.

Can. 1035 – Nisi aliud ferat S. Paenitentiariae rescriptum, dispensatio in foro interno non sacramentali concessa super impedimento occulto, adnotetur in libro, qui in secreto Curiae archivo de quo in can. 409, § 1 asservandus est, nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, si postea occultum impedimentum publicum evaserit.

Caput III
DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS IN SPECIE

Can. 1036 – § 1. Vir ante decimum sextum aetatis annum completum, mulier ante decimum quartum item completum, matrimonium validum inire non possunt.

§ 2. Integrum est Episcoporum Conferentiae aetatem superiorem ad licitam matrimonii celebrationem statuere.

Can. 1037 – § 1. Impotentia coeundi antecedens et perpetua, sive ex parte viri sive ex parte mulieris, sive absoluta sive relativa, matrimonium ex ipsa eius natura dirimit.

§ 2. Si impedimentum impotentiae dubium sit, sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum, nec, stante dubio, nullum declarandum.

§ 3. Sterilitas matrimonium nec prohibet nec dirimit, firmo praescripto can. 1052.

Can. 1038 – § 1. Invalide matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris matrimonii, quamquam non consummati.

§ 2. Quamvis prius matrimonium sit irritum aut solutum qualibet ex causa, non ideo licet aliud contrahere, antequam de prioris nullitate aut solutione legitime et certo constiterit.

Can. 1039 – § 1. Matrimonium inter duas personas, quarum altera sit baptizata in Ecclesia catholica vel in eandem recepta nec actu formali ab ea defecerit et altera non baptizata, invalidum est.

§ 2. Si pars tempore contracti matrimonii tamquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, praesumenda est, ad normam can. 1013, validitas matrimonii, donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam.

Can. 1040 – § 1. Invalide matrimonium attentant qui in sacris ordinibus sunt constituti.

§ 2. Diaconi qui coniugati ordinem sacrum receperunt impedimento de quo in § 1 non tenentur.

Can. 1041 – Invalide matrimonium attentant qui voto publico perpetuo castitatis in Instituto vitae consecratae adstricti sunt.

Can. 1042 – Inter virum et mulierem abductam vel saltem retentam intuitu matrimonii cum ea contrahendi, nullum matrimonium consistere potest, nisi postea mulier a raptore separata et in loco tuto ac libero constituta, matrimonium sponte eligat.

Can. 1043 – § 1. Qui intuitu matrimonii cum certa persona ineundi, huius coniugi vel proprio coniugi mortem intulerit, invalide hoc matrimonium attentat.

§ 2. Invalide quoque matrimonium inter se attentant qui mutua opera physica vel morali mortem coniugi intulerint.

Can. 1044 – § 1. In linea recta consanguinitatis matrimonium irritum est inter omnes ascendentes et descendentes tum legitimos tum naturales.

§ 2. In linea collaterali irritum est usque ad quartum gradum inclusive.

§ 3. Impedimentum consanguinitatis non multiplicatur.

§ 4. Numquam matrimonium permittatur, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae aut in secundo gradu lineae collateralis.

Can. 1045 – Affinitas in linea recta dirimit matrimonium in quolibet gradu.

Can. 1046 – Impedimentum publicae honestatis oritur ex matrimonio invalido post instauratam vitam communem aut ex notorio vel publico concubinatu; et nuptias dirimit in primo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa.

Can. 1047 – Matrimonium inter se valide contrahere nequeunt qui cognatione legali ex adoptione orta, in linea recta aut in secundo gradu lineae collateralis, coniuncti sunt.

Caput IV
DE CONSENSU MATRIMONIALI

Can. 1048 – Sunt incapaces matrimonii contrahendi:

1) qui mentis morbo aut gravi perturbatione animi ita afficiuntur ut matrimonialem consensum, utpote sufficienti rationis usu carentes, elicere nequeunt;

2) qui laborant gravi defectu discretionis iudicii circa iura et officia matrimonialia mutuo tradenda et acceptanda.

Can. 1049 – Sunt incapaces matrimonii contrahendi qui ob gravem anomaliam psychicam obligationes matrimonii essentiales assumere nequeunt.

Can. 1050 – § 1. Ut consensus matrimonialis haberi valeat, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse consortium permanens inter virum et mulierem ordinatum ad prolem, cooperatione aliqua corporali, procreandam.

§ 2. Haec ignorantia post pubertatem non praesumitur.

Can. 1051 – § 1. Error in persona invalidum reddit matrimonium.

§ 2. Error in qualitate personae, etsi det causam contractui, matrimonium non dirimit nisi redundet in errorem personae.

Can. 1052 – Qui matrimonium init deceptus dolo, ad obtinendum consensum patratum, circa aliquam alterius partis qualitatem, quae nata est ad consortium vitae coniugalis graviter perturbandum, invalide contrahit.

Can. 1053 – Error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem, dummodo non determinet voluntatem, non vitiat consensum matrimonialem.

Can. 1054 – Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem non necessario excludit.

Can. 1055 – § 1. Internus animi consensus praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis.

§ 2. At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum aut ius ad ea quae vitae communionem essentialiter constituunt, aut ius ad coniugalem actum, vel essentialem aliquam matrimonii proprietatem, invalide contrahit.

Can. 1056 – § 1. Matrimonium sub conditione de futuro valide contrahi nequit.

§ 2. Matrimonium sub conditione de praeterito vel de praesenti initum est validum vel non, prout id quod conditioni subest, exsistit vel non.

§ 3. Conditio autem de qua in § 2 licite apponi nequit, nisi cum licentia Ordinarii loci scripto data.

Can. 1057 – Invalidum est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco, etiam inconsulte incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium.

Can. 1058 – § 1. Ad matrimonium valide contrahendum necesse est ut contrahentes sint praesentes una simul sive per se ipsi sive per procuratorem.

§ 2. Sponsi consensum matrimonialem verbis exprimant; si vero loqui non possint, signis aequipollentibus.

Can. 1059 – § 1. Ad matrimonium per procuratorem valide ineundum requiritur:

1) ut adsit mandatum speciale ad contrahendum cum certa persona;

2) ut procurator ab ipso mandante designetur et munere suo per se ipse fungatur.

§ 2. Ut mandatum valeat, illud subscribi debet a mandante et praeterea a parocho vel Ordinario loci in quo mandatum datur, aut a sacerdote ab alterutro delegato, aut a duobus saltem testibus, aut fiat per documentum ad normam iuris civilis authenticum.

§ 3. Si mandans scribere nequeat, id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est.

§ 4. Si, antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum revocaverit aut in amentiam inciderit, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverit.

Can. 1060 – Matrimonium per interpretem contrahi potest; cui tamen parochus ne assistat nisi de interpretis fide sibi constet.

Can. 1061 – Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti vel defectus formae initum fuerit, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit.

Caput V
DE FORMA CELEBRATIONIS MATRIMONII

Can. 1062 – § 1. Ea tantum matrimonia valida sunt quae contrahuntur coram assistente loci Ordinario aut parocho aut sacerdote vel diacono ab alterutro delegato necnon coram duobus testibus, secundum tamen regulas expressas in canonibus qui sequuntur, et salvis exceptionibus de quibus in cann. 1068, 1071 et 1081, §§ 2-3.

§ 2. Assistens matrimonio intelligitur tantum qui praesens exquirit manifestationem contrahentium consensus eamque nomine Ecclesiae recipit.

Can. 1063 – Loci Ordinarius et parochus, nisi per sententiam vel per decretum fuerint excommunicati vel interdicti vel suspensi ab officio aut tales declarati, vi officii, intra fines sui territorii, valide matrimoniis assistunt non tantum subditorum, sed etiam non subditorum, dummodo eorum alteruter sit ritus latini.

Can. 1064 – Ordinarius et parochus personalis vi officii matrimonio solummodo eorum quorum saltem alteruter subditus sit intra fines suae ditionis valide assistunt.

Can. 1065 – § 1. Loci Ordinarius et parochus, quandiu valide officio funguntur, possunt facultatem intra fines sui territorii matrimoniis assistendi, etiam generalem, delegare sacerdotibus et diaconis.

§ 2. Ut valida sit delegatio facultatis assistendi matrimoniis, determinatis personis expresse dari debet; si agitur de delegatione speciali, ad determinatum matrimonium danda est; si vero agitur de delegatione generali, scripto concedenda est.

Can. 1066 – § 1. Ubi desunt sacerdotes et diaconi, potest Episcopus dioecesanus, praevio voto favorabili Episcoporum Conferentiae et obtenta facultate Sanctae Sedis, delegare laicos qui matrimoniis assistant.

§ 2. Laicus seligatur idoneus, ad institutionem nupturientibus tradendam capax et qui liturgiae matrimoniali rite peragendae aptus sit.

Can. 1067 – Antequam delegatio concedatur specialis, provideatur de omnibus quae ius statuit ad libertatem status comprobandam.

Can. 1068 – In errore communi de facto aut de iure, itemque in dubio positivo et probabili, sive iuris sive facti, facultatem assistendi supplet Ecclesia.

Can. 1069 – Assistens matrimonio illicite agit nisi constito sibi de libero statu contrahentium ad normam iuris atque, si fieri potest, de licentia parochi quoties vi delegationis generalis assistit.

Can. 1070 – Matrimonia celebrentur in paroecia ubi alterutra pars contrahentium habet domicilium vel quasi domicilium vel menstruam commorationem, aut, si de vagis agitur, in paroecia ubi actu commorantur; cum licentia proprii Ordinarii aut parochi proprii alibi celebrari potest.

Can. 1071 – § 1. Si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo assistens ad normam iuris competens, inire intendentes verum matrimonium illud valide ac licite coram solis testibus contrahere possunt:

1) in mortis periculo;

2) extra mortis periculum dummodo prudenter praevideatur earum rerum condicionem esse per mensem duraturam.

§ 2. In utroque casu, si praesto sit alius sacerdos vel diaconus qui adesse possit, vocari et, una cum testibus, matrimonii celebrationi adesse debet, salva coniugii validitate coram solis testibus.

Can. 1072 – Statuta superius forma servanda est, si saltem alterutra pars matrimonium contrahentium in Ecclesia catholica baptizata vel in eandem recepta est nec actu formali ab ea defecerit, salvis praescriptis can. 1081, § 2.

Can. 1073 – § 1. Matrimonium inter catholicos vel inter partem catholicam et partem non catholicam baptizatam celebretur in ecclesia paroeciali; in alia ecclesia aut oratorio celebrari poterit de licentia Ordinarii loci vel parochi.

§ 2. Matrimonium in alio convenienti loco celebrari Ordinarius loci permittere potest.

§ 3. Matrimonium inter partem catholicam et partem non baptizatam in ecclesia vel in alio convenienti loco celebrati poterit.

Can. 1074 – § 1. Extra casum necessitatis, in matrimonii celebratione serventur ritus in libris liturgicis, ab Ecclesia probatis, praescripti aut legitimis consuetudinibus recepti.

§ 2. Episcoporum Conferentia facultatem habet, probante Sede Apostolica, exarandi ritum proprium matrimonii, congruentem locorum et populorum usibus ad spiritum christianum aptatis, firma tamen lege ut assistens matrimonio praesens requirat manifestationem contrahentium consensus eamque recipiat.

Can. 1075 – § 1. Celebrato matrimonio, parochus loci celebrationis vel qui eius vices gerit, etsi neuter eidem astiterit, quamprimum adnotet in matrimoniorum regestis nomina coniugum, assistentis ac testium, locum et diem celebrationis matrimonii, iuxta modum ab Episcoporum Conferentia aut ab Episcopo dioecesano praescriptum.

§ 2. Quoties matrimonium ad normam can. 1071 contrahitur, sacerdos vel diaconus, si celebrationi adfuerit, secus testes tenentur in solidum cum contrahentibus parochum aut Ordinarium loci de inito coniugio quamprimum certiorem reddere.

§ 3. Ad matrimonium quod attinet cum dispensatione a forma canonica contractum, loci Ordinarius qui dispensationem concessit curet ut inscribatur dispensatio et celebratio in libro matrimoniorum tum Curiae tum paroeciae propriae partis catholicae, cuius parochus inquisitiones de statu libero peregit; de celebrato matrimonio eundem Ordinarium et parochum quamprimum certiorem reddere tenetur coniux catholicus, indicans etiam locum celebrationis necnon formam publicam servatam.

Can. 1076 – § 1. Matrimonium contractum adnotetur etiam in regestis baptizatorum in quibus baptismus coniugum inscriptus est.

§ 2. Si coniux matrimonium contraxerit non in paroecia in qua baptizatus est, parochus loci celebrationis notitiam initi coniugii ad parochum loci collati baptismi quamprimum transmittat, quae actis praematrimonialibus adiungenda est.

Can. 1077 – Quoties matrimonium vel convalidatur pro foro externo, vel nullum declaratur, vel legitime praeterquam morte solvitur, parochus loci celebrationis matrimonii certior fieri debet, ut adnotatio in regestis matrimoniorum et baptizatorum rite fiat.

Caput VI
DE MATRIMONIIS MIXTIS

Can. 1078 – Matrimonium inter duas personas baptizatas, quarum altera sit in Ecclesia catholica baptizata vel in eandem post baptismum recepta, quaeque nec ab ea actu formali defecerit, altera vero Ecclesiae vel communitati ecclesiali plenam communionem cum Ecclesia catholica non habenti adscripta, cum periculum sit ne plenae spirituali coniugum communioni obstet, sine praevia auctoritatis competentis dispensatione prohibitum est.

Can. 1079 – Ab hac lege loci Ordinarius dispensationem concedere potest, si iusta et rationabilis causa habeatur; eam ne concedat nisi impletis conditionibus quae sequuntur:

1) pars catholica declaret se paratam esse pericula a fide deficiendi removere atque sinceram promissionem praestet se omnia pro viribus facturam esse, ut universa proles in Ecclesia catholica baptizetur et educetur;

2) de his promissionibus a parte catholica faciendis altera pars tempestive certior fiat, adeo ut constet ipsam vere consciam esse promissionis et obligationis partis catholicae;

3) ambae partes edoceantur de finibus et proprietatibus essentialibus matrimonii, a neutro contrahente excludendis.

Can. 1080 – Episcoporum Conferentiae est, decreto ad normam can. 330 § 2 lato, tum modum statuere quo hae declarationes et promissiones, quae semper requiruntur, faciendae sint, tum rationem definire qua de ipsis et in foro externo constet et pars non catholica certior reddatur.

Can. 1081 – § 1. Ad formam quod attinet in matrimonio mixto adhibendam, serventur praescripta can. 1062.

§ 2. Si pars catholica matrimonium contrahit cum parte non catholica ritus orientalis, forma canonica celebrationis servanda est ad liceitatem tantum; ad validitatem autem requiritur praesentia ministri sacri, servatis aliis de iure servandis.

§ 3. Quoad matrimonium inter partem catholicam de qua in can. 1078 et partem non catholicam, si graves difficultates formae canonicae servandae obstent, Ordinario loci in quo matrimonium celebratur ius est ab eadem in singulis casibus dispensandi, salva tamen ad validitatem aliqua publica forma celebrationis; Episcoporum Conferentiae est normas statuere quibus praedicta dispensatio concordi ratione concedatur.

§ 4. Vetatur ne ante vel post canonicam celebrationem ad normam § 1, alia habeatur eiusdem matrimonii celebratio religiosa ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum; itemque ne fiat celebratio religiosa, in qua assistens catholicus et minister non catholicus insimul, quisque ritum suum peragens, partium consensum exquirant.

Can. 1082 – Locorum Ordinarii aliique animarum pastores curent, ne coniugi catholico et filiis e matrimonio mixto natis auxilium spirituale desit ad eorum obligationes conscientiae adimplendas atque coniuges adiuvent ad vitae coniugalis et familiaris fovendam unitatem.

Can. 1083 – Praescripta cann. 1079-1082 applicanda sunt quoque matrimoniis quibus obstat impedimentum disparitatis cultus, de quo in can. 1039, § 1.

Caput VII
DE MATRIMONIO SECRETO CELEBRANDO

Can. 1084 – Ex gravi et urgenti causa loci Ordinarius permittere potest ut matrimonium secreto celebretur ad normam cann. 1085-1087.

Can. 1085 – Permissio matrimonium secreto celebrandi secumfert:

1) ut secreto fiant investigationes quae ante matrimonium peragendae sunt;

2) ut secretum de matrimonio celebrato servetur ab Ordinario loci, assistente, testibus, coniugibus.

Can. 1086 – Obligatio secretum servandi, de qua in can. 1085, n. 2, ex parte Ordinarii loci cessat si grave scandalum aut gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria ex secreti observantia imminent, idque notum fiat partibus ante matrimonii celebrationem.

Can. 1087 – Matrimonium secreto celebratum in peculiari tantummodo regesto, servando in secreto Curiae archivo de quo in can. 409 § 1, adnotetur.

Caput VIII
DE MATRIMONII EFFECTIBUS

Can. 1088 – Ex valido matrimonio enascitur inter coniuges vinculum natura sua perpetuum et exclusivum; in matrimonio praeterea christiano coniuges ad sui status officia et dignitatem peculiari sacramento roborantur et veluti consecrantur.

Can. 1089 – Utrique coniugi aequum officium et ius est ad ea quae ad consortium vitae coniugalis pertinent.

Can. 1090 – Parentes officium gravissimum et ius primarium habent prolis educationem tum physicam et socialem et culturalem tum moralem et religiosam pro viribus curandi.

Can. 1091 – Legitimi sunt filii concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo.

Can. 1092 – § 1. Pater is est quem iustae nuptiae demonstrant, nisi evidentibus argumentis contrarium probetur.

§ 2. Legitimi praesumuntur filii qui nati sunt saltem post dies 180 a die celebrati matrimonii, vel infra dies 300 a die dissolutae vitae coniugalis.

Can. 1093 – Filii illegitimi legitimantur per subsequens matrimonium parentum sive validum sive putativum, vel per rescriptum Sanctae Sedis.

Can. 1094 – Filii legitimati, ad effectus canonicos quod attinet, in omnibus aequiparantur legitimis, nisi aliud expresse iure cautum fuerit.

Caput IX
DE SEPARATIONE CONIUGUM

Art. 1
De dissolutione vinculi

Can. 1095 – Matrimonium ratum et consummatum nulla humana potestate nullaque causa, praeterquam morte, dissolvi potest.

Can. 1096 – Matrimonium non consummatum inter baptizatos vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam a Romano Pontifice dissolvi potest iusta ex causa, utraque parte rogante vel alterutra, etsi alterutra pars sit invita.

Can. 1097 – § 1. Matrimonium initum a duobus non baptizatis solvitur ex privilegio paulino in favorem fidei partis quae baptismum recepit, ipso facto quo novum matrimonium ab eadem parte contrahitur, dummodo pars non baptizata discedat.

§ 2. Discedere censetur pars non baptizata si nolit cum parte baptizata cohabitare vel cohabitare pacifice sine contumelia Creatoris, nisi haec post baptismum receptum iustam illi dederit discedendi causam.

Can. 1098 – § 1. Ut pars baptizata novum matrimonium valide contrahat, pars non baptizata semper interpellari debet an:

1) velit et ipsa baptismum recipere;

2) saltem velit cum parte baptizata pacifice cohabitare, sine contumelia Creatoris.

§ 2. Haec interpellatio post baptismum fieri debet; at loci Ordinarius, gravi de causa, permittere potest ut interpellatio ante baptismum fiat, immo et ab interpellatione dispensare, sive ante sive post baptismum, dummodo modo procedendi saltem summario et extraiudiciali constet eam fieri non posse aut fore inutilem.

Can. 1099 – §1. Interpellatio fiat regulariter de auctoritate loci Ordinarii partis conversae, a quo Ordinario concedendae sunt alteri coniugi, siquidem eas petierit, induciae ad respondendum, eodem tamen monito fore ut, induciis inutiliter praeterlapsis, eius silentium pro responsione negativa habeatur.

§ 2. Interpellatio etiam privatim facta ab ipsa parte conversa valet, imo est licita, si forma superius praescripta servari nequeat.

§ 3. In utroque casu de interpellatione facta deque eiusdem exitu in foro externo legitime constare debet.

Can. 1100 – Pars baptizata ius habet novas nuptias contrahendi cum parte catholica:

1) si altera pars negative interpellationi responderit, aut si interpellatio legitime omissa fuerit;

2) si pars non baptizata, sive iam interpellata sive non, prius perseverans in pacifica cohabitatione sine contumelia Creatoris, postea sine iusta causa discesserit, firmis praescriptis cann. 1098 et 1099.

Can. 1101 – Ordinarius loci tamen, gravi de causa, concedere potest ut pars baptizata, utens privilegio paulino, contrahat matrimonium cum parte non catholica sive baptizata sive non baptizata, servatis etiam praescriptis canonum de matrimoniis mixtis.

Can. 1102 – § 1. Non baptizatus qui plures uxores non baptizatas simul habeat, recepto in Ecclesia catholica baptismo, si

durum ei sit cum earum prima permanere, unam ex illis, ceteris dimissis, retinere potest. Idem valet de muliere non baptizata quae plures maritos non baptizatos simul habeat.

§ 2. Non baptizatus qui, recepto in Ecclesia catholica baptismo, cum coniuge non baptizato ratione captivitatis vel persecutionis cohabitationem restaurare nequit, aliud matrimonium contrahere potest, etiamsi altera pars baptismum interea receperit, firmo praescripto can. 1095.

§ 3. In casibus de quibus in §§ 1 et 2, matrimonium, recepto baptismo, forma legitima contrahendum est, servatis etiam, si opus sit, praescriptis de matrimoniis mixtis et aliis de iure servandis.

§ 4. Ordinarius, prae oculis habita conditione morali, sociali, oeconomica locorum et personarum, curet ut primae uxoris aliarumque dimissarum necessitatibus satis provisum sit, iuxta normas iustitiae, christianae caritatis et naturalis aequitatis.

Can. 1103 – In re dubia privilegium fidei gaudet favore iuris.

Can. 1104 – § 1. Matrimonium initum a partibus, quarum una saltem baptizata non fuit, a Romano Pontifice dissolvi potest in favorem fidei, dummodo matrimonium non fuerit consummatum postquam ambo coniuges baptizati sunt.

§ 2. Ut huiusmodi matrimonii solutio valide concedatur requiritur quoque ut, si novum matrimonium contrahatur cum persona non baptizata vel baptizata non catholica, haec parti catholicae libertatem relinquat propriam religionem profitendi atque facultatem catholice baptizandi educandique filios; quae conditio, cautionis forma, in tuto ponenda est.

Art. 2
De separatione manente vinculo

Can. 1105 – Coniuges habent officium et ius servandi convictum coniugalem, nisi legitima causa eos excuset.

Can. 1106 – § 1. Licet enixe commendetur ut coniux, caritate christiana motus et boni familiae sollicitus, veniam non abnuat

comparti adulterae atque vitam coniugalem non disrumpat, si tamen eiusdem culpam expresse aut tacite non condonaverit, ius ipsi est solvendi coniugalem convictum, nisi in adulterium consenserit aut eidem causam dederit vel ipse quoque adulterium commiserit.

§ 2. Tacita condonatio habetur si coniux innocens, postquam de adulterio certior factus est, sponte cum altero coniuge maritali affectu conversatus fuerit; praesumitur vero si per sex menses coniugalem convictum servaverit, neque recursum apud auctoritatem ecclesiasticam vel civilem fecerit.

§ 3. Si coniux innocens sponte convictum coniugalem solverit, intra sex menses causam separationis deferat ad competentem auctoritatem ecclesiasticam, quae, omnibus inspectis adiunctis, perpendat si coniux innocens adduci possit ut culpam condonet et separationem non in perpetuum protrahat.

Can. 1107 – § 1. Si alteruter coniugum grave seu animi seu corporis periculum alteri aut proli facessat, vel aliter vitam communem nimis duram reddat, alteri legitimam praebet causam discedendi, auctoritate Ordinarii loci et, si periculum sit in mora, etiam propria auctoritate.

§ 2. In omnibus casibus, causa separationis cessante, coniugalis convictus restaurandus est, nisi ab auctoritate ecclesiastica aliter statuatur.

Can. 1108 – Instituta separatione coniugum, opportune semper cavendum est de debita filiorum sustentatione et educatione.

Can. 1109 – Coniux innocens laudabiliter alterum coniugem ad vitam coniugalem rursus admittere potest, quo in casu iuri separationis renuntiat.

Caput X
DE MATRIMONII CONVALIDATIONE

Art. 1
De convalidatione simplici

Can. 1110 – § 1. Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens, requiritur ut cesset impedimentum vel ab eodem dispensetur et consensum renovet saltem pars impedimenti conscia.

§ 2. Haec renovatio iure ecclesiastico requiritur ad validitatem convalidationis, etiamsi initio utraque pars consensum praestiterit nec postea revocaverit.

Can. 1111 – Renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod renovans sciat aut opinetur ab initio nullum fuisse.

Can. 1112 – § 1. Si impedimentum sit publicum, consensus ab utraque parte renovandus est forma canonica, salvo praescripto can. 1081, § 2.

§ 2. Si impedimentum probari nequeat, satis est ut consensus renovetur privatim et secreto, et quidem a parte impedimenti conscia, dummodo altera in consensu praestito perseveret, aut ab utraque parte, si impedimentum sit utrique parti notum.

Can. 1113 – § 1. Matrimonium irritum ob defectum consensus convalidatur, si pars quae non consenserat, iam consentiat, dummodo consensus ab altera parte praestitus perseveret.

§ 2. Si defectus consensus probari nequeat, satis est ut pars, quae non consenserat, privatim et secreto consensum praestet.

§ 3. Si defectus consensus probari possit, necesse est ut consensus forma canonica praestetur.

Can. 1114 – Matrimonium nullum ob defectum formae, ut validum fiat, contrahi denuo debet forma canonica, salvo praescripto can. 1081, § 2.

Art. 2
De sanatione in radice

Can. 1115 – § 1. Matrimonii irriti sanatio in radice est eiusdem, sine renovatione consensus, convalidatio, a competenti auctoritate concessa, secumferens dispensationem ab impedimento, si adsit, atque a forma canonica si servata non fuerit, necnon retrotractionem effectuum canonicorum ad praeteritum.

§ 2. Convalidatio fit a momento concessionis gratiae; retrotractio vero intelligitur facta ad momentum celebrationis matrimonii, nisi aliud expresse caveatur.

§ 3. Sanatio in radice ne concedatur nisi probabile sit partes in vita coniugali perseverare velle.

Can. 1116 – § 1. Si in utraque vel alterutra parte deficiat consensus, matrimonium nequit sanari in radice, sive consensus ab initio defuerit, sive ab initio praestitus, postea fuerit revocatus.

§ 2. Quod si consensus ab initio quidem defuerit, sed postea praestitus fuerit, sanatio concedi potest a momento praestiti consensus.

Can. 1117 – § 1. Matrimonium irritum ob impedimentum vel ob defectum legitimae formae sanari potest, dummodo consensus utriusque partis perseveret.

§ 2. Matrimonium irritum ob impedimentum iuris naturalis aut divini positivi sanari potest solummodo postquam impedimentum cessaverit.

Can. 1118 – Sanatio valide concedi potest etiam alterutra vel utraque parte inscia; ne autem concedatur nisi ob gravem causam.

Can. 1119 – § 1. Sanatio in radice concedi potest ab Apostolica Sede.

§ 2. Concedi potest ab Episcopo dioecesano in singulis casibus, etiam si plures nullitatis rationes in eodem matrimonio concurrant, impletis conditionibus de quibus in can. 1079 pro sanatione ma-

trimonii mixti; concedi autem ab eodem nequit si adsit impedimentum cuius dispensatio Sedi Apostolicae reservatur ad normam can. 1030, § 2, aut agatur de impedimento iuris naturalis aut divini positivi quod iam cessaverit.

PARS II

DE CETERIS ACTIBUS CULTUS DIVINI

TITULUS I

DE SACRAMENTALIBUS

Can. 1120 – Sacramentalia sunt signa sacra, quibus, in aliquam Sacramentorum imitationem, effectus praesertim spirituales significantur et ex Ecclesiae impetratione obtinentur.

Can. 1121 – § 1. Nova sacramentalia constituere aut recepta authentice interpretari, ex eis aliqua abolere aut mutare, sola potest Sedes Apostolica.

§ 2. In sacramentalibus conficiendis seu administrandis accurate serventur ritus et formulae ab Ecclesia probata.

Can. 1122 – Sacramentalium minister est clericus debita potestate instructus et iure non prohibitus; quaedam sacramentalia, ad normam librorum liturgicorum, de iudicio Ordinarii, a laicis quoque, congruis qualitatibus praeditis, administrari possunt.

Can. 1123 – § 1. Consecrationes valide peragere possunt qui charactere episcopali insigniti sunt necnon presbyteri quibus iure vel apostolico indulto id permittitur.

§ 2. Benedictiones, exceptis iis quae Romano Pontifici aut Episcopis reservantur, impertire potest quilibet presbyter.

§ 3. Diaconus illas tantum benedictiones impertire potest, quae ipsis expresse iure permittuntur.

Can. 1124 – Benedictiones, imprimis impertiendae catholicis, dari possunt catechumenis quoque, immo, nisi obstet Ecclesiae

prohibitio, etiam non catholicis ad obtinendum fidei lumen vel, una cum eo, corporis sanitatem.

Can. 1125 – Res sacrae quae dedicatione vel benedictione ad divinum cultum destinatae sunt, reverenter tractentur nec ad usum profanum vel non proprium adhibeantur, etiamsi in dominio privatorum sint.

Can. 1126 – § 1. Nemo exorcismos in obsessos proferre legitime potest, nisi ab Ordinario loci peculiarem et expressam licentiam obtinuerit.

§ 2. Haec licentia ab Ordinario loci concedatur tantummodo sacerdoti pietate, scientia, prudentia ac vitae integritate praedito.

TITULUS II
DE EXEQUIIS ECCLESIASTICIS

Can. 1127 – § 1. Christifideles defuncti exequiis ecclesiasticis ad normam iuris donandi sunt.

§ 2. Exequiae ecclesiasticae, quibus Ecclesia defunctis spiritualem opem impetrat eorumque corpora onorat ac simul vivis spei solacium affert, celebrandae sunt ad normam legum liturgicarum.

§ 3. Enixe commendat Ecclesia ut pia consuetudo defunctorum corpora sepeliendi servetur; non tamen prohibet cremationem, nisi ob rationes christianae doctrinae contrarias electa fuerit.

CAPUT I
DE EXEQUIARUM CELEBRATIONE

Can. 1128 – § 1. Exequiae pro quolibet fideli defuncto generatim in propriae paroeciae ecclesia celebrari debent.

§ 2. Fas est autem cuilibet fideli, vel iis quibus fidelis defuncti exequias curare competit, aliam ecclesiam funeris eligere, de consensu eius rectoris et monito defuncti parocho proprio.

§ 3. Si extra propriam paroeciam mors acciderit, neque cadaver ad eam translatum fuerit, neque aliqua ecclesia funeris

legitime electa, exequiae celebrentur in ecclesia paroeciae ubi mors accidit, nisi alia iure particulari designata sit.

Can. 1129 – Exequiae Episcopi dioecesani in propria ecclesia cathedrali celebrentur, nisi ipse aliam ecclesiam elegerit.

Can. 1130 – Exequiae religiosorum generatim celebrentur in propria ecclesia aut oratorio a Superiore, si Institutum sit clericale, secus a cappellano.

Can. 1131 – § 1. Si paroecia proprium habeat coemeterium in eo tumulandi sunt fideles defuncti, nisi aliud coemeterium legitime electum fuerit vel ab ipso defuncto vel ab iis quibus defuncti sepulturam curare competit.

§ 2. Omnibus autem licet, nisi iure prohibeantur, eligere coemeterium sepulturae.

Can. 1132 – Ad oblationes occasione funerum quod attinet, serventur praescripta can. 1215 cauto tamen ne ulla fiat in exequiis personarum acceptio neve pauperes debitis exequiis priventur.

Can. 1133 – Expleta tumulatione, inscriptio in librum defunctorum fiat ad normam iuris particularis.

Caput II
DE IIS QUIBUS EXEQUIAE ECCLESIASTICAE CONCEDENDAE SUNT AUT DENEGANDAE

Can. 1134 – § 1. Ad exequias quod attinet, christifidelibus catechumeni accensendi sunt.

§ 2. Ordinarius loci permittere potest ut parvuli quos parentes baptizare intendebant, quique autem ante baptismum mortui sunt, exequiis ecclesiasticis donentur.

§ 3. Baptizatis alicui Ecclesiae aut communitati ecclesiali seiunctae adscriptis, exequiae ecclesiasticae concedi possunt de prudenti Ordinarii loci iudicio, dummodo minister proprius haberi nequeat et non constet de contraria eorum voluntate.

Can. 1135 – § 1. Exequiis ecclesiasticis privandi sunt, nisi ante mortem aliqua dederint paenitentiae signa:

1) notorii apostatae, haeretici et schismatici;

2) qui proprii corporis cremationem elegerint ob rationes fidei christianae adversas;

3) alii peccatores manifesti quibus exequiae ecclesiasticae non sine publico fidelium scandalo concedi possunt.

§ 2. Occurrente aliquo dubio consulatur loci Ordinarius, cuius iudicio standum est.

Can. 1136 – Excluso ab ecclesiasticis exequiis deneganda quoque est quaelibet Missa exequialis.

TITULUS III
DE CULTO SANCTORUM SACRARUM IMAGINUM ET RELIQUIARUM

Can. 1137 – Bonum atque salutare est Dei Servos una cum Christo regnantes, suppliciter invocare eorumque authenticas reliquias atque imagines venerari; sed prae ceteris filiali devotione Beatissimam Virginem Mariam fideles universi prosequantur.

Can. 1138 – § 1. Cultu publico eos tantum Dei servos venerari licet, qui auctoritate Ecclesiae in album Sanctorum vel Beatorum relati sint.

§ 2. Servetur tamen distinctio a lege liturgica constituta inter cultum Sanctorum et Beatorum.

Can. 1139 – Firma maneat praxis in ecclesiis sacras imagines fidelium venerationi proponendi; attamen moderato numero et congruo ordine exponantur, ne populum christianum in admirationem excitent, neve devotioni minus rectae ansam praebeant.

Can. 1140 – Imagines pretiosae, idest vetustate, arte, aut cultu praestantes, in ecclesiis vel oratoriis fidelium venerationi expositae, si quando reparatione indigeant, numquam restaurentur sine

data scripto licentia ab Ordinario; qui, antequam eam concedat, prudentes ac peritos viros consulat.

Can. 1141 – § 1. Sacras reliquias vendere nefas est.

§ 2. Insignes reliquiae itemque aliae quae magna populi veneratione honorantur, nequeunt quoquo modo valide alienari neque perpetuo transferri sine Apostolicae Sedis licentia.

§ 3. Praescriptum § 2 valet etiam pro imaginibus quae in aliqua ecclesia magna populi veneratione honorentur.

TITULUS IV
DE VOTO ET IUREIURANDO

CAPUT I
DE VOTO

Can. 1142 – § 1. Votum, idest promissio deliberata ac libera Deo facta de bono possibili et meliore, ex virtute religionis impleri debet.

§ 2. Nisi iure prohibeantur, omnes congruenti rationis usu pollentes, sunt voti capaces.

§ 3. Votum metu gravi et iniusto emissum ipso iure nullum est.

Can. 1143 – § 1. Votum est *publicum*, si nomine Ecclesiae a legitimo Superiore acceptetur, secus *privatum*.

§ 2. *Sollemne*, si ab Ecclesia uti tale fuerit agnitum; secus *simplex*.

§ 3. *Personale*, quo actio voventis promittitur; *reale*, quo promittitur res aliqua; *mixtum*, quod personalis et realis naturam participat.

Can. 1144 – Votum non obligat, ratione sui, nisi emittentem.

Can. 1145 – Cessat votum lapsu temporis ad finiendam obligationem appositi, mutatione substantiali materiae promissae, deficiente conditione a qua votum pendet aut eiusdem causa finali, dispensatione, commutatione.

Can. 1146 – Qui potestatem in voti materiam habet, potest voti obligationem tandiu suspendere, quandiu voti adimplementum sibi praeiudicium afferat.

Can. 1147 – Vota privata possunt iusta de causa dispensare, dummodo dispensatio ne laedat ius aliis quaesitum:

1) loci Ordinarius et parochus quod attinet ad omnes suos subditos atque etiam peregrinos;

2) superior Instituti religiosi aut Societatis vitae apostolicae, si sint clericalia iuris pontificii, quod attinet ad professos, novitios atque personas, quae diu noctuque in domo Instituti aut Societatis degunt;

3) ii quibus ab Apostolica Sede vel ab Ordinario loci delegata fuerit dispensandi potestas.

Can. 1148 – Opus voto privato promissum potest in maius vel in aequale bonum ab ipso vovente commutari; in minus vero bonum ab illo cui potestas est dispensandi ad normam can. 1147.

Can. 1149 – Vota ante professionem religiosam emissa suspenduntur, donec vovens in Instituto religioso permanserit.

Caput II
DE IUREIURANDO

Can. 1150 – § 1. Iusiurandum, idest invocatio Nominis divini in testem veritatis, praestari nequit, nisi in veritate, in iudicio et in iustitia.

§ 2. Iusiurandum quod canones exigunt vel admittunt, per procuratorem praestari valide nequit.

Can. 1151 – § 1. Qui libere iurat se aliquid facturum, peculiari religionis obligatione tenetur implendi quod iureiurando firmaverit.

§ 2. Iusiurandum dolo, vi aut metu gravi extortum, ipso iure nullum est.

Can. 1152 – § 1. Iusiurandum promissorium sequitur naturam et conditiones actus cui adiicitur.

§ 2. Si actui directe vergenti in damnum aliorum aut in praeiudicium boni publici vel salutis aeternae iusiurandum adiciatur, nullam exinde actus consequitur firmitatem.

Can. 1153 – Obligatio iurciurando promissorio inducta desinit:

1) si remittatur ab eo in cuius commodum iusiurandum emissum fuerat;

2) si res iurata substantialiter mutetur, aut, mutatis adiunctis, fiat sive mala sive omnino indifferens, aut denique maius bonum impediat;

3) deficiente causa finali aut conditione sub qua forte iusiurandum datum sit;

4) dispensatione, commutatione, ad normam can. 1154.

Can. 1154 – Qui suspendere, dispensare, commutare possunt votum, eandem potestatem eademque ratione habent circa iusiurandum promissorium; sed si iurisiurandi dispensatio vergat in praeiudicium aliorum qui obligationem remittere recusent, una Apostolica Sedes potest iusiurandum dispensare.

Can. 1155 – Iusiurandum stricte est interpretandum secundum ius et secundum intentionem iurantis, aut, si hic dolo agat, secundum intentionem illius cui iuratur.

PARS III

DE LOCIS ET TEMPORIBUS SACRIS

TITULUS I

DE LOCIS SACRIS

Can. 1156 – Loca sacra ea sunt quae divino cultui fideliumve sepulturae deputantur dedicatione vel benedictione quam liturgici libri ad hoc praescribunt.

Can. 1157 – Dedicatio alicuius loci spectat ad Episcopum dioccesanum et ad eos qui ipsi iure aequiparantur; iidem possunt

cuilibet Episcopo, vel, in casibus exceptionalibus, presbytero munus committere dedicationem peragendi in suo territorio.

Can. 1158 – Loca sacra benedicuntur ab Ordinario; benedictio tamen ecclesiarum reservatur Episcopo dioecesano; uterque vero potest alium sacerdotem ad hoc delegare.

Can. 1159 – De peracta dedicatione vel benedictione ecclesiae, itemque de benedictione coemeterii redigatur documentum, cuius alterum exemplar in Curia dioecesana, alterum in ecclesiae archivo servetur.

Can. 1160 – Dedicatio vel benedictio alicuius loci, modo nemini damnum fiat, satis probatur etiam per unum testem omni exceptione maiorem.

Can. 1161 – In loco sacro ea tantum admittantur quae cultui, pietati, religioni exercendis vel promovendis inserviunt ac vetatur quidquid a loci sanctitate absonum sit. Ordinarius vero loci per modum actus alios usus, sanctitati tamen loci non contrarios, permittere potest.

Can. 1162 – Loca sacra violantur per actiones graviter iniuriosas cum scandalo fidelium ibi positas, quae, de iudicio Ordinarii loci, ita graves et sanctitati loci contrariae sint ut non liceat in eis cultum exercere donec ritu paenitentiali ad normam librorum liturgicorum iniuria reparetur.

Can. 1163 – Dedicationem vel benedictionem amittunt loca sacra si magna ex parte destructa fuerint, vel ad usus profanos permanenter decreto competentis Ordinarii vel de facto reducta.

Can. 1164 – Potestatem sacram auctoritas ecclesiastica in locis sacris libere exercet.

Caput I
DE ECCLESIIS

Can. 1165 – Ecclesiae nomine intelligitur aedes sacra divino cultui destinata ad quam fidelibus ius sit adeundi ad divinum cultum praesertim publice exercendum.

Can. 1166 – § 1. Nulla ecclesia aedificetur sine expresso Episcopi dioecesani consensu scriptis dato.

§ 2. Episcopus dioecesanus consensum ne praebeat nisi, audito consilio presbyterali et vicinarum ecclesiarum rectoribus, censeat novam ecclesiam bono animarum inservire et media ad ecclesiae aedificationem et ad cultum divinum necessaria, non esse defutura.

§ 3. Etiam Instituta religiosa, licet consensum constituendae novae domus in dioecesi vel civitate ab Ordinario loci retulerint, antequam tamen ecclesiam in certo ac determinato loco aedificent, Episcopi dioecesani licentiam obtinere debent.

Can. 1167 – In ecclesiarum aedificatione et refectione, adhibito peritorum consilio, serventur principia et normae liturgiae et artis sacrae.

Can. 1168 – § 1. Aedificatione rite peracta, nova ecclesia quamprimum dedicetur aut saltem benedicatur, sacrae liturgiae legibus servatis.

§ 2. Sollemni ritu dedicentur ecclesiae, praesertim cathedrales et paroeciales.

Can. 1169 – Unaquaeque ecclesia suum habeat titulum, qui, peracta ecclesiae dedicatione, mutari nequit.

Can. 1170 – In ecclesia legitime dedicata vel benedicta omnes actus cultus divini perfici possunt, salvis iuribus paroecialibus.

Can. 1171 – Curent omnes ad quos pertinet, ut in ecclesiis illa munditia ac decor serventur, qui domum Dei decent et ab iisdem arceatur quidquid a sanctitate loci absonum sit. Ad bona sacra et pretiosa tuenda opportuna securitatis media adhibeantur.

Can. 1172 – Ingressus in ecclesiam tempore sacrarum celebrationum sit liber et gratuitus.

Can. 1173 – § 1. Si qua ecclesia nullo modo ad cultum divinum adhiberi queat et possibilitas non detur eam reficiendi, in usum profanum non sordidum ab Ordinario loci redigi potest.

§ 2. Ubi aliae graves causae suadeant ut aliqua ecclesia ad divinum cultum non amplius adhibeatur, eam Ordinarius loci, audito consilio presbyterali, in usum profanum non sordidum redigere potest, de consensu eorum qui iura in eadem sibi legitime vindicant, et dummodo animarum bonum inde detrimentum ne capiat.

Caput II
DE ORATORIIS ET DE SACELLIS PRIVATIS

Can. 1174 – Oratorii nomine intelligitur locus divino cultui, in commodum alicuius communitatis vel coetus fidelium eo convenientium, de licentia Ordinarii destinatus, ad quem etiam alii fideles de consensu superioris competentis accedere possunt.

Can. 1175 – § 1. Ordinarius licentiam ad constituendum oratorium requisitam ne concedat, nisi prius per se vel per alium oratorium visitaverit et decenter instructum repererit.

§ 2. Data autem licentia, oratorium ad usus profanos converti nequit sine eiusdem Ordinarii auctoritate.

Can. 1176 – In oratoriis legitime constitutis omnes celebrationes sacrae peragi possunt, nisi obstent normae liturgicae aut Ordinarius aliquas legitime exceperit.

Can. 1177 – Nomine sacelli privati intelligitur locus divino cultui, in commodum unius vel plurium personarum physicarum, de licentia Ordinarii loci destinatus.

Can. 1178 – S.R.E. Cardinales et Episcopi sacellum privatum sibi constituere possunt quod iisdem iuribus ac oratorium gaudet.

Can. 1179 – Firmo praescripto can. 1178, ad Missam aliasve sacras celebrationes in alio sacello privato peragendas requiritur Ordinarii loci licentia.

Can. 1180 – Oratoria et sacella privata benedici convenit secundum ritum in libris liturgicis praescriptum; debent autem esse divino tantum cultui reservata et ab omnibus domesticis usibus libera.

CAPUT III
DE SANCTUARIIS

Can. 1181 – Sanctuarii nomine intelliguntur ecclesia vel alius locus sacer ad quos ob peculiarem pietatis causam fideles frequentes, approbante Ordinario loci, peregrinantur.

Can. 1182 – Ut sanctuarium dici possit nationale accedere debet approbatio Conferentiae Episcopalis; ut dici possit internationale requiritur approbatio Sanctae Sedis.

Can. 1183 – § 1. Ad approbanda statuta sanctuarii dioecesani, competens est Ordinarius loci; ad statuta sanctuarii nationalis Episcoporum Conferentia; ad statuta sanctuarii internationalis sola Sancta Sedes.

§ 2. In statutis determinentur praesertim finis, auctoritas rectoris, dominium et administratio bonorum.

Can. 1184 – Sanctuariis quaedam privilegia concedi poterunt, quoties locorum circumstantiae, peregrinantium frequentia et praesertim fidelium bonum id suadere videantur.

Can. 1185 – In sanctuariis abundantius fidelibus suppeditentur media salutis, verbum Dei sedulo annuntiando, vitam liturgicam praesertim per Eucharistiae et Paenitentiae celebrationem apte fovendo, necnon probatas pietatis popularis formas colendo.

CAPUT IV
DE ALTARIBUS

Can. 1186 – § 1. Altare, seu mensa super quam sacrificium eucharisticum celebratur, *fixum* dicitur, si ita exstruatur ut cum pavimento cohaereat ideoque amoveri nequeat; *mobile* vero si transferri possit.

§ 2. Expedit in omni ecclesia altare fixum inesse; ceteris vero in locis, sacris celebrationibus destinatis, altare fixum vel mobile.

Can. 1187 – § 1. Iuxta traditum Ecclesiae morem mensa altaris fixi sit lapidea et quidem ex unico lapide naturali; attamen etiam alia materia digna et solida, de iudicio Episcoporum Conferentiae, adhiberi potest. Stipites vero seu basis ex qualibet materia confici possunt.

§ 2. Altare mobile ex qualibet materia solida, usui liturgico congruenti, extrui potest.

Can. 1188 – § 1. Altaria fixa dedicanda sunt, mobilia vero dedicanda aut benedicenda, iuxta ritus in liturgicis libris praescriptos.

§ 2. Antiqua traditio Martyrum aliorumve Sanctorum reliquias sub altari fixo condendi servetur iuxta normas in libris liturgicis traditas.

Can. 1189 – § 1. Altare dedicationem vel benedictionem amittit ad normam can. 1163.

§ 2. Exsecratio ecclesiae vel alius loci sacri non secumfert exsecrationem altaris sive fixi sive mobilis.

Can. 1190 – § 1. Altare tum fixum tum mobile divino dumtaxat cultui reservandum est, quolibet profano usu prorsus excluso.

§ 2. Subtus altare nullum sit reconditum cadaver; secus Missam super illud celebrare non licet.

Caput V
DE COEMETERIIS

Can. 1191 – § 1. Coemeteria Ecclesiae propria, ubi fieri potest, habeantur, vel saltem spatia in coemeteriis civilibus fidelibus defunctis destinata, rite benedicenda.

§ 2. Si vero hoc obtineri nequeat, toties quoties singuli tumuli rite benedicantur.

Can. 1192 – § 1. Paroeciae et Instituta religiosa coemeterium proprium habere possunt.

§ 2. Etiam aliae personae iuridicae vel familiae habere possunt peculiare coemeterium seu sepulcrum, de iudicio Ordinarii loci benedicendum.

Can. 1193 – In ecclesiis cadavera ne sepeliantur nisi agatur de Romano Pontifice aut S.R.E. Cardinalibus vel Episcopis dioecesanis etiam emeritis in propria ecclesia sepeliendis.

Can. 1194 – Opportunae normae de disciplina in coemeteriis servanda, praesertim ad eorum indolem sacram tuendam et fovendam quod attinet, iure particulari determinentur.

TITULUS II
DE TEMPORIBUS SACRIS

Can. 1195 – § 1. Dies festos itemque dies paenitentiae, universae Ecclesiae communes, constituere, transferre, abolere, unius est Supremae ecclesiasticae auctoritatis.

§ 2. Episcopi dioecesani peculiares suis dioecesibus seu locis dies festos aut dies paenitentiae possunt, per modum tantum actus, indicere.

Can. 1196 – Firmo iure Episcoporum dioecesanorum de quo in can. 87, parochus, iusta de causa et secundum Ordinarii loci praescriptiones, potest concedere dispensationem ab obligatione servandi diem festum vel diem paenitentiae aut commutationem eiusdem in alia pia opera; idque potest etiam superior Instituti religiosi aut Societatis vitae apostolicae iuris pontificii quoad proprios subditos aliosque in domo diu noctuque degentes.

CAPUT I
DE DIEBUS FESTIS

Can. 1197 – § 1. Dies dominicus in quo mysterium paschale celebratur, ex apostolica traditione, in universa Ecclesia uti primordialis dies festus de praecepto servandus est. Itemque servari

debet dies Nativitatis Domini Nostri Iesu Christi et saltem una ex sollemnitatibus B.M.V. ab Episcoporum Conferentia designanda.

§ 2. Conferentiae Episcoporum est etiam determinare quinam alii dies festi in suo territorio sub praecepto servandi sint.

Can. 1198 – Die dominico aliisque diebus festis de praecepto fideles obligatione tenentur Missam participandi, abstineant insuper ab illis operibus et negotiis quae cultum Deo reddendum, laetitiam diei Domini propriam, aut debitam mentis ac corporis relaxationem impediunt.

Can. 1199 – Praecepto de Missa participanda satisfacit qui Missae assistit ubicumque celebretur ritu catholico vel ipso die festo vel vespere diei praecedentis.

Caput II
DE DIEBUS PAENITENTIAE

Can. 1200 – Omnes christifideles, suo quisque modo, paenitentiam agere ex lege divina tenentur; ut vero cuncti communi quadam paenitentiae observatione inter se coniungantur, dies paenitentiales praescribuntur, in quibus christifideles speciali modo orationi vacant, opera pietatis et caritatis exercent, se ipsos abnegant, proprias obligationes fidelius adimplendo et praesertim iciunium et abstinentiam, ad normam canonum qui sequuntur, observando.

Can. 1201 – Dies et tempora paenitentialia in universa Ecclesia sunt singulae feriae sextae totius anni et tempus Quadragesimae.

Can. 1202 – Abstinentia a carnis comestione, vel ab alio cibo iuxta Conferentiae Episcoporum praescripta, servetur singulis anni sextis feriis, nisi cum aliquo die inter sollemnitates recensito occurrunt; abstinentia vero et ieiunium feria quarta Cinerum et feria sexta in Passione et Morte Domini Nostri Iesu Christi.

Can. 1203 – Lege abstinentiae tenentur qui decimum quartum aetatis annum expleverint; lege vero ieiunii adstringuntur omnes aetate maiores usque ad annum inceptum sexagesimum. Curent tamen animarum pastores et parentes ut etiam ii qui, ratione minoris aetatis ad legem ieiunii et abstinentiae non tenentur, ad genuinum paenitentiae sensum informentur.

Can. 1204 – Episcoporum Conferentia potest pressius determinare observantiam ieiunii et abstinentiae necnon alias formas paenitentiae, praesertim opera caritatis et exercitationes pietatis, in totum vel ex parte pro abstinentia et ieiunio substituere.

LIBER V
DE BONIS ECCLESIAE TEMPORALIBUS

Can. 1205 – § 1. Ecclesia catholica bona temporalia iure nativo, independenter a civili potestate, acquirere, retinere, administrare et alienare valet ad fines sibi proprios prosequendos.

§ 2. Fines vero proprii praecipue sunt: cultus divinus ordinandus, honesta cleri aliorumque ministrorum sustentatio procuranda, opera sacri apostolatus et caritatis, praesertim erga egenos, exercenda.

Can. 1206 – Praeter Ecclesiam universam atque Apostolicam Sedem, etiam Ecclesiae particulares necnon alia quaevis persona iuridica, sive publica sive privata, subiecta sunt capacia bona temporalia acquirendi, retinendi, administrandi et alienandi ad normam iuris.

Can. 1207 – Dominium bonorum, sub suprema auctoritate Romani Pontificis, ad eam pertinet iuridicam personam, quae eadem bona legitime acquisiverit.

Can. 1208 – § 1. Bona temporalia omnia quae ad Ecclesiam universam, Apostolicam Sedem aliasve in Ecclesia personas iuridicas publicas pertinent sunt bona ecclesiastica et reguntur canonibus qui sequuntur, necnon propriis statutis.

§ 2. Bona temporalia personae iuridicae privatae reguntur propriis statutis, non autem hisce canonibus, nisi expresse aliud caveatur.

Can. 1209 – In canonibus qui sequuntur nomine Ecclesiae significatur non solum Ecclesia universa aut Sedes Apostolica, sed etiam quaelibet persona iuridica publica in Ecclesia, nisi ex contextu sermonis vel ex natura rei aliud appareat.

TITULUS I
DE ACQUISITIONE BONORUM

Can. 1210 – Ecclesia acquirere bona temporalia potest omnibus iustis modis iuris sive naturalis sive positivi, quibus aliis licet.

Can. 1211 – Ecclesiae nativum ius est exquirendi a christifidelibus quae ad fines sibi proprios sint necessaria.

Can. 1212 – § 1. Integrum est christifidelibus bona temporalia in favorem Ecclesiae conferendi.

§ 2. Christifideles obligatione tenentur contribuendi ut fines de quibus in can. 1205, § 2 Ecclesia assequi possit.

§ 3. Episcopus dioecesanus de hac obligatione fideles monere tenetur et opportuno modo eam urgere.

Can. 1213 – Ius est Episcopo dioecesano, in casu gravis necessitatis, tributum extraordinarium et moderatum christifidelibus necnon personis iuridicis, sive publicis sive privatis, imponendi; quod tamen ne fiat nisi audito Consilio a rebus oeconomicis et Consilio presbyterali; nullum vero tributum imponi potest super eleemosynis Missarum.

Can. 1214 – Fideles subsidia Ecclesiae conferant per subventiones rogatas et iuxta normas ab Episcoporum Conferentia probatas.

Can. 1215 – Nisi aliud iure cautum sit, conventus Episcoporum provinciae est:

1) praefinire taxas pro actibus potestatis exsecutivae gratiosae vel pro exsecutione rescriptorum Sedis Apostolicae, ab ipsa Sede Apostolica approbandas;

2) definire oblationes occasione ministrationis sacramentorum et sacramentalium.

Can. 1216 – § 1. Salvo iure religiosorum mendicantium, vetatur persona quaevis privata sive physica sive iuridica sine

proprii Ordinarii et Ordinarii loci licentia, in scriptis data, stipem cogere pro quolibet pio aut ecclesiastico instituto vel fine.

§ 2. Episcoporum Conferentia potest normas de stipe quaeritanda statuere, quae ab omnibus servari debent, iis non exclusis qui ex institutione mendicantes vocantur et sunt.

Can. 1217 – In omnibus ecclesiis et oratoriis, etiam ad Instituta religiosa pertinentibus, quae de facto habitualiter christifidelibus pateant, Ordinarius loci praecipere potest ut specialis stips colligatur pro determinatis inceptis paroecialibus, dioecesanis, nationalibus vel universalibus, ad Curiam dioecesanam postea sedulo mittenda.

Can. 1218 – § 1. Nisi contrarium constet, oblationes superioribus vel administratoribus cuiusvis personae iuridicae ecclesiasticae, etiam privatae, factae praesumuntur ipsi personae iuridicae factae.

§ 2. Oblationes de quibus in § 1 repudiari nequeunt, nisi iusta de causa et, in rebus maioris momenti, de licentia Ordinarii; eiusdem Ordinarii licentia requiritur ut acceptentur quae onere modali vel conditione gravantur, firmo praescripto can. 1246.

§ 3. Oblationes a fidelibus ad certum finem factae nonnisi ad eundem finem destinari possunt.

Can. 1219 – Praescriptionem, tamquam acquirendi et se liberandi modum, Ecclesia pro bonis temporalibus recipit, ad normam cann. 194-196.

Can. 1220 – Res sacrae, quae scilicet dedicatione vel benedictione ad cultum divinum destinatae sunt, si in dominio privatorum sunt, praescriptione acquiri a privatis personis possunt, sed eas adhibere ad usus profanos non licet, nisi dedicationem vel benedictionem amiserint; si vero ad personam iuridicam ecclesiasticam publicam pertinent, tantum ab alia persona iuridica ecclesiastica publica acquiri possunt.

Can. 1221 – Res immobiles, mobiles pretiosae, iura et actiones sive personales sive reales, quae pertinent ad Sedem Aposto-

licam, spatio centum annorum praescribuntur; quae ad aliam personam iuridicam publicam ecclesiasticam, spatio triginta annorum.

Can. 1222 – Episcopi, ratione vinculi unitatis et caritatis, iuxta propriae dioecesis facultates, contribuant ad media procuranda, quibus Sedes Apostolica secundum temporum condiciones indiget, ut servitium erga Ecclesiam universam rite praestare valeat.

Can. 1223 – In regionibus ubi beneficia proprie dicta adhuc exsistunt, Episcoporum Conferentiae est, opportunis normis cum Apostolica Sede concordatis et ab ea approbatis, huiusmodi beneficiorum suppressionem moderari, ita ut reditus immo ipsa dos beneficiorum ad institutum de quo in can. 1225, § 1 paulatim deferantur.

TITULUS II
DE ADMINISTRATIONE BONORUM

Can. 1224 – Romanus Pontifex, vi primatus regiminis, est omnium bonorum ecclesiasticorum supremus administrator et dispensator.

Can. 1225 – § 1. Habeatur in singulis dioecesibus speciale institutum quod bona vel oblationes colligat eum in finem ut substentationi clericorum, qui in favorem dioecesis servitium praestant, ad normam can. 255 provideatur, nisi aliter eisdem provisum sit.

§ 2. In nationibus ubi praevidentia socialis in favorem cleri nondum apte ordinata est, curet Episcoporum Conferentia ut habeatur institutum quo securitati sociali clericorum satis provideatur.

§ 3. In singulis dioecesibus constituatur, quatenus opus sit, massa communis qua valeant Episcopi obligationibus erga alias personas Ecclesiae deservientes satisfacere variisque dioecesis ne-

cessitatibus occurrere quaque etiam possint dioeceses divitiores pauperioribus subvenire.

§ 4. Pro diversis locorum adiunctis, fines de quibus in §§ 2 et 3 aptius obtineri possunt per instituta dioecesana inter se foederata, vel per cooperationem aut etiam per convenientem consociationem pro variis dioecesibus, imo et pro toto territorio constitutam; foveantur insuper relationes, quoties id expedire videatur, inter huiusmodi instituta diversarum nationum ad eorum maiorem efficacitatem promovendam ac tuendam.

§ 5. Haec instituta ita, si fieri possit, constituenda sunt ut efficaciam quoque in iure civili obtineant.

Can. 1226 – Massa bonorum ex diversis dioecesibus provenientium administratur secundum normas ab Episcopis quorum interest legitime concordatas.

Can. 1227 – § 1. Ordinarii est sedulo advigilare administrationi omnium bonorum, quae ad personas iuridicas publicas sibi subiectas pertinent, salvis legitimis titulis quibus eidem potiora iura tribuantur.

§ 2. Habita ratione iurium, legitimarum consuetudinum et circumstantiarum, Ordinarii, editis peculiaribus instructionibus intra fines iuris universalis et particularis, universum administrationis bonorum ecclesiasticorum negotium ordinandum curent.

Can. 1228 – Episcopus dioecesanus ad actus administrationis ponendos, qui, attento statu oeconomico dioecesis, sunt maioris momenti, Consilium a rebus oeconomicis et Collegium consultorum audire debet; eorundem tamen consensu eget, praeterquam in casibus iure universali vel tabulis fundationis specialiter expressis, ad ponendos actus extraordinariae administrationis.

Can. 1229 – Praeter munera de quibus in can. 414, § 1 et 3, Oeconomo committi possunt ab eodem Episcopo munera de quibus in cann. 1227 § 1 et 1230, § 2.

Can. 1230 – § 1. Administratio bonorum ecclesiasticorum ei competit, qui immediate regit personam ad quam eadem bona

pertinent, nisi aliud ferant ius particulare, statuta aut legitima consuetudo, et salvo iure Ordinarii interveniendi in casu negligentiae administratoris.

§ 2. In administratione bonorum personae iuridicae publicae, quae ex iure vel tabulis fundationis aut propriis statutis suos non habent administratores, Ordinarius, cui eadem subiecta est, assumat personas idoneas ad triennium; eaedem ab Ordinario iterum nominari possunt.

Can. 1231 – Quaevis persona iuridica suum habeat consilium a rebus oeconomicis vel saltem duos consiliarios, qui administratorem, ad normam statutorum, in munere adimplendo adiuvent.

Can. 1232 – § 1. Firmis statutorum praescriptis, administratores invalide ponunt actus qui fines modumque ordinariae administrationis excedunt, nisi prius ab Ordinario facultatem scripto datam obtinuerint.

§ 2. In statutis definiantur actus qui finem et modum ordinariae administrationis excedunt; si vero de hac re sileant statuta, competit Episcopo dioecesano, audito consilio a rebus oeconomicis, huiusmodi actus pro personis sibi subiectis determinare.

§ 3. Nisi quando et quatenus in rem suam versum sit, persona iuridica non tenetur respondere de actibus ab administratoribus invalide positis; de actibus autem ab administratoribus illegitime sed valide positis respondebit ipsa persona iuridica, salva eius actione seu recursu adversus administratores qui damna eidem intulerint.

Can. 1233 – Omnes, sive clerici sive laici, qui legitimo titulo partes habent in administratione bonorum ecclesiasticorum, munera sua adimplere tenentur nomine Ecclesiae, ad normam iuris.

Can. 1234 – Antequam administratores suum munus ineant:

1) debent se bene et fideliter administraturos coram Ordinario vel eius delegato iureiurando cavere;

2) accuratum ac distinctum inventarium, ab ipsis subscribendum, rerum immobilium, rerum mobilium pretiosarum alia-

rumve cum descriptione atque aestimatione earundem redigatur, redactumque recognoscatur;

3) huius inventarii alterum exemplar conservetur in tabulario administrationis, alterum in archivo Curiae; et in utroque quaelibet immutatio adnotetur quam patrimonium subire contingat.

Can. 1235 – § 1. Omnes administratores diligentia boni patrisfamilias suum munus implere tenentur.

§ 2. Exinde debent:

1) vigilare ne bona suae curae concredita quoquo modo pereant aut detrimentum capiant, initis in hunc finem, quatenus opus sit, contractibus adsecurationis;

2) curare ut proprietas bonorum ecclesiasticorum modis civiliter validis in tuto ponatur;

3) praescripta servare iuris tam canonici quam civilis, aut quae a fundatore vel donatore vel legitima auctoritate imposita sint, praesertim cavere ne ex legum civilium inobservantia damnum Ecclesiae obveniat;

4) reditus bonorum ac proventus accurate et iusto tempore exigere exactosque tuto servare et secundum fundatoris mentem aut legitimas normas impendere;

5) foenus vel mutui vel hypothecae causa solvendum statuto tempore solvere, ipsamque debiti summam capitalem opportune reddendam curare;

6) pecuniam, quae de expensis supersit et utiliter collocari potest, de consensu Ordinarii, in fines Ecclesiae vel instituti occupare;

7) accepti et expensi libros bene ordinatos habere;

8) rationem administrationis exeunte unoquoque anno componere;

9) documenta et instrumenta, quibus iura Ecclesiae aut instituti in bona nituntur, rite ordinare et in archivo convenienti et apto custodire; authentica vero eorum exemplaria, ubi commode fieri potest, in archivo Curiae deponere.

§ 3. Provisiones accepti et expensi ut ab administratoribus quotannis componantur enixe commendatur; iuri autem particu-

lari relinquitur eas praecipere et pressius determinare modos quibus exhibendae sint.

Can. 1236 – Intra limites dumtaxat ordinariae administrationis, fas est administratoribus de bonis mobilibus quae ad patrimonium stabile non pertinent, donationes ad fines pietatis aut christianae caritatis facere.

Can. 1237 – Administratores bonorum:

1) in operarum locatione leges etiam civiles, quae ad laborem et vitam socialem attinent, adamussim servent, iuxta principia ab Ecclesia tradita;

2) iis, qui operam ex condicto praestant, iustam et honestam mercedem tribuant ita ut eisdem facultates praebeantur suam suorumque vitam religiosam, familiarem, socialem, culturalem adaequate colendi.

Can. 1238 – § 1. Reprobata contraria consuetudine, administratores tam clerici quam laici quorumvis bonorum ecclesiasticorum, quae ab Ordinarii loci potestate regiminis non sint legitime subducta, singulis annis officio tenentur rationes Ordinario exhibendi, qui eas Consilio a rebus oeconomicis examinandas committat.

§ 2. De bonis, quae a fidelibus Ecclesiae offeruntur, administratores, nisi iusta causa aliud suadeat, rationes fidelibus reddere debent iuxta modum iure particulari statuendum.

Can. 1239 – Administratores litem nomine personae iuridicae publicae ne inchoent neve contestentur in foro civili, nisi licentiam scripto datam Ordinarii proprii obtinuerint.

Can. 1240 – Quamvis ad administrationem non teneantur titulo officii ecclesiastici, administratores munus susceptum arbitratu suo dimittere nequeunt; quod si ex arbitraria dimissione damnum Ecclesiae obveniat, ad restitutionem tenentur.

TITULUS III
DE CONTRACTIBUS PRAESERTIM DE ALIENATIONE

Can. 1241 – Quae ius civile in territorio statuit de contractibus tam in genere, quam in specie, et de solutionibus, eadem iure canonico in re quae potestati regiminis Ecclesiae subest iisdem cum effectibus serventur, nisi iuri divino contraria sint aut aliud iure canonico caveatur, et firmo praescripto can. 1499.

Can. 1242 – Ad valide alienanda bona quae personae iuridicae publicae ex legitima assignatione patrimonium stabile constituunt et quorum valor summam iure definitam excedit, requiritur licentia auctoritatis ad normam iuris competentis.

Can. 1243 – § 1. Salvo iure Institutorum religiosorum, cum valor bonorum, quorum alienatio proponitur, continetur intra summam minimam et summam maximam ab Episcoporum Conferentia pro sua cuiusque regione definiendas, auctoritas competens, si agatur de personis iuridicis Ordinario loci non subiectis, propriis determinatur statutis; si vero agatur de personis sibi subiectis auctoritas competens est loci Ordinarius cum consensu Consilii a rebus oeconomicis et eorum quorum interest.

§ 2. Si tamen agatur de rebus quarum valor summam maximam excedit, aut de rebus ex voto Ecclesiae donatis, vel de rebus pretiosis artis vel historiae causa, ad validitatem alienationis requiritur insuper licentia S. Sedis.

§ 3. Si res alienanda sit divisibilis, in petenda licentia pro alienatione exprimi debent partes antea alienatae; secus licentia irrita est.

§ 4. Ii qui in alienandis bonis consilio vel consensu partem habere debent, ne praebeant consilium vel consensum nisi prius exacte fuerint edocti tam de statu oeconomico personae iuridicae cuius bona alienanda proponuntur, quam de alienationibus iam peractis.

Can. 1244 – § 1. Ad alienanda bona requiritur insuper:

1) iusta causa, veluti urgens necessitas, evidens utilitas, pietas, caritas vel gravis alia ratio pastoralis;

2) aestimatio rei alienandae a peritis scripto facta.

§ 2. Aliae quoque cautelae a legitima auctoritate praescriptae serventur ut Ecclesiae damnum vitetur.

Can. 1245 – § 1. Res alienari minori pretio ordinarie non debet quam quod in aestimatione indicatur.

§ 2. Pecunia ex alienatione percepta vel in commodum Ecclesiae caute collocetur vel, iuxta alienationis fines, prudenter erogetur.

Can. 1246 – Requisita ad normam cann. 1242, 1244 et 1245, quibus etiam statuta personarum iuridicarum conformandi sunt, servari debent non solum in alienatione, sed etiam in quolibet negotio quo conditio patrimonialis personae iuridicae peior fieri possit.

Can. 1247 – Si quando bona ecclesiastica sine debitis quidem sollemnitatibus canonicis alienata fuerint, sed alienatio sit civiliter valida, auctoritatis competentis est decernere, omnibus mature perpensis, an et qualis actio, personalis scilicet vel realis, a quonam et contra quemnam instituenda sit ad Ecclesiae iura vindicanda.

Can. 1248 – Conferentiae Episcoporum est, attentis locorum adiunctis, normas statuere de bonis Ecclesiae locandis, praesertim de licentia a competenti auctoritate ecclesiastica obtinenda.

Can. 1249 – Nisi res sit minimi momenti, bona ecclesiastica propriis administratoribus eorumve coniunctis usque ad quartum consanguinitatis vel affinitatis gradum non sunt vendenda aut locanda sine speciali competentis auctoritatis licentia scripto data.

TITULUS IV
DE PIIS VOLUNTATIBUS IN GENERE ET DE PIIS FUNDATIONIBUS

Can. 1250 – § 1. Qui ex iure naturae et canonico libere valet de suis bonis statuere, potest ad causas pias, sive per actum inter vivos sive per actum mortis causa, bona relinquere.

§ 2. In dispositionibus mortis causa in bonum Ecclesiae serventur, si fieri possit, sollemnitates iuris civilis; hae si omissae fuerint, heredes moneri debent de obligatione qua tenentur adimplendi testatoris voluntatem.

Can. 1251 – Voluntates fidelium facultates suas in pias causas donantium vel relinquentium, sive per actum inter vivos, sive per actum mortis causa, legitime acceptatae, diligentissime impleantur etiam circa modum administrationis et erogationis bonorum, salvo praescripto can. 1252, § 3.

Can. 1252 – § 1. Ordinarius omnium piarum voluntatum tam mortis causa quam inter vivos exsecutor est.

§ 2. Hoc ex iure Ordinarius vigilare potest ac debet, etiam per visitationem, ut piae voluntates impleantur, et alii exsecutores debent, perfuncti munere, illi reddere rationem.

§ 3. Clausulae huic Ordinarii iuri contrariae, ultimis voluntatibus adiectae, tamquam non appositae habeantur.

Can. 1253 – § 1. Qui bona ad pias causas sive per actum inter vivos, sive ex testamento fiduciarie accepit, debet de sua fiducia Ordinarium certiorem reddere, eique omnia istiusmodi bona seu mobilia seu immobilia cum oneribus adiunctis indicare; quod si donator id expresse et omnino prohibuerit, fiduciam ne acceptet.

§ 2. Ordinarius debet exigere ut bona fiduciaria in tuto collocentur et vigilare pro exsecutione piae voluntatis ad normam can. 1252.

§ 3. Bonis fiduciariis alicui sodali Instituti religiosi commissis, si quidem bona sint attributa loco seu dioecesi eorumve incolis aut piis causis iuvandis, Ordinarius de quo in §§ 1, 2, est loci Ordinarius; secus est Superior Maior in Instituto clericali iuris pontificii, Ordinarius eiusdem sodalis proprius in aliis Institutis religiosis.

Can. 1254 – § 1. Nomine piarum fundationum in iure veniunt:

1) *piae fundationes autonomae*, scilicet universitates rerum ad fines de quibus in can. 111, § 2 destinatae et a competenti auctoritate ecclesiastica in personam iuridicam erectae;

2) *piae fundationes non autonomae*, scilicet bona temporalia alicui personae iuridicae publicae quoquo modo data cum onere in diuturnum tempus, iure particulari determinandum, ex reditibus annuis Missas celebrandi aliasque praefinitas functiones ecclesiasticas peragendi, aut fines de quibus in can. 111, § 2 aliter persequendi.

§ 2. Bona piae fundationis non autonomae debent, expleto tempore, ad institutum de quo in can. 1225, § 1 destinari, nisi alia fuerit fundatoris voluntas expresse manifestata aut bona concredita fuerint Instituto religioso.

Can. 1255 – Iuris particularis est definire conditiones sine quibus piae fundationes constitui vel acceptari nequeunt.

Can. 1256 – Ut fundatio a persona iuridica valide acceptari possit, requiritur licentia Ordinarii in scriptis data; qui eam ne praebeat antequam legitime compererit personam iuridicam tum novo oneri suscipiendo, tum iam susceptis satisfacere posse; maximeque caveat ut reditus omnino respondeat oneribus adiunctis secundum cuiusque loci vel regionis morem.

Can. 1257 – Pecunia et bona mobilia, dotationis nomine assignata, statim in loco tuto ab Ordinario approbando deponantur eum in finem ut eadem pecunia vel bonorum mobilium pretium custodiantur et quamprimum caute et utiliter secundum prudens

eiusdem Ordinarii iudicium, auditis et iis quorum interest et proprio a rebus occonomicis Consilio, collocentur in commodum eiusdem fundationis cum expressa et individua mentione oneris.

Can. 1258 – § 1. Fundationes, etiam viva voce factae, scripto consignentur.

§ 2. Alterum tabularum exemplar in Curiae archivo, alterum in archivo personae iuridicae ad quam fundatio spectat, tuto asservetur.

Can. 1259 – § 1. Servatis praescriptis cann. 1251-1253 et 1238, onerum ex piis fundationibus incumbentium tabella conficiatur quae apud rectorem ecclesiae vel instituti in loco tuto servetur.

§ 2. Praeter librum de quo in can. 911, § 1, alter liber retineatur et apud eundem rectorem servetur, in quo singula onera eorumque implementum et eleemosynae adnotentur.

Can. 1260 – § 1. Reductio onerum Missarum, ex iusta tantum et necessaria causa facienda, reservatur Sedi Apostolicae, salvis praescriptis quae sequuntur.

§ 2. Si in tabulis fundationum id expresse caveatur, Ordinarius ob imminutos reditus onera Missarum reducere valet.

§ 3. Episcopo dioecesano competit facultas reducendi ob diminutionem redituum, quamdiu causa perduret, ad rationem eleemosynae in dioecesi legitime vigentis, Missas legatorum, quae sint per se stantia, dummodo nemo sit qui obligatione teneatur et utiliter cogi possit ad eleemosynae augmentum faciendum.

§ 4. Eidem competit facultas reducendi onera seu legata Missarum gravantia instituta ecclesiastica, si reditus insufficientes evaserint ad finem proprium eiusdem instituti ecclesiastici congruenter consequendum.

§ 5. Iisdem facultatibus de quibus in §§ 3 et 4 gaudet Supremus Moderator Instituti religiosi clericalis iuris pontificii.

Can. 1261 – Iisdem auctoritatibus de quibus in can. 1260 facultas insuper competit transferendi, congrua de causa, onera

Missarum in dies, ecclesias vel altaria diversa ab illis, quae in fundationibus sunt statuta.

Can. 1262 – § 1. Fidelium voluntatum in pias causas reductio, moderatio, commutatio, si fundator potestatem hanc Ordinario expresse concesserit, potest ab eodem fieri ex iusta tantum et necessaria causa.

§ 2. Si exsecutio onerum impositorum, ob imminutos reditus aliamve causa, nulla administratorum culpa, impossibilis evaserit, Ordinarius, auditis iis quorum interest et proprio Consilio a rebus oeconomicis atque servata, meliori quo fieri potest modo, fundatoris voluntate, poterit eadem onera aeque imminuere, excepta Missarum reductione, quae praescriptis can. 1260 regitur.

§ 3. In ceteris casibus recurrendum est ad Sedem Apostolicam.

LIBER VI
DE SANCTIONIBUS IN ECCLESIA

PARS I
DE DELICTIS ET POENIS IN GENERE

TITULUS I
DE DELICTORUM PUNITIONE GENERATIM

Can. 1263 – Nativum et proprium Ecclesiae ius est christifideles delinquentes poenalibus sanctionibus coercendi.

Can. 1264 – § 1. Sanctiones poenales in Ecclesia sunt:

1) poenae medicinales seu censurae, quae in cann. 1282-1284 recensentur;

2) poenae expiatoriae, de quibus in can. 1287.

§ 2. Lex alias poenas expiatorias constituere potest, quae christifidelem aliquo bono spirituali vel temporali privent et supernaturali Ecclesiae fini sint consentaneae.

§ 3. Praeterea remedia poenalia et paenitentiae adhibentur, illa quidem praesertim ad delicta praecavenda, hae potius ad poenam subrogandam vel augendam.

TITULUS II
DE LEGE POENALI AC DE PRAECEPTO POENALI

Can. 1265 – § 1. Si, postquam delictum commissum sit, lex mutetur, applicanda est lex reo favorabilior.

§ 2. Quod si lex posteriór tollat legem vel saltem poenam, haec statim cessat.

Can. 1266 – Poena plerumque est ferendae sententiae, ita ut reum non teneat, nisi postquam irrogata sit; est autem latae sen-

tentiae, ita ut incurratur ipso facto commissi delicti, si lex vel praeceptum id expresse statuat.

Can. 1267 – § 1. Qui legislativam habet potestatem, potest etiam poenales leges ferre; potest autem suis legibus etiam legem divinam vel legem ecclesiasticam, a superiore potestate latam, congrua poena munire, servatis suae competentiae limitibus ratione territorii vel personarum.

§ 2. Lex potest poenam ipsa determinare vel prudenti iudicis aestimationi determinandam relinquere.

§ 3. Lex particularis potest etiam poenis generali lege constitutis in aliquod delictum alias addere; id autem ne faciat, nisi ex gravissima necessitate. Quod si lex generalis indeterminatam vel facultativam poenam comminetur, lex particularis potest etiam in illius locum poenam determinatam vel obligatoriam constituere.

Can. 1268 – Curent Episcopi dioecesani ut, quatenus fieri possit, in eadem civitate vel regione uniformes ferantur, si quae ferendae sint, poenales leges.

Can. 1269 – Poenae eatenus constituantur, quatenus vere necessariae sint ad aptius providendum ecclesiasticae disciplinae. Dimissio autem e statu clericali lege particulari constitui nequit.

Can. 1270 – Latae sententiae poenas ne comminetur legislator, nisi forte in singularia quaedam delicta dolosa, quae vel graviori esse possint scandalo vel efficaciter puniri poenis ferendae sententiae non possint; censuras autem, praesertim excommunicationem, ne constituat, nisi maxima cum moderatione et in sola delicta graviora.

Can. 1271 – § 1. Quatenus quis potest vi potestatis regiminis in foro externo praecepta imponere, eatenus potest etiam poenas determinatas, exceptis expiatoriis perpetuis, per praeceptum comminari.

§ 2. Praeceptum poenale ne feratur, nisi re mature perpensa, et iis servatis, quae in cann. 1269 et 1270 de legibus particularibus statuuntur.

TITULUS III
DE SUBIECTO POENALIBUS SANCTIONIBUS OBNOXIO

Can. 1272 – § 1. Nemo punitur, nisi externa legis vel praecepti violatio, ab eo commissa, sit graviter imputabilis ex dolo vel ex culpa.

§ 2. Poena lege vel praecepto statuta is tenetur, qui legem vel praeceptum deliberate violavit; qui vero id egit ex omissione debitae diligentiae, non punitur, nisi lex vel praeceptum aliter caveat.

§ 3. Posita externa violatione imputabilitas praesumitur, nisi aliud appareat.

Can. 1273 – Qui habitualiter rationis usu carent, etsi legem vel praeceptum violaverint dum sani videbantur, delicti incapaces habentur.

Can. 1274 – Nulli poenae est obnoxius, qui, cum legem vel praeceptum violavit:

1) sextum decimum aetatis annum nondum explevit;

2) sine sua culpa ignoravit se legem vel praeceptum violare; ignorantiae autem inadvertentia et error aequiparantur;

3) egit ex vi physica vel ex casu fortuito, qui praevideri vel cui praeviso occurri non potuit;

4) metu gravi, quamvis relative tantum, coactus legem vel praeceptum violavit, aut ex necessitate vel gravi incommodo, nisi tamen actus sit intrinsece malus aut vergat in animarum damnum;

5) legitimae tutelae causa contra iniustum sui vel alterius aggressorem egit, debitum servans moderamen;

6) rationis usu carebat, firmis praescriptis cann. 1275, § 1, n. 2 et 1276;

7) sine sua culpa putavit aliquam adesse ex circumstantiis, de quibus in n. 4 vel 5.

Can. 1275 – § 1. Violationis auctor non eximitur a poena sed poena lege vel praecepto statuta temperari debet vel in eius locum poenitentia adhiberi, si delictum patratum sit:

1) ab eo, qui rationis usum imperfectum tantum habuerit;

2) ab eo qui rationis usu carebat propter ebrietatem aliamve similem mentis perturbationem, quae culpabilis fuerit;

3) ex gravi passionis aestu, qui non omnem tamen mentis deliberationem et voluntatis consensum praecesserit et impedierit, et dummodo tamen passio ipsa ne fuerit voluntarie excitata vel nutrita;

4) a minore, qui aetatem sedecim annorum expleverit;

5) ab eo, qui metu gravi, quamvis relative tantum, coactus est, aut ex necessitate vel gravi incommodo, si delictum sit intrinsece malum vel in animarum damnum vergat;

6) ab eo, qui legitimae tutelae causa contra iniustum sui vel alterius aggressorem egit, nec tamen debitum servavit moderamen;

7) adversus aliquem graviter et iniuste provocantem;

8) ab eo, qui per errorem, ex sua tamen culpa, putavit aliquam adesse ex circumstantiis, de quibus in can. 1274, nn. 4 vel 5;

9) ab eo, qui sine sua culpa ignoravit poenam legi vel praecepto esse adnexam;

10) ab eo, qui aliter sine plena imputabilitate, dummodo tamen haec adhuc gravis fuerit, egit.

§ 2. Idem potest iudex facere, si qua alia adsit circumstantia, quae delicti gravitatem deminuat.

§ 3. In circumstantiis, de quibus in § 1, reus poena latae sententiae non tenetur.

Can. 1276 – Ignorantia crassa vel supina vel affectata numquam considerari potest in applicandis praescriptis cann. 1274 et 1275; item ebrietas aliaeve mentis perturbationes, si sint de industria ad delictum patrandum vel excusandum quaesitae, et passio, quae voluntarie excitata vel nutrita sit.

Can. 1277 – § 1. Iudex gravius punire potest quam lex vel praeceptum statuit:

1) eum, qui post condemnationem vel poenae declarationem ita adhuc deliquit, ut ex adiunctis prudenter eius pertinacia in mala voluntate conici possit;

2) eum, qui in dignitate aliqua constitutus est, vel qui auctoritate vel officio abusus est ad delictum patrandum;

3) reum, qui, cum poena in delictum culposum constituta sit, eventum praeviderit et nihilominus cautiones ad eum vitandum omiserit, quas diligens quilibet adhibuisset.

§ 2. In casibus, de quibus in § 1, si poena constituta sit latae sententiae, alia poena potest addi vel poenitentia.

Can. 1278 – Lex particularis potest alias circumstantias eximentes, attenuantes vel aggravantes, praeter casus in cann. 1274-1277, statuere, sive generali norma, sive de singulis delictis. Item in praecepto possunt circumstantiae statui, quae a poena praecepto constituta eximant, vel eam attenuent vel aggravent.

Can. 1279 – § 1. Qui aliquid ad delictum patrandum egit vel omisit, nec tamen, praeter suam voluntatem, delictum consummavit, non tenetur poena in delictum consummatum statuta, nisi lex vel praeceptum aliter caveat.

§ 2. Quodsi actus vel omissiones natura sua ad delicti exsecutionem conducunt, auctor potest paenitentiae vel remedio poenali subici, nisi sponte ab incepta delicti exsecutione destiterit. Si autem scandalum aliudve grave damnum vel periculum evenerit, auctor, etsi sponte destiterit, iusta potest poena puniri, leviore tamen quam quae in delictum consummatum constituta est.

Can. 1280 – § 1. Qui communi delinquendi consilio in delictum concurrunt, neque in lege vel praecepto expresse nominantur, si poenae ferendae sententiae in auctorem principalem constitutae sint, iisdem poenis subiciuntur vel aliis eiusdem vel minoris gravitatis.

§ 2. In poenam latae sententiae delicto adnexam incurrunt complices, qui in lege vel praecepto non nominantur, si sine eorum opera delictum patratum non esset, et poena sit talis naturae, ut ipsos afficere possit; secus poenis ferendae sententiae puniri possunt.

Can. 1281 – Delictum quod in declaratione consistat vel in alia voluntatis vel doctrinae vel scientiae manifestatione, consummatum non habetur, si nemo eam declarationem vel manifestationem recipiat.

TITULUS IV
DE POENIS ALIISQUE PUNITIONIBUS

CAPUT I
DE CENSURIS

Can. 1282 – § 1. Excommunicatus vetatur:

1) ullam habere participationem ministerialem in celebrandis Eucharistiae Sacrificio vel quibuslibet aliis publici cultus caeremoniis;

2) sacramenta vel sacramentalia celebrare et sacramenta recipere;

3) ecclesiasticis officiis vel ministeriis vel muneribus quibuslibet fungi vel actus regiminis ponere.

§ 2. Quod si excommunicatio irrogata vel declarata sit, reus:

1) si agere velit contra praescriptum § 1, 1, est arcendus aut a liturgica actione est cessandum, nisi gravis obstet causa;

2) invalide ponit actus regiminis, qui ad normam § 1, 3, sunt illiciti;

3) vetatur frui privilegiis antea concessis;

4) nequit valide consequi dignitatem, officium aliudve munus in Ecclesia;

5) fructus dignitatis, officii, muneris cuiuslibet, pensionis, quam quidem habeat in Ecclesia, non facit suos.

Can. 1283 – Interdictus tenetur vetitis, de quibus in can. 1282, § 1, 1 et 2; quod si interdictum irrogatum vel declaratum sit, praescriptum can. 1282, § 2, 1, servandum est.

Can. 1284 – § 1. Suspensio, quae clericos tantum afficere potest, vetat:

1) vel omnes vel aliquos actus potestatis ordinis;

2) vel omnes vel aliquos actus potestatis regiminis;

3) exercitium vel omnium vel aliquorum iurium vel munerum officio inhaerentium.

§ 2. In lege vel praecepto statui potest ut post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam actus regiminis suspensus valide ponere nequeat.

§ 3. Vetitum numquam afficit:

1) officia vel regiminis potestatem, quae non sint sub potestate superioris poenam constituentis;

2) ius habitandi si quod reus ratione officii habeat;

3) ius administrandi bona, quae ad ipsius suspensi officium forte pertineant, si poena sit latae sententiae.

§ 4. Suspensio vetans fructus, stipendium, pensiones aliudve percipere obligationem secumfert restituendi quidquid illegitime, quamvis bona fide, perceptum sit.

Can. 1285 – § 1. Suspensionis ambitus, intra limites canone praecedenti statutos, aut ipsa lege vel praecepto definitur, aut sententia vel decreto quo poena irrogatur.

§ 2. Lex, non autem praeceptum, potest latae sententiae suspensionem, nulla addita determinatione vel limitatione, constituere; eiusmodi autem poena omnes effectus, qui in can. 1284, § 1 recensentur, habet.

Can. 1286 – Si censura vetet celebrare sacramenta vel sacramentalia vel ponere actum regiminis, vetitum suspenditur, quoties id necessarium sit ad consulendum fidelibus in mortis periculo constitutis; quod si censura latae sententiae non sit declarata, vetitum praeterea suspenditur, quoties fidelis petat sacramentum vel sacramentale vel actum regiminis: id autem petere ex qualibet iusta causa licet.

CAPUT II
DE POENIS EXPIATORIIS

Can. 1287 – § 1. Poenae expiatoriae, quae delinquentem afficere possunt aut in perpetuum aut in tempus praefinitum aut in tempus indeterminatum, praeter alias, quas forte lex constituerit, hae sunt:

1) prohibitio vel praescriptio commorandi in certo loco vel territorio;

2) privatio potestatis, officii, muneris, iuris, privilegii, facultatis, gratiae, tituli, insignis, etiam mere honorifici;

3) prohibitio ea exercendi, quae sub n. 2 recensentur, vel prohibitio ea in certo loco vel extra certum locum exercendi; quae prohibitiones numquam sunt sub poena nullitatis;

4) translatio poenalis ad aliud officium;

5) dimissio e statu clericali.

§ 2. Latae sententiae eae tantum poenae expiatoriae esse possunt, quae in § 1, 3, recensentur.

Can. 1288 – § 1. Prohibitio commorandi in certo loco vel territorio sive clericos sive religiosos afficere potest; praescriptio autem commorandi clericos saeculares et, intra limites constitutionum, religiosos.

§ 2. Ut praescriptio commorandi in certo loco vel territorio irrogetur, accedat oportet consensus Ordinarii illius loci, nisi agatur de domo extradioecesanis quoque clericis paenitentibus vel emendandis destinata.

Can. 1289 – § 1. Privationes et prohibitiones, quae in can. 1287, § 1, 2 et 3 recensentur, numquam afficiunt potestates, officia, munera, iura, privilegia, facultates, gratias, titulos, insignia, quae non sint sub potestate superioris poenam constituentis.

§ 2. Potestatis ordinis privatio dari nequit, sed tantum prohibitio eam vel aliquos eius actus exercendi; item dari nequit privatio graduum academicorum.

§ 3. De prohibitionibus, quae in can. 1287, § 1, 3 indicantur, norma servanda est quae de censuris datur in can. 1286.

Can. 1290 – Clericus e statu clericali dimissus privatur omnibus officiis, muneribus et potestate qualibet delegata; fit ad ea inhabilis; potestatem ordinis exercere prohibetur; promoveri nequit ad ordines; et generatim laicis, quod ad iuridicos effectus attinet, aequiparatur, firmo praescripto can. 126.

CAPUT III
DE REMEDIIS POENALIBUS ET PAENITENTIIS

Can. 1291 – § 1. Eum, qui versatur in proxima delinquendi occasione, vel in quem, ex investigatione peracta, gravis cadit suspicio delicti commissi, Ordinarius per se vel per alium monere potest.

§ 2. Eum vero ex cuius conversatione scandalum vel gravis ordinis perturbatio oriatur, etiam corripere potest, modo peculiaribus personae et facti condicionibus accommodato.

§ 3. De monitione et correptione constare semper debet saltem ex aliquo documento, quod in secreto Curiae archivo servetur.

Can. 1292 – § 1. Paenitentia, quae imponi potest in foro externo, est aliquod religionis vel pietatis vel caritatis opus peragendum.

§ 2. Ob transgressionem occultam numquam publica imponatur paenitentia.

§ 3. Paenitentias Ordinarius pro sua prudentia addere potest poenali remedio monitionis vel correptionis.

TITULUS V
DE POENIS APPLICANDIS

Can. 1293 – Ordinarius proceduram iudicialem vel administrativam ad poenas irrogandas vel declarandas tunc tantum promovendam curet, cum perspexerit neque fraterna correctione ne-

que correptione neque aliis pastoralis sollicitudinis viis satis posse scandalum reparari, iustitiam restitui, reum emendari.

Can. 1294 – § 1. Quoties iustae obstent causae ne iudicialis processus fiat, poena irrogari vel declarari potest per decretum extra iudicium; remedia poenalia autem et paenitentiae applicari possunt per decretum in quolibet casu.

§ 2. Per decretum irrogari vel declarari non possunt poenae perpetuae; neque poenae quas lex vel praeceptum eas constituens vetet per decretum applicare.

§ 3. Quae in lege vel praecepto dicuntur de iudice, quod attinet ad poenam irrogandam vel declarandam in iudicio, applicanda sunt ad superiorem, qui per decretum extra iudicium poenam irroget vel declaret, nisi aliter constet neque agatur de praescriptis quae ad procedendi tantum rationem attinent.

Can. 1295 – Si lex vel praeceptum iudici det potestatem applicandi vel non applicandi poenam, iudex potest etiam, pro sua conscientia et prudentia, poenam temperare vel in eius locum paenitentiam imponere.

Can. 1296 – Etiamsi lex utatur verbis praeceptivis, iudex pro sua conscientia et prudentia potest:

1) poenae irrogationem in tempus magis opportunum differre, si ex praepropera rei punitione maiora mala eventura praevideantur;

2) a poena irroganda abstinere vel poenam mitiorem irrogare aut paenitentiam adhibere, si reus emendatus sit et scandalum reparaverit, aut si ipse satis a civili auctoritate punitus sit vel punitum iri praevideatur;

3) si reus primum post vitam laudabiliter peractam deliquerit neque necessitas urgeat reparandi scandalum, obligationem servandi poenam expiatoriam suspendere, ita tamen ut, si reus intra tempus ab ipso iudice determinatum rursus deliquerit, poenam utrique delicto debitam luat, nisi interim tempus decurrerit ad actionis poenalis pro priore delicto praescriptionem.

Can. 1297 – Quoties delinquens vel usum rationis imperfectum tantum habuerit, vel delictum ex metu vel necessitate vel passionis aestu vel in ebrietate aliave simili mentis perturbatione patraverit, iudex potest etiam a qualibet punitione irroganda abstinere, si censeat aliter posse melius consuli eius emendationi.

Can. 1298 – Quoties reus plura delicta patraverit, si nimius videatur poenarum ferendae sententiae cumulus, prudenti iudicis arbitrio relinquitur poenas intra aequos terminos moderari.

Can. 1299 – § 1. Censura irrogari valide nequit, nisi antea reus semel saltem monitus sit ut a contumacia recedat, dato congruo ad resipiscentiam tempore.

§ 2. A contumacia recessisse dicendus est reus, qui delicti vere paenituerit, quique praeterea congruam damnorum et scandali reparationem dederit vel saltem serio promiserit.

Can. 1300 – Cum reus ab accusatione absolvitur vel aliter nulla poena ei irrogatur, Ordinarius potest opportunis monitis aliisque pastoralis sollicitudinis viis, vel etiam, si res ferat, poenalibus mediis eius utilitati et publico bono consulere.

Can. 1301 – Si poena sit indeterminata neque aliud lex caveat, iudex poenas graviores, praesertim censuras, ne irroget, nisi casus gravitas id omnino postulet; perpetuas autem poenas irrogare non potest.

Can. 1302 – § 1. In poenis clerico irrogandis semper cavendum est ne iis quae ad honestam sustentationem sunt necessaria ipse careat, nisi agatur de dimissione e statu clericali.

§ 2. Dimisso autem e statu clericali, qui propter poenam vere indigeat, Ordinarius meliore quo fieri potest modo providere curet.

Can. 1303 – Poena reum ubique tenet, etiam resoluto iure eius qui poenam constituit vel irrogavit, nisi aliud expresse caveatur.

Can. 1304 – § 1. Si poena vetet recipere sacramenta vel sacramentalia, vetitum suspenditur, quandiu reus in mortis periculo versatur.

§ 2. Obligatio servandi poenam latae sententiae, quae neque declarata sit neque sit notoria in loco quo delinquens versatur, eatenus ex toto vel ex parte suspenditur quatenus reus eam servare nequeat sine periculo gravis scandali vel infamiae.

Can. 1305 – Appellatio vel recursus a sententiis iudicialibus vel a decretis, quae poenam quamlibet irrogent vel declarent, habent effectum suspensivum.

TITULUS VI
DE POENARUM CESSATIONE

Can. 1306 – § 1. Praeter eos, qui in cann. 1307-1308 recensentur, omnes, qui a lege, quae poena munita est, dispensare possunt vel a praecepto poenam comminanti eximere, possunt etiam eam poenam remittere.

§ 2. Potest praeterea lex vel praeceptum, poenam constituens, aliis quoque potestatem facere remittendi.

§ 3. Potest tamen Apostolica Sedes poenae remissionem sibi vel aliis reservare, reservatio autem stricte est interpretanda.

Can. 1307 – § 1. Poenam lege constitutam si sit irrogata vel declarata remittere possunt:

1) Ordinarius, qui iudicium ad poenam irrogandam vel declarandam promovit vel decreto eam per se vel per alium irrogavit vel declaravit;

2) Ordinarius loci in quo delinquens versatur, consulto tamen, nisi propter extraordinarias circumstantias impossibile sit, Ordinario, de quo sub n. 1.

§ 2. Poenam latae sententiae nondum declaratam lege constitutam potest Ordinarius remittere suis subditis et iis qui in ipsius territorio versantur vel ibi deliquerint, et etiam Episcopus titularis in actu tamen sacramentalis confessionis.

Can. 1308 – § 1. Poenam ferendae vel latae sententiae constitutam praecepto quod non sit ab Apostolica Sede latum, remittere possunt:

1) Ordinarius loci, in quo delinquens versatur;

2) si poena sit irrogata vel declarata etiam Ordinarius, qui iudicium ad poenam irrogandam vel declarandam promovit vel decreto eam per se vel per alium irrogavit vel declaravit.

§ 2. Antequam remissio fiat, consulendus est, nisi propter extraordinarias circumstantias impossibile sit, praecepti auctor.

Can. 1309 – § 1. Firmis praescriptis cann. 428 et 929, censuram latae sententiae excommunicationis vel interdicti, non declaratam neque Sedi Apostolicae reservatam, confessarius remittere potest in foro interno sacramentali, si paenitenti durum sit in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ut superior competens provideat.

§ 2. In remissione concedenda confessarius paenitenti onus iniungat recurrendi intra mensem sub poena reincidentiae ad superiorem competentem vel ad sacerdotem facultate praeditum, et standi huius mandatis; interim imponat congruam paenitentiam et, quatenus urgeat, scandali et damni reparationem. Recursus autem fieri potest etiam per confessarium, sine nominis mentione.

Can. 1310 – § 1. Remissio censurae dari non potest nisi delinquenti qui a contumacia, ad normam can. 1299, § 2, recesserit; recedenti autem denegari nequit.

§ 2. Qui censuram remittit, potest ad normam can. 1300 providere vel etiam paenitentiam imponere.

Can. 1311 – Si quis pluribus poenis detineatur, remissio valet tantummodo pro poenis in ipsa expressis; generalis autem remissio omnes aufert poenas, iis exceptis quas in petitione reus mala fide reticuerit.

Can. 1312 – Poenae remissio metu gravi extorta irrita est.

Can. 1313 – § 1. Remissio dari potest etiam absenti vel sub conditione.

§ 2. Remissio in foro externo detur scripto, nisi gravis causa aliud suadeat.

§ 3. Caveatur ne remissionis petitio vel ipsa remissio divulgetur, nisi quatenus id vel utile sit ad rei famam tuendam vel necessarium ad scandalum reparandum.

Can. 1314 – § 1. Actio criminalis praescriptione extinguitur triennio nisi agatur:

1) de delictis S. Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis;

2) de actione ob delicta de quibus in cann. 1346, 1347, 1349, 1350, quae quinquennio praescribitur;

3) de delictis quae non sunt iure communi punita, si lex particularis alium praescriptionis terminum statuerit.

§ 2. Praescriptio decurrit ex die quo delictum patratum est, vel, si delictum sit permanens vel habituale, ex die quo cessavit.

Can. 1315 – § 1. Si intra terminos de quibus in can. 1314, ex die quo sententia condemnatoria in rem iudicatam transierit computandos, non sit reo notificatum exsecutorium iudicis decretum de quo in can. 1603, actio ad poenam exsequendam praescriptione extinguitur.

§ 2. Idem valet, servatis servandis, si poena per decretum extra iudicium irrogata sit.

PARS II

DE POENIS IN SINGULA DELICTA

TITULUS I

DE DELICTIS CONTRA RELIGIONEM ET ECCLESIAE UNITATEM

Can. 1316 – § 1. Firmo praescripto can. 191, § 1, 2 apostata a fide, haereticus vel schismaticus excommunicetur; clericus praeterea potest poenis, de quibus in can. 1287 § 1, 1, 2, et 3, puniri.

§ 2. Si diuturna contumacia vel scandali gravitas postulet, aliae poenae addi possunt, non excepta dimissione e statu clericali.

Can. 1317 – Reus vetitae communicationis in sacris iusta poena puniatur.

Can. 1318 – Parentes vel parentum locum tenentes, qui liberos in religione acatholica baptizandos vel educandos tradunt, censura aliave iusta poena puniantur.

Can. 1319 – Qui species consecratas abicit aut in sacrilegum finem abducit vel retinet, in excommunicationem latae sententiae incurrit; clericus praeterea alia poena, non exclusa dimissione e statu clericali, puniri potest.

Can. 1320 – Si quis, quid asserens vel promittens coram ecclesiastica auctoritate, periurium committit, iusta poena puniatur.

Can. 1321 – Qui in publico spectaculo vel concione, vel in scripto publice evulgato, vel aliter instrumentis communicationis socialis utens, blasphemiam profert, aut bonos mores graviter laedit, aut in religionem vel Ecclesiam iniurias exprimit vel odium contemptumve excitat, iusta poena puniatur.

TITULUS II

DE DELICTIS CONTRA ECCLESIASTICAS AUCTORITATES ET ECCLESIAE LIBERTATEM

Can. 1322 – § 1. Qui vim physicam in Romanum Pontificem adhibet, in excommunicationem latae sententiae Sedi Apostolicae reservatam incurrit, cui, si clericus sit, alia poena, non exclusa dimissione e statu clericali, pro delicti gravitate addi potest.

§ 2. Qui id agit in alium episcopali charactere pollentem, in interdictum latae sententiae, et, si sit clericus, etiam in suspensionem latae sententiae incurrit.

§ 3. Qui vim physicam in alium clericum vel religiosum adhibet in fidei vel Ecclesiae vel ecclesiasticae potestatis vel ministerii contemptum, iusta poena puniatur.

Can. 1323 – Iusta poena puniatur:

1) qui, praeter casum de quo in can. 1316, § 1, doctrinam a Romano Pontifice vel a Concilio Oecumenico damnatam docet et ab Apostolica Sede vel ab Ordinario admonitus non retractat;

2) qui aliter Sedi Apostolicae, Ordinario, vel Moderatori legitime praecipienti vel prohibenti non obtemperat, et post monitum in inoboedientia persistat.

Can. 1324 – Qui contra Romani Pontificis actum ad Concilium Oecumenicum vel aliter ad Episcoporum Collegium recurrit censura puniatur.

Can. 1325 – Qui publice aut subditorum simultates vel odia adversus Sedem Apostolicam vel Ordinarium excitat propter aliquem potestatis vel ministerii ecclesiastici actum, aut subditos ad inoboedientiam in eos provocat, interdicto vel aliis iustis poenis puniatur.

Can. 1326 – Qui nomen dat consociationi, quae contra Ecclesiam machinatur, iusta poena puniatur; qui autem eiusmodi consociationem promovet vel moderatur interdicto puniatur.

Can. 1327 – Qui impediunt libertatem ministerii vel electionis vel potestatis ecclesiasticae aut legitimum bonorum sacrorum aliorumve ecclesiasticorum bonorum usum, aut perterrefaciunt electorem vel electum vel eum qui potestatem vel ministerium ecclesiasticum exercuit, iusta poena puniri possunt.

Can. 1328 – Qui rem sacram, mobilem vel immobilem, profanat iusta poena puniatur.

Can. 1329 – Qui sine praescripta licentia bona ecclesiastica alienat iusta poena puniatur.

TITULUS III

DE MUNERUM ECCLESIASTICORUM USURPATIONE DEQUE DELICTIS IN IIS EXERCENDIS

Can. 1330 – Sacerdos qui contra praescriptum can. 931 agit, in excommunicationem latae sententiae incurrit.

§ 2. In poenam latae sententiae interdicti, vel, si sit clericus, suspensionis incurrit:

1) qui ad ordinem sacerdotalem non promotus liturgicam Eucharistici Sacrificii actionem ponit;

2) qui, praeter casum de quo in § 1, cum sacramentalem absolutionem dare valide nequeat, eam impertire conatur, vel sacramentalem confessionem audit.

§ 3. In casibus de quibus in § 2, pro delicti gravitate, aliae poenae, non exclusa excommunicatione, addi possunt.

Can. 1331 – Qui, praeter casus de quibus in can. 1330, sacramentum se administrare simulat, iusta poena puniatur.

Can. 1332 – Qui per simoniam sacramentum celebrat vel recipit interdicto vel suspensione puniatur.

Can. 1333 – Quicumque officium ecclesiasticum usurpat iusta poena puniatur.

§ 2. Usurpationi aequiparatur illegitima, post privationem vel cessationem a munere, retentio.

Can. 1334 – Episcopus qui sine pontificio mandato aliquem consecrat in Episcopum et qui ab eo consecrationem recipit in excommunicationem latae sententiae Sedi Apostolicae reservatam incurrunt.

Can. 1335 – Episcopus qui, contra praescriptum can. 968, alienum subditum sine legitimis litteris dimissoriis ordinaverit, prohibetur per annum ordinem conferre. Qui vero ordinationem recepit, est ipso facto a recepto ordine suspensus.

Can. 1336 – Qui, praeter casus, de quibus in cann. 1330-1335, sacerdotale munus vel aliud sacrum ministerium illegitime exsequitur, iusta poena puniri potest.

Can. 1337 – Qui quaestum illegitime facit ex Missae stipe, censura vel alia iusta poena puniatur.

Can. 1338 – Qui quidvis donat vel pollicetur ut quis, munus in Ecclesia exercens, illegitime quid agat vel omittat, iusta poena puniatur; item qui ea dona vel pollicitationes acceptat.

Can. 1339 – Sacerdos, qui in actu vel occasione vel praetextu confessionis paenitentem ad peccatum contra sextum Decalogi praeceptum sollicitat, pro delicti gravitate, suspensione, prohibitionibus, privationibus puniatur et in casibus gravioribus dimittatur e statu clericali.

Can. 1340 – § 1. Confessarius, qui sacramentale sigillum directe violat, in excommunicationem latae sententiae incurrit; qui vero indirecte tantum, pro delicti gravitate puniatur.

§ 2. Interpres aliique, de quibus in can. 937, § 2, qui secretum violant iusta poena puniantur, non exclusa excommunicatione.

Can. 1341 – § 1. Ecclesiastica potestate vel munere abutens pro actus vel omissionis gravitate puniatur, non exclusa officii privatione, nisi in eum abusum iam poena sit lege vel praecepto constituta.

§ 2. Qui vero, ex culpabili neglegentia, ecclesiasticae potestatis vel ministerii vel muneris actum illegitime cum damno alieno ponit vel omittit, iusta poena puniatur.

TITULUS IV
DE CRIMINE FALSI

Can. 1342 – § 1. Qui confessarium de delicto de quo in can. 1339, apud ecclesiasticum superiorem falso denuntiat, in interdictum latae sententiae incurrit; et, si sit clericus, etiam in suspensionem.

§ 2. Qui aliam ecclesiastico superiori calumniosam praebet delicti denuntiationem, vel aliter alterius bonam famam laedit, iusta poena, non exclusa censura, puniri potest.

§ 3. Calumniator potest cogi etiam ad congruam satisfactionem praestandam.

Can. 1343 – Iusta poena pro delicti gravitate puniri potest:

1) qui ecclesiasticum documentum falsum conficit, vel verum mutat, destruit, occultat, vel falso vel mutato utitur;

2) qui alio falso vel mutato documento utitur in re ecclesiastica;

3) qui in publico ecclesiastico documento falsum asserit.

TITULUS V
DE DELICTIS CONTRA SPECIALES OBLIGATIONES

Can. 1344 – Clerici vel religiosi mercaturam vel negotiationem contra canonum praescripta exercentes pro delicti gravitate puniantur.

Can. 1345 – Qui obligationes sibi ex poena impositas violat, iusta poena puniri potest.

Can. 1346 – Firmo praescripto can. 191, § 1, 3 clericus matrimonium, etiam civiliter tantum, attentans, in suspensionem latae sententiae incurrit; quod si monitus non resipuerit et scandalum dare perrexerit, gradatim privationibus vel etiam dimissione e statu clericali puniri potest.

Can. 1347 – § 1. Clericus concubinarius, praeter casum de quo in can. 1346, et clericus in alio peccato externo contra sextum Decalogi praeceptum cum scandalo permanens, suspensione puniantur, cui, persistente post monitionem delicto, aliae poenae gradatim addi possunt usque ad dimissionem e statu clericali.

§ 2. Clericus qui aliter contra sextum Decalogi praeceptum deliquerit, si quidem delictum vi vel minis vel publice vel cum

minore infra aetatem sexdecim annorum patratum sit, iustis poenis puniatur, non exclusa, si casus ferat, dimissione e statu clericali.

Can. 1348 – Qui graviter violat residentiae obligationem cui ratione ecclesiastici officii tenetur, iusta poena puniatur, non exclusa, post monitionem, officii privatione.

TITULUS VI
DE DELICTIS CONTRA HOMINIS VITAM ET LIBERTATEM

Can. 1349 – Qui homicidium patrat, vel hominem vi vel fraude rapit vel detinet vel mutilat vel graviter vulnerat, privationibus et prohibitionibus, de quibus in can. 1287 pro delicti gravitate puniatur; homicidium autem in personas de quibus in can. 1322, poenis ibi statutis punitur.

Can. 1350 – Qui abortum procurat, effectu secuto, in latae sententiae interdictum incurrit, et, si sit clericus, etiam in suspensionem.

TITULUS VII
NORMA GENERALIS

Can. 1351 – Praeter casus hac vel aliis legibus statutos, divinae vel canonicae legis externa violatio tunc tantum potest iusta quidem poena vel paenitentia puniri, cum specialis violationis gravitas punitionem postulet, et necessitas urgeat scandala praeveniendi vel reparandi.

LIBER VII
DE PROCESSIBUS

PARS I
DE IUDICIIS IN GENERE

Can. 1352 – § 1. Obiectum iudicii sunt:

1) Personarum physicarum vel iuridicarum iura persequenda aut vindicanda, vel facta iuridica declaranda;

2) delicta, quod spectat ad poenam irrogandam vel declarandam.

§ 2. Attamen controversiae ortae ex actu potestatis administrativae deferri possunt tantum vel ad superiorem vel ad tribunal administrativum.

Can. 1353 – Ecclesia iure proprio et exclusivo cognoscit:

1) De causis quae respiciunt res spirituales et spiritualibus adnexas;

2) De violatione legum ecclesiasticarum deque omnibus in quibus inest ratio peccati, quod attinet ad culpae definitionem et poenarum ecclesiasticarum irrogationem.

Can. 1354 – Omnia Ecclesiae tribunalia reguntur canonibus qui sequuntur, salvis normis tribunalium Apostolicae Sedis.

Can. 1355 – § 1. Causae beatificationis Servorum Dei et canonizationis Beatorum reguntur peculiari lege pontificia.

§ 2. Iisdem causis applicantur praeterea praescripta huius Codicis, quoties in ea lege ad ius commune remissio fit vel de normis agitur quae, ex ipsa rei natura, easdem quoque causas afficiunt.

TITULUS I
DE FORO COMPETENTI

Can. 1356 – Prima Sedes a nemine iudicatur.

Can. 1357 – § 1. Ipsius Romani Pontificis dumtaxat ius est iudicandi:

1) eos qui supremum tenent civitatis magistratum;
2) Patres Cardinales et Patriarchas;
3) Legatos Sedis Apostolicae, et in criminalibus Episcopos;
4) alias causas quas Ipse ad suum advocaverit iudicium.

§ 2. Iudex de actu vel instrumento a Romano Pontifice in forma specifica confirmato videre non potest, nisi ipsius praecesserit mandatum.

§ 3. Rotae Romanae reservatur iudicare:

1) Episcopos in contentiosis, firmo praescripto can. 1371, § 2;
2) Abbatem primatem, vel Abbatem superiorem Congregationis monasticae, et Supremum Moderatorem Institutorum vitae consecratae iuris pontificii;
3) dioeceses aliasve personas ecclesiasticas, sive physicas sive iuridicas, quae Superiorem infra Romanum Pontificem non habent.

Can. 1358 – § 1. Violato praescripto can. 1356 acta et decisiones pro infectis habentur.

§ 2. In causis de quibus in can. 1357 aliorum iudicum incompetentia est absoluta.

Can. 1359 – § 1. Nemo in prima instantia conveniri potest, nisi coram iudice ecclesiastico qui competens sit ob unum ex titulis qui in cann. 1360-1366 determinantur.

§ 2. Incompetentia iudicis cui nullus ex his titulis suffragatur, dicitur relativa.

§ 3. Actor sequitur forum partis conventae; quod si pars conventa multiplex forum habet, optio fori actori conceditur.

Can. 1360 – Quilibet conveniri potest coram tribunali domicilii vel quasi-domicilii; religiosus autem in loco domus suae.

Can. 1361 – § 1. Vagus forum habet in loco ubi actu commoratur.

§ 2. Is, cuius neque domicilium aut quasi-domicilium neque locus commorationis nota sint, conveniri potest in foro actoris.

Can. 1362 – Ratione rei sitae pars conveniri potest coram tribunali loci, ubi res litigiosa sita est, quoties actio in rem directa sit, aut de spolio agatur.

Can. 1363 – § 1. Ratione contractus pars conveniri potest coram tribunali loci in quo contractus initus est, vel adimpleri debet, nisi partes concorditer aliud tribunal elegerint.

§ 2. Si causa versetur circa obligationes quae ex alio titulo proveniant, pars conveniri potest coram tribunali loci, in quo obligatio vel orta est vel est adimplenda.

Can. 1364 – In criminalibus accusatus, licet absens, conveniri potest coram tribunali loci in quo delictum patratum sit.

Can. 1365 – Pars conveniri potest:

1) in causis quae circa administrationem versantur, coram tribunali loci ubi administratio gesta est;

2) in causis quae respiciunt hereditates vel legata pia, coram tribunali ultimi domicilii vel quasi-domicilii vel commorationis, ad normam cann. 1360-1361 eius de cuius hereditate vel legato pio agitur, nisi agatur de mera exsecutione legati, quae videnda est secundum ordinarias competentiae normas.

Can. 1366 – Ratione conexionis ab uno eodemque tribunali et eodem processu cognoscendae sunt causae inter se conexae, nisi legis praescriptum obstet.

Can. 1367 – Ratione praeventionis, cum duo vel plura tribunalia aeque competentia sunt, ei ius est causam cognoscendi quod prius partem conventam legitime citaverit.

Can. 1368 – § 1. Si inter duos pluresve iudices eidem tribunali appellationis subiectos, controversia oriatur quisnam eorum ad aliquod negotium competens sit, res definienda est a tribunali appellationis.

§ 2. Quod si distinctis tribunalibus appellationis subsint, controversia definienda est a Signatura Apostolica.

TITULUS II
DA VARIIS TRIBUNALIUM GRADIBUS ET SPECIEBUS

Can. 1369 – § 1. Ob primatum Romani Pontificis integrum est cuilibet fideli in toto orbe catholico causam suam sive contentiosam sive criminalem, in quovis iudicii gradu et in quovis litis statu cognoscendam ad Sanctam Sedem deferre vel apud eandem introducere.

§ 2. Provocatio tamen ad Sedem Apostolicam interposita non suspendit, praeter casum appellationis, exercitium iurisdictionis in iudice qui causam iam cognoscere coepit; quique idcirco poterit iudicium prosequi usque ad definitivam sententiam, nisi Sedes Apostolica iudici significaverit se causam advocasse.

Can. 1370 – Quodlibet tribunal ius habet in auxilium vocandi aliud tribunal ad causam instruendam vel ad actus intimandos.

CAPUT I
DE TRIBUNALI PRIMAE INSTANTIAE

Art. 1
DE IUDICE

Can. 1371 – § 1. In unaquaque dioecesi et pro omnibus causis a iure expresse non exceptis, iudex primae instantiae est Episcopus dioecesanus, qui iudiciariam potestatem exercere potest ipse per se, vel per alios, secundum canones qui sequuntur.

§ 2. Si vero agatur de iuribus aut bonis temporalibus personae iuridicae ab Episcopo repraesentatae, iudicat in primo gradu tribunal appellationis.

Can. 1372 – § 1. Quilibet Episcopus tenetur Vicarium Iudicialem seu Officialem constituere cum potestate ordinaria iudicandi, a Vicario Generali distinctum, nisi parvitas dioecesis aut paucitas negotiorum aliud suadeat.

§ 2. Vicarius Iudicialis unum constituit tribunal cum Episcopo, sed nequit iudicare causas quas Episcopus sibi reservat.

§ 3. Vicario Iudiciali dari possunt adiutores, quibus nomen est Vicariorum Iudicialium adiunctorum seu Vice-Officialium.

§ 4. Tum Vicarius Iudicialis tum Vicarii Iudicialis adiuncti esse debent sacerdotes, integrae famae, in iure canonico doctores vel saltem licentiati, annos nati non minus triginta.

§ 5. Ipsi, sede vacante, a munere non cessant nec ab administratore dioecesano amoveri possunt; adveniente autem novo Episcopo, indigent confirmatione.

Can. 1373 – § 1. In dioecesi constituantur ab Episcopo iudices dioecesani qui sint clerici.

§ 2. Episcoporum Conferentia permittere potest ut etiam viri laici iudices constituantur, ex quibus, suadente necessitate, unus assumi potest ad collegium efformandum.

§ 3. Iudices sint integrae famae et in iure canonico doctores vel saltem licentiati.

Can. 1374 – Vicarius Iudicialis, Vicarii Iudiciales adiuncti et alii iudices nominantur ad definitum tempus, firmo praescripto can. 1372, § 5, nec removeri possunt nisi ex legitima gravique causa.

Can. 1375 – § 1. Plures dioecesani Episcopi, probante Sede Apostolica, possunt concordes, in locum tribunalium dioecesanorum de quibus in cann. 1371-1373, unicum constituere in suis dioecesibus tribunal primae instantiae; in quo casu ipsi Episcopi

concordes vel Episcopus ab eisdem designatus omnes habet potestates, quas Episcopus dioecesanus circa suum tribunal.

§ 2. Tribunalia de quibus in § 1 constitui possunt vel ad causas quaslibet vel ad aliqua tantum causarum genera.

Can. 1376 – Unicus iudex in quolibet iudicio duos assessores, clericos vel laicos probatae vitae, sibi consulentes adsciscere potest.

Can. 1377 – § 1. Reprobata contraria consuetudine tribunali collegiali trium iudicum reservantur:

1) causae contentiosae: a) de vinculo sacrae ordinationis et oneribus eidem adnexis; b) de vinculo matrimonii, firmo praescripto can. 1638 et 1640.

2) causae criminales: a) de delictis quae poenam dimissionis e statu clericali secum ferre possunt; b) de irroganda vel declaranda excommunicatione.

§ 2. Episcopus causas difficiliores vel maioris momenti committere potest iudicio trium vel quinque iudicum.

§ 3. Vicarius Iudicialis ad singulas causas cognoscendas iudices ex ordine per turnum advocet, nisi Episcoporum in singulis casibus aliter statuerit.

§ 4. In primo iudicii gradu, si forte collegium constitui nequeat, in singulis casibus Conferentia Episcoporum permittere potest ut Episcopus causam iudici unico clerico committat, qui, ubi fieri possit, assessorem et auditorem sibi adsciscat.

§ 5. Iudices semel designatos ne subroget Vicarius Iudicialis, nisi ex gravissima causa, in decreto exprimenda.

Can. 1378 – § 1. Tribunal collegiale collegialiter procedere debet, et per maiorem suffragiorum partem sententias ferre.

§ 2. Eidem praeesse debet, quatenus fieri potest, Vicarius Iudicialis vel Vicarius Iudicialis adiunctus.

Can. 1379 – § 1. Si controversia sit inter religiosos vel domos eiusdem Instituti religiosi clericalis iuris pontificii, iudex primae

instantiae, nisi aliud in constitutionibus caveatur, est Superior provincialis, aut, si monasterium sit sui iuris, Abbas localis.

§ 2. Salvo diverso constitutionum praescripto, si res contentiosa agatur inter duas provincias, in prima instantia iudicabit ipse per se vel per delegatum supremus Moderator; si inter duo monasteria, supremus Moderator Congregationis monasticae.

§ 3. Si demum controversia enascatur inter religiosas personas physicas vel iuridicas diversi Instituti religiosi, aut etiam eiusdem Instituti clericalis iuris dioecesani vel laicalis, aut inter personam religiosam et clericum saecularem vel laicum vel personam iuridicam saecularem, iudicat in prima instantia tribunal dioecesanum.

Art. 2
De Auditoribus et Relatoribus

Can. 1380 – § 1. Iudex vel tribunalis collegialis praeses potest auditorem designare ad causae instructionem peragendam, eum seligens aut ex tribunalis iudicibus aut ex personis ab Episcopo ad hoc munus approbatis.

§ 2. Episcopus potest ad auditoris munus approbare clericos vel laicos, qui bonis moribus, prudentia et doctrina fulgeant.

§ 3. Auditoris est, secundum iudicis mandatum, probationes tantum colligere easque collectas iudici tradere; potest autem, nisi iudicis mandatum obstet, interim decidere quae et quomodo probationes colligendae sint, si forte de hac re quaestio oriatur dum ipse munus suum exerceat.

Can. 1381 – Tribunalis collegialis praeses debet unum ex iudicibus collegii ponentem seu relatorem designare qui in coetu iudicum de causa referat et sententias in scriptis redigat; et ipsi idem praeses alium ex iusta causa substituere potest.

Art. 3
De Promotore Iustitiae, Vinculi Defensore et Notario

Can. 1382 – Ad causas contentiosas, in quibus bonum publicum in discrimen vocari potest, et ad causas criminales consti-

tuatur in dioecesi promotor iustitiae, qui officio tenetur providendi bono publico.

Can. 1383 – § 1. In causis contentiosis Episcopi dioecesani est iudicare utrum bonum publicum in discrimen vocari possit necne, nisi interventus promotoris iustitiae a lege praecipiatur vel ex natura rei evidenter necessarius sit.

§ 2. Si in praecedenti instantia intervenerit promotor iustitiae, in ulteriore gradu huius interventus praesumitur necessarius.

Can. 1384 – Ad causas in quibus agitur de nullitate sacrae ordinationis aut de nullitate vel solutione matrimonii constituatur in dioecesi defensor vinculi, qui officio tenetur proponendi et exponendi omnia quae rationabiliter adduci possint adversus nullitatem vel solutionem.

Can. 1385 – In causis in quibus promotoris iustitiae aut defensoris vinculi praesentia requiritur, iis non citatis, acta irrita sunt, nisi ipsi, etsi non citati, revera interfuerint, aut saltem ante sententiam, actis inspectis, munere suo fungi potuerint.

Can. 1386 – Nisi aliud expresse caveatur:

1) quoties lex praecipit ut iudex partes earumve alteram audiat, etiam promotor iustitiae et vinculi defensor, si iudicio intersint, audiendi sunt;

2) quoties instantia partis requiritur ut iudex quid decernere possit, instantia promotoris iustitiae vel vinculi defensoris, qui iudicio intersint, eandem vim habet.

Can. 1387 – Episcopi est promotorem iustitiae et vinculi defensorem nominare, qui sint clerici vel laici, integrae famae, in iure canonico doctores vel licentiati, ac prudentia et iustitiae zelo probati.

Can. 1388 – § 1. Eadem persona, non autem in eadem causa, officium promotoris iustitiae et defensoris vinculi gerere potest.

§ 2. Promotor et defensor constitui possunt tum ad universitatem causarum tum ad singulas causas; possunt autem ab Episcopo, iusta de causa, removeri.

Can. 1389 – Cuilibet processui intersit notarius adeo ut nulla habeantur acta, si non fuerint ab eo vel saltem a iudice subscripta.

Can. 1390 – Acta quae notarii conficiunt publicam fidem faciunt.

CAPUT II
DE TRIBUNALI SECUNDAE INSTANTIAE

Can. 1391 – § 1. A tribunali Episcopi suffraganei appellatur ad tribunal Metropolitae, salvo praescripto can. 1392.

§ 2. In causis in prima instantia pertractatis coram Metropolita fit appellatio ad tribunal quod ipse, probante Sede Apostolica, stabiliter designaverit.

§ 3. Pro causis coram Superiore provinciali actis tribunal secundae instantiae est penes Supremum Moderatorem; pro causis actis coram Abbate locali, penes Supremum Moderatorem Congregationis monasticae.

Can. 1392 – § 1. Si quod tribunal primae instantiae unicum inter plures dioeceses, ad normam can. 1375, constitutum sit, Episcoporum Conferentia debet tribunal secundae instantiae constituere, nisi illae dioeceses sint omnes eiusdem archidioecesis suffraganeae.

§ 2. Episcoporum Conferentia potest unum vel plura tribunalia secundae instantiae constituere, etiam praeter casus de quibus in § 1.

§ 3. Quod attinet ad tribunalia secundae instantiae, de quibus in §§ 1-2, Conferentia vel Episcopus ab ea designatus omnes habet potestates, quas Episcopus dioecesanus circa suum tribunal.

Can. 1393 – Tribunal secundae instantiae eodem modo quo tribunal primae instantiae constitui debet. Si tamen in primo iudicii gradu secundum can. 1377, § 4 iudex unicus sententiam tulit, tribunal secundae instantiae collegialiter procedat.

CAPUT III
DE APOSTOLICAE SEDIS TRIBUNALIBUS

Can. 1394 – Romanus Pontifex pro toto orbe catholico iudex est supremus, qui vel ipse per se ius dicit, vel per ordinaria Sedis Apostolicae tribunalia, vel per iudices a se delegatos.

Can. 1395 – Tribunal ordinarium a Romano Pontifice constitutum appellationibus recipiendis est Rota Romana.

Can. 1396 – § 1. Rota Romana iudicat:

1) in secunda instantia causas quae ab ordinariis tribunalibus primae instantiae diiudicatae fuerint et ad Sanctam Sedem per appellationem legitimam deferantur;

2) in tertia vel ulteriori instantia causas ab ipsa Rota Romana et ab aliis quibusvis tribunalibus iam cognitas, nisi res iudicata habeatur.

§ 2. Hoc tribunal iudicat etiam in prima instantia causas de quibus in can. 1357, § 2 aliasve quas Romanus Pontifex sive motu proprio, sive ad instantiam partium ad suum tribunal advocaverit et Rotae Romanae commiserit; easque, nisi aliud cautum sit in commissionis rescripto, ipsa Rota iudicat etiam in secunda et ulteriore instantia.

Can. 1397 – § 1. Supremum Signaturae Apostolicae Tribunal cognoscit querelas nullitatis, petitiones restitutionis in integrum et alios recursus contra sententias rotales, necnon exceptiones suspicionis aliasque causas contra Auditores Rotae Romanae propter acta in exercitio ipsorum muneris; solvit conflictus competentiae de quibus in can. 1368.

§ 2. Ipsum tribunal videt de contentionibus ortis ex actu potestatis administrativae ecclesiasticae ad eam legitime delatis, de aliis controversiis administrativis quae a Romano Pontifice vel a Romanae Curiae Dicasteriis ipsi deferantur et de conflictu competentiae inter eadem Dicasteria.

§ 3. Supremi huius Tribunalis praeterea est:

1) iustitiae rectae administrationi invigilare et in advocatos vel procuratores, si opus sit, animadvertere;

2) tribunalium competentiam prorogare;

3) curare erectionem tribunalium de quibus in cann. 1375 et 1392.

TITULUS III
DE DISCIPLINA IN TRIBUNALIBUS SERVANDA

CAPUT I
DE OFFICIO IUDICUM ET TRIBUNALIS MINISTRORUM

Can. 1398 – § 1. Christifideles omnes, in primis autem Episcopi, sedulo laborent ut, salva iustitia, lites in populo Dei quantum fieri possit vitentur et pacifice quamprimum componantur.

§ 2. Iudex in limine litis, et etiam quolibet alio momento, quandocumque spem aliquam boni exitus perspicit, partes hortari et adiuvare ne omittat, ut de aequa controversiae solutione quaerenda communi consilio curent, viasque ad hoc propositum idoneas ipsis indicent, gravibus quoque hominibus ad mediationem forte adhibitis.

§ 3. Quod si circa privatum partium bonum lis versetur, dispiciat iudex num transactione vel arbitrorum iudicio, ad normam cann. 1669-1672, finem habere utiliter possit.

Can. 1399 – Qui causae interfuit tamquam iudex, promotor iustitiae, defensor vinculi, procurator, advocatus, testis aut peritus, nequit postea valide eandem causam in alia instantia tamquam iudex definire aut in eadem munus assessoris agere.

Can. 1400 – § 1. Iudex cognoscendam ne suscipiat causam, in qua ratione consanguinitatis vel affinitatis in quolibet gradu lineae rectae et usque ad quartum gradum lineae collateralis vel ratione tutelae et curatelae, intimae vitae consuetudinis, magnae

simultatis, vel lucri faciendi aut damni vitandi, aliquid ipsius intersit.

§ 2. In iisdem adiunctis ab officio suo abstinere debent iustitiae promotor, defensor vinculi, assessor et auditor.

Can. 1401 – § 1. In casibus, de quibus in can. 1400, nisi iudex ipse abstineat, pars potest eum recusare.

§ 2. De recusatione videt Vicarius Iudicialis; si ipse recusetur, videt Episcopus qui tribunali praeest.

§ 3. Si ipse Episcopus sit iudex et contra ipsum recusatio opponatur, abstineat a iudicando.

§ 4. Si recusatio opponatur contra promotorem iustitiae, defensorem vinculi aut alios tribunalis administros, de hac exceptione videt praeses in tribunali collegiali vel ipse iudex, si unicus sit.

Can. 1402 – Recusatione admissa, personae mutari debent, non vero iudicii gradus.

Can. 1403 – § 1. Quaestio de recusatione expeditissime definienda est, auditis partibus, promotore iustitiae vel vinculi defensore, si intersint, neque ipsi recusati sint.

§ 2. Actus positi a iudice antequam recusetur validi sunt; qui autem positi sunt post propositam recusationem, rescindi debent, si pars petat intra decem dies ab admissa recusatione.

Can. 1404 – § 1. In negotio quod privatorum solummodo interest, iudex procedere potest dumtaxat ad instantiam partis. Causa autem legitime introducta, iudex procedere potest et debet etiam ex officio in causis criminalibus aliisque quae publicum Ecclesiae bonum aut animarum salutem respiciunt.

§ 2. Potest autem praeterea iudex partium neglegentiam in probationibus afferendis vel in exceptionibus opponendis supplere, quoties id necessarium censeat ad vitandam graviter iniustam sententiam, firmis praescriptis cann. 1552.

Can. 1405 – Iudices et Tribunalia curent ut quamprimum, salva iustitia, causae omnes terminentur, utque in tribunali pri-

mae instantiae ultra annum non protrahantur, in tribunali vero secundae instantiae ultra sex menses.

Can. 1406 – Omnes qui tribunal constituunt aut eidem opem ferunt, iusiurandum de officio rite et fideliter implendo praestare debent.

Can. 1407 – § 1. In iudicio criminali semper, in contentioso autem si ex revelatione alicuius actus processualis praeiudicium partibus obvenire possit, iudices et tribunalis adiutores tenentur ad secretum officii.

§ 2. Tenentur etiam semper ad secretum servandum de discussione quae inter iudices in tribunali collegiali ante ferendam sententiam habetur, tum etiam de variis suffragiis et opinionibus ibidem prolatis.

§ 3. Imo quoties causae vel probationum natura talis sit ut ex actorum vel probationum evulgatione aliorum fama periclitetur, vel praebeatur ansa dissidiis, aut scandalum aliudve id genus incommodum oriatur, iudex poterit testes, peritos, partes earumque advocatos vel procuratores iureiurando adstringere ad secretum servandum.

Can. 1408 – Iudex et omnes tribunalis administri, occasione agendi iudicii munera quaevis acceptare prohibentur.

Can. 1409 – § 1. Iudices qui, cum certe et evidenter competentes sint, ius reddere recusent, vel qui temere se competentes declarent vel secreti legem violent vel ex dolo aut gravi neglegentia aliud litigantibus damnum inferant, congruis poenis a competenti auctoritate puniri possunt non exclusa officii privatione.

§ 2. Iisdem sanctionibus subsunt tribunalis ministri et adiutores, si officio suo, ut supra, defuerint, quos omnes etiam iudex punire potest.

CAPUT II
DE ORDINE COGNITIONUM

Can. 1410 – Causae cognoscendae sunt eo ordine quo fuerunt propositae et in albo inscriptae, nisi qua earum celerem prae ceteris expeditionem exigat, quod quidem peculiari decreto, rationibus suffulto, statuendum est.

Can. 1411 – § 1. Vitia, quibus sententiae nullitas haberi potest, in quolibet iudicii statu vel gradu excipi possunt itemque a iudice ex officio relevari.

§ 2. Praeter casus de quibus in § 1, exceptiones dilatoriae, eae praesertim quae respiciunt personas et modum iudicii, proponendae sunt ante contestationem litis, nisi contestata iam lite primum emerserint, et quam primum definiendae.

Can. 1412 – § 1. Si exceptio proponatur contra iudicis competentiam, hac de re ipse iudex videre debet.

§ 2. In casu exceptionis de incompetentia relativa, si iudex se competentem pronuntiet, eius decisio non admittit appellationem, at non prohibentur querela nullitatis et restitutio in integrum.

§ 3. Quod si iudex se incompetentem declaret, pars quae se gravatam reputat, potest intra quindecim dies utiles provocare ad tribunal appellationis.

Can. 1413 – Iudex in quovis stadio causae se absolute incompetentem agnoscens, suam incompetentiam declarare debet.

Can. 1414 – § 1. Exceptiones rei iudicatae, transactionis et aliae peremptoriae quae dicuntur *litis finitae*, proponi et cognosci debent ante contestationem litis; qui serius eas opposuerit, non est reiciendus, sed condemnetur in expensas, nisi probet se oppositionem malitiose non distulisse.

§ 2. Aliae exceptiones peremptoriae proponantur in contestatione litis, et suo tempore tractandae sunt secundum regulas circa quaestiones incidentes.

Can. 1415 – § 1. Actiones reconventionales proponi valide nequeunt, nisi intra triginta dies a lite contestata.

§ 2. Cognoscantur autem simul cum conventionali actione, hoc est pari gradu cum ea, nisi eas separatim cognoscere necessarium sit aut iudex opportunius existimaverit.

Can. 1416 – Quaestiones de cautione pro expensis iudicialibus praestanda aut de concessione gratuiti patrocinii, quod statim ab initio postulatum fuerit, et aliae huiusmodi videndae regulariter sunt ante litis contestationem.

Caput III
DE TERMINIS ET DILATIONIBUS

Can. 1417 – § 1. Fatalia legis quae dicuntur, idest termini perimendis iuribus a lege constituti, prorogari non possunt, neque valide, nisi petentibus partibus, coarctari.

§ 2. Termini autem iudiciales et conventionales, ante eorum lapsum, poterunt, iusta intercedente causa, a iudice, auditis vel petentibus partibus, prorogari, numquam autem, nisi partibus consentientibus, valide coarctari.

§ 3. Caveat tamen iudex ne nimis diuturna lis fiat ex prorogatione.

Can. 1418 – Ubi lex terminos haud statuat ad actus processuales peragendos, iudex illos praefinire debet, habita ratione naturae cuiuscumque actus.

Can. 1419 – Si in die ad actum iudicialem indicto vacaverit tribunal, terminus intelligitur prorogatus ad primum sequentem diem non feriatum.

Caput IV
DE LOCO IUDICII

Can. 1420 – Uniuscuiusque tribunalis sedes sit, quantum fieri potest, stabilis, quae statutis horis pateat.

Can. 1421 – § 1. Iudex e territorio suo vi expulsus vel a iurisdictione ibi exercenda impeditus, potest extra territorium iurisdictionem suam exercere et sententiam ferre, certiore tamen hac de re facto Episcopo dioecesano.

§ 2. Praeter casum de quo in § 1 iudex, ex iusta causa et auditis partibus, potest ad probationes acquirendas etiam extra proprium territorium se conferre, de licentia tamen Episcopi dioecesani loci adeundi et in sede ab eodem designata.

Caput V
DE PERSONIS IN AULAM ADMITTENDIS ET DE MODO CONFICIENDI ET CONSERVANDI ACTA

Can. 1422 – § 1. Nisi aliter lex particularis caveat, dum causae coram tribunali aguntur ii tantummodo adsint in aula quos lex aut iudex ad processum expediendum necessarios esse statuerit.

§ 2. Omnes, iudicio assistentes, qui reverentiae et oboedientiae tribunali debitae graviter defuerint, iudex potest congruis poenis ad officium reducere, advocatos praeterea et procuratores etiam a munere apud tribunalia ecclesiastica exercendo suspendere.

Can. 1423 – Si qua persona interroganda utatur lingua iudici vel partibus ignota, adhibeatur interpres iuratus a iudice designatus. Declarationes tamen scripto redigantur lingua originaria et translatio addatur. Interpres etiam adhibeatur si surdus vel mutus interrogari debet, nisi forte malit iudex ut quaestionibus ei datis scripto respondeat.

Can. 1424 – § 1. Acta iudicialia, tum quae meritum quaestionis respiciunt, seu acta causae, tum quae ad formam procedendi pertinent, seu acta processus, scripto redacta esse debent.

§ 2. Singula folia actorum numerentur et authenticitatis signo muniantur.

Can. 1425 – Quoties in actis iudicialibus partium aut testium subscriptio requiritur, si pars aut testis subscribere nequeat vel nolit, id in ipsis actis adnotetur, simulque iudex et notarius fidem

faciant actum ipsum de verbo ad verbum parti aut testi perlectum fuisse, et partem aut testem vel non potuisse vel noluisse subscribere.

Can. 1426 – § 1. In casu appellationis, actorum exemplar, fide facta a notario de eius authenticitate, ad tribunal superius mittatur.

§ 2. Si acta exarata fuerint lingua tribunali superiori ignota, transferantur in aliam eidem tribunali cognitam, cautelis adhibitis, ut de fideli translatione constet.

Can. 1427 – § 1. Iudicio expleto, documenta quae in privatorum dominio sunt restitui debent, retento tamen eorum exemplari.

§ 2. Notarii, et cancellarius sine iudicis mandato tradere prohibentur exemplar actorum iudicialium et documentorum quae sunt processui acquisita.

TITULUS IV
DE PARTIBUS IN CAUSA

CAPUT I
DE ACTORE ET DE PARTE CONVENTA

Can. 1428 – Quilibet, sive baptizatus sive non baptizatus, potest in iudicio agere; pars autem legitime conventa respondere debet.

Can. 1429 – Licet actor vel pars conventa procuratorem vel advocatum constituerit, semper tamen tenetur in iudicio ipsemet adesse ad praescriptum iuris vel iudicis.

Can. 1430 – § 1. Pro minoribus et iis qui rationis usu destituti sunt, agere et respondere tenentur eorum parentes aut tutores vel curatores.

§ 2. Si iudex existimet ipsorum iura esse in conflictu cum iuribus parentum vel tutorum vel curatorum, aut hos non satis tueri posse ipsorum iura, tunc stent in iudicio per tutorem vel curatorem a iudice datum.

§ 3. Sed in causis spiritualibus et cum spiritualibus conexis, si minores usum rationis assecuti sint, agere et respondere queunt per se ipsos si aetatem quatuordecim annorum expleverint; si non expleverint, per curatorem a iudice constitutum.

§ 4. Bonis interdicti, et ii qui minus firmae mentis sunt, stare in iudicio per se ipsi possunt tantummodo ut de propriis delictis respondeant, aut ad praescriptum iudicis; in ceteris agere et respondere debent per suos curatores.

Can. 1431 – Quoties adest tutor aut curator ab auctoritate civili constitutus, idem potest a iudice ecclesiastico admitti, audito, si fieri potest, Episcopo eius cui datus est; quod si non adsit aut non videatur admittendus, ipse iudex tutorem aut curatorem pro causa designabit.

Can. 1432 – § 1. Personae iuridicae in iudicio stant per suos legitimos repraesentantes.

§ 2. In casu vero defectus vel neglegentiae repraesentantis, potest ipse Ordinarius per se vel per alium stare in iudicio nomine personarum iuridicarum quae sub eius iurisdictione sunt.

Caput II
DE PROCURATORIBUS AD LITES ET ADVOCATIS

Can. 1433 – § 1. Pars libere potest advocatum et procuratorem sibi constituere; sed praeter casus in §§ 2-3 statutos, potest etiam per se ipsa agere et respondere nisi iudex procuratoris vel advocati ministerium necessarium existimaverit.

§ 2. In iudicio criminali accusatus aut a se constitutum aut a iudice datum semper habere debet advocatum.

§ 3. In iudicio contentioso, si agatur de minoribus aut de iudicio in quo bonum publicum vertitur, exceptis causis matrimonialibus, iudex parti carenti defensorem ex officio constituat.

Can. 1434 – § 1. Unicum quisque potest constituere procuratorem, qui nequit alium sibimet substituere, nisi expressa facultas eidem facta fuerit.

§ 2. Quod si tamen, iusta causa suadente, plures ab eodem constituantur, hi ita designentur, ut detur inter ipsos locus praeventioni.

§ 3. Advocati autem plures simul constitui queunt.

Can. 1435 – Procurator et advocatus esse debent aetate maiores et bonae famae; advocatus debet praeterea esse catholicus, nisi Episcopus dioecesanus aliter permittat, et doctor in iure canonico, vel alioquin vere peritus et ab eodem Episcopo approbatus.

Can. 1436 – § 1. Procurator et advocatus antequam munus suscipiant, mandatum authenticum apud tribunal deponere debent.

§ 2. Ad iuris tamen extinctionem impediendam iudex potest procuratorem admittere etiam non exhibito mandato, praestita, si res ferat, idonea cautione; actus autem qualibet vi caret, nisi intra terminum peremptorium a iudice statuendum, mandatum rite exhibeat.

Can. 1437 – Nisi speciale mandatum habuerit, procurator non potest valide renuntiare actioni, instantiae vel actis iudicialibus, nec transigere, pacisci, compromittere in arbitros et generatim ea agere pro quibus ius requirit mandatum speciale.

Can. 1438 – § 1. Ut procuratoris vel advocati remotio effectum sortiatur, necesse est ipsis intimetur, et, si lis iam contestata fuerit, iudex et adversa pars certiores facti sint de remotione.

§ 2. Lata definitiva sententia, ius et officium appellandi, si mandans non renuat, procuratori manet.

Can. 1439 – Tum procurator tum advocatus possunt a iudice, dato decreto, repelli sive ex officio sive ad instantiam partis, gravi tamen de causa.

Can. 1440 – Vetatur uterque emere litem, aut sibi de immodico emolumento vel rei litigiosae parte vindicata pacisci. Quae si fecerint, nulla est pactio, et a iudice poterunt poena pecuniaria mulctari. Advocatus praeterea tum ab officio suspendi, tum etiam, si recidivus sit, ab Episcopo qui tribunali praeest ex albo advocatorum expungi potest.

Can. 1441 – Advocati ac procuratores qui ob dona aut pollicitationes aut quamlibet aliam rationem suum officium prodiderint, a patrocinio exercendo suspendantur, et mulcta pecuniaria aliisve congruis poenis plectantur.

Can. 1442 – In unoquoque tribunali, quatenus fieri possit, stabiles patroni constituantur, ab ipso tribunali stipendium recipientes, qui munus advocati vel procuratoris in causis praesertim matrimonialibus pro partibus quae eos seligere malint, exerceant.

TITULUS V
DE ACTIONIBUS ET EXCEPTIONIBUS

CAPUT I
DE ACTIONIBUS ET EXCEPTIONIBUS IN GENERE

Can. 1443 – Quodlibet ius non solum actione munitur, nisi aliud expresse cautum sit, sed etiam exceptione.

Can. 1444 – § 1. Quaevis actio extinguitur praescriptione ad normam iuris aliove legitimo modo, exceptis actionibus de statu personarum quae numquam extinguuntur.

§ 2. Exceptio, salvo praescripto can. 1414, semper competit et est suapte natura perpetua.

Can. 1445 – Actor pluribus simul actionibus, quae tamen secum ipsae non confligant, sive de eadem re, sive de diversis, reum convenire potest, si aditi tribunalis competentiam non egrediantur.

Can. 1446 – § 1. Pars conventa potest coram eodem iudice in eodem iudicio contra actorem vel propter causae nexum cum actione principali vel ad submovendam vel ad minuendam actoris petitionem actionem reconventionalem instituere.

§ 2. Reconventio reconventionis non admittitur.

Can. 1447 – Actio reconventionalis proponenda est iudici coram quo actio prior instituta est, licet ad unam causam dumtaxat delegato vel alioquin relative incompetenti.

CAPUT II
DE ACTIONIBUS ET EXCEPTIONIBUS IN SPECIE

Can. 1448 – § 1. Qui probabilibus saltem argumentis ostenderit super aliqua re ab alio detenta ius se habere, sibique damnum imminere nisi res ipsa custodienda tradatur, ius habet obtinendi a iudice eiusdem rei sequestrationem.

§ 2. In similibus rerum adiunctis obtinere potest ut iuris exercitium alicui inhibeatur.

Can. 1449 – § 1. Ad crediti quoque securitatem sequestratio rei admittitur, dummodo de creditoris iure satis constet.

§ 2. Sequestratio extendi potest etiam ad res debitoris quae quolibet titulo apud alias personas reperiantur, et ad debitoris credita.

Can. 1450 – Sequestratio rei et inhibitio exercitii iuris decerni nullatenus possunt, si damnum quod timetur possit aliter reparari et idonea cautio de eo reparando offeratur.

Can. 1451 – Iudex potest ei cui sequestrationem rei vel inhibitionem exercitii iuris concedit, praeviam imponere cautionem de damnis, si ius suum non probaverit, resarciendis.

Can. 1452 – Ad naturam et vim actionis possessoriae quod attinet serventur praescripta iuris civilis loci ubi sita est res de cuius possessione agitur.

PARS II
DE IUDICIO CONTENTIOSO

SECTIO I
DE IUDICIO CONTENTIOSO ORDINARIO

TITULUS I
DE CAUSAE INTRODUCTIONE

CAPUT I
DE LIBELLO LITIS INTRODUCTORIO

Can. 1453 – Iudex nullam causam cognoscere potest, nisi petitio, ad normam canonum, proposita sit ab eo cuius interest, vel a promotore iustitiae.

Can. 1454 – Qui aliquem convenire vult debet libellum competenti iudici exhibere, in quo controversiae obiectum proponatur, et ministerium iudicis expostuletur.

Can. 1455 – § 1. Petitionem oralem iudex admittere potest, quoties vel actor libellum exhibere impediatur vel causa sit facilis investigationis et minoris momenti.

§ 2. In utroque tamen casu iudex notarium iubeat scriptis actum redigere qui actori legendus est et ab eo probandus, quique libelli ab auctore scripti ad omnes iuris effectus locum tenet.

Can. 1456 – Libellus quo lis introducitur debet:

1) exprimere coram quo iudice causa introducatur, quid petatur et a quo petatur;

2) indicare quo iure innitatur actor et generatim saltem quibus factis et probationibus ad evincenda ea quae asseruntur;

3) subscribi ab actore vel eius procuratore, appositis die, mense et anno, nec non loco in quo actor vel eius procurator habitant, aut residere se dixerint actorum recipiendorum gratia;

4) indicare domicilium vel quasi domicilium partis conventae.

Can. 1457 – § 1. Iudex unicus vel tribunalis collegialis praeses, postquam viderit et rem esse suae competentiae et actori legitimam personam standi in iudicio non deesse, debet suo decreto quamprimum libellum aut admittere aut reicere.

§ 2. Libellus reici potest tantum:

1) si iudex vel tribunal incompetens sit;

2) si sine dubio constet actori legitimam deesse personam standi in iudicio;

3) si non servata sint praescripta can. 1456, nn. 1 et 3;

4) si certo pateat ex ipso libello petitionem quolibet carere fundamento, neque fieri posse ut ullum ex processu fundamentum appareat.

§ 3. Si libellus reiectus fuerit ob vitia quae emendari possunt, actor novum libellum rite confectum potest eidem iudici denuo exhibere.

§ 4. Adversus libelli reiectionem integrum semper est parti intra tempus utile decem dierum recursum rationibus suffultum interponere vel ad tribunal appellationis vel ad collegium si libellus reiectus fuerit a praeside; quaestio autem reiectionis expeditissime definienda est.

Can. 1458 – Si iudex intra mensem ab exhibito libello decretum non ediderit, quo libellum admittit vel reiicit ad normam can. 1457, pars cuius interest instare potest ut iudex suo munere fungatur; quod si nihilominus iudex sileat, inutiliter lapsis decem diebus a facta instantia, libellus pro admisso habeatur.

Caput II
DE CITATIONE ET DENUNTIATIONE ACTUUM IUDICIALIUM

Can. 1459 – § 1. In decreto, quo actoris libellus admittitur, debet iudex vel praeses ceteras partes in iudicium vocare seu citare ad litem contestandam, statuens utrum eae scripto respondere debeant an coram ipso se sistere ad dubia concordanda. Quod si ex scriptis responsionibus perspiciat necessitatem partes convocandi, id potest novo decreto statuere.

§ 2. Si libellus pro admisso habetur ad normam can. 1458, decretum citationis in iudicium fieri debet intra viginti dies a facta instantia, de qua in eo canone.

§ 3. Quod si partes litigantes de facto coram iudice se sistant ad causam agendam, opus non est citatione, sed actuarius significet in actis partes iudicio adfuisse.

Can. 1460 – § 1. Decretum citationis in iudicium una cum libello litis introductorio debet statim parti conventae notificari, et simul aliis, qui citandi sunt.

§ 2. Si lis moveatur ei qui non habet liberum exercitium suorum iurium, vel liberam administrationem rerum de quibus disceptatur, citatio denuntianda est, prout casus ferat, tutori, curatori, procuratori speciali, seu ei qui ipsius nomine iudicium suscipere tenetur ad normam iuris.

Can. 1461 – § 1. Citationum, decretorum, sententiarum aliorumque iudicialium actorum notificatio facienda est per publicos tabellarios vel alio modo qui tutissimus sit, servatis normis lege particulari statutis.

§ 2. De facto notificationis et de eius modo constare debet in actis.

Can. 1462 – Conventus qui citatoriam schedam recipere recuset, vel qui impedit quominus citatio ad se perveniat, legitime citatus habeatur.

Can. 1463 – Si citatio non fuerit legitime notificata, nulla sunt acta processus, salvo praescripto can. 1459, § 3.

Can. 1464 – Cum citatio legitime notificata fuerit aut partes coram iudice steterint ad causam agendam:

1) res desinit esse integra;

2) causa fit propria illius iudicis aut tribunalis ceteroquin competentis, coram quo actio instituta est;

3) in iudice delegato firma redditur iurisdictio ita ut non expiret resoluto iure delegantis;

4) interrumpitur praescriptio, nisi aliud cautum sit.

5) lis pendere incipit; et ideo statim locum habet principium « *lite pendente, nihil innovetur* ».

TITULUS II
DE LITIS CONTESTATIONE

Can. 1465 – § 1. Contestatio litis habetur cum per iudicis decretum controversiae termini, ex partium petitionibus et responsionibus desumpti, definiuntur.

§ 2. Partium petitiones responsionesque praeterquam in libello litis introductorio, possunt vel in responsione ad citationem exprimi vel in declarationibus ore coram iudice factis; in causis autem difficilioribus partes convocandae sunt a iudice ad dubium vel dubia concordanda, quibus in sententia respondendum sit.

§ 3. Decretum iudicis partibus notificandum est; quae nisi iam consenserint, possunt intra decem dies ad ipsum iudicem recurrere ut mutetur; quaestio autem expeditissime ipsius iudicis decreto dirimenda est.

Can. 1466 – Controversiae termini semel statuti mutari valide nequeunt, nisi novo decreto, ex gravi causa, ad instantiam partis et auditis reliquis partibus earumque rationibus perpensis.

Can. 1467 – Lite contestata, possessor rei alienae desinit esse bonae fidei; ideoque, si damnatur ut rem restituat, fructus quoque a contestationis die reddere debet et damna sarcire.

Can. 1468 – Lite contestata, iudex congruum tempus partibus praestituat probationibus proponendis et explendis.

TITULUS III
DE LITIS INSTANTIA

Can. 1469 – Instantiae initium fit citatione; finis autem non solum pronuntiatione sententiae definitivae, sed etiam aliis modis a iure praefinitis.

Can. 1470 – Si pars litigans moriatur aut statum mutet aut cesset ab officio cuius ratione agit:

1) causa nondum conclusa, instantia suspenditur donec heres defuncti aut successor aut is cuius intersit litem resumat;

2) causa conclusa, iudex procedere debet ad ulteriora, citato procuratore, si adsit, secus defuncti herede vel successore.

Can. 1471 – Si a munere cesset tutor vel curator vel procurator qui sit ad normam can. 1433, § 1 et 3 necessarius instantia interim suspenditur.

§ 2. Alium autem tutorem vel curatorem iudex quamprimum constituat; procuratorem vero ad litem constituere potest si pars neglexerit intra brevem terminum ab ipso iudice statutum.

Can. 1472 – Si nullus actus processualis, quin aliquod obstet impedimentum, ponatur a partibus per sex menses, instantia perimitur. Lex particularis alios peremptionis terminos statuere potest.

Can. 1473 – Peremptio obtinet ipso iure et adversus omnes, minores quoque aliosve minoribus aequiparatos, eaque etiam ex officio declarari debet, salvo iure petendi indemnitatem adversus tutores, curatores, administratores, procuratores, qui culpa se caruisse non probaverint.

Can. 1474 – Peremptio exstinguit acta processus, non vero acta causae; imo haec vim habere possunt etiam in alia instantia, dummodo ea inter easdem personas et super eadem re intercedat; sed ad extraneos quod attinet, non aliam vim obtinent nisi documentorum.

Can. 1475 – Perempti iudicii expensas, quas quisque ex litigantibus fecerit, ipse ferat.

Can. 1476 – § 1. In quolibet statu et gradu iudicii potest actor instantiae renuntiare; item tum actor tum pars conventa possunt processus actis renuntiare sive omnibus sive nonnullis tantum.

§ 2. Tutores et administratores personarum iuridicarum, ut renuntiare possint instantiae, egent consilio vel consensu eorum quorum concursus requiritur ad ponendos actus qui ordinariae administrationis fines excedunt.

§ 3. Renuntiatio ut valeat, peragenda est scripto, et a parte vel ab eius procuratore, speciali tamen mandato munito, debet subscribi, cum altera parte communicari, ab eaque acceptari, vel saltem non impugnari, et a iudice admitti.

Can. 1477 – Renuntiatio a iudice admissa, pro actis quibus renuntiatum est, eosdem parit effectus ac peremptio instantiae; et obligat renuntiantem ad solvendas expensas actorum, quibus renuntiatum fuit.

TITULUS IV
DE PROBATIONIBUS

Can. 1478 – § 1. Onus probandi incumbit ei qui asserit.

§ 2. Non indigent probatione:

1) quae ab ipsa lege praesumuntur;

2) facta ab uno ex contendentibus asserta et ab altero admissa, nisi a iure vel a iudice probatio nihilominus exigatur.

Can. 1479 – § 1. Probationes cuiuslibet generis, quae ad causam cognoscendam utiles videantur et sint licitae, adduci possunt.

§ 2. Si pars instet ut probatio a iudice reiecta admittatur, ipse iudex rem expeditissime definiat.

Can. 1480 – Si pars vel testis se sistere ad respondendum coram iudice renuat, licet eum audire etiam per laicum a iudice

designatum aut requirere eius declarationem coram publico notario vel quovis alio legitimo modo.

Can. 1481 – Iudex ad probationes colligendas ne procedat ante litis contestationem nisi ob gravem causam.

Caput I
DE PARTIUM DECLARATIONIBUS

Can. 1482 – Iudex ad veritatem aptius eruendam partes interrogare semper potest, imo debet, ad instantiam partis vel ad probandum factum quod publice interest extra dubium poni.

Can. 1483 – § 1. Pars legitime interrogata debet respondere et veritatem integre fateri.

§ 2. Quod si respondere recusaverit, iudicis est aestimare quid ad factorum probationem exinde erui possit.

Can. 1484 – In casibus, in quibus bonum publicum in causa est, iudex partibus iusiurandum de veritate dicenda, aut saltem de veritate dictorum deferat, nisi gravis causa aliud suadeat; in aliis casibus, potest pro sua prudentia.

Can. 1485 – Partes, promotor iustitiae et defensor vinculi possunt iudici exhibere articulos, super quibus pars interrogetur.

Can. 1486 – De partium interrogatione regulae cum proportione serventur quae in cann. 1504 et 1510-1517 de testibus statuuntur.

Can. 1487 – Assertio de aliquo facto, scripto vel ore, coram iudice competenti, ab aliqua parte circa ipsam iudicii materiam, sive sponte sive iudice interrogante, contra se peracta, est confessio iudicialis.

Can. 1488 – § 1. Confessio iudicialis unius partis, si agatur de negotio aliquo privato et in causa non sit bonum publicum, ceteras relevat ab onere probandi.

§ 2. In causis autem quae respiciunt bonum publicum, confessio iudicialis et partium declarationes quae non sint confessiones vim probandi habere possunt, a iudice aestimandam una cum ceteris causae adiunctis, at vis plenae probationis ipsis tribui nequit, nisi alia accedant elementa quae eas omnino corroborent.

Can. 1489 – Extraiudicialis confessio in iudicium deducta, iudicis est, perpensis omnibus adiunctis, aestimare quanti facienda sit.

Can. 1490 – Confessio vel alia quaevis partis declaratio qualibet vi caret, si constet eam ex errore facti esse prolatam, aut vi vel metu gravi extortam.

Caput II
DE PROBATIONE PER DOCUMENTA

Can. 1491 – In quolibet iudicii genere admittitur probatio per documenta tum publica tum privata.

Art. 1
De natura et fide documentorum

Can. 1492 – § 1. Documenta publica ecclesiastica ea sunt quae persona publica in exercitio sui muneris in Ecclesia confecit, servatis sollemnitatibus a iure praescriptis.

§ 2. Documenta publica civilia ea sunt quae secundum uniuscuiusque loci leges talia iure censentur.

§ 3. Cetera documenta sunt privata.

Can. 1493 – Nisi contrariis et evidentibus argumentis evincatur, documenta publica fidem faciunt de iis quae directe et principaliter in iis affirmantur.

Can. 1494 – Documentum privatum, sive agnitum a parte sive recognitum a iudice, eandem probandi vim habet adversus auctorem vel subscriptorem et causam ab iis habentes, ac confessio extra iudicium facta; adversus extraneos eandem vim habet

quam partium declarationes quae non sint confessiones, ad normam can. 1488, § 2.

Can. 1495 – Si abrasa, correcta, interpolata aliove vitio documenta infecta demonstrentur, iudicis est aestimare an et quanti huiusmodi documenta facienda sint.

Art. 2
De productione documentorum

Can. 1496 – Documenta vim probandi in iudicio non habent, nisi originalia sint aut in exemplari authentico exhibita et penes tribunalis cancellariam deposita, ut a iudice et ab adversario examinari possint.

Can. 1497 – Iudex praecipere potest ut documentum utrique parti commune exhibeatur in processu.

Can. 1498 – § 1. Nemo exhibere tenetur documenta, etsi communia, quae communicari nequeunt sine periculo damni ad normam can. 1500, § 2, n. 2 aut sine periculo violationis secreti servandi.

§ 2. Attamen si qua saltem documenti particula describi possit, et in exemplari exhiberi sine memoratis incommodis, iudex decernere potest ut eadem producatur.

Caput III
DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS

Can. 1499 – Probatio per testes in quibuslibet causis admittitur, sub iudicis moderatione.

Can. 1500 – § 1. Testes iudici legitime interroganti veritatem fateri debent.

§ 2. Salvo praescripto can. 1502, § 2, n. 2, ab obligatione respondendi eximuntur:

1) clerici quod attinet ad ea quae ipsis manifestata sunt ratione sacri ministerii; civitatum magistratus, medici, obstetrices,

advocati, notarii aliique qui ad secretum officii etiam ratione praestiti consilii tenentur, quod attinet ad negotia huic secreto obnoxia;

2) qui ex testificatione sua sibi aut coniugi aut proximis consanguineis vel affinibus infamiam, periculosas vexationes, aliave mala gravia obventura timent.

Art. 1
Qui testes esse possint

Can. 1501 – Omnes possunt esse testes, nisi expresse a iure repellantur vel in totum vel ex parte.

Can. 1502 – § 1. Ne admittantur ad testimonium ferendum impuberes et mente debiles; audiri tamen poterunt ex decreto iudicis quo id expedire declaretur.

§ 2. Incapaces habentur:

1) qui partes sunt in causa, aut partium nomine in iudicio consistunt, iudex eiusve assistentes, advocatus aliique qui partibus in eadem causa assistunt vel astiterunt;

2) sacerdotes, quod attinet ad ea omnia quae ipsis ex confessione sacramentali innotuerunt, etsi poenitens eorum manifestationem petierit; imo audita a quovis et quoquo modo occasione confessionis ne ut indicium quidem veritatis recipi possunt.

Art. 2
De inducendis et excludendis testibus

Can. 1503 – Pars, quae testem induxit, potest eius examini renunciare; sed adversa pars postulare potest ut, nihilominus, testis examinetur.

Can. 1504 – § 1. Cum probatio per testes postulatur, eorum nomina et domicilium tribunali indicentur.

§ 2. Exhibeantur, intra terminum a iudice praestitutum, articuli argumentorum super quibus petitur testium interrogatio; alioquin petitio censeatur deserta.

Can. 1505 – Iudicis est nimiam multitudinem testium refrenare.

Can. 1506 – Antequam testes examinentur, eorum nomina cum partibus communicentur; quod si id, prudenti iudicis existimatione, fieri sine gravi difficultate nequeat, saltem ante testimoniorum publicationem fiat.

Can. 1507 – Firmo praescripto can. 1502, pars petere potest ut testis excludatur si iusta exclusionis causa demonstretur ante testis excussionem.

Can. 1508 – Citatio testis fit decreto iudicis testi legitime notificato.

Can. 1509 – Testis rite citatus pareat aut causam suae absentiae iudici notam faciat.

Art. 3

De testium examine

Can. 1510 – § 1. Testes sunt examini subiciendi in ipsa tribunalis sede, nisi aliud iudici videatur.

§ 2. S. R. E. Cardinales, Patriarchae, Episcopi et ii, qui, suae civitatis iure, simili favore gaudent, audiantur in loco ab ipsis selecto.

§ 3. Iudex decernat ubi audiendi sint ii, quibus propter distantiam, morbum aliudve impedimentum impossibile vel difficile sit tribunalis sedem adire, servato etiam, si casus ferat, praescripto can. 1370.

Can. 1511 – Examini testium partes assistere nequeunt, nisi iudex, praesertim cum res est de bono privato, eas admittendas censuerit. Assistere tamen possunt earum advocati vel procuratores, nisi iudex propter rerum et personarum adiuncta censuerit secreto esse procedendum.

Can. 1512 – § 1. Testes seorsim singuli examinandi sunt.

§ 2. Si testes inter se aut cum parte in re gravi dissentiant, iudex discrepantes inter se conferre seu comparare potest, remotis, quantum possibile erit, dissidiis et scandalo.

Can. 1513 – Examen testis fit a iudice, vel ab eius delegato aut auditore, cui assistat oportet notarius; quapropter partes, vel promotor iustitiae, vel defensor vinculi, vel advocati qui examini intersint si alias interrogationes testi faciendas habeant, has non testi, sed iudici vel eius locum tenenti proponant, ut eas ipse deferat, nisi aliter lex particularis caveat.

Can. 1514 – § 1. Iudex testi in mentem revocet gravem obligationem dicendi totam et solam veritatem.

§ 2. Iudex testi deferat iuramentum iuxta can. 1484: quod si testis renuat illud emittere, iniuratus audiatur.

Can. 1515 – Iudex imprimis testis identitatem comprobet; exquirat quaenam sit ipsi cum partibus necessitudo et, cum ipsi interrogationes specificas circa causam defert, sciscitet quoque fontes eius scientiae et quo definito tempore ea, quae asserit, cognoverit.

Can. 1516 – Interrogationes breves sunto, interrogandi intelligentiae accommodatae, non plura simul complectentes, non captiosae, non subdolae, non suggerentes responsionem, remotae a cuiusvis offensione et pertinentes ad causam quae agitur.

Can. 1517 – § 1. Interrogationes non sunt cum testibus antea communicandae.

§ 2. Attamen si ea quae testificanda sunt ita a memoria sint remota, ut nisi prius recolantur, certo affirmari nequeant, poterit iudex nonnulla testem praemonere, si id sine periculo fieri posse censeat.

Can. 1518 – Testes ore testimonium dicant, et scriptum ne legant, nisi de calculo et rationibus agatur; tunc enim adnotationes, quas secum attulerunt, poterunt consulere.

Can. 1519 – § 1. Responsio statim redigenda est scripto a notario et referre debet ipsa editi testimonii verba, saltem quod attinet ad ea quae iudicii materiam directe attingunt.

§ 2. Admitti potest usus machinae magnetophonicae, dummodo dein responsiones scripto consignentur et subscribantur a deponentibus.

Can. 1520 – Notarius in actis mentionem faciat de praestito, remisso aut recusato iureiurando, de partium aliorumque praesentia, de interrogationibus ex officio additis et generatim de omnibus memoria dignis quae forte acciderint, cum testes excutiebantur.

Can. 1521 – § 1. In fine examinis testi legi debent quae notarius de eius depositione scripto redegit, data eidem testi facultate addendi, supprimendi, corrigendi, variandi.

§ 2. Denique actui subscribere debent testis, iudex et notarius.

Can. 1522 – Testes, quamvis iam excussi, poterunt, parte postulante aut ex officio, antequam acta seu testificationes publici iuris fiant, denuo ad examen vocari, si iudex id necessarium vel utile ducat, dummodo tamen omnis collusionis vel corruptelae absit periculum.

Can. 1523 – Testibus, iuxta aequam iudicis taxationem, refundi debent tum expensae, quas fecerint, tum lucrum, quod amiserint, testificationis reddendae causa.

Art. 4
De testimoniorum fide

Can. 1524 – In aestimandis testimoniis iudex, requisitis, si opus sit, testimonialibus litteris, consideret:

1) quae condicio sit personae, quaeve honestas;

2) utrum de scientia propria, praesertim de visu et auditu proprio testificetur, an de sua opinione, de fama, aut de auditu ab aliis;

3) utrum testis constans sit et firmiter sibi cohaereat; an varius, incertus vel vacillans;

4) utrum testimonii contestes habeat, aliisve probationis elementis confirmetur necne.

Can. 1525 – Unius testis depositio plenam fidem facere non potest, nisi aliud iure caveatur aut agatur de teste qualificato qui deponat de rebus ex officio gestis, aut rerum et personarum adiuncta aliud suadeant.

CAPUT IV
DE PERITIS

Can. 1526 – Peritorum opera utendum est quoties ex iuris vel iudicis praescripto eorum examen et votum, praeceptis artis vel scientiae innixum, requiritur ad factum aliquod comprobandum vel ad veram alicuius rei naturam dignoscendam.

Can. 1527 – Iudicis est peritos nominare, auditis vel proponentibus partibus, aut, si casus ferat, relationes ab aliis peritis iam factas assumere.

Can. 1528 – Easdem ob causas quibus testes, etiam periti excluduntur aut recusari possunt.

Can. 1529 – § 1. Iudex, attentis iis quae a litigantibus forte deducantur, singula capita decreto suo definiat circa quae periti opera versari debeat.

§ 2. Perito remittenda sunt acta causae aliaque documenta et subsidia quibus egere potest ad suum munus rite et fideliter exsequendum.

§ 3. Iudex, ipso perito audito, tempus praefiniat intra quod examen perficiendum est et relatio proferenda.

Can. 1530 – § 1. Periti suam quisque relationem a ceteris distinctam conficiant, nisi iudex unam a singulis subscribendam fieri iubeat: quod si fiat, sententiarum discrimina, si qua fuerint, diligenter adnotentur.

§ 2. Periti debent indicare perspicue quibus documentis vel aliis idoneis modis certiores facti sint de personarum vel rerum vel locorum identitate, et qua via et ratione processerint in explendo munere sibi demandato et quibus potissimum argumentis suae conclusiones nitantur.

§ 3. Peritus accersiri potest a iudice ut explicationes, quae ulterius necessariae videantur, suppeditet.

Can. 1531 – § 1. Iudex non peritorum tantum conclusiones, etsi concordes, sed cetera quoque causae adiuncta attente perpendat.

§ 2. Cum reddit rationes decidendi, exprimere debet quibus motus argumentis peritorum conclusiones aut admiserit aut reiecerit.

Can. 1532 – Peritis solvenda sunt et expensae et honoraria a iudice ex bono et aequo determinanda, servato iure particulari.

Can. 1533 – § 1. Partes possunt peritos privatos, a iudice probandos, designare.

§ 2. Hi, si iudex admittat, possunt acta causae, quatenus opus sit, inspicere, peritiae executioni interesse; semper autem possunt suam relationem exhibere.

Caput V
DE ACCESSU ET DE RECOGNITIONE IUDICIALI

Can. 1534 – Si ad definitionem causae iudex opportunum duxerit ad aliquem locum accedere vel aliquam rem inspicere, decreto id praestituat, quo ea quae in accessu praestanda sint, auditis partibus, summatim describat.

Can. 1535 – Peractae recognitionis instrumentum conficiatur.

CAPUT VI
DE PRAESUMPTIONIBUS

Can. 1536 – Praesumptio est rei incertae probabilis coniectura; eaque alia est iuris, quae ab ipsa lege statuitur; alia hominis, quae a iudice conicitur.

Can. 1537 – Qui habet pro se iuris praesumptionem, liberatur ab onere probandi, quod recidit in partem adversam.

Can. 1538 – Praesumptiones, quae non statuuntur a iure, iudex ne coniciat, nisi ex facto, certo et determinato, quod cum eo, de quo controversia est, directe cohaereat.

TITULUS V
DE CAUSIS INCIDENTIBUS

Can. 1539 – Causa incidens habetur, quoties, incepto per citationem iudicio, quaestio proponitur quae, tametsi libello, quo lis introducitur, non continetur expresse, nihilominus ita ad causam pertinet ut resolvi plerumque debeat ante quaestionem principalem.

Can. 1540 – Causa incidens proponitur scripto vel ore, indicato nexu qui intercedit inter ipsam et causam principalem, coram iudice competenti ad causam principalem definiendam.

Can. 1541 – § 1. Iudex, recepta petitione et auditis partibus, expeditissime decernat utrum proposita incidens quaestio fundamentum habere videatur et nexum cum principali iudicio, an vero sit in limine reicienda; et, si eam admittat, utrum talis sit gravitatis, ut debeat solvi per sententiam interlocutoriam an per decretum.

§ 2. Si vero iudicet quaestionem incidentem non esse resolvendam ante sententiam definitivam, decernat ut de ea ratio habeatur die definitionis causae principalis.

Can. 1542 – § 1. Si quaestio incidens solvi debeat per sententiam, serventur normae de processu contentioso orali.

§ 2. Si vero solvi debeat per decretum, tribunal potest rem committere auditori vel praesidi.

Can. 1543 – Antequam finiatur causa principalis iudex vel tribunal potest decretum vel sententiam interlocutoriam, iusta intercedente ratione, revocare aut reformare, sive ad partis instantiam, sive ex officio, auditis partibus.

Art. 1

De partibus non comparentibus

Can. 1544 – § 1. Si pars conventa citata non comparuerit nec idoneam absentiae excusationem attulerit, iudex eam a iudicio absentem declaret et decernat ut causa, servatis servandis, usque ad sententiam definitivam eiusque exsecutionem procedat.

§ 2. Antequam decretum, de quo in § 1, feratur, debet, etiam per novam citationem si opus fuerit, constare citationem, legitime factam, ad partem conventam tempore utili pervenisse.

Can. 1545 – § 1. Si pars conventa dein in iudicio se sistat ante causae definitionem, conclusiones probationesque afferre potest, firmo praescripto can. 1552; caveat autem iudex ne de industria in longiores et non necessarias moras iudicium protrahatur.

§ 2. Etsi non comparuerit ante causae definitionem, impugnationibus uti potest adversus sententiam; quod si probet se legitimo impedimento fuisse detentam, quod sine sua culpa antea demonstrare non potuerit, querela nullitatis uti potest.

Can. 1546 – Si die et hora ad litis contestationem praestitutis actor neque comparuerit neque idoneam excusationem attulerit:

1) iudex eum citet iterum;

2) si actor novae citationi non paruerit, praesumitur instantiae renuntiasse ad normam cann. 1476-1477;

3) quodsi postea in processum intervenire velit, servetur can. 1545.

Can. 1547 – § 1. Pars absens a iudicio, sive actor sive pars conventa, quae iustum impedimentum non comprobaverit, tenetur obligatione tum solvendi litis expensas, quae ob suam absentiam factae sunt, tum etiam, si opus sit, indemnitatem alteri parti praestandi.

§ 2. Si tum actor tum pars conventa fuerint absentes a iudicio, ipsi obligatione expensas litis solvendi tenentur in solidum.

Art. 2
De interventu tertii in causa

Can. 1548 – § 1. Is cuius interest admitti potest ad interveniendum in causa, in qualibet litis instantia, sive ut pars quae proprium ius defendit, sive accessorie ad aliquem litigantem adiuvandum.

§ 2. Sed ut admittatur, debet ante conclusionem in causa libellum iudici exhibere, in quo breviter suum ius interveniendi demonstret.

§ 3. Qui intervenit in causa, admittendus est in eo statu in quo causa reperitur, assignato eidem brevi ac peremptorio termino ad probationes suas exhibendas, si causa ad periodum probatoriam pervenerit.

Can. 1549 – Tertium, cuius interventus videatur necessarius, iudex, auditis partibus, debet in iudicium vocare.

TITULUS VI
DE ACTORUM PUBLICATIONE, DE CONCLUSIONE IN CAUSA ET DE CAUSAE DISCUSSIONE

Can. 1550 – § 1. Acquisitis probationibus, iudex decreto partibus et earum advocatis permittere debet, sub poena nullitatis, ut acta nondum eis nota apud tribunalis cancellariam inspiciant; quin etiam advocatis id petentibus dari potest actorum exemplar, nisi in causis ad bonum publicum spectantibus iudex ad gravis-

sima pericula evitanda aliquod actum nemini tradendum esse censeat.

§ 2. Ad probationes complendas partes possunt alias probationes iudici proponere; quibus, si iudex necessarium duxerit, acquisitis, iterum est locus decreto de quo in § 1.

Can. 1551 – § 1. Expletis omnibus quae ad probationes producendas pertinent, ad conclusionem in causa devenitur.

§ 2. Haec conclusio habetur quoties aut partes declarent se nihil aliud adducendum habere, aut utile proponendis probationibus tempus a iudice praestitutum elapsum sit, aut iudex declaret se satis instructam causam habere.

§ 3. De peracta conclusione in causa, quocumque modo ea acciderit, iudex decretum ferat.

Can. 1552 – § 1. Post conclusionem in causa iudex potest adhuc eosdem testes vel alios vocare vel alias probationes, quae antea non fuerint petitae, disponere tantummodo:

1) in causis, in quibus agitur de solo privato partium bono, si omnes partes consentiant;

2) in ceteris causis, auditis partibus et dummodo gravis exstet ratio et quodlibet fraudis vel subornationis periculum removeatur;

3) in omnibus causis, quoties veri simile est, ne, nisi probatio nova admittatur, sententia iniusta futura sit propter rationes, de quibus in can. 1597, § 2, nn. 1, 2, 3.

§ 2. Potest autem iudex iubere vel admittere ut exhibeatur documentum, quod forte antea sine culpa eius cuius interest, exhiberi non potuit.

§ 3. Novae probationes publicentur, servato can. 1550, § 1.

Can. 1553 – Facta conclusione in causa, iudex congruum temporis spatium praestituat ad defensiones vel animadversiones exhibendas.

Can. 1554 – § 1. Defensiones et animadversiones scriptae sint, nisi disputationem pro tribunali sedente iudex, consentientibus partibus, satis esse censeat.

§ 2. Si defensiones cum praecipuis documentis typis imprimantur, praevia iudicis licentia requiritur, salva secreti obligatione, si qua sit.

§ 3. Quoad extensionem defensionum, numerum exemplarium, aliaque huiusmodi adiuncta, servetur ordinatio tribunalis.

Can. 1555 – § 1. Communicatis vicissim defensionibus atque animadversionibus, utrique parti responsiones exhibere licet, intra breve tempus a iudice praestitutum.

§ 2. Hoc ius partibus semel tantum esto, nisi iudici gravi ex causa iterum videatur concedendum; tunc autem concessio, uni parti facta, alteri quoque data censetur.

§ 3. Promotor iustitiae et defensor vinculi ius habent iterum replicandi partium responsionibus.

Can. 1556 – § 1. Omnino prohibentur partium vel advocatorum vel etiam aliorum informationes ad iudicem, quae extra acta causae maneant.

§ 2. Si causae discussio scripto facta sit, iudex potest statuere ut moderata disputatio fiat ore pro tribunali sedente, ad quaestiones nonnullas illustrandas.

Can. 1557 – Disputationi orali de qua in cann. 1554, § 1 et 1556, § 2 assistat notarius ad hoc ut, si iudex praecipiat aut pars postulet et iudex consentiat, de disceptatis et conclusis scripto incontinenti referat.

Can. 1558 – Si partes parare sibi tempore utili defensionem negligant, aut se remittant iudicis scientiae et conscientiae, iudex, si ex actis et probatis rem habeat plane perspectam, poterit statim sententiam pronuntiare, requisitis tamen animadversionibus promotoris iustitiae et defensoris vinculi, si iudicio intersint.

TITULUS VII
DE IUDICIS PRONUNTIATIONIBUS

Can. 1559 – Causa iudiciali modo pertractata, si sit principalis, definitur a iudice per sententiam definitivam; si sit incidens, per sententiam interlocutoriam, firmo praescripto can. 1541, § 1.

Can. 1560 – § 1. Ad pronuntiationem cuiuslibet sententiae requiritur in iudicis animo moralis certitudo circa rem sententia definiendam.

§ 2. Hanc certitudinem iudex haurire debet ex actis et probatis.

§ 3. Probationes autem aestimare iudex debet ex sua conscientia, firmis praescriptis legis de quarundam probationum efficacia.

§ 4. Iudex qui eam certitudinem adipisci non potuit, pronuntiet non constare de iure actoris et conventum absolutum dimittat, nisi agatur de causa iuris favore fruente, quo in casu pro ipsa pronuntiandum est.

Can. 1561 – § 1. In tribunali collegiali, qua die et hora iudices ad deliberandum conveniant, collegii praeses statuat, et nisi peculiaris causa aliud suadeat, in ipsa tribunalis sede conventus habeatur.

§ 2. Assignata conventui die, singuli iudices scriptas afferent conclusiones suas in merito causae, et rationes tam in iure quam in facto, quibus ad conclusionem suam venerint: quae conclusiones actis causae adiungantur, secreto servandae.

§ 3. Postquam divinum Nomen invocatum sit, prolatis ex ordine, secundum praecedentiam, ita tamen ut semper a causae ponente seu relatore initium fiat, singulorum conclusionibus, habeatur discussio sub tribunalis praesidis ductu, praesertim ut constabiliatur quid statuendum sit in parte dispositiva sententiae.

§ 4. In discussione autem fas unicuique est a pristina sua conclusione recedere. Iudex vero qui ad decisionem aliorum accedere noluit, exigere potest ut, si fiat appellatio, suae conclusiones ad tribunal superius transmittantur.

§ 5. Quod si iudices in prima discussione ad sententiam devenire aut nolint aut nequeant, differri poterit decisio ad novum conventum non tamen ultra hebdomadam, nisi ad normam can. 1552 complenda sit causae instructio.

Can. 1562 – § 1. Si iudex sit unicus, ipse sententiam exarabit.

§ 2. In tribunali collegiali ponentis seu relatoris est exarare sententiam, desumendo motiva ex iis quae singuli iudices in discussione attulerunt, nisi a maiore numero iudicum praefinita fuerint motiva praeferenda; sententia dein singulorum iudicum subicienda est approbationi.

§ 3. Sententia edenda est non ultra mensem a die qua causa definita est, nisi, in tribunali collegiali, iudices gravi ex ratione longius tempus praestituerint.

Can. 1563 – Sententia debet:

1) definire controversiam coram tribunali agitatam, data singulis dubiis congrua responsione;

2) determinare quae sint partium obligationes ex iudicio ortae et quomodo implendae sint;

3) exponere rationes seu motiva, tam in iure quam in facto, quibus dispositiva sententiae pars innititur;

4) statuere de litis expensis.

Can. 1564 – § 1. Sententia, post divini Nominis invocationem, exprimat oportet ex ordine qui sit iudex aut tribunal; qui sit actor, pars conventa, procurator, nominibus et domiciliis rite designatis, promotor iustitiae, defensor vinculi, si partem in iudicio habuerint.

§ 2. Referre postea debet breviter facti speciem cum partium conclusionibus et formula dubiorum.

§ 3. Hisce subsequatur pars dispositiva sententiae, praemissis rationibus quibus innititur.

§ 4. Claudatur cum indicatione diei et loci in quibus prolata est et cum subscriptione iudicis vel, si de tribunali collegiali agatur, omnium iudicum et notarii.

Can. 1565 – Regulae superius positae de sententia definitiva sententiae quoque interlocutoriae aptandae sunt.

Can. 1566 – Sententia quamprimum publicetur indicatis modis quibus impugnari potest; neque ante publicationem vim ullam habet, etiamsi dispositiva pars, iudice permittente, partibus significata sit.

Can. 1567 – Publicatio seu intimatio sententiae fieri potest vel tradendo exemplar sententiae partibus aut earum procuratoribus, vel eisdem transmittendo idem exemplar ad normam can. 1461.

Can. 1568 – § 1. Si in sententiae textu vel error irrepserit in calculis vel error materialis acciderit in dispositiva parte transcribenda aut in factis vel partium petitionibus referendis vel omissa sint quae can. 1564, § 4 requirit, sententia ab ipso tribunali, quod eam tulit, corrigi vel compleri debet sive ad partis instantiam sive ex officio, semper tamen auditis partibus et decreto ad calcem sententiae apposito.

§ 2. Si qua pars refragetur, quaestio incidens decreto definiatur.

Can. 1569 – Ceterae iudicis pronuntiationes, praeter sententiam, sunt decreta, quae si mere ordinatoria non sint, vim non habent, nisi saltem summarie motiva exprimant, vel ad motiva in alio actu expressa remittant.

Can. 1570 – Sententia interlocutoria vel decretum vim sententiae definitivae habent, si iudicium impediunt vel ipsi iudicio aut alicui ipsius gradui finem ponunt, quod attinet ad aliquam saltem partem in causa.

TITULUS VIII
DE IMPUGNATIONE SENTENTIAE

Art. 1
De querela nullitatis contra sententiam

Can. 1571 – Firmis cann. 1574 et 1575, nullitates actuum, positivo iure statutae, quae, cum essent notae parti querelam proponenti, non sint ante sententiam iudici denuntiatae, censentur ab ipsa sententia sanatae.

Can. 1572 – Sententia vitio insanabilis nullitatis laborat, si:

1) lata est a iudice absolute incompetenti;

2) lata est ab eo, qui careat potestate iudicandi in tribunali in quo causa definita est;

3) iudex vi vel metu gravi coactus sententiam tulit;

4) iudicium factum est sine iudiciali petitione, de qua in can. 1453, vel non institutum fuit adversus aliquam partem conventam;

5) lata est inter partes, quarum altera saltem non habeat personam standi in iudicio;

6) quis nomine alterius egit sine legitimo mandato;

7) ius defensionis alterutri parti denegatum fuit;

8) controversiam ne ex parte quidem definivit.

Can. 1573 – Querela nullitatis de qua in can. 1572 proponi potest per modum exceptionis in perpetuum, per modum vero actionis coram iudice qui sententiam tulit intra decem annos a die publicationis sententiae.

Can. 1574 – Sententia vitio sanabilis nullitatis dumtaxat laborat, si:

1) lata est a non legitimo numero iudicum contra praescriptum can. 1377, § 1;

2) motiva seu rationes decidendi non contineat;

3) subscriptionibus careat iure praescriptis;

4) non refert indicationem anni, mensis, dici et loci in quo prolata fuit;

5) actui iudiciali, qui sit nullus, innitatur, cuius nullitas non sit ad normam can. 1571 sanata;

6) lata est contra partem legitime absentem, iuxta can. 1545, § 2.

Can. 1575 – Querela nullitatis in casibus de quibus in can. 1574 proponi potest intra tres menses a notitia publicationis sententiae.

Can. 1576 – De querela nullitatis videt ipse iudex qui sententiam tulit; quod si pars vereatur ne iudex qui sententiam, querela nullitatis impugnatam, tulit, praeoccupatum animum habeat ideoque eum suspectum existimet, exigere potest ut alius iudex in eius locum subrogetur ad normam can. 1402.

Can. 1577 – Querela nullitatis proponi potest una cum appellatione, intra terminum ad appellationem statutum.

Can. 1578 – § 1. Querelam nullitatis interponere possunt nedum partes, quae se gravatas putant, sed etiam promotor iustitiae aut defensor vinculi, quoties ipsis ius est interveniendi.

§ 2. Ipse iudex potest ex officio sententiam nullam a se latam retractare vel emendare intra terminum ad agendum canone 1575 statutum, nisi interea appellatio una cum querela nullitatis interposita fuerit, aut nullitas sanata sit per decursum termini de quo in can. 1575.

Can. 1579 – Causae de querela nullitatis secundum normas de processu contentioso orali tractari possunt.

Art. 2
De appellatione

Can. 1580 – Pars quae aliqua sententia se gravatam putat, itemque promotor iustitiae et defensor vinculi in causis in quibus eorum praesentia requiritur, ius habent a sententia appellandi ad iudicem superiorem, salvo praescripto can. 1581.

Can. 1581 – Non est locus appellationi:

1) a sententia ipsius Summi Pontificis vel Signaturae Apostolicae;

2) a sententia vitio nullitatis infecta nisi cumuletur cum querela nullitatis ad normam can. 1577;

3) a sententia quae in rem iudicatam transiit;

4) a iudicis decreto vel a sententia interlocutoria, quae non habeant vim sententiae definitivae, nisi cumuletur cum appellatione a sententia definitiva;

5) a sententia vel a decreto in causa de qua ius cavet expeditissime rem esse definiendam.

Can. 1582 – § 1. Appellatio interponi debet coram iudice a quo sententia prolata sit, intra peremptorium terminum quindecim dierum utilium a notitia publicationis sententiae.

§ 2. Si ore fiat, notarius eam scripto coram ipso appellante redigat.

Can. 1583 – Si quaestio oriatur de iure appellandi, de ea videat expeditissime tribunal appellationis iuxta normas processus contentiosi oralis.

Can. 1584 – § 1. Si in appellatione non indicetur ad quod tribunal ipsa dirigatur, praesumitur facta tribunali de quo in cann. 1391 et 1392.

§ 2. Si alia pars ad aliud tribunal appellationis provocaverit, de causa videt tribunal quod superioris est gradus, salvo can. 1367.

Can. 1585 – Appellatio prosequenda est coram iudice *ad quem* dirigitur intra mensem ab eius interpositione, nisi iudex *a quo* longius tempus ad eam prosequendam parti praestituerit.

Can. 1586 – § 1. Ad prosequendam appellationem requiritur et sufficit ut pars ministerium invocet iudicis superioris ad impugnatae sententiae emendationem, adiuncto exemplari huius sententiae et indicatis appellationis rationibus.

§ 2. Quod si pars exemplar impugnatae sententiae intra utile tempus a tribunali *a quo* obtinere nequeat, interim termini non decurrunt, et impedimentum significandum est iudici appellationis, qui iudicem *a quo* praecepto obstringat officio suo quamprimum satisfaciendi.

§ 3. Interea iudex *a quo* debet acta ad normam can. 1426 iudici appellationis transmittere.

Can. 1587 – Inutiliter elapsis fatalibus appellatoriis sive coram iudice *a quo*, sive coram iudice *ad quem*, deserta censetur appellatio.

Can. 1588 – § 1. Appellans potest appellationi renuntiare cum effectibus, de quibus in can. 1477.

§ 2. Si appellatio proposita sit a vinculi defensore vel a promotore iustitiae, renuntiatio fieri potest, nisi lex aliter caveat, a vinculi defensore vel promotore iustitiae tribunalis appellationis.

Can. 1589 – § 1. Appellatio facta ab actore prodest etiam convento, et vicissim.

§ 2. Si plures sunt conventi vel actores et ab uno vel contra unum tantum ex ipsis sententia impugnetur, impugnatio censetur ab omnibus et contra omnes facta, quoties res petita sit individua aut obligatio solidalis.

§ 3. Si interponatur ab una parte super aliquo sententiae capite, pars adversa, etsi fatalia appellationis fuerint transacta, potest super aliis capitibus incidenter appellare intra terminum peremptorium quindecim dierum a die quo ipsi appellatio principalis notificata est.

§ 4. Nisi aliud constet, appellatio praesumitur facta contra omnia sententiae capita.

Can. 1590 – Appellatio exsecutionem sententiae suspendit.

Can. 1591 – § 1. Salvo praescripto can. 1635, in gradu appellationis non potest admitti nova petendi causa, ne per modum

quidem utilis cumulationis; ideoque litis contestatio in eo tantum versari potest ut prior sententia vel confirmetur vel reformetur sive ex toto sive ex parte.

§ 2. Novae autem probationes admittuntur tantum ad normam can. 1552.

Can. 1592 – In gradu appellationis eodem modo, quo in prima instantia, congrua congruis referendo, procedendum est; sed, nisi forte complendae sint probationes, statim post litem ad normam can. 1465, § 1 et can. 1591, § 1 contestatam ad causae discussionem deveniatur et ad sententiam.

TITULUS IX
DE RE IUDICATA ET DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM

Art. 1
De re iudicata

Can. 1593 – Firmo praescripto can. 1595, res iudicata habetur:

1) si duplex intercesserit inter easdem partes sententia conformis de eodem petito et ex eadem causa petendi;

2) si appellatio adversus sententiam non fuerit intra tempus utile proposita;

3) si, in gradu appellationis, instantia perempta sit vel eidem renuntiatum fuerit;

4) si lata sit sententia definitiva, a qua non datur appellatio ad normam can. 1581.

Can. 1594 – § 1. Res iudicata firmitate iuris gaudet nec impugnari potest directe nisi ad normam can. 1597, § 1.

§ 2. Facit ius inter partes et dat actionem iudicati atque exceptionem rei iudicatae, quam iudex ex officio quoque declarare potest ad impediendam novam eiusdem causae introductionem.

Can. 1595 – Numquam transeunt in rem iudicatam causae de statu personarum, haud exceptis causis de coniugum separatione.

Can. 1596 – § 1. Si duplex sententia conformis in causa de statu personarum prolata sit, potest quovis tempore ad tribunal appellationis provocari, novis iisque gravibus probationibus vel argumentis intra peremptorium terminum triginta dierum a proposita impugnatione allatis. Tribunal autem appellationis intra mensem ab exhibitis novis probationibus et argumentis debet decreto statuere utrum nova causae propositio admitti debeat necne.

§ 2. Provocatio ad superius tribunal ad novam causae propositionem obtinendam exsecutionem sententiae non suspendit, nisi aut lex aliter caveat aut tribunal appellationis ad normam can. 1602, § 3 suspensionem iubeat.

Art. 2

De restitutione in integrum

Can. 1597 – § 1. Adversus sententiam quae transierit in rem iudicatam, dummodo de eius iniustitia manifesto constet, datur restitutio in integrum.

§ 2. De iniustitia autem manifesto constare non censetur, nisi:

1) sententia ita probationibus innitatur, quae postea falsae deprehensae sint, ut sine illis probationibus pars sententiae dispositiva non sustineatur;

2) postea detecta fuerint documenta, quae facta nova et contrariam decisionem exigentia indubitanter probent;

3) sententia ex dolo partis prolata fuerit in damnum alterius;

4) legis non mere processualis praescriptum evidenter neglectum fuerit;

5) sententia adversetur praecedenti decisioni quae in rem iudicatam transierit.

Can. 1598 – § 1. Restitutio in integrum propter motiva, de quibus in can. 1597, § 2, nn. 1, 2, 3 petenda est a iudice qui sen-

tentiam tulit intra tres menses a die cognitionis eorundem motivorum computandos.

§ 2. Restitutio in integrum propter motiva, de quibus in can. 1597, § 2, nn. 4 et 5, petenda est a tribunali appellationis, intra tres menses a notitia publicationis sententiae; quod si in casu de quo in can. 1597, § 2, n. 5, notitia praecedentis decisionis serius habeatur, terminus ab hac notitia decurrit.

§ 3. Termini de quibus supra non decurrunt quandiu laesus minoris sit aetatis.

Can. 1599 – § 1. Petitio restitutionis in integrum sententiae exsecutionem nondum inceptam suspendit.

§ 2. Si tamen ex probabilibus indiciis suspicio sit petitionem factam esse ad moras exsecutioni nectendas, iudex decernere potest ut sententia exsecutioni demandetur, assignata tamen restitutionem petenti idonea cautione ut, si restituatur in integrum, indemnis fiat.

Can. 1600 – Concessa restitutione in integrum, iudex pronuntiare debet de merito causae.

TITULUS X
DE EXPENSIS IUDICIALIBUS ET GRATUITO PATROCINIO

Can. 1601 – § 1. Episcopus, cuius est tribunal moderari, statuat normas pro dioecesi vel regione propria:

1) de partibus damnandis ad expensas iudiciales solvendas vel compensandas;

2) de procuratorum, advocatorum, peritorum et interpretum honorariis deque testium indemnitate;

3) de gratuito patrocinio vel expensarum deminutione concedendis;

4) de damnorum refectione partibus imponendis;

5) de pecuniae deposito vel cautione praestanda circa expensas solvendas et damna reficienda.

§ 2. A pronuntiatione circa expensas, honoraria et damna reficienda non datur distincta appellatio, sed pars recurrere potest intra quindecim dies ad eundem iudicem, qui poterit taxationem emendare.

TITULUS XI
DE EXSECUTIONE SENTENTIAE

Can. 1602 – § 1. Sententia quae transiit in rem iudicatam, exsecutioni mandari potest, salvo praescripto can. 1599.

§ 2. Iudex qui sententiam tulit, et, si appellatio proposita sit, etiam iudex appellationis, sententiae, quae nondum transierit in rem iudicatam, provisoriam exsecutionem iubere potest ex officio vel ad instantiam partis, idoneis, si casus ferat, praestitis cautionibus, si agatur de provisionibus seu praestationibus ad necessariam sustentationem ordinatis, vel alia iusta causa urgeat.

§ 3. Si tamen sententia, de qua in § 2, impugnatur, iudex qui de impugnatione cognoscere debet, si videt hanc probabiliter fundatam esse et irreparabile damnum ex exsecutione oriri posse, potest vel exsecutionem ipsam suspendere vel eam cautioni subicere.

Can. 1603 – Non antea exsecutioni locus esse poterit, quam exsecutorium iudicis decretum habeatur, quo edicatur sententiam ipsam exsecutioni mandari debere; quod decretum pro diversa causarum natura vel in ipso sententiae tenore includatur vel separatim edatur.

Can. 1604 – Si sententiae exsecutio praeviam rationum redditionem exigat, quaestio incidens habetur, ab illo ipso iudice decidenda, qui tulit sententiam exsecutioni mandandam.

Can. 1605 – § 1. Nisi lex particularis aliud statuat, sententiam exsecutioni mandare debet per se vel per alium Episcopus dioecesis in qua sententia primi gradus lata est.

§ 2. Quod si hic renuat vel negligat, parte cuius interest instante vel etiam ex officio, exsecutio spectat ad tribunal appellationis.

§ 3. Inter religiosos exsecutio sententiae spectat ad Superiorem qui sententiam exsecutioni mandandam tulit aut iudicem delegavit.

Can. 1606 – § 1. Exsecutor, nisi quid eius arbitrio in ipso sententiae tenore fuerit permissum, debet sententiam ipsam, secundum obvium verborum sensum, exsecutioni mandare.

§ 2. Licet ei videre de exceptionibus circa modum et vim exsecutionis, non autem de merito causae; quod si habeat aliunde compertum sententiam esse nullam vel manifeste iniustam ad normam cann. 1572-1574, 1597, abstineat ab exsecutione, et rem ad tribunal a quo lata est sententia remittat, partibus certioribus factis.

Can. 1607 – § 1. Quod attinet ad reales actiones, quoties adiudicata actori res aliqua est, haec actori tradenda est statim ac res iudicata habetur.

§ 2. Quod vero attinet ad actiones personales, cum reus damnatus est ad rem mobilem praestandam, vel ad solvendam pecuniam, vel ad aliud dandum aut faciendum, iudex in ipso tenore sententiae vel exsecutor pro suo arbitrio et prudentia terminum statuat ad implendam obligationem, qui tamen neque infra quindecim dies coarctetur neque sex menses excedat.

SECTIO II

DE PROCESSU CONTENTIOSO ORALI

Can. 1608 – Processo contentioso orali, de quo in hac sectione, tractari possunt omnes causae a iure non exclusae, nisi pars processum contentiosum ordinarium petat.

Can. 1609 – Processus contentiosus oralis fit in primo gradu coram iudice unico, ad normam can. 1376.

Can. 1610 – § 1. Libellus quo lis introducitur, praeter ea quae in can. 1456 recensentur, debet:

1) facta quibus actoris petitiones innitantur, breviter, integre et perspicue exponere;

2) probationes quibus actor facta demonstrare intendit, quasque simul afferre non possit, ita indicare ut statim colligi a iudice possint.

§ 2. Libello adnecti debent, saltem in exemplari authentico, documenta quibus petitio innititur.

Can. 1611 – § 1. Si conamen conciliationis ad norman can. 1398, § 2 inutile cesserit, iudex, si aestimet libellum aliquo fundamento niti, intra tres dies, decreto ad calcem ipsius libelli apposito, praecipiat notificari exemplar petitionis parti conventae, facta huic facultate mittendi, intra quindecim dies, ad cancellariam tribunalis scriptam responsionem.

§ 2. Haec notificatio effectus habet citationis iudicialis de quibus in can. 1464.

Can. 1612 – Si exceptiones partis conventae id exigant, iudex parti actrici praefigat terminum ad respondendum, ita ut ex allatis utriusque elementis ipse controversiae obiectum perspectum habeat.

Can. 1613 – § 1. Elapsis terminis, de quibus in cann. 1611 et 1612, iudex, perspectis actis, formulam dubii determinet; dein ad audientiam, non ultra triginta dies celebrandam, omnes citet qui in ea interesse debent, addita pro partibus dubii formula.

§ 2. In citatione partes certiores fiant se posse, tres saltem ante audientiam dies, aliquod breve scriptum tribunali exhibere ad sua asserta comprobanda.

Can. 1614 – In audientia primum tractantur quaestiones de quibus in cann. 1411-1416.

Can. 1615 – § 1. Probationes colliguntur in audientia, salvo praescripto can. 1370.

§ 2. Pars eiusque advocatus assistere possunt excussioni et ceterarum partium et testium.

Can. 1616 – Responsiones partium, testium, peritorum, petitiones et exceptiones advocatorum, redigendae sunt scripto a notario, sed summatim et in iis tantummodo quae pertinent ad substantiam rei controversae, et a deponentibus subsignandae.

Can. 1617 – Probationes, quae non sint in petitione vel responsione allatae aut petitae, potest iudex admittere tantum ad normam can. 1404; postquam autem vel unus testis auditus est, iudex potest tantummodo ad normam can. 1552 novas probationes decernere.

Can. 1618 – Si in audientia probationes omnes colligi non potuerint, altera statuatur audientia.

Can. 1619 – Probationibus collectis, fit in eadem audientia discussio oralis.

Can. 1620 – § 1. Nisi ex discussione quid supplendum in causae instructione comperiatur, vel aliud exsistat quod impediat sententiam rite proferre, iudex illico, expleta audientia, causam seorsum decidat; dispositiva sententiae pars statim coram partibus praesentibus legatur.

§ 2. Potest autem tribunal propter rei difficultatem vel aliam iustam causam usque ad quintum utilem diem decisionem differre.

§ 3. Integer sententiae textus, motivis expressis, quamprimum, nec ordinarie ultra quindecim dies, partibus notificetur.

Can. 1621 – Si tribunal appellationis perspiciat in inferiori iudicii gradu processum contentiosum oralem esse adhibitum in casibus a iure exclusis, nullitatem sententiae declaret et causam remittat tribunali quod sententiam tulit.

Can. 1622 – In ceteris quae ad rationem procedendi attinent serventur praescripta canonum de iudicio contentioso ordinario. Tribunal autem potest suo decreto, motivis praedito, normis processualibus, quae non sunt ad validitatem statutae, derogare, ut celeritati, salva iustitia, consulat.

PARS III
DE PROCESSU CRIMINALI

TITULUS I
DE CAUSIS MATRIMONIALIBUS

CAPUT I
DE CAUSIS AD MATRIMONII NULLITATEM DECLARANDAM

Art. 1
DE FORO COMPETENTI

Can. 1623 – Causae matrimoniales baptizatorum iure proprio ad iudicem ecclesiasticum spectant.

Can. 1624 – Causae de effectibus matrimonii mere civilibus pertinent ad civilem magistratum, nisi ius particulare statuat easdem causas, quando incidenter et accessorie agantur, posse a iudice ecclesiastico cognosci ac definiri.

Can. 1625 – In causis de matrimonii nullitate quae non sint Sedi Apostolicae reservatae competens est:

1) tribunal loci in quo matrimonium celebratum est, vel

2) tribunal loci in quo pars conventa domicilium vel quasi-domicilium habet, vel

3) tribunal loci in quo pars actrix domicilium habet, dummodo utraque pars in territorio eiusdem nationis degat et tribunal loci domicilii partis conventae, ipsa audita, consentiat, vel

4) tribunal loci in quo de facto colligendae sint pleraeque probationes, dummodo accedat consensus Vicarii iudicialis domicilii partis conventae, qui prius ipsam interroget num quid excipiendum habeat.

Art. 2

De iure impugnandi matrimonium

Can. 1626 – Habiles sunt ad matrimonium impugnandum:

1) coniuges;

2) promotor iustitiae quando nullitas publica evaserit, si matrimonium convalidari nequeat aut non expediat.

Can. 1627 – § 1. Matrimonium quod utroque coniuge vivente, non fuerit accusatum, post mortem alterutrius vel utriusque coniugis accusari non potest, nisi quaestio de validitate sit praeiudicialis ad aliam solvendam controversiam sive in foro canonico sive in foro civili.

§ 2. Si autem coniux moriatur pendente causa, servetur can. 1470.

Art. 3

De officio iudicum et tribunalis ministrorum

Can. 1628 – Iudex, antequam causam acceptet et quotiescumque spem boni exitus perspiciat, pastoralia media adhibeat, ut coniuges, si fieri potest, ad matrimonium forte convalidandum et ad vitae communionem restaurandam inducantur.

Can. 1629 – § 1. Libello acceptato praeses vel ponens procedat ad normam can. 1611, § 1. Libelli notificatio effectus habet citationis iudicialis de quibus in can. 1464.

§ 2. Transacto termino quindecim dierum a notificatione, praeses vel ponens, nisi alterutra pars sessionem ad litem contestandam petierit, intra decem dies formulam dubii vel dubiorum decreto suo statuat ex officio et partibus notificet.

§ 3. Formula dubii non tantum quaerat an constet de nullitate matrimonii in casu, sed determinare debet quo capite vel quibus capitibus nuptiarum validitas impugnetur.

§ 4. Post decem dies a notificatione decreti, si partes nihil opposuerint, praeses vel ponens novo decreto causae instructionem disponit.

Art. 4
De probationibus

Can. 1630 – § 1. Defensori vinculi, partium patronis et, si in iudicio sit, etiam promotori iustitiae ius est:

1) examini partium, testium et peritorum adesse, salvo praescripto can. 1511;

2) acta iudicialia, etsi nondum publicata, invisere et documenta a partibus producta recognoscere.

§ 2. Examini de quo in § 1, n. 1 partes assistere nequeunt.

Can. 1631 – Nisi probationes aliunde plenae habeantur, iudex, ad partium depositiones ad normam can. 1488 aestimandas, testes de ipsarum partium credibilitate, si fieri potest, adhibeat, praeter alia indicia et adminicula.

Can. 1632 – In causis de impotentia vel de consensus defectu propter mentis morbum iudex unius periti vel plurium opera utatur, nisi ex adiunctis inutilis evidenter appareat; in ceteris causis servetur praescriptum can. 1526.

Art. 5
De sententia et appellatione

Can. 1633 – Quoties in instructione causae nullitatis matrimonii dubium valde probabile emerserit de non secuta matrimonii consummatione, tribunal potest, suspensa de consensu partium causa nullitatis, instructionem complere pro dispensatione super rato, ac tandem acta transmittere ad Sedem Apostolicam una cum petitione dispensationis ab alterutro vel utroque coniuge et cum voto tribunalis et Episcopi.

Can. 1634 – § 1. Sententia, quae matrimonii nullitatem primum declaraverit, una cum appellationibus, si quae sint et ceteris iudicii actis, intra viginti dies a sententiae publicatione ad tribunal appellationis ex officio transmittatur.

§ 2. Si sententia pro matrimonii nullitate prolata sit in primo iudicii gradu, tribunal appellationis, perpensis animadversionibus defensoris vinculi et, si quae sint, etiam partium, suo decreto vel decisionem continenter confirmet vel ad ordinarium examen novi gradus causam admittat.

Can. 1635 – Si in gradu appellationis novum nullitatis matrimonii caput afferatur, tribunal potest, tanquam in prima instantia, illud admittere et de eo iudicare.

Can. 1636 – § 1. Postquam sententia, quae matrimonii nullitatem primum declaravit, in gradu appellationis confirmata est vel decreto vel altera sententia, ii, quorum matrimonium declaratum est nullum, possunt novas nuptias contrahere statim ac decretum vel altera sententia ipsis notificata est.

§ 2. Praescripta can. 1596 servanda sunt, etiam si sententia, quae matrimonii nullitatem declaraverit, non altera sententia sed decreto confirmata sit.

Can. 1637 – Statim ac sententia facta est exsecutiva, Vicarius iudicialis debet eandem notificare Ordinario loci in quo matrimonium celebratum est. Is autem curare debet ut quamprimum de decreta nullitate matrimonii et de vetitis forte statutis in matrimoniorum et baptizatorum libris mentio fiat.

Art. 6
De processu documentali

Can. 1638 – Recepta petitione ad normam can. 1629 proposita, Vicarius iudicialis vel iudex ab ipso designatus potest, praetermissis sollemnitatibus ordinarii processus sed citatis partibus et cum interventu defensoris vinculi, matrimonii nullitatem sententia declarare, cum ex documento, quod nulli contradictioni vel exceptioni sit obnoxium, certo constet:

1) de exsistentia impedimenti dirimentis vel de defectu legitimae formae, dummodo pari certitudine pateat dispensationem datam non esse; vel

2) de defectu validi mandati procuratoris.

Can. 1639 – § 1. Adversus hanc declarationem defensor vinculi, si prudenter existimaverit vel vitia de quibus in can. 1638 vel dispensationis defectum non esse certa, appellare debet ad iudicem secundae instantiae, ad quem acta sunt transmittenda quique scripto monendus est agi de processu documentali.

§ 2. Integrum manet parti, quae se gravatam putet, ius appellandi.

Can. 1640 – Iudex alterius instantiae, cum interventu defensoris vinculi et auditis partibus, decernet eodem modo de quo in can. 1638 utrum sententia sit confirmanda, an potius procedendum in causa sit ad ordinarium tramitem iuris; quo in casu eam remittit ad tribunal primae instantiae.

Art. 7
Normae generales

Can. 1641 – In sententia partes moneantur de obligationibus moralibus vel etiam civilibus, quibus forte teneantur, altera erga alteram et erga prolem, ad sustentationem et educationem praestandam.

Can. 1642 – Causae ad matrimonii nullitatem declarandam nequeunt processu contentioso orali tractari.

Can. 1643 – In ceteris quae ad rationem procedendi attinent, applicandi sunt, nisi rei natura obstet, canones de iudiciis in genere et de iudicio contentioso ordinario, servatis specialibus normis circa causas de statu personarum et causas ad bonum publicum spectantes.

Caput II
DE CAUSIS SEPARATIONIS CONIUGUM

Can. 1644 – § 1. Separatio personalis coniugum baptizatorum, nisi aliter pro locis particularibus legitime provisum sit, decerni potest:

1) Episcopi dioecesani decreto, vel
2) iudicis sententia ad normam canonum qui sequuntur.

§ 2. Ubi decisio ecclesiastica effectus civiles non sortitur, vel si sententia civilis praevidetur non contraria iuri divino, Episcopus dioecesis commorationis coniugum poterit, perpensis peculiaribus adiunctis, licentiam concedere adeundi forum civile.

§ 3. Si causa versetur etiam circa effectus mere civiles matrimonii, satagat iudex ut, servato praescripto § 2, causa inde ab initio ad forum civile deferatur.

Can. 1645 – § 1. Nisi qua pars vel promotor iustitiae processum contentiosum ordinarium petant, processus contentiosus oralis adhibeatur.

§ 2. Si processus contentiosus ordinarius adhibitus sit et appellatio proponatur, tribunal secundi gradus ad normam can. 1634, § 2 procedat, servatis servandis.

Can. 1646 – Quod attinet ad tribunalis competentiam serventur praescripta can. 1625.

Can. 1647 – Iudex, antequam causam acceptet et quotiescumque spem boni exitus perspiciat, pastoralia media adhibeat, ut coniuges concilientur et ad vitae communionem restaurandam inducantur.

Can. 1648 – Causae de coniugum separatione ad publicum quoque bonum spectant; ideoque iis interesse semper debet promotor iustitiae ad normam can. 1385.

Caput III
DE PROCESSU AD DISPENSATIONEM SUPER MATRIMONIO RATO ET NON CONSUMMATO

Can. 1649 – Soli coniuges, vel alteruter, quamvis altero invito, ius habent petendi gratiam dispensationis super matrimonio rato et non consummato.

Can. 1650 – § 1. Una Sedes Apostolica cognoscit de facto inconsummationis matrimonii et de exsistentia iustae causae ad dispensationem concedendam.

§ 2. Dispensatio vero ab uno Romano Pontifice conceditur.

Can. 1651 – § 1. Competens ad accipiendum libellum, quo petitur dispensatio, est Episcopus dioecesanus domicilii vel quasi-domicilii oratoris qui si constiterit de fundamento precum, processus instructionem disponere debet.

§ 2. Si tamen casus propositus speciales habeat difficultates ordinis iuridici vel moralis, Episcopus dioecesanus consulat Sedem Apostolicam.

§ 3. Adversus decretum quo Episcopus libellum reicit, patet recursus ad Sedem Apostolicam.

Can. 1652 – § 1. Firmo praescripto can. 1633, horum processuum instructionem committat Episcopus, vel stabiliter vel in singulis casibus, tribunali suae vel alienae dioecesis vel idoneo sacerdoti.

§ 2. Quod si introducta sit petitio iudicialis ad declarandam nullitatem eiusdem matrimonii, instructio ad idem tribunal committatur.

Can. 1653 – § 1. In his processibus semper intervenire debet vinculi defensor.

§ 2. Patronus non admittitur, sed, propter casus difficultatem, Episcopus permittere potest ut iurisperiti opera orator vel pars conventa iuvetur.

Can. 1654 – In instructione uterque coniux audiatur et serventur, quatenus fieri possit, canones de probationibus colligendis in iudicio contentioso ordinario et in causis de matrimonii nullitate, dummodo cum horum processuum indole componi queant.

Can. 1655 – § 1. Non fit publicatio actorum; tamen iudex, quando conspiciat petitioni partis oratricis vel exceptioni partis conventae grave obstaculum obvenire ob adductas probationes, id parti cuius interest prudenter patefaciat.

§ 2. Parti instanti documentum allatum vel testimonium receptum iudex ostendere poterit et tempus praefinire ad deductiones exhibendas.

Can. 1656 – § 1. Instructor, peracta instructione, omnia acta cum apta relatione deferat ad Episcopum, qui votum pro rei veritate promat tum super facto inconsummationis tum super iusta causa ad dispensandum et gratiae opportunitate.

§ 2. Si instructio processus commissa sit alieno tribunali ad normam can. 1652, animadversiones pro vinculo in eodem foro conficiantur, sed votum de quo in § 1 spectat ad Episcopum committentem, cui instructor simul cum actis aptam relationem tradat.

Can. 1657 – § 1. Acta omnia Episcopus una cum suo voto et animadversionibus defensoris vinculi transmittat ad Sedem Apostolicam.

§ 2. Si, iudicio Apostolicae Sedis, requiratur supplementum instructionis, id Episcopo significabitur, indicatis elementis circa quae instructio complenda est.

§ 3. Quodsi Apostolica Sedes rescripserit ex deductis non constare de inconsummatione, tunc iurisperitus de quo in can. 1653, § 2 potest acta processus, non vero votum Episcopi, invisere in sede tribunalis ad perpendendum num aliquid grave adduci possit ad petitionem denuo proponendam.

Can. 1658 – Rescriptum dispensationis a Sede Apostolica transmittitur ad Episcopum; is vero rescriptum partibus notificabit et praeterea parocho tum loci contracti matrimonii tum suscepti baptismatis quamprimum mandabit ut in libris matrimoniorum et baptizatorum de concessa dispensatione mentio fiat.

CAPUT IV
DE PROCESSU AD MATRIMONII SOLUTIONEM IN FAVOREM FIDEI

Can. 1659 – De dissolvendo in favorem fidei matrimonio de quo in can. 1104, § 1 una Apostolica Sedes cognoscit.

Can. 1660 – Coniux libellum quo petit dissolutionem matrimonii in favorem fidei exhibere debet Episcopo dioecesano, de quo in can. 1651, servatis ceteris eiusdem canonis praescriptis.

Can. 1661 – Instructio ad probandam exsistentiam condicionum, quae ad dissolutionem concedendam requiruntur, aliarumque circumstantiarum quae utiliter cognosci possunt, committatur tribunali vel sacerdoti ad normam can. 1652.

Can. 1662 – In procedura ad dissolutionem matrimonii in favorem fidei serventur praescripta cann. 1653-1658, congrua congruis referendo.

CAPUT V
DE PROCESSU PRAESUMPTAE MORTIS CONIUGIS

Can. 1663 – § 1. Quoties coniugis mors authentico documento ecclesiastico vel civili comprobari nequeat, alter coniux a vinculo matrimonii solutus non habeatur nisi post declarationem de morte praesumpta ab Episcopo dioecesano prolatam.

§ 2. Declarationem de qua in § 1 Episcopus dioecesanus tantummodo proferre valet cum, peractis opportunis investigationibus, ex testium depositionibus, ex fama aut ex indiciis moralem certitudinem de coniugis obitu obtinuerit. Sola coniugis absentia, quamvis diuturna, non sufficit.

§ 3. In casibus incertis et implexis Episcopus Sedem Apostolicam consulat.

§ 4. Interventus vinculi defensoris in processu hoc non requiritur.

TITULUS II
DE CAUSIS AD SACRAE ORDINATIONIS NULLITATEM DECLARANDAM

Can. 1664 – Validitatem sacrae ordinationis ius habent accusandi sive ipse clericus, sive Ordinarius cui clericus subsit vel in cuius dioecesi ordinatus sit.

Can. 1665 – § 1. Libellus mitti debet ad competentem Sacram Congregationem, quae decernet utrum causa ab ipsa Sacra Congregatione an a tribunali ab ea designato sit agenda.

§ 2. Misso libello clericus ordines exercere ipso iure vetatur.

Can. 1666 – Si Sacra Congregatio causam ad tribunal remiserit, serventur, nisi rei natura obstet, canones de iudiciis in genere et de iudicio contentioso ordinario, salvis praescriptis huius tituli.

Can. 1667 – In his causis defensor vinculi iisdem gaudet iuribus iisdemque tenetur officiis quibus defensor vinculi matrimonialis.

Can. 1668 – Post secundam sententiam quae nullitatem sacrae ordinationis confirmaverit, clericus omnia iura statui clericali propria amittit et ab omnibus obligationibus liberatur.

TITULUS III
DE MODIS EVITANDI IUDICIA

Can. 1669 – Ad evitandas iudiciales contentiones transactio seu reconciliatio utiliter adhiberi potest aut controversia iudicio unius vel plurium arbitrorum committi.

Can. 1670 – De transactione, de compromisso, deque iudicio arbitrali serventur normae a partibus selectae, vel, si partes nullas selegerint, lex ab Episcoporum Conferentia lata, si qua sit, vel lex civilis vigens in loco ubi conventio initur.

Can. 1671 – § 1. Nequit transactio aut compromissum valide fieri circa ea quae ad bonum publicum pertinent, aliaque de quibus libere disponere partes non possunt.

§ 2. Si agitur de bonis ecclesiasticis temporalibus, serventur, quoties materia id postulet, sollemnitates a iure statutae pro rerum ecclesiasticarum alienatione.

Can. 1672 – § 1. Si lex civilis arbitrali sententiae vim non agnoscat, nisi a iudice confirmetur, sententia arbitralis de controversia ecclesiastica ut vim habeat in foro canonico confirmatione indiget iudicis ecclesiastici loci in quo lata est.

§ 2. Si autem lex civilis admittat sententiae arbitralis coram civili iudice impugnationem, in foro canonico eadem impugnatio proponi potest coram iudice ecclesiastico, qui in primo gradu competens est ad controversiam iudicandam.

PARS IV
DE PROCESSU CRIMINALI

CAPUT I
DE PRAEVIA INVESTIGATIONE

Can. 1673 – § 1. Quoties Ordinarius notitiam, saltem veri similem, habeat de delicto, caute inquirat, per se vel per alium idoneum hominem, circa facta et circumstantias et circa imputabilitatem, nisi haec inquisitio omnino superflua videatur.

§ 2. Cavendum est ne ex hac investigatione bonum cuiusquam nomen in discrimen vocetur.

§ 3. Qui investigationem agit, easdem habet, quas auditor in processu, potestates et obligationes; idemque nequit, si postea iudicialis processus promoveatur, in eo iudicem agere.

Can. 1674 – § 1. Cum satis collecta videantur elementa, decernat Ordinarius:

1) num processus ad poenam irrogandam vel declarandam promoveri possit;

2) num id, attento can. 1293, expediat;

3) utrum processus iudicialis sit adhibendus an, nisi lex vetet, sit procedendum per decretum extra iudicium.

§ 2. Ordinarius decretum, de quo in § 1, revocet vel mutet, quoties ex novis elementis aliud sibi decernendum videatur.

§ 3. In ferendis decretis, de quibus in §§ 1 et 2, audiat, Ordinarius, si ipse prudenter censeat, duos iudices aliosve iuris peritos.

§ 4. Antequam ad normam § 1 decernat, consideret Ordinarius num, ad vitanda inutilia iudicia, expediat ut, partibus consen-

tientibus, vel ipse vel investigator quaestionem de damnis ex bono et aequo dirimat.

Can. 1675 – Investigationis acta et Ordinarii decreta, quibus investigatio initur vel clauditur, eaque omnia quae investigationem praecedunt, si necessaria non sint ad criminalem processum, in secreto curiae archivo custodiantur.

CAPUT II
DE PROCESSUS EVOLUTIONE

Can. 1676 – Si Ordinarius censuerit per decretum extra iudicium esse procedendum:

1) reo accusationem atque probationes, data facultate sese defendendi, significet, nisi reus, rite vocatus, comparere neglexerit;

2) probationes et argumenta omnia cum duobus assessoribus accurate perpendat;

3) si de delicto certo constet neque actio criminalis sit extincta, decretum ferat ad normam cann. 1294-1302, expositis, breviter saltem, rationibus in iure et in facto.

Can. 1677 – § 1. Si Ordinarius decreverit processum criminalem iudicialem esse ineundum, acta investigationis promotori iustitiae tradat, qui accusationis libellum iudici ad normam cann. 1454 et 1456 exhibeat.

§ 2. Coram tribunali superiore partes actoris gerit promotor iustitiae apud illud tribunal constitutus.

Can. 1678 – Ad scandala praevenienda, ad testium libertatem protegendam, ad iustitiae cursum tutandum, potest Ordinarius, audito promotore iustitiae, et citato ipso accusato, in quolibet processus stadio accusatum a sacro ministerio vel ab aliquo officio vel munere ecclesiastico arcere, ei imponere vel interdicere commorationem in aliquo loco vel territorio, vel etiam publicam SS.mae Eucharistiae participationem prohibere; quae omnia, causa cessante, sunt revocanda, eaque ipso iure finem habent, cessante processu criminali.

Can. 1679 – § 1. Iudex reum citans debet eum invitare ad advocatum, ad normam can. 1433, § 1, intra terminum ab ipso iudice praefinitum, sibi constituendum.

§ 2. Quodsi reus non providerit, iudex ante litis contestationem advocatum ipse nominet, tandiu in munere mansurum quandiu reus sibi advocatum non constituerit.

Can. 1680 – § 1. In quolibet iudicii gradu renuntiatio instantiae fieri potest a promotore iustitiae, mandante vel consentiente Ordinario, ex cuius deliberatione processus promotus est.

§ 2. Renuntiatio, ut valeat, debet a reo acceptari, nisi ipse sit a iudicio absens declaratus.

Can. 1681 – In causae discussione, sive scripto haec fiat sive ore, accusatus semper ius habeat ut vel ipse vel suus advocatus vel procurator postremus scribat vel loquatur.

Can. 1682 – In quolibet criminalis iudicii gradu et stadio, si evidenter constet delictum non esse a reo patratum, iudex debet id sententia declarare et reum absolvere, etiamsi simul constet actionem criminalem esse extinctam.

Can. 1683 – § 1. Appellationem proponere potest reus, etiam si sententia ipsum ideo tantum dimiserit, quia poena erat facultativa, vel quia iudex potestate usus est, de qua in cann. 1296 et 1297.

§ 2. Promotor iustitiae appellare potest quoties censeat scandali reparationi vel iustitiae restitutioni satis provisum non esse.

Can. 1684 – § 1. Salvis praescriptis canonum huius tituli, in iudicio criminali applicandi sunt, nisi rei natura obstet, canones de iudiciis in genere et de iudicio contentioso in genere, servatis specialibus normis de causis quae ad bonum publicum spectant.

§ 2. Accusatus ad confitendum delictum non tenetur, nec ipsi iusiurandum deferri potest.

Caput III
DE ACTIONE AD DAMNA REPARANDA

Can. 1685 – § 1. Pars laesa potest actionem contentiosam ad damna reparanda ex delicto sibi illata in ipso criminali iudicio exercere, ad normam can. 1548.

§ 2. Interventus partis laesae, de quo in § 1, non amplius admittitur, si factus non sit in primo iudicii criminalis gradu; neque potest pars laesa oppositionem tertii adversus sententiam latam in iudicio criminali proponere.

§ 3. Appellatio in causa de damnis fit ad normam cann. 1580-1592 etiamsi appellatio in criminali iudicio fieri non possit; quodsi utraque appellatio, licet a diversis partibus, proponatur, unicum fiat, salvo praescripto can. 1686, iudicium appellationis.

Can. 1686 – § 1. Ad nimias criminalis iudicii moras vitandas potest iudex iudicium de damnis differre usque donec sententiam definitivam in iudicio criminali protulerit.

§ 2. Iudex, qui ita egerit, debet, postquam sententiam tulerit in criminali iudicio, de damnis cognoscere, etiamsi iudicium criminale propter propositam impugnationem adhuc pendeat, vel si reus absolutus sit propter causam quae non auferat obligationem reparandi damna.

Can. 1687 – Sententia lata in criminali iudicio, etiamsi in rem iudicatam transierit, nullo modo ius facit erga partem laesam, nisi haec intervenerit ad normam can. 1685.

PARS V
DE PROCEDURA ADMINISTRATIVA

SECTIO I
DE PROCEDURA ADMINISTRATIVA IN GENERE

Can. 1688 – Quae in canonibus huius sectionis de decretis statuuntur, item applicanda sunt ad omnes administrativos actus singulares, qui in foro externo extra iudicium dantur, iis exceptis, qui ab ipso Romano Pontifice vel ab ipso Concilio Oecumenico ferantur.

TITULUS I
DE TRIBUNALIBUS ADMINISTRATIVIS CONSTITUENDIS

Can. 1689 – § 1. Unaquaeque Episcoporum Conferentia tribunal administrativum stabiliter constituere potest, vel, si opus sit, plura per territorium distributa, quae videant in primo gradu de recursibus adversus decreta ab Episcopis vel ab inferioribus auctoritatibus extra iudicium lata.

§ 2. Episcoporum Conferentia potest statuere ut hoc tribunal competens sit ad videndum etiam de recursibus adversus decreta ab omnibus vel nonnullis ipsius Conferentiae organis, non autem ab ipsa Conferentia, lata; quod si ea tribunalia plura sint, potest huiusmodi competentia vel uni vel pluribus tribui.

Can. 1690 – § 1. Conferentia Episcoporum potest etiam unum tribunal administrativum secundi gradus constituere appellationibus recipiendis adversus sententias in primo gradu latas a tribunalibus, de quibus in can. 1689.

§ 2. Quod si fecerit:

1) adversus sententiam primi gradus appellari potest vel ad hoc tribunal secundi gradus vel ad Signaturam Apostolicam; si

tamen alius ad aliud tribunal appellet, competentia in secundo gradu est penes Signaturam Apostolicam, nisi haec aliter decernat;

2) adversus sententiam latam a tribunali de quo in § 1 datur appellatio ad Signaturam Apostolicam.

Can. 1691 – Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae videt:

1) in primo gradu de recursibus adversus decreta lata vel approbata a Sanctae Sedis dicasteriis;

2) in secundo vel tertio gradu de appellationibus adversus sententias latas a tribunalibus administrativis primi vel secundi gradus, servatis tamen praescriptis can. 1690 § 2.

Can. 1692 – Iudices et promotor iustitiae in tribunalibus administrativis sint idonei sacerdotes, qui in decreto ferendo vel in recursibus adversus ipsum proponendis vel iudicandis nullam partem habuerint; ii autem, qui ad eam dioecesim pertineant, in qua decretum latum est, non possunt iudices esse.

TITULUS II
DE RECURSIBUS ADVERSUS DECRETA

CAPUT I
NORMAE COMMUNES

Can. 1693 – § 1. Valde optandum est ut, quoties quis gravatum se decreto putet, non fiat inter ipsum et decreti auctorem contentio, sed inter eos de aequa solutione quaerenda communi consilio curetur, gravibus quoque hominibus ad mediationem et studium forte adhibitis, ita ut vel per voluntariam decreti emendationem vel per iustam compensationem vel per aliam idoneam viam controversia vitetur vel dirimatur.

§ 2. Episcoporum Conferentia potest statuere ut in unaquaque dioecesi officium quoddam vel consilium stabiliter constituatur, cui, secundum normas ab ipsa Conferentia statuendas, munus sit aequas solutiones quaerere et suggerere; etiam autem si Conferentia

id non iusserit, potest Episcopus eiusmodi consilium vel officium constituere.

§ 3. Officium vel consilium, de quo in § 2, tunc praecipue operam navet, cum revocatio decreti petita sit ad normam can. 1694, neque termini ad recurrendum sint elapsi; quod si adversus decretum recursus propositus sit, ipse superior vel iudex, qui de recursu videt, recurrentem et decreti auctorem hortetur, quandocumque spem boni exitus perspicit, ad eiusmodi solutiones quaerendas.

Can. 1694 – § 1. Antequam quis recursum proponat, debet decreti revocationem vel emendationem scripto ab ipsius auctore petere; qua petitione proposita, etiam suspensio exsecutionis eo ipso petita intelligitur.

§ 2. Petitio fieri debet intra peremptorium terminum decem dierum utilium a decreto legitime intimato.

§ 3. Normae §§ 1 et 2 non valent:

1) de recursu proponendo ad Episcopum vel ad tribunal administrativum dioecesanum, ad normam can. 1704;

2) de recursu proponendo adversus decretum, quo recursus hierarchicus deciditur, nisi decisio data sit ab Episcopo;

3) de recursibus proponendis ad normam cann. 57, 1695 vel 1703.

Can. 1695 – Si intra triginta dies, ex quo petitio, de qua in can. 1694, ad ipsum pervenerit, decreti auctor novum decretum intimet, quo vel prius emendet vel petitionem reiciendam esse decernat, termini ad recurrendum decurrunt ex novi decreti intimatione; sin autem intra triginta dies nihil decernat, termini decurrunt ex tricesimo die.

Can. 1696 – § 1. In iis materiis, in quibus recursus hierarchicus suspendit decreti executionem, idem efficit etiam petitio, de qua in can. 1694.

§ 2. In ceteris casibus, nisi intra decem dies, ex quo petitio de qua in can. 1694 ad ipsum pervenerit, auctor ipse decreti

exsecutionem suspendendam decreverit, potest suspensio interim peti ab eius superiore hierarchico, qui eam decernere potest gravibus tantum de causis et cauto semper ne quid salus animarum detrimenti capiat.

§ 3. Suspensa decreti exsecutione ad normam § 2, si postea recursus proponatur, is qui de recursu videre debet, ad normam cann. 1699 § 3 et 1707 § 1 decernet utrum suspensio sit confirmanda an revocanda.

§ 4. Si nullus recursus neque ad superiorem hierarchicum neque ad tribunal administrativum intra statutum terminum adversus decretum proponatur, vel si recursus proponatur tantum ad petendam damnorum reparationem, suspensio exsecutionis, ad normam § 1 vel § 2 interim effecta, eo ipso cessat.

Can. 1697 – § 1. Superior, coram quo pendet recursus hierarchicus, potest recursum ad tribunal administrativum competens remittere, si consentiant et decreti auctor et recurrens; tribunal autem iudicabit ad normam can. 1702 §§ 1 et 3.

§ 2. Recursus ad tribunal administrativum propositus potest, quandiu lis in primo iudicii gradu pendeat, ad superiorem hierarchicum transferri, si omnes partes consentiant; superior autem providebit ad normam can. 1701.

Can. 1698 – § 1. Quilibet recursus potest proponi coram ipso decreti auctore, dummodo tamen in ipso recursu indicetur utrum dirigatur ad illius superiorem an ad tribunal administrativum.

§ 2. Quoties adversus idem decretum propositi sint recursus et ad superiorem hierarchicum et ad tribunal administrativum, vel in casu de quo in § 1 non pateat ad quem recursus dirigatur, competens est superior hierarchicus.

Caput II
DE RECURSU HIERARCHICO

Can. 1699 – § 1. Qui se decreto gravatum esse contendit, potest ad superiorem hierarchicum eius, qui decretum tulit, propter quodlibet iustum motivum recurrere.

§ 2. Recursus proponendus est intra peremptorium terminum quindecim dierum utilium, qui in casibus de quibus in can. 1694, § 3 decurrunt, ex die quo decretum intimatum est, in ceteris autem casibus decurrunt ad normam can. 1695.

§ 3. Etiam in casibus, in quibus recursus non suspendit ipso iure decreti exsecutionem neque suspensio ad normam can. 1696, § 2 decreta est, potest tamen gravi de causa superior iubere ut exsecutio suspendatur, cauto tamen ne quid salus animarum detrimenti capiat.

Can. 1700 – Recurrens semper ius habet advocatum vel procuratorem adhibendi, vitatis inutilibus moris; immo vero patronus ex officio constituatur, si recurrens patrono careat et superior necessarium censeat; semper tamen potest superior iubere ut recurrens ipse compareat ut interrogetur.

Can. 1701 – Superiori, qui de recursu videt, licet, prout casus ferat, non solum decretum confirmare vel irritum declarare, sed etiam rescindere, revocare, vel, si id magis expediat a superiore fieri, emendare, subrogare, ei obrogare.

Caput III
DE RECURSU AD TRIBUNAL ADMINISTRATIVUM

Can. 1702 – § 1. Adversus decretum, etiamsi agatur de decreto quo recursus hierarchicus deciditur, is qui se gravatum esse contendat, potest ad tribunal administrativum, competens in primo gradu ad normam cann. 1689-1691, si adsit, recurrere, propter legis violationem in decernendo vel in procedendo, vel propter motiva non vera in actu administrativo allata.

§ 2. Recursus proponendus est intra peremptorium terminum triginta dierum utilium, servato, quod attinet ad termini initium, praescripto can. 1699, § 2.

§ 3. Tribunal potest decretum, quod illegitimum iudicet, rescindere vel irritum declarare, non autem emendare vel aliter

mutare; numquam autem potest de alicuius doctrinae circa fidem vel mores veritate vel errore iudicare.

Can. 1703 -- § 1. Si forte decretum, quod illegitimum sit ad normam can. 1702, § 1, ius alicuius laeserit, laesus potest ad tribunal administrativum recurrere ad damnorum reparationem petendam; quod si tribunal non debeat etiam de recursu ad normam can. 1702 proposito iudicare, potest quidem de decreti legitimate vel illegitimate videre, non autem ad decretum rescindendum vel irritum declarandum, sed tantummodo ad quaestionem de damnis definiendam.

§ 2. Ad recursum hunc proponendum datur terminus peremptorius unius anni, qui decurrit ex die quo damnum factum est; terminus autem tandiu suspensus manet, quandiu coram tribunali administrativo adversus idem decretum pendeat recursus, quocum petitio de damnis reparandis cumulata non sit.

§ 3. Etsi decretum confirmatum vel mutatum sit a superiore ad normam cann. 1699 et 1701, de damnis tamen, si forte debeantur, officium eius, qui primum tulit decretum, respondet; officium autem superioris, qui decretum ad normam eorum canonum mutavit, eatenus respondet, quatenus ex eius decisione et ius subiectivum sit laesum et damna obvenerint.

Caput IV
NORMAE SPECIALES DE RECURSIBUS ADVERSUS DECRETA EORUM, QUI EPISCOPO SUBSUNT

Can. 1704 – § 1. Adversus decreta lata ab auctoritatibus, quae Episcopo subsunt, unus datur recursus ad Episcopum.

§ 2. Adversus decretum Episcopi, qui decidat de recursu de quo in § 1, recurri potest vel ad superiorem hierarchicum vel ad tribunal administrativum competens, si adsit.

TITULUS III
DE RATIONE PROCEDENDI APUD TRIBUNALIA ADMINISTRATIVA

Can. 1705 – Tribunal administrativum primi gradus, ab Episcoporum Conferentia constitutum, iudicat per collegia trium iudicum; tribunal secundi gradus per collegia trium vel quinque iudicum, prout tribunalis praeses statuerit.

Can. 1706 – Iudiciis adesse semper debet promotor iustitiae, servato praescripto can. 1385.

Can. 1707 – § 1. Quolibet iudicii tempore, si recurrens id petat et gravis causa suadeat, tribunal, audito saltem decreti auctore, motivis expressis decernere potest ut pendente processu exsecutio decreti suspensa maneat, cauto tamen ne quid salus animarum detrimenti capiat.

§ 2. Quoties autem lex statuit ex recursu hierarchico suspendi ipso iure decreti exsecutionem, idem efficitur etiam ex recursu ad tribunal administrativum.

Can. 1708 – Superior, adversus cuius decretum recursus primum propositus est, iique omnes, praeter recurrentem, quos illud decretum directe attingit, sunt quidem in iudicium vocandi, sed possunt libere a iudicio abesse nisi iudex eos comparere iubeat ut audiantur.

Can. 1709 – Recepto recursu, iudex quamprimum sessionem indicat, qua:

1) quaestio de incompetentia, si forte oriatur, et exceptiones peremptoriae, quae quidem tres saltem ante dies omnibus partibus significatae sint, ore tractentur et sententia decidantur, nisi omnino necessaria videatur brevissima dilatio;

2) de suspendendo decreto impugnato ad normam can. 1707, § 1 vel de confirmanda vel revocanda suspensione ad normam can. 1696, § 3, si casus ferat, decernatur;

3) de solutione ad normam can. 1693 quaerenda tractetur;
4) de probationibus colligendis, si forte necessarium sit, decernatur.

Can. 1710 – Si tribunal se incompetens iudicaverit, recursus minime caret effectu, sed est statim ad tribunal competens remittendus.

Can. 1711 – Curet tribunal ut post primam sessionem quamprimum colligantur probationes; testium autem depositionibus partes earumque patroni adesse possunt, nisi tribunal propter graves rationes aliter statuendum censeat.

Can. 1712 – § 1. Collectis probationibus et apud tribunalis cancellariam depositis, partes vocandae sunt ad sessionem discussionis, quae, nisi gravis ratio aliud suadeat, ore est facienda.

§ 2. Haec sessio ita, sub poena nullitatis, indicenda est, ut partibus tres saltem dies utiles sint ad probationes inspiciendas et transcribendas; caveatur tamen, quatenus fieri possit, ne hoc intervallum superet quindecim dies, nisi exsecutio decreti primum impugnati sit suspensa et eius auctor in dilationem consentiat.

Can. 1713 – § 1. Nisi ex discussione quid supplendum in causae instructione comperiatur, vel aliud exsistat quod impediat sententiam rite proferre, causa in fine sessionis, de qua in can. 1712, decidatur, et dispositiva sententiae pars statim coram partibus praesentibus legatur.

§ 2. Potest autem tribunal propter rei difficultatem vel aliam iustam causam usque ad quintum utilem diem decisionem differre.

§ 3. Integer sententiae textus, motivis expressis, quamprimum, nec ordinarie ultra quindecim dies partibus notificetur.

Can. 1714 – Adversus tribunalis administrativi sententias definitivas aliasve decisiones, quae iudicio in aliquo gradu finem ponant, dantur impugnationes ad normam iuris.

Can. 1715 – § 1. In ceteris, quae ad rationem procedendi attinent, applicandi sunt, nisi rei natura obstet, Codicis canones

de iudiciis in genere ac de iudicio contentioso ordinario, servatis specialibus normis de causis ad bonum publicum spectantibus.

§ 2. Tribunal potest, decreto motivis praedito, normis processualibus, quae non sint ad validitatem statutae, derogare, ut celeritati, salva iustitia, consulat.

SECTIO II

DE PROCEDURA IN PAROCHIS AMOVENDIS VEL TRANSFERENDIS

CAPUT I

DE MODO PROCEDENDI IN AMOTIONE PAROCHORUM

Can. 1716 – Cum alicuius parochi ministerium ob aliquam causam, etiam citra gravem ipsius culpam, noxium aut saltem inefficax evadat, potest ipse ab Episcopo dioecesano a paroecia amoveri.

Can. 1717 – Causae, ob quas parochus a sua paroecia legitime amoveri potest, hae praesertim sunt:

1) modus agendi qui ecclesiali communioni grave detrimentum vel perturbationem afferat;

2) imperitia aut permanens mentis vel corporis infirmitas, quae parochum suis muneribus utiliter obeundis imparem reddit;

3) bonae existimationis amissio penes probos et graves paroecianos vel aversio in parochum, quae praevideantur non brevi cessaturae;

4) gravis neglectus vel violatio officiorum paroecialium quae post monitionem persistat;

5) mala rerum temporalium administratio cum gravi Ecclesiae damno, quoties huic malo aliud remedium afferri nequeat.

Can. 1718 – § 1. Si ex instructione peracta constiterit adesse causam de qua in can. 1716, Episcopus rem discutiat cum duobus parochis e coetu ad hoc stabiliter a Consilio presbyterali, Episcopo

proponente, selectis; quod si exinde censeat ad amotionem esse deveniendum, causa et argumentis ad validitatem indicatis, parocho paterne suadeat ut intra tempus quindecim dierum renuntiet.

§ 2. De parochis qui sunt sodales Instituti religiosi aut Societatis vitae apostolicae, servetur praescriptum can. 607.

Can. 1719 – Renuntiatio a parocho fieri potest non solum pure et simpliciter, sed etiam sub condicione, dummodo haec ab Episcopo legitime acceptari possit et reapse acceptetur.

Can. 1720 – § 1. Si parochus intra praestitutos dies non responderit, Episcopus iteret invitationem prorogando tempus utile ad respondendum.

§ 2. Si Episcopo constiterit parochum alteram invitationem recepisse, non autem respondisse quamvis nullo impedimento detentum, aut si parochus renuntiationem nullis adductis motivis recuset, Episcopus decretum amotionis ferat.

Can. 1721 – Si vero parochus causam adductam eiusque rationes oppugnet, motiva allegans quae insufficientia Episcopo videantur, hic ut valide agat:

1) invitet illum ut, inspectis actis, suas impugnationes in relatione scripta colligat, immo probationes in contrarium, si quas habeat, afferat;

2) deinde, completa, si opus sit, instructione, una cum iisdem parochis, nisi aliis propter illorum impossibilitatem sint designandi, rem perpendat;

3) tandem statuat utrum parochus sit amovendus necne, et mox decretum de re ferat.

Can. 1722 – Amoto parocho Episcopus consulat sive assignatione alius officii, si ad hoc idoneus sit, sive pensione, prout casus ferat et adiuncta permittant.

Can. 1723 – § 1. Parochus amotus debet a parochi munere exercendo abstinere, quamprimum liberam relinquere paroecialem domum, et omnia quae ad paroeciam pertinent ei tradere, cui Episcopus paroeciam commiserit.

§ 2. Si autem de infirmo agatur, qui e paroeciali domo sine incommodo nequit alio transferri, Episcopus eidem relinquat eius usum etiam exclusivum, eadem necessitate durante.

§ 3. Pendente recursu adversus amotionis decretum, Episcopus non potest novum parochum nominare, sed per administratorem paroecialem interim provideat.

Caput II
DE MODO PROCEDENDI IN TRANSLATIONE PAROCHORUM

Can. 1724 – Si bonum animarum vel Ecclesiae necessitas seu utilitas postulet ut parochus a sua, quam utiliter regit, ad aliam paroeciam aut ad aliud officium transferatur, Episcopus eidem translationem scripto proponat ac suadeat ut eidem pro Dei atque animarum amore consentiat.

Can. 1725 – Si parochus consilio ac suasionibus Episcopi obsequi non intendat, rationes in scriptis exponat.

Can. 1726 – Episcopus, si, non obstantibus allatis rationibus, iudicet a proposito non esse recedendum, cum duobus parochis ad normam can. 1718 selectis, rationes perpendat quae translationi faveant vel obstent; quod si exinde translationem peragendam censeat, paternas exhortationes parocho iteret.

Can. 1727 – § 1. His peractis, si adhuc et parochus renuat et Episcopus putet translationem esse faciendam, decretum translationis ferat, statuens paroeciam, elapso praefinito tempore, esse vacaturam.

§ 2. Hoc tempore inutiliter transacto, paroeciam vacantem declaret.

Can. 1728 – In causis translationis servetur can. 1723.